Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus disputatio - Cod. Ettenheim-Münster 336

[S.l.], [17. Jahrh.]

urn:nbn:de:bsz:31-131792

Visual Library

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

E.M. 336

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

Ettl. 1
0.10

DISPUTATIO
de Legibus in Communi.
Sectio 1ma

Quid sit lex; an Promulgatio et Acceptatio sit de eius Essentia?

Conclo 1. Lex e preceptu iustu stabile, obligans comm[unitat]em ad aliquid faciendu aut omittendu. Hc definio nra legis bene clareq explicat, qtinetq oia, que ad illius essentiam pertinent, nempe iustitiam stabilitatem seu perpetuitatem et authoritatem publicam: qd pro alijs explicabimus, sequentib.

Ob. 1. Sanctus Thomas legem sic definit: Lex e raois ordinao ad bonu coe ab eo qui curam coitis habet, promulgata: alij v. sic: lex e rectu raois prescriptu de actu aliquid subditis pp bonu coe faciendu imperans: ergo nra definitio n e admittenda. R. neg. qsequens: licet n. definio Doctoris Angelici, sicut et altera si bene intelligatur et explicetur, tolerari posset, nostra aliam substituimus tum quia lex e actus voltis n raois, ut mox videbimus; tum quia definio S. Thome qvenit etiam consilio seu monito dato a superiori coti: tum quia sa-

G. B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

bilitas seu perpetuitas, quae sunt de ratione legis, dissimulter ex illis definitionibus eruitur.

Ob. 2. Lex et praeceptum coincidunt: ergo illa male per hoc definitur. R. neg. quia non tantum lex et praeceptum, imo etiam ius, constitutiones, statuta et sanctio saepe inter se confunduntur, distinguuntur tamen, si accurate loqui velimus. Nam praeceptum dupliciter sumitur: proprie et stricte significat mandatum ad personas quasdam privatas et particulares: in ampliori autem significatione est genus ad legem et praeceptum stricte sumptum. Ita ius in rigore non significat ipsam legem, sed potius objectum legis seu id, quod statuit lex, adeoque est effectus legis, ut recte Haunold. de Jur. et Just. Tract. 1. cap. 1. n. 2.

Distinctio inter Legem et praeceptum.

Constitutiones stricte dicuntur decreta Summi Pontif. seu leges decreta Imperat. reg. aliorumque Principum, qui Ius absolutum in suis territoriis obtinent. Unde leges saepe etiam sacra dicuntur.

Statuta vocari solent decreta inferiorum Principum, Ordinum Religiosorum ac Civitatum.

Sanctio importat certam poenam latam aut ferendam in eos, qui legem praevaricantur, atque per

hoc à lege constitutionibus, statutis ac praeceptis distingui.

Conclo 3. Lex est actus voluntatis. Prob. 1. ex S. Scriptura. Psalm. 102. v. 7. Notas fecit vias suas Moysi, filijs Israël voluntates suas. 2. Machab. 1. v. 3. Det vobis cor ut faciatis eius voluntatem. Et Joan. 4. v. 34. Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me. Prob. 2. ratione: Ablata voluntate superioris, tollitur etiam lex: ergo formaliter consistit in actu voluntatis. Consequentia est evidens ex regula particularis. Antecedens prob: Ablata voluntate superioris non obligatur subditus ad quidquam: ergo tollitur lex. Confirmatur: Res communiter legem conjiciunt in voluntatem dum aiunt: Meus dominus et superior vult ut hoc faciam; vult ut non faciam. Unde etiam illud carmen, communiter videtur:

Sic volo sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Sed contra

Obj. 1. Lex est opus rationis, ergo non fertur in cognoscendo: ergo non consistit in voluntate. Resp. dist. Antecedens: lex est opus rationis, quatenus supponit ex ratione recta et prudenti iudicium legislatoris supponit, concedo: quatenus formaliter et essentialiter in eo consistit, nego. Antecedens et consequentia.

Ob. 2. Nil cognitum, nisi volitum: ergo si lex consistit in voluntate, prius consistit in intellectu. Resp. tres actus concurrere ad legem prout est in legislatore. primus actus intellectus seu cognitione illius objecti, ad quod legislator subditos obligare intendit. 2. Actus voluntatis, quo Legislator vult observari à subditis id, quod intellectus praecognovit, atque in hoc actu solo consistit formaliter lex. Tertiò. Promulgationem seu manifestationem exteriorem eiusdem voluntatis, de qua sit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

gefördert durch Baden-Württemberg

mensis effluxerit, ut docet vis usus et gesta Doctorum, Statuta ex Authentica: ut facile nova Constitutiones S. Sanctiss. Leges tamen et Constitutiones Pontificias quae de novo condunt, statim obligare universum orbem Christianum postquam Romae fuerint promulgatae, ut infra probabimus.

2. Leges naturales non solent promulgari nisi per ipsum dictamen rationis nobis à Deo infusum: positivae vero tam divinae quam humanae, tam civiles quam Ecclesiasticae requirunt promulgationem sensibilem, publicam et solemnem, factam vel ipsi communitati, vel iis, qui eandem repraesentant. Qualis vero solemnitas requiratur, ex singulorum locorum juribus aut consuetudine petendum est.

3. Invincibiliter ignorantes praevaricando legem non incurrere poenam aut culpam obligari tamen lege, quoad alios nisi effectus v.g. irritandi contractum; unde si contrahis contra legem, quam invincibiliter ignoras

non poenas quidem contractus tn est invalidus
et nullus.

4. Subditos qui legem latam primo vio
lant, peccare. Dico: qui primo violant:
non n. peccant ij, qui contra legem agunt,
postquam sciente et dissimulante princi
pe maior pars coetus legem infringit. Ra
tio est; quia lex in tali casu censetur ex
tacito consensu principis amittere vim ob
ligandi. Quodsi tn Princeps urgeat le
gis observationem, tenetur ea quilibet servare
quidquid ceteri faciant, aut non faciant.

5. Subditos etsi legem dicitare non
possunt pro tn, si videatur ea nimis diffi
cilis appellare ab inferiore legislatore ad
superiorem, atque interim donec veniat resolu
tio, executionem legis suspendere, ut [illegible]
communis contra Vasquez.

Sectio 2.da
Quae sint Legis Causae?

Conclo 1. Summus Pontifex habet immediate à Christo potestatem condendi Leges Canonicas orbem Catholicum obligantes; non tamen Leges Civiles. Prob. pars 1.ma ex illa potestate Petro concessa Math. 16. v. 19. Quodcunque ligaveris super terram erit ligatum et in coelis, et quodcunque solveris super terram erit solutum et in coelis: ubi uti non tantum potestas solvendi, sed etiam ligandi et obligandi, id quod per leges fit, stabilitur concedatur: nec tamen immediate Ecclesiae datur, ut ipsa eam cui vellet, conferret, absque dubio illam penes summum Ecclesiae Praelatum ac Petri successorem residere oportet. Unde etiam defuncto Pontifice non est in Ecclesia illa potestas. Ergo sit Papa pro tota Ecclesia leges Ecclesiasticas ferre sed quidem absque Concilio generali; imo absque Concilio Cardinalium, aut aliorum [illegible]

quia Christus soli Petro eiusque successoribus eam potestatem concessit, nec constituit alios compastores; quamvis, ut variae imaginem duant congruum sit, ut horum consilio cooperat. Probatur pars altera; ad leges universales ferendas pro universo orbe requiritur potestas et iurisdictio civilis ac temporalis quae se in omnes simpliciter extendat: atqui Papa non habet talem civilem iurisdictionem, quia potestas illa a Deo in universum orbem concessa est spiritualis quae se non extendit ad externam et politicam gubernationem; temporalis vero, quam more aliorum quorundam Principum habet minime se extendit in totum orbem; siquidem de infidelibus qui foris sunt, nihil habet iudicare 1. Cor. 5. v. 12. sed nec in omnes Christianos, verum in eos duntaxat, qui temporali eius dominio ab Imperatoribus aliisque Principibus per donationem acceptio subiecti sunt. Et hanc temporalem iurisdictionem non repugnare;

quoniam in eadem persona Ecclesiastica utraque
alij consistat, potest etiam in Episcopis Germaniae
qui nemine repugnante utramque de iure
retinent potestatem. Interim non negamus
posse Pontificem aliquando declarare ius
civile, quod reipsa fecit, declarando
malae fidei possessorem numquam praescribere
posse; cum tamen per leges civiles ei praescrip=
tio permittatur; quo tamen casu non usurpat
civilem ditionem, sed clavibus suis utitur,
ostendendo quid sit peccatum quid non, ut
notat Arriaga Disput. 13. n. 24. Ex
quibus facile deduces

3. Episcopos iure ordinario posse condere le
ges obligantes totam suam Dioecesim; Archi
Episcopos, respectu propriae Ecclesiae. Idem innu
it S. Paulus Act. 20. v. 28. dicens: Spi=
ritum Sanctum posuisse Episcopos regere Ecclesiam
Dei: ergo convenit ipsis potestas Legislativa
ad eam Gubernationem valde utilis. Adhaec
Episcopi sunt pastores animarum: ergo iure debent iuris

dictione, ut eis possint praecipere, ordinare, ac statuere, quae ab illis fieri oportet. Ea tamen potestas non est de iure divino et imme-diate data à Christo, qui noluit illis potestatem iuris dictionis delegatam ac maxime legislativam conferre nisi mediante et quidem se Summo Pontifice, ut colligitur ex c. ita Domini 19. distinct. quia si maior sub-ordinatio Episcoporum in suo capite consistit, magisque firmatur inter hos concordia, quae facile perturbari potuisset, si utrique ex se immediate potestatem legislativam accepisse-t. Quare possunt Episcopi ferre Leges et quidem sub exceptis casibus in iure expressis, independenter à consensu capituli et cleri, ut contra nonnullos docet Suarez lib. 4. c. 5. et plerique alii; quia tametsi Episcopus à Capitulo vel Clero eligatur, eius tamen electi potestas non dependet à Clero. Non tamen id possunt Episcopi absque subordinatione ad Papam

tanq. Superioris, adeoq non potest quid
quam decernere contra uniles Leges et Consuetu
dinis Ecclesiae. nec etiam ius diminuere iuris
alicuius; nec denique potest quidquam statu
ere in casibus gravioribus, quas sibi reserva
vit Pontifex nisi in aliquo particulari casu
vel necessitas vel iusta causa facultatem non tam
dispensandi quam interpretandi exegerit.
Archi Epus potest quidem condere Leges totam
Provinciam sive Metropolim obligantes sed
non nisi in Synodo Provinciali patet ex
cap. nullus Primas causa 9. q. 3. Legatus
Pontificis seu Nuntius Aplicus potest ferre Leges
intra terminos suae Legationis seu nuntiaturae, quae
totam Provinciam obligent, non tantum tempore
Legationis sed etiam eo finito. colligitur ex c. ult.
de offic. Leg. Quousque autem in particulari potestas
horum se extendat pendet ex voluntate Pontificis
tanta vel tanta concedentis. Probabilius tenetur
iuris dubium quaestio Epus potest condere Leges

in loco suo veris ditionis v. g. Cardinales in Ecclesijs suj tituli in obstet specialis prohibitio vel consuetudo. An vero declarationes et decisiones Cardinalium Sacrae Congreg. habeant vim Legis, an tamen sententia doctrinalis pendeat à potestate quam habent à Papa, de qua quamdiu non constat praesumendum est, inquit Layman de Legibus l. 1. t. 4. c. 6. n. 26. eas non habere vim Legis, cum authentice non promulgentur. Idem tenendum est de statutis SS. Patrum ac Doctorum corpori Juris Canonici à Gratiano insertis, nisi à Papa canonizentur ut tradit ex communi Bolao Disput. 1. de Leg. punct. 23. n. 16.

2. Etiam Concilia Generalia legitime et authoritate Summi Pontificis congregata possunt Leges condere totam Ecclesiam obligantes, ut notorium. Si tamen Papa per Legatum solum illis interfuerit, non obligabunt ante ejusdem confirmationem. Sed Concilia particularia, id est Natio

natia synodo Epi et Archiepi sub uno Prima-
te seu Patriarcha Provinciali synodo Epi
sub uno Archiepo Dioecesana synodo sub
uno Epo, inferiores Ecclesiarum Religionumque
Rectores congregantes habent potestatem condendi Le-
ges pro suo territorio. Capitulum autem Ecclesiae
Cathedralis non potest vivente Epo et absque
ejus Consensu Leges condere pro alijs: potest
pro se tamen in rebus minoris momenti etiam sine
Epi consensu: quia Capitulum quoad multa
est distinctum ab Epo habens aliud caput
sibi Decanum aut Praepositum. Jurisdictio
ad hoc necessaria vel manat a Papa vel habetur
ab ipsomet Epo vel per consuetudinem. Mor-
tuo Epo et Sede vacante potest Capitulum
Leges totam Dioecesin obligantes ferre contra
Arnagam probabilius judiciumque cum Suarez Pa-
lao Barica et alijs. nam capitulum succedit
Epo mortuo in omnem jurisdictionem in spiritualibus
et temporalibus: quamvis succedit etiam in vi legis
Bolivar quia hoc ipso necessaria est ad statuendas leges

aliquas, qui etiam post ecclesiae consensum stabilitatem habent. Etiam Ordines religiosi, eorumque Praelati habent potestatem legislativam varia pro Instituti sui et Privilegiorum suorum varietate. Inferiores coetus v.g. Confraternitates, Sodalitates etc. seclusis privilegiis non possunt leges condere. Quare siquid decernunt, quod obligat in conscientia, obligat non vi ex vi instituti, sed ex pacto vel iuramento.

Conclusio 2. Potestatem condendi leges civiles et politicas habet 1. Imperator. 2. Reges et supremi Principes. 3. Respublicae liberae. 4. Feminae. Probatur pars 1. Imperator supra provincias sibi subiectas vera habet iuris dictionem: ergo potest his leges praescribere, non autem universo orbi; nam opinio Bartoli Imperatorem esse totius orbis Dominum iam pridem explosa est. Probatur pars 2. et 3. Reges, Summi Principes et liberae respublicae qualis est Venetorum Superiorem non agnoscunt: ergo possunt ipsi leges condere, hoc tamen discrimine, quod respublicae habeant

illam potestatem illimitatam. Reges v. et Princi=
pes hodie habent valde limitatam ut v. g. Leges
condere non possunt extra comitia Regni. Res
v. non libera, item Principes non supremi ne=
queunt condere leges nisi ex consuetudine legi=
tima praescripta aut supremi principis pers=
sione. Dico pars 4. Femina quae non est mari=
tata et Domina est et Leges ferre potest, ut
apparuit olim in Irene, quam Summus Pon=
tifex et Imperator Carolus Magnus agno=
verunt ut veram Imperatricem habentem veram
vim in Orientale Imperium et consequenter
potestatem coercitivam, punitivam, legislativam
quodsi ea nubat, tunc adhuc penes ipsam ma=
net tota potestas Gubernativa et iuris=
dictio ut communiter tradunt Theologi. Quia per
matrimonium neque ex voluntate uxoris, neque ex
natura matrimonii neque ex ullo alio iure hoc
(l. divino) regnandi iurisdictio transfertur:
ergo manet adhuc penes feminam regiam, et est maritata ea=

pud eiusdem soluo in ordine ad leges maxime
nj. Verum hic notandum

1. Omnem potestatem Legislativam eadualem
tam civilem quam Canonicam esse à Deo ut Primo
rerum omnium Conditore; saltem v. sive prope
obligativam in actu primo esse ab eo ut
ultimo Legislatore juxta illud Proverb. 8.
Per me Reges regnant et Legum Conditores
iusta decernunt. Et ad Rom. 13. non est po=
testas nisi à Deo v.

2. Iurisdictionem et potestatem legislativam
non extingui ullo peccato mortali, tum quia sacra
Script. passim hortatur ut pareant Legibus et
Principibus etiam Ethnicis et Schismaticis: tum quia
illa potestas pendet à publica Iurisdic-
tione legitime obtenta non v. à sanctitate. Imo
nec à fide dependere probabilius tenent Canist.
Cang, Bellarm. Suarez, Salas et alij quos
refert et sequitur Arriaga D. 18. n. 60. quia
nullum huius asserendi sufficiens apparet fundamentum

et consilium eodem usque dum ut Praelati he-
res inferiori bis tertiis moneantur antequam ob
[illegible] deponantur.

3. Potestatem Legislativam posse delegari etiam
in summo Pontifice [illegible] Suarez Potestas ad
ferendas Leges ex materiis intrinsece honestis
et ut talibus per fidem iam cognitis, ut proin-
de opus non sit peculiari Spiritus Pontificis assis-
tentia ad notitiam earundem obtinendam eorundem
delegandam. De Imperatore Rege ac principe
per eandem [illegible] negat Bartolus in l.
omnis populus digest. de iustitia et iure, quia
delegatus non potest subdelegare. Affirmatur
melius ex communi Theologorum Arriaga quia Im-
perator Rex ac Princeps habent potestatem ac
iuris dictionem ordinariam a communitate in ipsos
translatam, ut proinde non sint delegati pro-
prie, sed sint ordinarii. Utrum delegatus possit
suas vices subdelegare pendet a voluntate dele-
gantis.

4. Romanũ Pontificẽ in rebg Ecclesiasticis
hre iurisdictionẽ in oẽs etiã Reges et Impe
ratores Christianos qua ptinent inter oves
quas Christus Petro commisit pascendas Jo.
21. v. 17. Poẽ illos etiã coercere per ex
comicaõẽ si aliter in officio ptineri non possint.
Habere etiam super illos potestatẽ saltẽ indirecte
in rebg civilibg si in illis aliquid religi
oni aut animarũ saluti nocivum ptituant
ita quippe administrari debẽt temporalia
ut non impediant spiritualia quin potig
ea iuvent. Et quamvis verum sit ita
tractanda sint spiritualia ut non impedi
ant administrationem politicã hinc tn inferri
nequit, quasi similiter potestas civilis ha
beat indirectã iurisdictionẽ supra Eccle
siasticã, ut casu quo Epus praeciperet
aliquid nocivum Politicae remediũ poẽt
à Rege adhiberi; quia potestas Ecclesiastica
per se supponitur in personis Dẽo sacratis

R

10

ideoq magis prohibentur Ecclesiastici nec esse-
rent ipsa Ecclesia, quam laici. Similiter etiam
in crescentibus Ecclesiasticus recurrit pro remedio
ad Summum Pontificem, quod in civilibus ad
Summum Principem, quia non sunt sub uno summo
capite omnes iurisdictiones civiles sunt Eccle-
siasticae.

5. Ius ferendi Leges Ecclesiasticas in
feminis esse negat Victoria Relect. 2. de pot.
Eccl. q. 2. n. 3. Nos autem cum Salas Bonaci-
na Salas Bonacina part. 2. tract. 3. Resol.
.25. et alijs posse hoc absolute competere v.g. Ab-
batissae, Priorissae, tum quia nullum afferri potest ius divinum,
quod feminae sint simpliciter incapaces iurisdictionis spiritualis

saltem alicuius ut q. in moniales aut monachos
si quidem haec potestas diversa est a potestate
ordinis. Unde putat Arriaga D. 58. n. 72.
Papam de plenitudine sua potestatis posse iuris-
dictionem Ecclesiasticam quodcumque etiam laico qui nec
primam habet tonsuram. Tum quia plerique Doctores in

mōe de censuris dout potestem ferendi in
suas etm feminis eē comunicabilē. De facto
etm nulli unqm feminæ etm Abbatissæ talis
potestas fuit concessa, ut cois hoc sentia, quia
Eccliam decet gubernari à Clericis et viris Ec-
clesiasticis. Et hoc de cā Legis efficiente.
Conclō 3. Cā materialis l. obm circa quod
lex versatur debet eē honestu, utile, possi=
bile, n. prorsus indifferens, nec pure inter=
num. Prob. pars 1. Nemo pt obligari ad
faciendu rē malā l. inhonestā: ergo etc.
Pars 2. ē cois. unde si per revelaōe divina
l. aliās evidenter tibi constaret, legē eē in
utilē non tenereris lege per se loquendo, si
forte per accns raōe scandali ut recte Ho-
nold. n. 32. ubi et hoc prudenter addit: con-
tingere pt, quin subditi lege teneantur,
qndo eius utilitas inevidens ē, nā in hoc
puncto tenentur subditi suu iudiciu subjicere
iudicio superioris, et prudia dictat, subdi

tum debere in re obscura potius praesumere superiorum non errorem, etiamsi sic lateat aequitas legis, eo quod superiores multa noverint arcana, quae subditos scire non expedit. Sane si liberum esset unicuique subditorum suo sensu iudicium constituere super aequitate legis, quis non videt, quanta confusio et perturbatio nascitura esset? Pars 3. patet ex eo quia ad impossibile nemo tenetur id solum hic observes velim quod lex debeat esse possibilis non tantum physice sed etiam moraliter, hoc est non nimis ardua et difficilis, sed tamen congrua, attentis personarum, locorum ac temporum circumstantiis attemperata. Sic S. Greg. Mag. laudat Regulam seu Legem S. Patris Benedicti à facilitate et suavitate quam eam vocat: sermone luculentam, discretione praecipuam. Pars 4.ta Lex de re indifferenti, si verè et omni modo sit indifferens est iniqua, imprimis non est gravare subditos obligatione quae caret utilitate. Dixi: prorsus indifferens: si enim non certo constet sicut plerumque non constat, sed hic et nunc esse indifferen=

est et carere omni utilitate teneri obedire. Ratio
est eadem, quam dedimus supra in probatione partis
2.dae Et licet de indifferentia obiecti non constet, possessio
tamen stat pro Superiore. Probatur pars 3. Nulla lex
humana sive civilis sive Ecclesiastica potest praecipere
actus pure internos. Ita S. Thomas et ceteri fere omnes
cum Glossa in Capit. Cogitat. de Poenit. Distinct.
1. aliosque nonnullos. Nam de his potest homo legem fa-
cere de quibus potest iudicare: sed homo non potest iudicare
de interioribus motibus, qui latent, sed solum de ex-
terioribus actibus, qui apparent. Deinde non con-
venit illos actus poenis praemiis ab hac potestate,
quia ab ea nec poenis nec praemiis affici possunt.
Sunt actus interni sub potestate insensibiles, nec poenis
ergo. Praemiis nullum apparet vestigium in S. Literis
quod Deus dederit potestatem Magistratui vel civili
vel Ecclesiastico praecipiendi actus internos: unde In-
nocentius III. Capit. Tua nos de Simonia. nobis,
ait, datum est de manifestis tantum nos iudicare. Ex-
cipiuntur tamen ab hac Regula Superiores Regulares,
qui ut notat Haunol. et alii possunt praecipere
actus internos, non tamen ratione potestatis legislativae se-
cundum se spectatae, sed ratione partis spiritualis,

et Obedio, ut iis eiusmodi legibus et praeceptis, si q ferant, sponte se subiicerent. Posse patere in internos: quia actus interni, qui externis necessarii sunt, praecipi possunt saltem mediate, concomitanter et indirecte. Consequentia a. illa indirecte, quae est necessario requisita et connexa cum opere praecepto directe, videlicet quae sunt qualitates et essentiales circumstantiae, sine quibus illud, quod directe praecipit stare non potest, ut recte explicat Caramuel Comment. in Reg. S. Bndi Disp. 4. Resolut. 3. Ratio: quia potestas legislativa est inutilis, nisi legislator qui potest directe praecipere aliquem actum, possit quoque obligare ad omne id quod ad talem actum in suo esse constituendum per se loquendo requiritur; nam omnes actus externi humani et omissiones liberae quales praecipiuntur a Legislatore, ipso important necessario aliquem actum internum intellectus et voluntatis, sine quo nec physice actionis liberae constitui nequeunt. Sed contra

Ob. 1. Fundamenta partis contrariae 1. illud Math. 16. v. 19. Quodcumque ligaveris etc. quo Christus dedit Ecclesiae suae etiam potestatem in actus internos. 2. Ecclesia praecipit Attentionem internam in officiis recitatione

et sacramentalē confessionē ad quā requiritur necessario actus contritionis. Item excommunicat multis Canonibus credentes contra id quod per eosdē Canones decidit. Item dispensat etiam in votis mere internis eaque irritat: ergo habet potestatem in actus internos.

R. Ad primum dist. Consequens: ergo Christus dedit Ecclesiæ potestatem in actus internos in foro interno in quo agitur causa inter Deum et hominem, concedo; dedit potestatem legislativā in foro externo pro actibus pure internis, nego. Ad 2dum dico: attentionē requiri indirecte et concomitanter, sicut et contritionē in confessione. Canones de excommunicatione intelligendos esse de externa hæresi. Ex dispensatione v. in votis nil infertur in rē propositā, uti etiam parens potest irritare vota filiorum, et tamen non habet potestatem praecipiendi actus mere internos. Tenendum igitur in votis mere internis dispensationē aut irritationem ab Ecclesia fieri non per potestatem legislativā, sed per dissimilem, quæ à Christo illi delegata spectat potius ad forum internum quā externā gubernationē, et sane necessario

ē ad suavē Dei providentiam.

Ob. 2. Lex saepe obligat ad subeundū vitae periculū, ut patet in Parochis, militibusque pt praecipere etiam mortem imposibilia, sive ardua ab supra fragilitatis hūānae gōīoē assurgentia.

R. neg. cōsequentia; quia nemini prudenti debet videri difficile id, sine quo salus animarum per ilitatis, aut respubl. cōsistere n pt; satis n. ē hoim unum perire quoad corpus, quā multos quoad aiā, praesertim si quis sponte suscepit onus regendarum aiarum. Satis etiam ē unum alterumve membrum perire, quam totum reipubl. corpus in manifestum discrimen adducit.

Conclo 4. Forma legis interna ē actus voluntatis, quo legislator intendit obligare subditos. Externa ē modus ille, quo actus interior, seu mens legislatoris exprimitur et subditis manifestatur. Pars 1. nam ē clara et com. 2. Explatur: Convenientissimus et ordinarius fere modus ē ut lex scripto cōprehendatur, quodtamen ad rationem legis per se n requiritur, sed sufficiunt etiam signa alia v. g. nutus, voces cum modo mentem Legislatoris apte sint exprimere

Primum patet ex usu receptissimo, quo passim videmus leges in scripto ferri, sic n. Deus legem Mosaicam duabus Tabulis inscriptam dedit Exodi 24. Sicut leges tam Canonicae quam Civiles ingentibus libris comprehensae circumferuntur; quod utique signum est convenientissimum leges ferendi, nisi esse, si ferantur in scripto. Cujus ulterior ratio est quia cum lex debeat esse stabilis et perpetua non potest ea melius conservari quam si scripto mandetur. Alterum patet ex eo quod ad obligationem legis nihil aliud per se requiratur quam ut mens legislatoris subditis innotescat, quod non tantum scripto, sed aliis quoque signis fieri potest. Accedit quod plurimae consuetudines in diversis locis obtineant vim legis, quae tamen scripto comprehensae non sunt. Oportet autem verba, quibus imperium et voluntas obligandi declaratur esse praeceptiva vel in actu signato, ut: praecipimus, jubemus, mandamus, prohibemus inhibemus, vetamus etc. sive in actu exercito, ut: faciant hoc, caveant, abstineant, nemo audeat etc. De verbis <u>Debeo et oportet</u> dubitant

aliqui, ss prin, ut recte Vasquez denotat pro-
prie necessitatem imperij: posterius sola honestatem
et convenientiam rei declarat ut censet Suarez.
Differentia et coia ss praecepto et exhortaoe:
Volumus, intendimus, decernimus, ordinamus
statuimus, monemus, sancimus, innovamus et
similia quae tn in lege habent, si talia
habeant adjuncta, ex quibus probe perspicitur
Superioris obligaoem inducere velle v.g. or-
dinamus hoc faciendum in virtute obedientiae
Si dubites, an verba legis importent prae-
ceptum et exhortaoem reputandas sunt praeceptum
et quae lege significare. Aliud tn etiam noem
legis habet quod fit per modum sententiae l. explo
ita responsi l. rescripti, si fiat ab eo qui cele-
riorem potestatem habet ferendi leges ut probatur
lege ultima Codice de Legibus, ubi expresse habetur:
sententias inter partes cum cognitione data ab
Imperatore in una causa praecipere legem in
omnibus similibus causis servandam. Sed etiam locum:
quod Princeps in aliqua causa particulari mente sua

declarat et sententiam profert contendentes inducere
id quod agenti conforme est, et docet sententiam in
dicari debere in similibus casibus: ergo resolvit
quod antea erat dubium et per consequens consti
tuit legem quam alii iudices inferiores consequenter
l. n. decidit casum ex se et clare constituit
legem; quia tunc declarat id, quod antea e
rat dubium, et infringi ab alio ministrorum
requirit: l. ex iure civili aut naturali;
et tunc ipsa declaratio transit in legem.
Atque hoc modo Ius totum civile quod hanc
nunc magna ex parte constitutum est. Unde rec
te dicitur Codice in casu de re iudicata: ut
in similibus casibus ceteri teneantur similiter
iudicare. Et licet hoc potissimum procedant
de sententiis l. rescriptis iustitiae, procedunt tamen
etiam illis de rescriptis gratiae seu privile
giis si minimum sit omnimoda paritas rationis
in uno casu quae fuit in altero et per
privilegii concessionem nulli alteri praeiudicetur
quoniam sunt plurima Religiosorum privilegia

q[uae] st merè favorabilia sine cuiusq[ue] praeiu
dicio l. damno, q[uae] proinde etiam ob suam
q[uasi] aequitatem et dignitatem utpote faventia com[muni]
pijs unhaftt insula corpori iuris ut do
cet Haunold. et alij. Nec obstat quod ob=
jicit Castro Palaus, sententia[m] in causa particu
lari n[on] condit legem sed declarat: quia ea
dit in rem iudicatam. Respondemus n[on]. quod
talis sententia stante loquendo n[on] condat quidem
legem, condat tamen concomitanter quatenus Prin
ceps censetur velle ut sua sententia in alijs
similibus casibus observetur. Neque etiam obstat
l. 2. C. de Leg. ubi Theodosius Imp. ait:
q[uae] ex relationibus l. suggestionibus iudicantium
processu introducto negotio statuimus ge=
neralia iura n[on] sunt. Nam lex illa loquitur
solum de concessionibus per modum privilegij l. gratiae
ob respectum privatum et particularem alicuius perso
nae l. occasionis ex proprio Imperatoris l.
Processu prudentis iudicis profectis, q[uae] n[on]

hbt vim legis, ut cstat ex eadd L. et L. 1. ff. de Constitu. et ex L. 28. de Leg. Juris, ubi hetz, privatas quaestiones n trahendas ce in cseqam.

Conclo 5a. Caa finalis sive finis Legis e comis bonu. Nam lex in primis respicit comem perfectam et hujus securitati deservit, ut dicit cois Theolorum et Juris consultorum. Atque ideo patet Inductione per oes L. tam divinas quam humanas quae oes et singulae comem productam respiciunt. Unde etiam lex per hoc a mandato seu praecepto privato vel sollem inadaequate distingui solet, quod lex nonnisi imponatur comti perfectae: mandatum vero dato S. Th. 1.2. hoc n. imperfectae quoque comti imponi pot, imo uni alterique personae. Per comm. a. perfectam intelligitur coetus liberorum hominum juris fruendi et cois utilitatis causa sociatus, capax politicae gubernationis ab eo, qui cum potestate juris dicendi eidem praeest. Ut

Cula, Dioecesis, regnum, Respubl. civitas, religi
osa familia etc. Imperfecta vero civitas vocatur
quae non tam potestate suae ditionis, quam domi
natione, quae illi praeest gubernatur; ut, do
mus respectu patris familias etc. Non obest legem im
poni potest uni parti civitatis: nam ut bene
Arr. [illegible] 2 n. 9. talis etiam lex imponitur per
fectae civitati quandoquidem huiusmodi lex statuitur
et omnibus in ea parte civitatis habitantibus po
litica authoritate imposita; sicut non subsistit in
ta ratio ut uni potius parti civitatis impo
natur lex v.g. arma ferens se [illegible] quam
alteri. Urbanus Pontifex distinguit duas Leges
quando capite duo sunt 19. q. 2. unam publicam
alteram privatam appellat. nomine prioris signat
illam, quae a SS. Patribus est scriptis consignata
ut Lex Canonum: nomine vero posterioris illam, quae
instinctu Spiritus Sancti in corde describitur
qualis est lex naturae, inspirationis divinae etc.
Unde patet illud non agere de quaest. praesenti sed
nomen legis in communi significatione accipere, quod

etiam fit L. 1. ff. de Constit. ubi noie legis personalis indicat privilegium quod plerumque à [?] sanctione legis sighatae exclusum volunt. Requirit a. Lex non solum ut item sed etiam in bonum commune seu publicum ferri inquit, ut habet communis nostrorum Legislator. l. c. Reg. l. to: Ille Leges suas prorsus ordinat ad quid him utilitatem, quamvis easdem Leges, imo et ipsam bonum utilitatem ad se tanquam ultimum finem ultimo rem ordinet. hic v. l. c. Eccles. l. Civilis si eccles. accepit potestatem à Deo Legislativam ad bonum proprium sed ad commune, ipse fuit v. Deus Praelatos Eccles. tanquam suos ministros, Dispensatores ad [illegible] v. [illegible] uti constat ex Sacra Scriptura Eph. 4. 11. Si Civilis, habet potestatem Leges condendi ab ipsamet communitate intendente suum bonum [illegible] ta illud Decemviralis Legis: Salus populi suprema lex esto. Non obstant leges tribu torum [illegible] n. isto prorsus et immediate [illegible]

ant in bonum Principis, mediate tamen redun
dant in bonum commune, utpote quia tributa
pendunt Principi ad onera rem publicam re
gendi et defendendi. Idem dicendum de multis
alijs legibus quae licet immediate spectent commo
dum personarum certi generis v.g. militum, pupil
lorum etc. mediate tamen ad bonum commune referuntur.
quia illis personis prospicitur a toto reipublicae sa
lutare. Ut autem ultimo de legis alicuius va
lore et utilitate ad bonum commune recte iudi
cetur non tam attendendum ad animum et intentionem
legislatoris quam ad naturam et materiam ipsius legis.
Lex quippe si ex se et natura sua sit ad bonum
commune conducat erit valida quantum est ex
parte utilitatis; esto sit lata a Principe
intuitu privati commodi aliove fine
perverso; utilitas enim eius non est pensanda ex
fine extrinseco legislatoris sed intrinseco le
gis. Quando duae partes aut regna quae non
coalescunt ut partes in unum corpus politicum
subduntur eidem principi v.g. Regi Catholico

tam lex non potest ab hoc ferri in bonum unius reg-
ni in detrimento alterius; quia non singula
eiusmodi civitates sunt corpus quoddam politi-
cum perfectum, neque una respiciat alteram ut
partem debet suis quoque propriis
quae ad singularum bonum ordinentur.
Ad obligandam autem civitatem, non est sufficiens
potestas dominativa et oeconomica quae potest
esse in una persona respectu alterius; sed re-
quiritur auctoritas publica seu jurisdictio
supra eandem civitatem. Et in legibus quidem
quae a Rege prodeunt res est extra contro-
versiam. Ut regibus v. et aliis capitibus
realis iidem etiam competit; habent non jurisdicti-
onem eandem rationem unius obligare et puni-
re possunt. In lege naturali probabiliter dici
potest dictamen illud prodire quasi a re-
publica seu civitate naturali; in cuius bonum
illud ordinatur: tota autem respublica dici potest
quodammodo superior respectu cuiuslibet individui

Duj portans. Quod si olim istud minus placu-
erit, haud aegre quidem, licet multo tunc cum
aliarum legum gravi dispendio, ut id supra
disseruimus. Ad a. lex petat ob bonum
comm. etiam ut extiturae in posteris, stabilis
et aliquo modo perpetua esse oportet, unde
et praecipuum discrimen inter praeceptum et
legem infertur. Haec perpetuitas petitur ex tripli-
ci capite: 1. ex parte legislatoris, quia
lex non expirat moriente legislatore, sicut
expirat regulariter mandatum seu praeceptum pri-
vatum ad mortem mandantis aut praecipi-
entis. Dixi: regulariter: quia si tale mandatum
ita fuisset impositum, ut executio fieri
deberet post mortem mandantis, licet is in ne-
gotio iurisdictionis commissae coepta iam
esset executio, nec res amplius integra foret
l. denique si aliqua certe alio statuto esset,
tum morte praecipientis non expirat. 2. Ex
parte subditorum, siquidem lex non tantum obligat
natos sed etiam deinceps nascituros. 3. ex parte

ipsi fuerat legis quod non extinguitur nisi vel à legisla
tore eiusque successore revocetur, aut abrogetur con-
suetudine vel eius materia iniusta et inutilis
fiat. Dixi dixi[mus]que, legem aliquo modo esse
perpetuam; quia lex positiva tum divina tum
humana nullam habet aeternitatem uti lex naturalis,
nec tempus quoddam determinatum durationis; est tamen
ex sua natura apta permanere ad longum tem
pus, donec fuerit vel revocata vel mutatione causae
aut materiae inutilis evadat.

Sectio 3.tia

Qui sint Legis Effectus?

Conclusio 1.ma Effectus à lege intentus est facere homines bonos, et quidem effective seu directive. Probatur: Leges prohibentes aut mandantes etiam ea quae ex se antea erant libera imponuntur eo animo, ut vel vitetur periculum ex illis imminens vel e contrario aliae res fiant, per quas homo acquirat bonum, quod neglexisset omittendo: ergo Conclusio. Quod si aliquem

do lex ferat, quam nullam habet aliam utilitatem, quam ipsius obedientiae seu impletionis, tunc solum illud bonum intendit, quod in obediendo resplendet. Porro vis obligandi stat in ipsa lege involvit, sicut in hac vis rationalis, quamvis in legibus etiam permittentibus et poenalibus: prioribus quidem respectu illorum qui potuissent et forte debuissent rem permissam impedire aut saltem patratam punire: posterioribus vero vel respectu judicum, ut poenam infligant, vel etiam reorum ut poenam acceptare teneantur. Vis igitur obligandi sit radix omnium legis eius effectuum, quae sunt praecipue 5: lege mandante; prohibere, permittere punire, donare praemia rerum vel tuare fines pro quibuslibet. Quamvis ista omnia non semper habeantur, aut saltem apprehendantur, unde fit

Conclusio 2. Lex tam civilis quam ecclesiastica potest obligare in conscientia et sub peccato. Est communis et secundum aliquos de fide, contra Gersonem et Almainum. Probatur 1. ex S. Lit. Apostolus Rom. 13. v. 1. ita scribit: omnis anima potestatibus sublimioribus

subdita sit. Et subditio ne putetur arbitra-
ria vel coacta propter solam poenam in foro
externo luendam subiungit eodem cap. v. 5.
Subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter
conscientiam. Rationem addit v. 1. et 2. Non est
enim potestas nisi à Deo. Itaque qui resistit
potestati, Dei ordinationi resistit. Et S. Petrus
Epistola 1. c. 2. v. 13. ita hortatur subditos: Subjecti estote
omni humanae creaturae propter Deum sive regi …
Probatur 2. Ratione: recta ratio dictat superiori-
bus legitimis esse parendum: atqui multi Le-
gislatores quales Ethnici sunt legitimi superior-
es, quibus recta ratio dictat illis parendum esse;
ergo qui iis non parent peccant; agunt
enim difformiter dictamini rectae rationis. Ergo
lex humana obligat sub peccato. Confirmatur: si
lex humana non posset obligare in conscientia et sub
peccato derivarentur magna incommoda in
rempublicam humanam; nam omnes fere has vel similes
cogitationes conciperent: Legislator hanc legem tulit

sub nullo reatu peccati; sed 2do sub poena temporali; quod libere transgrediar legem, quia nemo videt nemo experietur etc. Quis d. n. videt ex huiusmodi transgressionibus finem legis in nihilum abiturum et quod hinc societas, quae legum vinculo continetur, pene omnem esse dilapsuram. Hinc deducitur

1. Legem humanam etiam civilem posse obligare sub peccato mortali ut Doct. comm. cum n. Deus velit, ut obediatur superioribus legitimis, potest etiam gravis esse offensa Dei, si illis non obediatur.

2. Legem humanam non obligare semper sub mortali, quia nec quidem divina aut naturalis semper sic obligat; nam obligatio Legis praecipuè pendet à volunt. Legislatoris qui non semper volunt suam potestatem sub tali rigore exercere quoties aliquid praescribunt.

3. Dari Leges, quae quidem respectu materiae directe praecipiunt obligentque in conscientia, non tamen sub ullo peccato propriè dicto, ut docet Arriaga D. 16. n. 26. Nam in genere moris peter

pecta mortale et veniale debemus agnoscere imperfectionem quandam positivam seu indecentiam, quae licet non mereatur ullum Dei odium, ne quidem leve quale respondet veniali; tamen meretur quodammodo, ne illi Deus speciales favores conferat. Et tales leges sunt aliquae in Religionum Regulis, quia revera semper est aliqua indecentia, quam rustica possit conterquere ruborem non obedire superiori.

4. Legem fundatam in praesumptione facti seu delicti non obligare sub peccato si veritas non subsistat, ut cum pluribus docet Salas de Leg. D. 10. Sect. 14. et D. 16. Sect. 7. nam tum cessat adaequate finis legis et consequenter ipsa lex. Quare si superior insistat legi ferendae eo quod veritatem ignoret subditus non obligatus erit obedire, quia solum in praesumptione est lex non in veritate. Aliud est de lege fundata in praesumptione periculi illius delicti; nam quantumvis hoc

periculo in aliquo casu particulari esset, quia tamen non esset verum et absolute, ideo non esset lex.

Conclusio 3.tia An lex humana obliget sub mortali an veniali petendum vel ex voluntate legislatoris; vel ex materia substrata. Explico: Voluntas et intentio legislatoris colligitur 1. ex verbis et modo loquendi, ut si dicat: praecipimus mandamus, obligamus districte in virtute sanctae obedientiae sub indignatione, sub aeterna maledictione, quod signum est obligationis sub mortali: secus si verbis mitioribus utatur.

2. Ex adiectione gravium poenarum v.g. depositionis, degradationis, excommunicationis latae aut ferendae, privationis Ecclesiasticae sepulturae, mortis, carceris, exilii perpetui etc.

3. Ex Doctorum et aliorum timoratorum consensu aestimantium hanc vel illam legem importare obligationem gravem vel non gravem. Sic passim omnes censent praecepta ecclesiarum Catholicorum, annuae confessionis obligare sub mortali peccato.

4. Ex aliis legibus similibus, quae vel alteram explicant, vel quae sub simili modo et forma loquendi

induant eandem gravitem culpæ.

Materiæ cognoscendæ regula hæc est: Quando materia est gravis et obligare sub peccato mortali, quando alias legislator non obtineret finem à se prudenter intentum. Ratione huius regulæ dumque istam: quia potestas obligandi in conscientia à Deo supremo Legislatore derivata est in Legislatores nostros ut hi fines à se prudenter intentos facilius consequantur: multi siquidem propter obligationem conscientiæ et timorem offensæ divinæ observant legem, qui alioquin eam propter solam pœnam temporalem transgrederentur; ergo merito voluntas legislatoris tunc obligare sub mortali, quando id necesse; hoc est tum maxime proficuum est ad obtinendum finem à se prudenter intentum. Huic lux affulget ad resolvendos nonnullos casus, et reddendam rationem, cur sæpe materia per se levis possit evadere gravis, quia scilicet alias legislator finem à se prudenter et rationabiliter intentum non obt

tineret. Unde belli Duces exigua sæpe fur
ta à militibus commissa possunt sub pœnâ ca
pitis prohibere: Superiores religiosi evagationes,
aliosque excessus per se non graves sub
peccato mortali prohibere: illi quidem ad
conservandam disciplinam militarem, hi verò ad con
servandam disciplinam religiosam et famam or
dinis tuendam. Qui sunt fines satis lau=
dabiles et prudenter intenti ut communiter
volunt Doctores. Ita similiter grave pec
care possunt medici, qui tempore pestis se subdu
xerint; negotiatores, qui tempore famis fru
menta extra regionem exportant; opifices
qui tempore belli arma potissimum necessaria
vendunt externis; licet n. ejusmodi acti
ones videantur versari circa materiam levem, hæc
ipsa tamen materia potest fieri gravis ob annexas
circumstantias, maxime ob finem à Legislatore in
tentum, qui est conservatio reipublicæ et bonorum.
An autem in prædictis casibus semper detur obli
gatio gravis seu sub peccato mortali prohibit
magis ex sequentibus.

Conclo 4. Lex hna n̄ pt prohibere mām levē, qua levē, sub pecto mortli; pt tn prohibe re mām gravem sub pecto levi seu veniali.
Prob. pars 1. Si levia, qua levia poent pro=hiberi sub pecto mortli, videretr everti nāa rerum dissolvi societas hna, q' sub tyranni co imperio et legibq difficillimis a moralr observari nequeunt diu consistere tranquilla n̄ pt, aliaqe incommoda gravissima emer gere, q' consideranti facile occurrent. Accedit, quod nusquam legatr à Deo concessā hoibq potestem ut levia, qua levia posint pro hibere sub mortli. Si tn res leves spectatis circumstantiis praesertim ex fine per Legislato rem intento fiant graves, poterunt sub mortli prohiberi, quia alias gubernao gentium foret difficillima aut oio impoblis. Sunt enim ut observat Charamuel in Theol. fundamentali num. 7020. videlicet aliqua primo intuitu levia q' sunt gravia et alia gravia

q sunt levia: nempe res, q intrinsice et quoad se consideratae leves sunt, consideratae extrinsice et quoad effectus solent interdum esse graves: et res graves sunt in ordine ad aliquid leve, sive considerantur: tum n. a fine quantitatem accipiunt, et sic stabi loquendo fiunt leves. Hinc in nonnullis Religionibus violatio silentii prohibetur sub mortali, quia licet hoc per se leve sit, fit tamen grave ob circumstantias, et finem, quem Legislator sine tali lege non obtineret. vide Sen-Gall. sect. 1. de Leg. q. 1. pag. 100. ubi aiunt, quod Superior in virtute obedientiae mihi praecipit ut tollam festucam, si non faciam, peccabo mortaliter, etiam seclusso expresso contemptu. Sed praeter tamen aut salltem probabilius est, quamvis non pauci negent, quod possit levia praecipere sub mortali; quia Deo sine evidenti ratione non debet denegari debet.

Probatur pars posterior: Subjugantium non operantis

ultra eorum intentionem ut habet Arg. Lege:
Non Omnis ff. Si certum petatur et
et capite ultimo de probandis. Datur etiam lex
pure poenalis, quae etiam in materia gravi tamen ob-
ligat sub poena et sub nulla culpa ut
mox videbimus. Item de facto multa vi-
dentur praecepta sub veniali quae sub mortali
praecipi potuissent. Quis n. negat, susceptionem
vel Juramenti Confirmationis potuisse
praecipi sub gravi peccato? si factum non est. 3°
Sed contra

Ob. 1. Eo ipso quod materia sit gravis
est etiam gravis obligatio cum non habet ex iure
naturali et divino dictante parendum esse
superioribus ergo materia gravis non potest praecipi
sub obligatione tantum levi. R. neg. ans.
nam lex eiusque obligatio pendent immedi-
ate ex voluntate obligantis, qui licet illam
non possit extendere ultra capacitatem materiae
potest tamen moderari eamque capacitati non aequa-

rij; et tão dispositis ē; quia ad ponendū ali
quem effectum genericè oīa requisita ad effectum suffi
cit unq.

Ob. 2. Si mãa gravis pt præcipi
sub peccato levi; obligão legis est arbitra
riã: et distinctio peccati mortalis à veniali pen
debit à volunte legislatoris n̄ a. ex mãa
rej: ḡo etiam mãa levis poterit præcipi sub
peccato gravi. R. dist. sequelã; obliga
tio legis et distinctio peccati venialis ac mor
talis pendebit à volunte legislatoris etiam
ex mãa rej immediatè, ḡdo: mediatè,
nego; nam n. legislator præcepta sua
moderatè utitur, facit, ut transgressio
legis sit solum venialis, q. absque illa
foret mortalis ut bene Arriaga n. 78.

Ob. 3. Obligão ē effectus naalr legē
consequens: ḡo n̄ pt fieri pro arbitrio legis=
latoris. R. dist. ans: obligão ē effectus
naalr legē consequens et dependens à quali=
tate legis à qua provenit, ḡdo; indepen
dens, nego ans et consequa.

Ob. 4. Votum est lex privata: sed in voto materia gravis non potest, sub qua aliquis obligare tantum sub veniali: ergo neque in lege. Resp. neg. min: quia non obligatio voti pendeat ex intentione voventis potest se solum obligare ad aliquid grave in Dei honorem faciendum.

Hic tamen observandum est quod si conatus legislatoris volentis obligare graviter in materia levi sit irritus et inefficax quoad expressum illud obligationis sub mortali, probabiliter tamen efficax erit ac validus quoad obligationem sub veniali, cui materia est proportionata; ut notat regula Juris in sexto: Utile per inutile non vitiatur; atque eo ipso etsi materia sit inutilis et improportionata ad obligationem sub mortali, utilis tamen est sub veniali; nec deest intentio, quia legislator obligare velit, quantum potest.

Quatenus lex pure poenalis. Conclusio 5. Lex obligat ad solam poenam non culpam si Legislator expresserit, vel si [illegible] declararet, vel consuetudo, sensus doctorum et fidelium [illegible]. Probatur 1. Onera et vincula

non sit ingerenda subditis, nisi lex expresse mani
feste iubeat, vel aliunde mens legislatoris
clare innotescat. 2. Leges poenales, sicut
omnia odia strictissime sunt interpretandae,
ut passim admittant omnes Theologi et Iuris
Consulti. 3. Nulla necessitas est obligan
di ad culpam, si lex obliget ad poenam
praesertim gravem, cum etiam haec sola possit
refrenare subditos ne legem transgrediantur.
4. Legislator habet liberrimam potestatem ex
primendi obligationem culpae Theologicae si ex
primere velit: ergo dum non exprimit, sig
num est eum non obligare ad culpam. Unde
Colliges 1. Regulariter non tantum legem mixtam sed
et pure poenalem, raro tantum legem civilem ob=
ligare sub culpa Theologica, quia ut plurimum
solius poenae mentionem facit. Hinc de
fraudantes vectigalia, etiam iuste impo
sita non peccare nec teneri ad restitutionem,
ut expresse docet Suarez in Canone 18 Bullae

cano q. 12. n. 18. Navarrus in manuali c. 23. n. 55. et alij contra Vasquez et plures n̄ improbabiliter dissentientes. Sic et milites n̄ peccant mortaliter, qui sine damno l. iniuria alterius militarem disciplinam n̄ observant: nec incarcerati, qui contra prohibitionem principis carcerem effringunt, ad salvandam vitam l. aliam gravem poenam effugiendam.

3. Praecepta Ecclesiae obligare sub mortali, quia tum Ecclesiae, tum propriis et ... ... declarat. Idem dicendum est de similibus alijs praeceptis Ecclesiae praesertim quorum transgressioni imposita est gravis poena excommunicationis, depositionis. Neque tamen ex eo probatur quod lex imponat poenam mortis mulctationis, quam perpetuis inferre, legem obligare sub mortali, cum ad impositionem poenae quantumvis gra=

v. g. videatur sufficere sola culpa politica seu civilis gravitatis. Si vero poena, quae a lege imponitur sit spiritualis, Ecclesiastica, et proprie dicta poena signum est ejus transgressionem includere culpam theologicam. Dixi proprie dicta poena, quia Irregularitates et aliae similes inhabilitates non sunt poenae proprie dictae.

3. Legem mere poenalem non esse legem proprie dictam, sed tantum secundum quid; quia non obligat subditum in foro interno seu conscientiae, sed tantum in foro externo quoad poenam solvendam, ut bene cum aliis advertit Charamuel num. 33. Unde et San-Gall. pag. 98. docent cum aliis leges poenales dicendas esse leges Conventionales sive pacta, vi quorum tenetur subditus, qui legem transgreditur, certam poenam persolvere. Quae pacta hoc vel simili modo possunt exprimi: si hoc feceris, dabis hanc poenam; vel potes hoc praeceptum transgredi

gredi; sed ea conditione, ut si transgrediaris, poenae reus efficiaris.

4. Lex civilis tunc solum obligat sub culpa, quando declarat ius naturale, vel ius naturale dictat, bonum publicum esse privato praeferendum, et consequenter privatam personam interdum obligari ad vitam pro salute reipublicae exponendam. Hoc vero, quod per se clarum est, sed non facile capitur a subditis praesertim plebeis, potest lex civilis declarare: quae proinde sic declarata obligabit subditos sub culpa tanta sub quanta obligat ipsum ius naturale. Unde advertendum est legem civilem esse duplicem, alteram scil. politicam tantum, et declaratoriam legis naturalis. Illa raro obligat sub culpa; haec toties ac tantum, quoties et quantum lex ipsa naturalis obligat.

Conclo 3. Plures leges possunt impleri eodem tempore pluribus actibus. Prob: Qui efficit quidquid per praecepta exigitur, satisfacit illis praeceptis: sed qui eodem tempore v.g. audit missam in festo praeceptam, et simul orat horas canonicas et etiam preces pro poenitentia Sacramentali impositas, efficit quidquid per praecepta illa exigitur: ergo etc. Non desunt qui probabiliter doceant, quod si obligatus sis ad duas missas audiendas, satisfacere audiendo eas simul, quando in duobus altaribus eodem tempore celebrantur. Contra v. si casus contingat, ut executio unius praecepti executionem alterius impediat, ita ut simul stare non possint, certum est, diversis actibus eodem tempore non posse impleri plures leges.

Sectio 6.ta

Quomodo Leges mutentur et cessent?

Conclo 1. Cessat lex, ejusque obligatio cessante causa motiva seu finali legis adaequata. Prob. pars 1. Materia cessat, quando vel objectum legis ex honesto fit turpe, vel ex utili inutile, vel ex possibili impossibile. Sed lex quae non est honesta, inutilis seu impossibilis non est lex, nec habet vires et efficaces rationes, neque obligat: ergo etc. Secunda pars

quae nunc est inutilis aut impossibilis postea rursus evadat utilis l. possibilis, rursus obligare incipiet. Sic clausura monialium, quae tempore belli redditur impossibilis elapso bello rursus obligabit moniales. Probatur pars 2.da Cessante causa fine li adaequata propter quam lex lata est cessat obligatio legis, quae ...: adaequata. Si n. lex habeat plura motiva aut partes, una cessante permanebit obligatio respectu alterius. Acriter hic certant Auctores, an cessante fine legis adaequato respectu unius personae particularis cesset etiam ... legis obligatio respectu illius personae? negant multi, affirmant alii non contemnendae auctoritatis. Ego distinguo et dico: cessante fine adaequato legis respectu unius personae per se nunquam cessat obligatio legis. cessat tamen per accidens in eo casu, quo ipse Legislator exemisset si providisset. Ratio prioris est, quia obligatio legis durat tamdiu quamdiu Legislator prudenter vult subditos esse obligatos: sed in dicto casu adhuc prudenter vult subditos omnes esse obligatos tale n. adhuc ... honesta ratio finis legis, nempe promovere et conser-

vare bonum comm. reipubl. per oēs et singularitiones subditorum à lege proscriptas: quod probo. In exemplo res clarior evadet: sit lex ne quis arma ferat nocturno tempore, finis est avertere tumultus, rixas, cædes et tu dicis: ego non obligor, quia cessat apud me finis legis, qui sum homo pacificus, nemini lædo etc. Sed falleris et obligaris; quia licet respectu tui qualenus es persona mere privata et considerata sine ullo respectu ac ordine ad civitatem, cesset finis etiam adæquatus legis, non tamen cessat finis respectu totius civitatis, cuius tu membrum es, ideoque teneris lege tamdiu, quamdiu tenetur civitas. Confirmatur: Legislator intendit conservationem legis, sed lex melius conservari non potest quam si oēs obligentur, etsi in uno alterove cesset, aut potius cessare videatur finis et ratio legis. Denique si legislator ipse interrogaretur, num etiam sub hac Lege comprehenderet pacificos et bene moratos? responderet, utique illos etiam esse comprehensos. Unde etiam patet ratio posterioris –; quia lex in tantum obligat, in quantum Legislator obligare intendit: ergo si quis casus emergat, quem ipse Legislator exceptisset si ab eo provisus fuisset, dubium non est, quin tunc ces-

et obligatio Legis. Hinc si ieiunium tibi grave nocumentum adferat non obligaris ieiunare, quia non est mens Legislatoris te in tali casu adstringere. Sed hac de re plura ubi de Epikia.

Conclo 2. Lex cessat per revocationem et per irritationem. Prbr: Revocatio est voluntas Legislatoris, qua legem à se latam tollit et non vult eam amplius habere vim obligandi; per quas enim causas aliquid nascitur per easdem dissolvitur, ut habet regula Iuris in Sexto. Irritatio v. seu annullatio est voluntas superioris, qua legem à Legislatore inferiore latam tollit eamque invalidam reddit. Inferior enim Legislator pendet a directione et Imperio superioris: ergo leges tam per irritationem quam revocationem cessare possunt. Et licet omnis irritatio sit prohibitio, non tamen omnis prohibitio aliqua est irritatio illius; nam Ecclesia prohibet, ne sacerdos ullum sacramentum administret in mortali, neque tamen Baptismus in mortali administratus est irritus vel invalidus.

Conclo 3. Lex cessat, et abrogatur per consuetudinem contrariam. Prbr: consuetudo habet vim Legis: atqui lex posterior potest abrogare priorem: ergo etc.

Verum hic observandum est, quod consuetudo, quae le-
gem possit abrogare debeat esse 1. Rationabilis, de re
scilicet honesta, utili, non molesta nimis et
difficili. 2. Ut libere et publice frequentetur
a maiori parte civitatis. 3. Ut usurpetur a po-
pulo cum animo obligandi introducenda; non v.
ex sola pietate aut honestate. In dubio an con-
suetudo introducta sit cum intentione ob-
ligandi, an ex mera pietate? standum est pro
libertate operantium. Unde caeremoniae nonnullae
Catholicae, quibus interesse solet populus, non obli-
gant, quia non sunt introductae cum animo obligandi
v.g. aspersio aquae benedictae, ritus qui solent
adhiberi in benedictione cinerum, palmarum etc.
4. Ut Princeps l. Legislator in consuetudinem
eiusque obligationem expresse l. interpretative
personaliter l. legaliter consentiat. Dicitur a. ex-
presse consentire quando consuetudinem introductam
approbat et confirmat: interpretative, quando
scit legem a se latam violari et neminem repre-
hendit, cum facile possit: personaliter, quando in
consuetudinem uno ex praedictis duobus modis consen-
tit: legaliter quando consuetudo per viam praescriptionis

legē abrogat, quod fieri p̄t etsi Princeps de ta-
li cōsuetudine prorsus nil sciat, ut tradu-
cunt Autores cōtra Vasquez. Introducitur a.
cōsuetudo per viā praescriptionis quādo hoc ad sui
firmitatem et obligatiōēm inducendā obtinet tpus
à Iure requisitū. Requiruntur a. anni decem
tā ad Canonicam quā civilē, quamvis alij sine
sufficienti fundamento, ad Canonicā exigant qua-
dragintā. Numerus a. actuū ad consuetudinē re-
quisitus arbitrio prudentū et morali hominū
iudicio relinquitur ut recte Honold. n. 138.
cōtra Azorium, Panormitanū Bartolū, Sa. Re-
ginald. et Rodrig. qui putant duos l. tres
actus sufficere si princeps sciat et n̄ reclamet.
Ad praescribendum cōtra legē bona fides n̄
requiritur, sicut ad alias praescriptiones q. cō-
nexa est cū damno aliorū, unde nunq. inchoari
possunt mala fide; licet n. etiam hic forte Legis-
lator nunq. hic violatur ab initio damnū aliquod
honoris aut existimationis patiatur, adeoq. primi trans-
gressores legis ut plurimū peccent, si tamen
legis violatio per certū tempus durat et sen-

sim consuetudo contraria invalescat, cedit Prin-
ceps iuri suo, et in consuetudinem vel perso-
naliter vel legaliter consentit. Potest ta-
men consuetudo universalis per legem a-
eque universalem abrogari. Particularis quid

Particularis a. consuetudo per legem urbem non
abrogatur nisi talis consuetudinis clausula dero-
gatoria saltem sub terminis generalibus expresse
apponatur. Vide fusius Honol. n. 148. et Tron.
Sp. D. 10. à numero 54. Obligat etiam consuetu-
do in conscientia si res est gravis et communiter obser-
vatur à communitate vel maiori parte illius: item si vi-
ri prudentes male sentiant de his qui non ser-
vant consuetudinem, vel si Praelati reprehendant
et puniant transgressores, vel denique si ipsa
consuetudo multum conferat ad reipublicae utili-
tatem et conservationem; licet Adamus Burghaber
Centuria 1. casuum conscientiae casu 90. censeat ur-
lim loquendo consuetudinem non obligare in
conscientia, cuius aliqua lex scripta non existet.
Concluditur Lex humana abrogatur et cessat per
legem contrariam et per interpretationem. Paris 1. e

communis, quia lex per illud abrogatur per quod revocatur prior voluntas obligandi ipsa per legem contrariam quam ferre potest vel idem ipse legislator vel eius successor, vel utriusque superior revocatur vel irritatur prior voluntas obligandi &c.

Pars 2. quoque communis est: nam interpretatio est duplex; alia secundum legem: alia extra legem. Interpretatio secundum legem est prudens ac moderata legis explicatio ad sensum verborum in casibus particularibus attemperata. Et hoc iterum triplex est: Authentica, Usualis et Doctrinalis. Authentica est, quae fit ab eo qui potestatem condendae legis habet. Usualis quae fit per consuetudinem legitime introductam. Doctrinalis quae fit per declarationem virorum prudentum et Doctorum ex principiis iuris et Theologiae; quae declaratio etiamsi vim legis non habeat sicut habet declaratio legislatoris facit tamen ut quilibet eam in praxi sequi possit, etsi legislator v.g. Summus Pontifex extra legem dicat aliam sibi mentem fuisse ut recte observat Emanuel Sa Verbo Lex n. 23. Ratio est; quia privata

l. unum illud sacrum in loco domicilii sui legatur, non tenetur interesse, quia die domi existebat, nec erat proxe obligatus audire hoc sacrum, si poterat aut debebat differre, donec ulla missa, l. unica illa legeretur: postea v. dum esset in alieno loco cessat obligatio. Suarez tamen et Basilius Pontius non improbabiliter dissentiunt.

4. Si exeas e tuo territorio ubi est ieiunium potes mane ientaculum et meridie prandium sumere si eo die perveneris ad locum ubi non est ieiunium; quia lex ieiunii est indivisibilis, obligans pro integro die et non pro aliqua parte tantum. Aliud est de comestione carnium; quia hoc praeceptum est divisibile, obligatque pro singulis diei partibus, ita ut licet quis semel comederit carnes, adhuc tamen obligetur eas non comedere. Contrarium tamen non improbabiliter tenet Francisc. Bonae Spei D. 7. de Leg. n. 84. eo quod lex abstinentiae à carnibus hoc modo explicari debeat: non sumes carnes, ne vel semel in die. à qua lege excusatur ille, qui toti die fuerit in territorio in quo nulla est abstinentia a carnibus.

5. Constitutus

5. Constitutus in alieno territorio ubi non est dies ieiunij, si mane et meridie comedas, vesperi in proprio territorio ubi est ieiunium, non teneris ieiunare, ob eandem rationem, quia lex ieiunij est indivisibilis.

Conclusio 4. Clerici tenentur legibus civilibus quae immunitatem Ecclesiae non laedunt nec statum clericalem dedecent; et quidem directe, non tamen quoad vim coactivam. Probatur pars 1. Clerici sunt vere cives et partes praecipuae civilis reipublicae ac proinde gubernatori politico subjecti esse debent: atqui gubernator politicus Jurisdictionem temporalem habens in republica non est Pontifex sed Rex sive Princeps: ergo Regi in temporalibus ipsis subiecti sunt: ergo poterit Rex eas leges imponere, quae tam eorum statui quam reipublicae convenientes sunt, quemadmodum illae, quibus taxatur pretium frumenti, prohibitur valor monetae, modus aedificandi, contrahendi, testandi etc.

Confirmatur: Clerici neque ex iure divino, neque humano exempti sunt a gubernatione politica reipublicae: imo contrarium potius habetur ex utroque: ergo subjecti illis tamen legibus quae immuniti Ecclesiae ac eorum

statui repugnant nullo modo tenentur, ut habetur in Frid. Sess. 25. de refor. aliisque pluribus locis Iuris tam Civilis quam Canonici. Porro immunitas Ecclesiastica læditur, ac violatur

1. Si Ecclesia aut Ecclesiasticæ personæ impediantur uti rebus seu facultatibus sibi à Iure concessis.

2. Si illis diminuantur privilegia à Deo, Summis Pontificibus aut etiam Principibus laicis concessa.

3. Si clerici propter ordinationes vel statuta magistratuum efficiantur timidiores.

4. Si efficiantur deterioris conditionis quam laici.

5. Si leges sæculariũ natæ sint afferre Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis incommodum.

6. Si Iudex laicus compellat clericos etiam tempore famis ad vendenda frumenta.

Hæc omnia productis gravissimis Auctoribus probat Diana p. 4. Tract. 1. Et addit, quod delicta clericorum, etsi inferant damnum, non possunt per iudicem sæcularem capi, nec damnum sæculare exequi. Item quod sæculares titulo consuetudinis etiam immemorialis non possunt introducere con-

actiones et gravamina contra Clericos sp subia
ceant exponuntur. Nam a. Clericorum exempti-
onem et libertatem, tam quoad personas, quam
res et loca eorum, esse iuris non tantum humani, ve-
rum etiam divini patet ex Trid. Sess. 25. c.
20. Et probat nervose nr Ægidius Ranbeck
in sua Panoplia libertatis et immunitatis Ec-
clesiæ c. 2. n. 16. et seq.

Partis secundæ eadem est ratio: quia Clerici
tam seculares quam Religiosi sunt vere subditi Legis-
latoris secularis quoad leges statui clericali non
repugnantes. nec expediret eos recipi in communem
reipublicæ societatem nisi vellent subijci huiusmodi
legibus. Pars 3. Clare continetur in Iure Canonico
et varijs locis quæ passim referunt Doctores. Et
potest experientia, quia Clerici delinquentes neque
solent, nec possunt nec debent à Laicis correctione
mulctari: ergo non tenentur legibus civilibus quoad
vim coactivam, correctivam et punitivam, sed tantum di-
rectivam. Contra quod

Ob. Potestas praecipiendi connexa est cum
potestate puniendi: ergo si seculares possunt Clericis
praecipere, possunt illos etiam punire. R. Ans[?] est
verum esse per se, ex ratione tamen vel privilegio posse potestate

una ab altera separari: quod si consuetudo alicubi
sit aut fuerit contraria, restringenda erit in permis-
sione speciali Summi Pontificis, qualis olim apud
Gallos et adhuc invaluisse, defendit Petrus Rebuffus
in lege omnium Verbi. 3. ff. de Verb. Signationibus.

Conclusio 5a. Religiosi, praesertim exempti, per se
et directe non tenentur ad leges Dioecesanas et
Episcopales. De exemptis ac immediate Summo Pon-
tifici subjectis nullum est dubium, cum tales non subsint
ulli iurisdictioni Episcopali, nisi in quibusdam
casibus in iure expressis. De alijs non exem-
ptis inde probatur: quia habent modum vivendi peculia-
rem à clericis saecularibus diversum et proprijs con-
stitutionibus onerantur, ut proinde ipsa aequi-
tas dictet, eos à legibus Episcopalibus exsolu-
tos esse. Dixi, per se et directe: nam per
accidens et indirecte obligantur etiam exempti ad
aliquas leges vel ratione scandali, vel ratione poti-
consuetudinis praescriptae vel receptae vel gravis neces-
sitatis, cui aliter occurri non potest, vel denique ratione al-
terius legis communis Canonicae in certis casibus iuben-
tis omnes Religiosos etiam exemptos parere Episcopis et
Ordinarijs locorum prout iubentur in Trid. Sess.
25. Cap. 12. et 13. Quoad observationem festorum
promulgationem et observationem censurarum in suis

Eclis, quoad processiones, visitatões &c. nisi l. expressâ l. tacitâ exceptionē habeant.

Sectio 5ta

Quomodo lex Impleatur?

Conclo 1. Ad impletionē legis non requiritur intentio implendi; imo sufficit intentio non implendi. Est cōis et certa; quia sufficit facere id, quod praecipitur, seu non facere quod prohibetur; lex aliud non intendit eoq intento quiescit. Accedit quod intentio sit actus internus, qui per se ac directe à lege hnā imperari non potest, ut supra vidimus. Unde si contingit, ut quis reflexe non intendat satisfacere, aut directe intendat non satisfacere in recitatione horarū auditione sacri, impletione voti, persolutione poenitentiae &c. tn satisfacit: Votū nonnulli excipiunt. Sed contra

Ob. 1. Actus non operantur ultra intentionē operantis: ergo qui non vult satisfacere non satisfacit. Resp. dist. Ant: actus non operantur ultra intentionē operantis quando est in potestate operantis satisfacere, l. non, conc: sec, nego.

Instas: ergo potest aliquis satisfacere praecepto per actum ex circumstantia extrinseca vitiatum v. g. ieiunare ex vana gloria. R. toto concedendo: quia lex tantum solum imperat substantiam actus non modum.

Ob. 2. Si non requiritur intentio implendi etiam satisfaciet qui cogitur ad impletionem: sed consequens est absurdum ergo et Ans. R. cum dist. Si coactio tollat libertatem, non satisfacere; satisfacere autem si non tollat: quia requiritur actio libera, quae non datur absque voluntate.

Ob. 3. Debitor non satisfacit obligationi ducentorum florenorum si liberali donatione det ducentos: ergo requiritur intentio satisfaciendi. R. neg. consequentiam: quia similes obligationes proveniunt ex voluntate promittentis, ac ventis(?) qui sicut ab initio libere debitorem se constituere potuit, ita in debito libere potest permanere; obligatio autem parendi legi oritur ex voluntate legislatoris, ideoque non extenditur ultra eius intentionem et voluntatem, nempe ultra substantiam operis praecepti.

Conclo 2. Diversae leges possunt impleri

uno actu. Est etiam communis et certa: Nam tripli-
ci praecepto ieiunandi satisfacit ieiunio uno:
unica recitatione horarum satisfacit, etiamsi et
ratione ordinis et ratione beneficij ad eas teneatur.
Item si incidat festum in Dominica satisfacit si
unum sacrum audias, in quo omnia patent ipsa
experientia. Non tamen potest unica recitatione Ma-
tutini et Laudum satisfieri pro duobus diebus,
nec unica Confessione pro duobus annis, quid-
quid subtiliter in contrarium adferat noster Charamuel.
cum satis constet aliam esse mentem Legislatoris. Hinc
etiam ab Alexandro VII. Anno 1666 damna-
ta est haec sententia: Uno officio potest quis satis-
facere duplici praecepto pro die praesenti et
crastino. Neque satisfacit qui alteri ex duobus ob-
ligationibus debet mille florenos, si tamen det semel
mille; quia in debitis iustitiae attenditur aequa-
litas rei ad rem. non est autem unum mille aequale
duobus millibus. Unde etiam patet aliam in his esse
mentem et intentionem obligantis, et certum in-
de est apud omnes Doctores, si obligationes sint iustitiae
non posse pluribus unico actu satisfieri: secus si sint
obligationes diversarum virtutum et ut diximus men-
te obligantis aliud non colligatur.

5. Legē pure poenalē à lege mixta di
stinguis: quod hoc duo membra contineat,
quorum primo aliquid praecipitur aut vetatur,
altero poena adjicitur: ut, nemo frumen
tum evehat ex Imperio: si quis evexerit
ejus bona confiscabuntur. Vel quod ex
Charamuel ponit: ego hanc rem praecipio
sub praecepto gravi et sub poena mille
florenorum. Illa vero solius poenae menti
onem faciat, ut, qui ligna in tali silva
ceciderit, centum Imperialibus mulctabitur:
vel ut Charamuel: ego hoc praecipio sub ta=
li poena temporali: Ubi licet ponatur verbum
praecipio, non tamen ponitur ut membrum distinc
tum, sed tota formula unius membrum con=
stituit. Potest tamen, quod bene notandum
etiam in lege mere poenali gravior poena
statui per accidens, id est ratione vel scandali, vel
periculi vel damni, in quod se exponit transgressor

6. Jam poenā quam sententiam Iudicis esse duplicem, nam poena alia est positiva alia privativa. Positiva est ad cuius executionem actio aliqua requiritur ut suspensio mortis, mutilatio, flagellatio, exilium, solutio mulctae etc. Privativa est ad cuius executionem nulla requiritur actio, ut est reddere inhabilitem ad officia, beneficia, amissio dominij, irritationes et annullationes actuum. Iterum privativa est alia quae impedit translationem dominij seu iuris acquirendi; alia quae privat iure seu dominio acquisito etc. recepto possidere. Tertius alia poena est latae sententiae, ad quam reus obligatur ex sola vi legis absque ulteriori iudicis sententia condemnatoria. Quo sic exprimitur: Ipso iure, ipso facto excommunicatus aut suspensus sit; eo ipso incurrat voce activa et passiva etc. alia sententiae ferendae,

ad quod non obligatur reus ante sententiam iu-
dicis condemnatoriam et sic exprimi solet:
qui hoc vel illud fecerit, excommunicetur, vel ex-
communicabitur. Praecipimus hoc sub poena ex-
communicationis privationis beneficii vel sententia quo-
que iudicis alia est condemnatoria, qua
iudex reum ob crimen admissum ad cer-
tam poenam condemnat. alia declarato-
ria, qua iudex declarat admissum esse
crimen, contra legem poenam imponentem.
Ut autem hoc declaratio iudicis vim et
effectum sortiatur, debet fieri iuridice, hoc
est, transgressor legis debet citari, et
publice declarari reus criminis contra le-
gem admissi, ut docent Iuris periti.

7. Communis et certa sententia est contra
Covarruviam et Valentiam, quod legislator
tam civilis quam Ecclesiasticus obligare possit ad
poenam etiam positivam ab ipso reo exsequendam

antecedenter ad oēm iudicis sententiam ctm declaratoriā modo poena sit modera ta nec nimis acerba. Si n. hoc sit nimis difficilis, qualis ē v.g. mutilaō l. supplicium mortis n̄ pt̄ reg obligai ad eam per se ipsū exequendā. Verū hoc de possi, de facto quid sentiendū sit

Conclō 6. Nulla fere lex hūa obligat ad poenā sive privativā sive positivā ante sententiā iudicis saltē declaratoriā, quantumvis lex expresse dicat poenā incurri defacto ipso iure, absq. nova declaraoē &c. Ita Granados citat. Sotus Couvarruvias Molina Vasquez Sanchez Paraō Perez Salas Lessig. cū pluribꝰ. Prbr: Odia sit restringenda et in poenis benignior legis interpreta tio facienda: ergo si cū probli fundamento

credi pot poenalē legē expectare iudicis sententiam, sea erit expectanda. Atq fundamentū credendi hinc ostenditur, quia verba illa ipso iure ipso facto censeri privatus esse suo beneficio explicari possunt ut significent sine nova sententia condemnatoria reum dici privari, & non excludunt iudicis sententiam. Item si dicat lex, aliquē esse privatū absq nova declaratione, ante declarationem l. quid simile sic explicari pot ut excludat declarationem poenae n. a. delicti. Unde nulla fere lex ut excluderemus poenā, qua coniuges incestuosi privantur debiti petitione, hanc n. statim incurrunt nulla expectata iudicis sententia etiam declaratoria criminis ceterum talis sententia apud Sanchez lib. 9. de Matrim. D. 30. num. 2. quia in hac poena sunt in censuris, praxis et usq obtinet

nuit ligari delinquentes ante sem iudi
cis sententiam. Unde

Ob. Poena privativa incurritur ante
sem iudicis sententiam ut patet in cen
suris et aliis lata sententia: ergo non subsistit
Conclo. R. neg. Ans: Ad eius tamen di
co censuras non ideo proprie incurri ante
sem sententiam quod sint poena privati
va, sed quod praxis declaraverit talem
esse mentem Legislatoris, sunt et illae poe
na privativae, quia ius acquirendum impe
diunt, quia leges, per quas talis poena
inducitur sunt conditionales, ita ut mens et
sensus Legislatoris sit: Si hoc feceris, non
potes obtinere hoc ius; potes vero obtine
re, si non feceris etc. ergo qui eiusmodi
legem violat privatur ipso facto iure a-
quirendi aliquod dominium, eo quod conditiones
ad illud aquirendum requisitas non impleve
rit. Ita Clericus qui non orat nec residet

non facit fructus suos. Qui vero lege poena-
li ipso facto privatus iure suffragij ac-
tivi et passivi, cum poenam non incurrit
ante omnem iudicis sententiam quidquid
Vasquez, Suarez, alijs reclament.

Conclusio 7. Post sententiam iudicis reus ad
varia tenetur. Explico: Reus ex vi poenalis
sententiae tenetur

1. Poenam sustinere sine resistentia positiva, cum
n. iudex post sententiam sufficienter collatam habet
ius exequendi poenam, reus, in quem agit,
non potest habere ius resistendi.

2. Non tenetur poenas corporales acerbas in
se exequi, propterea quia commodius à ministris
iustitiae infligi possunt.

3. Ad mortem damnatus etsi non teneatur ad
actiones, quae commode per ministros iustitiae fi-
eri possunt, obligatur tamen ad eas, quae per eosdem
commode exerceri nequeunt v.g. ire ad locum,
scalam ascendere &c.

4. Tenetur exequi poenas corporales, quae in se
magnam acerbitatem non habent v.g. ire in carcerem

in exilium et ibi manere statuto tempore, damnatum tamen ad triremes aut gravem valde carcerem non teneri in iis manere, si commode inde aufugere possit docet Arriaga D. 23. num. 57. et nos id supra tradidimus.

5°. Reus denique damnatus ad poenam pecuniariam tenetur solvere dum exigitur; quod si sententia clare id exprimat, solvere tenetur antequam exigatur; quo casu si reus moriatur ante solutionem, heres statim solvere tenebitur ut tot communis; nec refert quod l. de poena ff. de poenis dicatur poena ad heredes non transire, etenim id intelligendum l. de poena corporali; l. de pecuniaria, quae non fuit debita, vivente reo ob defectum sententiae. Dixi: si clare id exprimat; secus retinere eam potest donec petatur, in quo sensu intelligendus est Salous D. 2. punct. 4. num. 6. ubi ait, praxim et usum recepisse, ut poena pecuniaria non solvatur, donec petatur.

Sectio 4.ta

Quod sit Legis subiectum?

Utrum Legislator teneatur observare suas Leges?

Conclo 1. Legislator tenetur suis legibus quoad culpam seu vim directivam: non tamen directe: neque omnibus. Pars 1. est com. Theologorum, quam Legistarum et Canonistarum. et probatur ex illo S. Augustini: Turpis est pars omni suo non congruens. Item illo Catonis: Patere legem quam tu ipse tulisti.

Prob.

Prob. pars 2.da Si n. legislator teneretur sua lege quoad poenam et vim coactivam, esset obligatus et non esset obligatus. Esset obligatus ut supponitur: non esset obligatus, quia legem a se latam tollere potest ad libitum. Confirmatur: nemo proprie se ipsum cogit: ergo Legislator ~~non potest~~ non tenetur suis legibus quoad vim coactivam, sed directivam tantum.

Prob.

Prob. pars 3. Legislator tenetur suis legibus indirecte tantum et ratione legis naturalis dictantis legislatorem debere se cum subditis conformare, ipsisque exemplo praeire: ergo non tenetur directe seu praecise vi obligatione legis proprie a se latae, sed indirecte dixi, idque non nisi sub veniali, si absit scandalum, damnum etc.

Prob.

Prob. pars 4. Legibus municipalibus subditarum sibi provinciarum a se confirmatis

Princeps non tenetur, neque illis, quae continent aliquid illius dignitati repugnans, ergo non tenetur omnibus suis legibus. Sed contra

Ob. Princeps directe et coactive obligatur ad quamlibet contractum à se cum subditis initum: ergo obligatur etiam Legislator suis legibus directe et quoad vim coactivam. Resp. neg. consequentiam: nam contractus debet esse aequalis, et princeps privatam quasi personam induens fit se obligare subditis. Semel autem valide initus contractus sortitur vim et obligationem suam ex lege naturae, cui quovis etiam Princeps, imo et ipse Deus subiacet.

Conclusio 2. Pueri ante usum rationis, perpetuo amentes, ebrij, dormientes et invincibiliter ignorantes non obligantur legibus humanis et infideles non baptizati similiter. Ratio horum omnium est, quia leges non feruntur nisi subditis, qui eas cognoscunt. Unde deduces

1. Licet dare carnes comedendas etiam in quadragesima pueris et amentibus; licet etiam hos applicare operi servili diebus festis, non tamen licet induciare, ut alios verberent, occidant, blasphement, haec enim sunt intrinsece obiective mala

tribuerentur agenti libero.

2. Pueros adipisci rationis usum fere circa septennium, atque inde incipere obligari per se legibus humanis; per accidens autem vel ratione ignorantiae, consuetudinis contrariae, vel alterius legis eos eximentis ab aliquibus esse immunes. Unde primo non obligantur ad annuam Communionem, donec iudicio Parochi seu prudentis Confessarii tantum mysterium non nisi accuratius agnoscant et apti sint ad id maiori cum fructu percipiendum. In articulo autem mortis pueris doli et poenitentiae capacibus posse ac debere dari viaticum plures sentiunt. 2. non obligantur ad vota per professionem religiosam emissa si professio facta sit ante annum 16. aetatis completum, ut constat ex Trid. Sess. 25. c. 15. de reform. 3. non obligantur ad ieiunia Ecclesiae ante annum aetatis 21. completum, licet obligentur ad abstinentiam a carnibus; quia sic legitima consuetudine et praxi fidelium necnon cum Doctorum suffragio, introductum est. 4. Non incurrunt censuras ob certa delicta constitutas ante annos pubertatis, scilicet 14. in pueris, et 12. in puellis

gpletos, ni specialim exprimantur, prout exprimantur in percussione Clerici c. fin. de sent. excom.

3. Si pueri ante septennium sint doli capaces, malitia aetatem supplente teneri quidem legibus divinis, non ecclesiasticis; quia Ecclesia ad varios scrupulos tollendos septennium determinavit. In dubio, num post completum septennium usum rationis habeant praesumuntur habere et esse obligati iuxta declarationem iuris Canonici septennium constituentis.

Conclusio 3. Peregrini, hospites, viatores, ac vagi, etiam longiusculo tempore quacunque de causa alicubi, sed absque animo maiorem anni partem (: duobus v. g. aut tribus mensibus :) ibi habitandi commorantes, per se loquendo ad nullas leges vel consuetudines eius loci in conscientia obligantur, neque territorii sui; ni talis sint, ut transgressores, physice absentes, censeantur moraliter peccare intra territorium Legislatoris. Probatur pars 1. ex generali fundamento S. Thomae q. 96. art. 5. quia nulla lex

obligat in subditos et membra eius comitiis,
in quo versantur: atq. peregrinus ra-
tione vero versantur subditi iurisdictionis alte-
rius loci ut absolute dici possint membra
illius comitis, eiusq. forum sortiri, ut constat ex
L. absens §. Proinde. ff. de Judiciis. quod
Confirmatur ex cap. fin. de foro competenti ubi
ponuntur 4. modi quibus aliquis forum sor-
tiatur, nimirum domicilium, contractus, delictum,
et res de qua agitur: sed temporanea solum
commoratio non habet hoc. ergo etc. Dixi: per se
loquendo: quia per accidens, ratione contemptus, per-
turbationis publicae aut scandali semper vitan-
di tenentur etiam peregrini ad locales leges; vel
de quippe scandalosum foret si peregrini in
festis localibus laborarent, vel diversis car-
nes comederent publice etc. Cui exceptioni
recte additur ex cap. ult. de foro competenti [illegible]
in contractibus servanda, in his enim tenentur pere-
grini servare solennitates in eo loco praescriptas
vel usitatas, propter contractum dantis, qui [illegible]
exigere. ff. de Judiciis. debet celebrari se-

cundum statuta loci, in quo vir domicilium habet. Sed contra primo hanc conclusionem partem

Ob. 1. Usus et consuetudo populi fidelium. et illud: si fueris Romae Romano vivito more. item illud S. Ambrosij: ad quamcunque Ecclesiam veneris, ejus morem serva: ergo. R. usum et consuetudinem vulgi ignorantiae innixam non habere ullam vim. Cetera v. intelligi posse quoad decendiam, non vero etiam conformandi se moribus regionum: aut certe de legibus quarum violatio scandalum aut perturbationem pareret.

Ob. 2. Peregrini soluti sunt à legibus suae patriae: ergo ligantur legibus loci in quo existunt, alias erunt prorsus exleges. R. neg. consequentiam. Tenentur n. quod bene notandum legibus communibus; imo si domi suae consuetudini derogatum sit alicui praecepto communis iuris et alio venias, ubi illud adhuc viget, eodem obligaberis. cum lex communis iuris sit universalis, et obliget omnes sine ordine ad locum. ut bene Laymann c. 12. de Leg. n. 3.

Ob. 3. Leges locales spectant immediate ipsum locum et inde transeunt in personas ibi existentes:

go etiam peregrinos afficiunt eo ipso, quod in eo lo-
co existant. R. neg. consequentiam: leges locales trans-
eunt solum in subditos Jurisdictioni loci, qua-
les non sunt peregrini. deinde leges, de quibus hic
sermo est non sunt praecise locales, sed principaliter
respiciunt personas subditorum licet extra locum
non obligent.

Inferes: Ergo vagi neque ob delicta obli
gari poterunt. R. neg. illatum: quia consuetu
do recepit ut quicunque delinquentes sive in
colae sive Accolae, sive Advenae reprehendantur,
ne scelera maneant impunita.

Probatur pars contradictoria 2. Primo testimonio Bo
nifacii VIII. Summi Pontificis qui ait Eorum, q
fert exceptionem non ligari subditum extra terri-
torium existentem, redditque rationem: quia im
pune non paretur ei, qui extra territorium ca
dit. 2. Ratione: potestas legislativa ali
cuius Regni, Provinciae aut loci particularis ex
natura sua ordinatur ad bonum commune illius loci
per leges procurandum: ergo non extra territori-
um; cum nihil faciat ad bonum commune germaniae,
quidquid aliquis germanus agat in Italia: ergo
non tenetur legibus germaniae. Quod in intelligendum

de praeptis et legibus mere localibus, quae tamen loco, non personis affixa est. non de personalibus quae dicuntur ossibus personarum inhaerere. Unde deducas

1. Sequentias: Religiosus extra Monasterium et quocunque in territorio existens tenetur legibus sui Ordinis.

2. Qui studio evitandi obligationem legis suo territorio exit liber est, ad ulterius liber est ab obligatione. Ratio est; quia qui utitur iure suo nemini facit iniuriam, nec censetur dolum committere: atque quilibet habet ius eundi extra territorium aut in territorio in locum exemptum, qui etiam habetur pro externo; legislator n. non iubet subditos manere domi, sed domi manentes iubet celebrare festum, ieiunare etc.

3. Volens exire de territorio proprio in quo est festum adhuc ante meridiem venturus in locum ubi non est festum, tenetur ante discessum audire Sacrum, si tamen unum legatur ante discessum suum, neque aliud eo die in alieno territorio audire potest. Ratio est, quia in his circumstantiis sic est arctatus, ut neque ratione alieni territorij neque aliunde excusari possit ab impletione legis. Si v. plura sint Sacra, vel etiam tamen unum, et ille venturus sit in aliud territorium, antequam missa ultima

authoritis expliciô non præponderat interpreta-
tioni secundû coia Juris et Theolô principia
factæ. Quodsi tn Legislator ejusmodi decla-
ratione doctrinalê, ut nonnunq. fit, velut fal-
sâ et improbtam damnaret, certû est eiq sente-
tiam standû eē. Interpretatio gtra legê, seu
legis verba nihil aliud est, quã Epikia l. equi-
tas, quæ definiri solet: est virtus, quæ mentê
Legislatoris potiq quã verba legis attendens
prudenter indicat legê in hoc l. illo particii
casu non obligare. Sive strictiq: est excep-
tio à Lege in casu, quê si Legislator prævidis-
set ipse excepisset. Et ortq quidê Epikeæ
tunc censetr eē licitq 1. Si alias lex in hoc cir-
cumstois esset perniciosa. 2. Si lex hic et nunc
fit nimis difficilis et moralr impoblis. 3.
Si prudenter iudicari poit legislatorê volu-
isse talê l. talê casum particularê à coi
lege exceptû. nec legislator comode con-
veniri poit, tunc quis etm quis propria au-
toritate uti poterit Epikiâ.

Conclo 5.ta Lex cessat per dispensationê.
Ratio: qndo lex tunc non ampliq obligat tunc
cessat: sed facta dispensatione lex n ampliq ob-

legat 2º... Est a. dispensatio actus Jurisdictionis, quo unus l. alter eximitur à Legis obligatione. Et differt

1. A Derogatione et abrogatione, quod hae tollat legem universam. illa v. partem legis et quidem utraque in perpetuum. Dispensatio vero saepe tantum datur ad unam personam, ad unum actum ad certum et breve tempus.

2. Ab Interpretatione, quod haec fiat circa casum in lege claris verbis non comprehensum. Dispensatio v. fit circa casum in lege contentum.

3. Ab Epikia, quod hac quis uti possit autoritate propria. Dispensatio v. debet fieri à Superiore.

4. Ab Absolutione, quod culpa et poena non sint lex. Dispensatio vero versatur circa legem, quam relaxat. Apte quod absolutio debeatur rite disposito: Dispensatio nulli debetur, cum sit gratia.

5. Differt à licentia simplici, quod haec peti et dari soleat non ut actus fiat contra legem, sed ut fiat eo modo, quo lex iubet,

6. A privilegio, quod hoc saepe contra nullum Ius aut legem militet. In dispensatione vero datur facultas faciendi aliquid contra Ius vel legem. Ubi tu observes velim, quod in lege naturae nemo possit dispensare, nisi Deus: id quod tunc solum fit, si nulla inde imperfectio in eum redundat. Sic Summus Pontifex non potest dispensare in lege divina. Tum quia inferior non potest dispensare in lege superioris: tum quia non legitur, quod ullus unquam Pontifex in lege divina dispensaverit: quod signum est id fieri non posse nec debere. Sed contra

Ob. Pontifex interdum dispensat in voto, iuramento matrimonioque nondum consummato, quae tamen sunt Iuris divini: ergo ad R. A dico, haec et similia esse mixti Iuris non pure divini: sunt quidem divini iuris, quia omne promissum cadit in debitum et inde qui Deo aliquid fovit iuravit is tenetur illud observare, quia Deus habet ius ad illud exigendum. Sunt vero etiam humani: quia Deus commisit Superioribus hanc potestatem, ut adverterent, an sui subditi recti libe-

foverent, iuvarent, gratis iurent. quod po-
testas nisi a Deo superioribus data fuisset,
quis non videt quanta incomoda sequerentur.
Dico 2. Radicem Juris divini in dictis casi-
bus aliud non esse, nisi liberam hominum voluntatem.
qui v. radicem hanc sustulerit, tollet etiam Jus
divinum. Dico 3. Dispensationem, quam facit sum-
mus Pontifex in votis esse dispensationem proprie
dictam; tum quia communiter auctores et ipsi summi
Pontifices in Bullis ita loquuntur; tum, quia
Deus per votum acquirit verum ius, quo voven-
tem obligat, ad praestandum id, quod promisit.
Oritur a. eiusmodi Jus divinum ab alio iure
praevio, nimirum humano: ita ut ius divi-
num sit tantum conditionatum, id est si humana potes-
tas votum, iuramentum, contractum approbaverit.
Dixi Dico 4. etiam votum, iuramentum, matrimo-
nium non consumatum involvere tacitam conditio-
nem aut similem in modum: <u>ego voveo et vo-</u>
lo stare in meo voto nisi legitime fuero libera-
tus ab eo per potestatem divinam aut humanam. Ra-

tiō est; quia nemo censetur ordinarie aliquod suscipere
cum perpetua et indispensabili obligatione
nisi tamen ipsam obligationem claris verbis exprimat.
Imo etiamsi exprimat adhuc videtur
involvi tacita eiusmodi conditio v. g. ego, quantum
est in me hoc me voto indispensabiliter obstringo, nisi forte Reg aut Rei publicae aliud
decernat. Et si non obstante tali voto,
potest Summus Pontifex in urgente casu necessitatis dispensare, ut factum est in Casimiro Poloniae Regis Filio, cum quo etiam reluctante
qui se Deo se consecraverat in ordine S. P. Benedicti in quo et nomen Caroli acceperat
et iam ad Diaconatus ordinem promotus erat,
Summus Pontifex dispensavit et facultatem
dedit ut ab ordine dimissus Rex Poloniae
crearetur quod etiam feliciter cessit, et uxorem
duceret, teste Iusto Lipsio in monitis et exemplis Politicis lib. 2. c. 3. Exemplo 9. Ex quibus
Colliges 1. Quod Summus Pontifex non potest dispensare in lege pure divina v. g. ne quis credat
omnes articulos fidei, ne utatur Sacramentis absolute

neriis (a)

2. Quod in lege humana potest Legislator, eius successor aut Superior dispensare; potest enim imo interdum debet totam suam legem abrogare: ergo potest etiam in ea dispensare, cum hoc minus sit quam illud. unde Summus Pontifex potest dispensare in qualibet lege Ecclesiastica, praecipue in Synodali; Princeps in civili a se vel suis Antecessoribus lata. 3. Ut prudenter iudices dispensationem esse factam requiritur consensus expressus vel scripto vel voce vel nutu datus. Probabiliter tamen sufficit tacitus vel interpretativus; maxime si inferior iudicet principem ob amicitiam quam secum habet non esse invitum quoad tantam et praesumptam eiusmodi dispensationem. 4. Inferior ordinarie non potest dispensare in lege Superioris; quia dispensatio est actus iurisdictionis quae non exercetur in superiorem. Dixi ordinarie, potest enim per accidens in sequentibus casibus 1. Si habeat privilegium aut potestatem a Superiore. Sic Episcopi et Praelati Religiosorum in multis legibus Ecclesiasticis dispensare possunt v.g. in horis Canonicis, ieiunio etc. praecipue in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepto ho-

minoribus voluntariis et casibus deductis ad forum contentiosum. Et etiam absolvere subditos sibi à quibuscunque casibus occultis, etiam sedi Apostolicae reservatis; et dispensare in votis et Juramentis, quod etiam possunt alij praelati iurisdictionem quasi Episcopalem in foro externo habentes exceptis his quinque votis:

1. De intranda religione 2. de perpetua Castitate. 3. De visitandis liminibus Apostolorum Petri et Pauli. 4. de peregrinatione S. Jacobi Compostellae 5. De peregrinatione in terram sanctam. In his nec Episcopi nec alij Praelati Summo Pontifice inferiores dispensare possunt. vide Hon. à n. 313. ubi plures casus recenset in quibus Episcopus potest dispensare, quos omittimus utpote raro contingentes. In quibus autem casibus possint Praelati regulares dispensare in suis religiosis docent Peyrinus Bloisel et alij privilegiorum regularium collectores. Volunt quidem nonnulli sufficere ad dispensationem ab inferiore faciendam si illi non sit interdicta et prohibita. Oppositum tamen est verius et communius, requiritur ergo concessio.

2. Si res sit levis et parvi momenti;

non gravi obliget, videtur etiam inferioribus Prelatis dare facultatem dispensandi in tali casu. Praeterea nimis fastidiosum esset ipsi Legislatori quam inferioribus prelatis si in eis levinsculis semper ad ipsum recurrendum est. Exemplum adducunt Honol. 312. de laborantibus parvo et modico defectu corporis, cum quibus Episcopum dispensare posse tradunt.

3. Si materia sit valde frequens, quae dispensatione opus habeant, ut est in observatione festorum, ieiuniorum etc.

4. Si urgeat necessitas, nec facilis sit recursus ad superiorem, ratione itineris, periculorum, expensarum etc. Sic Episcopus dispensare potest in impedimento matrimonii dirimente, secundo matrimonio non est publicum et impedimentum occultum, nec separatio sine scandalo fieri potest.

5. Si urgeat consuetudo legitime praescripta, dispensandi in aliquo casu. Sic Episcopi saepe in multis praeceptis ecclesiae cum suis dioecesanis, Abbates cum suis religiosis, Parochi in festis et ieiuniis dispensant. Specialiter advertimus per hos annos dispensatum fuisse ab Episcopis in ieiunio quadragesimali quoad esum carnis, idque ob

milites in nris partibus hibernantes.

6. Si dubium sit, sive positive sive negative an res indigeat dispensatione; tunc n. praesumptio stat pro libertate, nec opus est, ut recurratur ad superiorem, sicut recte docet Castropalaus puncto 5. n. 10. Honold. n. 312.

7. Si prudentis viri iudicio censeatur adesse sufficiens causa, est praesumpta facultas dispensandi in aliqua materia particulari. Sed dubitas utrum superior possit secum ipse dispensare vel in lege a se lata, vel a suo superiore? R: in legibus a se latis non potest proprie ac directe secum dispensare; quia per se ac directe suis legibus non obligatur; potest tamen indirecte, quatenus est pars, et quidem praecipua communitatis, cum qua dispensat. In legibus vero a superiore latis potest inferior Praelatus secum dispensare in illis casibus, in quibus potest dispensare cum aliis subditis, nisi expresse prohibeatur, vel in poena aliqua per sententiam iudicis incurrisset. Cum peregrinis vero potest dispensare superior loci in quo versantur, in lege communi, quando id expedit; non tamen in votis et iura-

mentis ni in casibus supra allatis habeat taci-
tam et praesumptam licentiam à Superiore pro-
prij territorij. Atque ita à Congregatione Car-
dinalium declaratum ex testat. Donoldus n.
316. Requiritur autem semper ad dispensandum cau-
sa rationabilis et iusta; alias quilibet dispensa-
tionem expeteret parvi aut nihili pendens, si-
ve haberet causam sive non; et sic aperiretur ianu-
a ad innumeras legis transgressiones, ad ri-
xas et dissidia, ad dissolvendum omnem disipli-
nae Christianae nervum. Causa rationabilis et iusta
illa censetur, quam prudens superior talem iu-
dicat spectando qualitatem personae, necessitatem,
utilitatem, pietatem, tanquam generalia vero ac
legitima causae principia. Continetur porro sub
pietate etiam titulus gratitudinis, ratione cuius
fit uni vel alteri personae bene meritae lex
aliqua relaxari. Si legislator sine iusta
causa dispenset peccat vel mortaliter vel venialiter
vel non, pro gravitate, levitate vel nullitate
scandali, dissidij inter subditos, aliorumque
malorum quae ex dispensatione illa nascuntur vel non
nascuntur. Sed quid, si fiat dispensatio bona

fide, aut superior putet iustam subesse causam quae tamen non subsistit. Valet dispensatio, et suo usque erit tuta, etsi postea cognoscat eam non fuisse sufficientem. Similiter valet dispensatio quam inferior prolatam facit in lege superioris si bona fide procedat, etsi sufficiens ac legitima causa reipsa non adsit. Ratio est: quia sic de benignitate Legislatorum prudenter praesumi potest, ut advertunt San-Gall. Sect. 4. q. 3. Concl. 5. Contra Castropal. Ut autem dispensatio legitime impetretur, superior fideliter debet informari, quod fit, si nec verum taceatur nec falsum narretur de quo fuse Honold. c. vet. §. 2. 3. et 4. Ubi de rescriptis eorumque nullitate. Item noster P. Engell in Collegio Iurisprudentiae p. 1. in Prolegom. tit. 3. Hinc etiam dispensatio redditur invalida et nulla quando petens dispensationem reticet aliquid ad rem pertinens, quo cognito superior non dispensasset. 2. Quando exprimit causam falsam, quae est primaria, seu verbe principalis, ita ut, licet alia

causa adsit, tn propter eas superior n. di-
spensasset. 3. Quando notatū exprimitū ex
verbis dispensio Legislatorē non fuisse dispensaturū
si cognovisset eam, uti revera est et ob
ignorantiā alicuiq, quod exprimi debebat,
dispensavit. Potest tn, et expedit, ut qui
dispensat legē et obligationē, in qua dispensat
in aliud opus commutet. Et si hbt provis con
fessariorū, ut in Jubilaeis vota commutent
in alia opera pietis. Sic etm epi dantes
facultem non ieiunandi in quadragesima,
provide iubent et monent ut hoc relaxatio
aliis piis ac spiritualibq exercitiis compensetur.
Dispensatio v. cessat et vim suam amittit
his fere modis:

1. revocatione concedentis, qd tn fieri dbt ex
iusta et rabli causa.

2. Ipsius dispensati renunciatione: quilibet
n. pt suo favori renunciare n. hoc cedat in
praeiudicium alterius.

3. Expiratione tpis, ad quod dispensatio constituta
fuerit. Sic dispensatio, quae datū ad n. ieiunan-
dū in quadragesima cessat ea finita. Quodsi
v. dispensatio sit absoluta et nullis restrictionibq

licitata, censetur durare, donec revocetur.

4. Cessante causa finali propter quam dispensatio facta est, etsi nonnulli probabiliter contrarium doceant, eo quod lex semel extincta non reviviscat sine volunte Legislatoris. Unde deducit Busembaum, quod is, cum quo dispensatum est propter morbum in esu carnium, possit adhuc vesci licite, etsi omnino convalescat. Item, quod is, cum quo propter oculorum infirmitatem dispensatum fuit in onere recitandi horas, etsi convaluerit non teneatur eas recitare. Sed oppositum est verius; quia videtur esse mens legislatoris, ut lex sublata omni causa dispensationis iterum reviviscat.

Conclusio 6. Lex cessat per privilegium diversis modis. Capite: privilegium est specialis gratia, qua datur facultas agendi contra vel praeter legem. Distinguitur a dispensatione quia haec potest dari ad unum actum, non item illud: haec requirit causam rationabilem, illud vero datur ex gratia, nec semper requirit causam. Distinguitur etiam privilegium a beneficio Principis quod illud semper conceditur ad plures actus; hoc vero dari potest ad

unu Dm actu. Unde oē privilegiū est benefi-
ciū, n̄ a. vicissim. Divisiones porro privileg-
ioru sunt variæ:

1.mo in Reale Personale et mixtū. Reale ē
quod immediate tribuit, affigit, et inhæret
rei, loco, gradui, dignitati, officio, separabili
à persona ad cujus usū datur. v.g. si fundo
Petri detur privilegiū exemptionis à decimis.
Tum n. ad quemcunq perveniet fundi do-
miniū, gaudebit fundi exemptione, etiam
defuncto Petro. Personale ē, quod immedia-
te inhæret personæ individuæ particulari et de-
terminatæ; et cum ea extinguitur, ut si Pe-
tro datur privilegiū absolvendi à reservatis, hinc
privilegia, quæ tribuuntur dignitati Episcopali, Canonica-
tui, Doctoratui, universitati, religioni, monrio,
l. alteri coïtati sunt realia, non personalia; quia
licet hæ constent personis, censentur tn per successionē
Juris instar alicujus rei perpetuo durabilis. nā
Episcopatus Canonicatus Doctoratus Religio, aliaqz
officia seu coïtates, licet personæ particulares moriun-
tur semper tn recipiunt alios atqz alios successo-
res, qui et officia teneant, et coïtates conservent.

Mixtum est, quod immediate tribuit, et rei et personae; ut, si erigatur altare privilegiatum in Aula pro solis Sacellanis illius.

2. In privilegium quod est insertum corpori iuris; et quod non est insertum l. extra vagans. Inter quae hoc discrimen intercedit, quod privilegia non inserta corpori iuris retineant naturam communem privilegiorum: inserta vero, l. quae insertis aequiparantur, evadant pars iuris communis, adeoque desinant illi praeiudicare. Unde privilegia extra corpus iuris plerumque sunt temporalia, et strictae interpretationis, nec extenduntur ultra personas quibus concessa sunt. corpore iuris vero inserta ordinarie sunt perpetua et recipiunt interpretationem, ac aliquando ex paritate rationis extensionem, sunt ipsae leges communes; et sic a privilegio uni causae piae l. favorabili concesso, recte deducitur argumentum ad aliam similem causam, ut ex communi tradit Engel. in Colleg. Iuris Can. l. 1. tit. 4. §. 1. et alii.

3. In privilegium contra ius et praeter l. ultra ius. Prius legi repugnat, ut privilegium

vescendi carnibus in quadragesima: et hoc est odiosum, adeoque stricte interpretandum, nisi datum in favorem causae publicae, piae aut religiosae. Posterius legi non repugnat, tribuit aliquid quod iis quod alias ei non competit. ut privilegium audiendi confessiones, dispensandi &c et hoc privilegium est favorabile, adeoque late et ample interpretandum.

4. In gratiosum et remuneratorium. hoc est quod datur in compensationem meritorum. Illud quod gratis, et sine respectu ad merita confertur.

5. In purum et conventionale seu onerosum. hoc est quod interveniente pacto et obligatione certi sumptus aut laboris a privilegiato praestandi conceditur. Illud, quod absolute datur sine reciproca obligatione privilegiati; ut facultas legendi libros prohibitos &c.

6. In commune et singulare. Commune est quod immediate datur coetui cuiusque utilitatem respicit. ut, privilegium canonis et fori, quod iis personis Clericis datum; ne trahi possint ad iudices saeculares, nec a quoquam violenter invadi.

Singulare est, quod immediate respicit personas privatas, earumque utilitatem; etsi ultimatim in bonum comune redundet, eo quod saepe expediat, nonnullis singularia privilegia concedi v.g. religiosis, Doctoribus &c ut alij tanto magis excitentur ad virtutem, laborem, honestasque actiones, quibus via sternitur ad aquisitionem privilegiorum.

7. In perpetuum et temporale. Perpetuum est, quod absque temporis determinatione datur alicui Collegio, Ordini vel rei cuicunque, quae ex se perpetuo durare potest. Temporale est, quod datur tantum ad certum tempus.

8. In privilegium quod conceditur motu proprio, et quod conceditur ad instantiam partis. Prius est, quod nemine petente conceditur. Posterius, quod datur ad preces partis.

9. In primarium et secundarium. Primarium est, quod alicui vel pluribus primo conceditur, vel certe absque mentione concessionis prius alteri factae. Secundarium, quod ad similitudinem alterius privilegij alij iam dati conceditur. Quod idcirco vocatur communicatio, vel ad instar: prout

prout saepe Religionibus Academiis, Sodalitatibus dantur privilegia aliarum Religionum, Academiarum etc.

Potest autem privilegia concedere quivis legitimus Superior, qui potest legem ferre et auferre. Privilegium tamen contra ius non potest concedi nisi subditis; privilegium vero praeter legem ultroneus concedi potest etiam non subditis. v.g. potest rex alteri regi à se independenti dare privilegium, ut in suo regno militem conscribat. Nec requiritur causa ad valorem privilegii, sed sufficit voluntas concedentis; quod tamen si sit iusta et rationabilis illicita esse potest, quia ansa esse potest prodigalitatis, et occasio querelarum, scandalorum, et nomine libertatis.

Per modos acquiruntur Privilegia:

1. Per directam concessionem; quando Superior alicui concedit privilegium, quod ante nemini concessum est, vel si concessum est, illius mentionem non facit.

2. Per communicationem; quando hoc quod uni concessum est etiam alteri conceditur. Debet autem communicatio fieri

ab eo, cui privilegium primo concessum est, sed ab eo, qui concessit, quia communicatio est nova et iterata concessio, seu concessionis extensio ad nova subjecta, quae sicut in suo origine, sic et in extensione pendet a velle concedentis. Conceduntur autem per communicationem omnia privilegia, etiam acquisita per praescriptionem vel errorem, quibus alter gaudet; quia mens Legislatoris est, non ea tantum privilegia per communicationem ad alios transfundi, quae vel ipse, vel ejus Antecessores directe concesserunt, sed etiam illa, quae de jure ab aliquo obtinentur, cum Princeps non censeatur favere contra Jus: obtinentur autem de jure non tantum privilegia directe a Superiore concessa, sed etiam ea, quae per legitimam consuetudinem praescribuntur, ut supra.

3. Per consuetudinem aut praescriptionem, quando quis habet eas conditiones quae ad legitimam praescriptionem a Jure requiruntur, sunt autem potiores sequentes.

1. Ut id, quod praescribitur, sit sua natura tale, quod alias potuisset concedi.

2. Ut praescriptio fiat secundum suam consue-

hibilem, hoc est, ut qui aliquod Jus proscribit illo utatur sub ea forma, sub qua alias gaudi solet. Hinc, qui v. g. proscribit usum benedicendi ornamenta Ecclesiae, debet benedicere non ad placitum, sed secundum formam in Pontificali expressam.

3. Ut proscriptio fiat a persona secundum se capaci illius Juris et privilegii quod proscribit.

4. Ut proscribens proscriptionis suae titulum habeat, seu verum, seu falso coloratum aut certe loco tituli possessionem, seu usum a tempore immemoriali, siquidem proscriptio sit contra ius commune; secus si praeter illud vel ultra. Censetur autem sufficiens titulus, quando communis opinio, fama, vel etiam vir prudens et gravis testatur se de hac re privilegium etsi nullum instrumentum possit ostendere, eo quod illud teste fama, vel viro gravi tempore belli vel incendio perierit. Potest etiam causari titulus seu bona fides ex privilegio dubio, et mera certa praesumpta quiri per privilegium incertum, ut ex variis Con-

toribus fuerit dederit Virginey Sect. 3. c. 3. §. 2.

Si res vetusta et a Jure praerequisitum tempus effluxerit, et ut privilegiatus toto illo tempore usus sit suo privilegio absque ulla contradictione. Ubi notandum, contra ordinem nostrum praescribi non posse, nisi spatio 60. annorum ob speciale privilegium Eugenii IV. concessum Ordini nostro Benedictino, de quo Rodriquez q. reg. Tom. 1. q. 8. art. 3. Imo Joannes de La Crux apud Diana p. 30. tract. 2. resol. 88. refert quandam Bullam, per quam conceditur Benedictinis, ne contra eos nisi per 100. annos praescribantur privilegia per non usum.

4. Per extensionem: quando id quod uni concessum est, ob paritatem, vel maioritatem rationis extenditur etiam ad alios casus vel personas, quae in privilegio non comprehenduntur saltem claris verbis. Et haec extensio habet locum, quando privilegia dantur in favorem causae piae aut religiosae; et contingit ex tribus capitibus: 1.mo propter dispensationem Juris, quando nimirum Deus

accepit aut concedit, qua ratione extenduntur privilegia mariti ad uxorem Lege prima et Leg. feminæ ff. de Senatu. 2. propter materiæ personæ, seu causæ connexionem, quod contingit, quando persona l. actio non potest, l. non commode uti suo iure et privilegio, nisi hoc extenderetur ad alias aliquas personas, quibus tamen non fuit concessum. Sic privilegium concessum Principi ingrediendi monasterium monialium extenditur ad eiusdem famulos et comites; quia non decet Principem solum incedere. 3. Propter vocis signationem, quando ea, quæ sunt concessa certis casibus aut personis speciali nomine expressis, per quandam analogiam extenduntur ad alias casus et personas quæ sub illo speciali nomine comprehenduntur l. ex vi et significatione ipsius vocis l. ex communi modo loquendi, l. etiam ex dispensatione Iuris. Sic privilegia maritatarum extenduntur ad virgines et in Dominum credentes, quia nomine matrimonii æquo iure intelligi potest matrimonium spirituale ac carnale. Sic

Privilegia religiosorũ extenduntur ad moniales eiusdem ordinis, quia coĩs usus obtinuit ut noĩe religiosorũ etiam moniales veniant. Sic privilegia militum extenduntur ad clericos et religiosos, quia hi sunt milites Chri.

5. Per relationẽ, quãdo dus, quod quis qtra nos allegat, nobis simul vendicamus et qtra illũ vicaria relatione retorquemus. Sic si actor producit instrumenta minus credentia et hoc admittuntur; potest reus eodem uti qtra ipsũ, et similia producere, quae proinde etiam erunt admittenda, secundũ Baldũ Lege Si quis testibus Codice de Test. apud Viquerũ L. 1. c. 3. §. 6. n. 6.

6. Per errorẽ, quando superior qcedit aliquod ius, cuius qcedendi nullam hẽt potestatem propter impedimentũ occultũ, quo laborat. vel, qndo privilegiatus iure aliquis seu privilegio, utitur putans illud sibi competere, cum tamen non competat. Si quis n. privilegio per eundem errorẽ inducto utatur per legitimũ tpus, facit illud suũ iuris per viã praesumptionis; etiam recepta

regula Juris, quod error inducit Jus et tribuit Jurisdictionem. Ratio est, quia Superior prober voltem et Consensu actuale quo potest ac solet aliquid gedere tot etiam volten generalem, l. ut alij vocant Legalem, vi cujus censetur l. dispensare cum eo qui sic per errorem operatur, l. oes defectus supplere qui in agendo interveniunt, l. denique cum ipso in agendo quasi concurrere ad validandos oes actus, qui vigore privilegij, ex errore introducti operantur. Et hanc voluntatem generalem licet unus l. alter Doctor impugnet, ceteri tamen communiter oes admittunt, ut Glossa, Suarez, Castrop, De Lugo, Palludanus Henriquez, Canonistae, Navarus, quos refert et sequitur Viginus Sect. 1. c. 3. §. 3. n. 5. Quibus addi potest Honold. num. 145. Arriaga D. 24. n. 65. qui recte ait, hunc esse communem sensum Doctorum et vulgi. Ratio est, quia cum hoes infinitis modis possint decipi, seu in conferenda seu in exercenda Jurisdictione, necesse erat, ut ad tollendos scrupulos et perplexitates innumeras tribueret Legislatoribus ejusmodi voltas generales

ralis, vi cujus ea, quae per errorem legitime profes-
sum fiunt, valida et rata habentur. Hinc si Reli-
giosus (: inquit Viginus loco cit. n. 6.) aliqua
ratione probabili motus, putat suo ordini datum
esse aliquod privilegium, valida sunt omnia, quae vir-
tute illius agit, quamvis interim deceptus sit,
et in veritate nunquam fuerit illud privilegium
concessum vel sit revocatum. Ut autem talis error
tribuat Jus aliquod privilegium et Jurisdictio-
nem debet esse communis, id est, ita vulgaris, ut non
fiat à maiori parte communitatis; debet item necessa-
ria res, quae à Legislatore tantum concedi potest; de-
bet quoque adesse titulus aliquis, qui rem faciat
probabilem, ut est fama communis opinio, sensus unius
alteriusve viri gravis et sapientis. Unde Sa-
cerdos, qui communiter putatur habere Jurisdictionem,
valide absolvit, quia Jurisdictio potest à
Pontifice concedi, sunt et revera in tali casu
concedit, sicque defectus, qui alioquin Sacra-
mentum faceret nullum, suppletur. Contra vero si is,
qui vere Sacerdos non est, absolveret nihil facit,
quia Ecclesia hunc defectum supplere non potest, cum sit
contra Jus divinum, non humanum. Religiosus vero, qui
videt in ordini suo usurpari privilegium, quod ipse

fuit per errorem irrepsisse, potest illud usurpare, licet nonnulli oppositum teneant et in propositum deducere. Sicut n. iudex, qui scit reum esse innocentem, potest imo debet ipsum in foro exteriore condemnare, si illa scientia sit tantum privata, et alioquin actores ius suum contra reum legitime deduxerint. Atque locum habet tantum in errore Iuris quod sortiatur etiam postea error et deceptio detegatur nulla tamen opus erit iteratione aut confirmatione gestorum, ut Virginius cit. §. 3.

privilegiorum Confirmatio seu innovatio privilegiorum est iteratio gestorum ante concessorum. Et est duplex: alia quae fit in forma communi, quando superior de privilegio non in confusa cognitione habita simpliciter confirmat illud in eo statu quo antea erat, nec addendo nec detrahendo; et hoc modo non accipiunt plus roboris quam prius habuerunt, quamvis maior securitas accedat, ne tam facile revocari possint. Privilegia tamen abolita et revocata in talis confirmationis non reviviscunt. Alia quae fit in forma speciali, quam alii vocant confirmationem ex certa scientia, et dicitur illa, quae fit cum perfecta et plenissima notitia totius privilegii et omnium eius

circumstantiarum. quod quidem duplici modo fieri
potest; nempe 1. in actu signato quando princeps haec vel similia verba ex certa scientia
de plenitudine potestatis, non obstante qualibet
lege contraria. In Confirmatione ponit. Vel in actu
exercito, quando scil. in Confirmatione inserit vel tenor
totus vel saltem substantia rei confirmandae. Atque haec
confirmatio vim habet novae concessionis, et privile-
gia etiam revocata aut alias amissa reparat. Quod
diligenter notandum ad multas difficultates circa
privilegia occurrentes ex convenientibus resolvendas:
ac specialiter locum habere potest in privilegiis nostri Monasterii
quae plures Archiduces et Imperatores (: quos
inter est modernus Invictissimus Imperator noster
Leopoldus I. :) confirmavere, insertis omnibus
et singulis verbis, adeoque toto tenore privile-
gii primitus concessi. Quod si tamen in confirmatione ad-
deretur limitatio seu clausula: quatenus in usu
sit, tunc nullum privilegium iam amissum repara-
tur ut per se patet.

§

De Interpretatione privilegiorum eorumque usu quoad
omnes observanda sunt Regulae sequentes:

I. Privilegium, quod nec derogat iuri communi,
nec laedit nec cedit in praeiudicium tertii, am-
plissime interpretandum, quantum potest in favorem utentis.

2. Quod v. est contra Jus comune ordinarie stricte interpretandum. Excipiuntur tamen ab hac regula privilegia quae dantur in favorem Religionis vel causae piae qualia sunt Religiosorum, Studiosorum, militum, Superiorum causae piae nec illiguntur ea, quae specialiter modo ad bonum commune reipublicae gdant. Ratio est, quia favor his personis concessus allicit plures, ad huiusmodi arduas functiones et sic compensatur vulneratio Juris communis, quae fit per privilegii extensionem. Excipiuntur etiam privilegia corpori Juris inserta vel quae his exaequantur. Hoc enim cum ipsa fiant pars Juris, non censentur amplius Juri communi praejudicare, adeoque sunt ample interpretanda. Excipitur privilegium quod Princeps dedit ex motu proprio vel ex certa scientia.

3. Quod praejudicat tertio est semper stricte interpretandum, quia Princeps censetur neminem velle gravare, nisi illud specialiter exprimat.

Privilegia amittuntur et exspirant

1. Interitu personae cui privilegium concessum est, aut rei privilegiatae. Quod si tamen Civitas aut Monasterium bello vel inundatione pereat et postea instauretur, tunc reviviscunt etiam illius privilegia, si quae prius habebat.

2. Revocatione Superioris. Quod si revocet sine causa, valida quidem erit revocatio, sed peccabit saltem venialiter: si vero revocet privilegium ex pacto oneroso concessum, revocatio non erit tantum illicita sed etiam invalida et nulla, teste Salas, Suarez et alijs.

3. Morte concedentis vel naturali vel civili, quae fit per amissionem vel abdicationem officij; si privilegium concessum sit cum hac conditione, quoad vixero. Alias per mortem concedentis non extinguitur.

4. Cessat privilegium cessante causa adaequata causa finali propter quam privilegium est concessum. Secus si tantum cesset ratio vel causa inadaequata.

5. Cessat privilegium per renunciationem voluntariam, eamque à Superiore acceptatam; quia quilibet potest iuri et favori suo renunciare. nisi talis renunciatio cederet in praeiudicium Cultus, Ordinis vel alterius communitatis.

6. Tollunt privilegia odiosa non autem favorabilia per renunciationem impropriam seu non usum, seu actus contrarios. Sed ut hoc fiat requiruntur plures conditiones: 1. Ut pars gravata contra privilegium elapso sufficienti tempore prohibeat

licit inter praesentes 10. inter absentes v. 20. annis ut tradit Suarez Laymann et alii. 2. Ut privilegiatus fuerit sciam sui privilegii occasionemque eo utendi, et tamen sponte uti noluerit. 3. Ut non usus aut usus contrarius fiat ab illo qui pro privilegio proprie et explicite renunciare. Quae quidem omnes raris[s]ime conveniunt.

7. Amittitur privilegium per abusum vel aliquod grave crimen privilegiati. Sed in hoc casu non amittitur reipsa et effective, sed tantum meritorie ac dispositive, quatenus nimirum talis ob abusum vel aliud enorme facinus meretur spoliari privilegiis concessis. Et haec de privilegiis, adeoque de legibus in genere dicta sufficiant.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

DISPUTATIO XI.

de Legib. in Specie.

Lex in com̄i dividitur primo in naturalem et positivam. Naturalis est quae ex ipsa natura rei independenter ab omni libera volte obligat. Positiva est, quae à libera Legislatoris volitione provenit qua aliquid ex se non malum speciatim prohibet, aut obligat ad aliquid quod ex natura sua erat extra obligationem. Dividitur secundo lex naturalis in aeternam et creatam. Aeterna est, qua Deus prohibet ea quae ex se intrinsece sunt mala. Creata v. est dictamen luminis rationis, quod reperitur in homine et Angelo v. g. furtum esse malum et fugiendum. Dividitur 3. etiam lex positiva in divinam et humanam. Illa est, quae à Deo imponitur et iterum subdividitur in Veterem seu Moysaicam, et novam seu gratiae aut Evangelicam. Haec ab homine ponitur; et etiam subdividitur in Canonicam

quae provenit ab homine jurisdictionis spiritualis speciat. Alia a Deo legislatore, ideoque magis per se directe in bonum spirituale tendit. At in Civilem, quae provenit a potestate Laica, quae tali et magis per se respicit ea, quae ad temporalem civium gubernationem spectant. Omnium autem harum legum absolutissima Epitome est Decalogus, ita ut, si eius praecepta probe intelligantur, sufficientissima sint ad actus omnes humanos sive exteriores, sive interiores recte ordinandos. De his igitur in hac Disputatione agemus, duo circa quodlibet praeceptum investigaturi: primo, quid illo praecipiatur aut prohibeatur; secundo quot modis in illud peccetur. Atque ideo Sectiones singulas in plures §. distinguemus. Quare sit

Sectio 1.ma

Praeceptum primum.

Ego sum Dominus Deus tuus
Non habebis Deos alienos coram me.

Duplex est hoc praeceptum, negativum scil. et

affirmativum; praecipit n. cultum unius veri Dei, et prohibet omnem actum et effectum, qui soli Deo vero debetur alicui extra Deum impendi. Colitur a. Deus l. per intellectum divinum profitentem, quod fit per Fidem; l. per voluntatem divinam intendentem, quod fit per Spem; l. per eandem Deo singulari unione adhaerentem, quod fit per Charitatem. l. denique per illam Deo ut supremo omnium bonorum auctori ac Principio omnem reverentiam et gloriam cum omni subiectione exhibentem, quod fit per religionem. De his igitur sigillatim in hac sectione distinctis §. agendum erit. Sit ergo

§. 1.

De Fide et peccatis illi oppositis.

Conclusio 1. Fides est virtus supernaturalis, per quam id ratum habemus, quod a Deo traditum esse S. Matris Ecclesiae auctoritas approbavit. Ita Catechismus Rom. c. 1. part. 1. Patet ex hac definitione non agere nos de fide infusa, sed acquisitae, quae cadit sub praeceptum, vi

nis omnis adultus obligatur.

Conclo 2. 1. Jure credenda. 2. credere in
terius. 3. fidem exterius profiteri. Pars 1. ma
gstat ex Aplo 1. Cor. 14. Si quis ignorat
ignorabitur. Unde Jure divino naali sub
pecto mortli. tenetur quisque ea nosse, quae
cunque fide explicita l. necitate medij l. ne
citate praecepti tenetur credere. Probr pars
2. ex eodem Aplo ad Rom. 10. Corde creditur
ad iustitiam. Et ad Heb. c. 11. Impossibile
est sine fide placere Deo. Et Marci
ultimo Qui crediderit et baptizatus fuer
it salvus erit; qui v. non crediderit con
demnabitur. Et Joan. 3. Qui non credit iam
iudicatus est. Actus a. credendi interior
nil aliud est, quam assensus certus et firmus,
libere elicitus aut imperatus etsi obscurus,
quo quis divino lumine illustratus assentitur
primo veritati, et omnibus, quae ab ea revelantur,
quatenus ab illa revelata sunt ut primo in illa
assensu, adeoque licet fides sit in intellectu, dum
tn ordinate movet, similiter in volle et

quemdam pium cordis motum excitat, a quo spes
et dilectio sua radicem et originem ducunt.
Porro in assensu fidei à Theologis triplex respectus
notatur: circa Deum tanquam objectum materiale quod
creditur; circa Deum tanquam objectum formale quo cre-
ditur; circa Deum denique tanquam finem ultimum
in quem assensus fidei dirigitur. Et hinc distingui-
tur quid sit credere Deum, credere Deo et
credere in Deum. Obligatur autem quilibet Chri-
stianus adultus ad credenda omnia et singula
mysteria generali fide implicita, hoc est,
debet assentiri huic uni principio quo omne
illud asseritur, quod Deus Ecclesiae revelavit
esse infallibiliter verum. Explicita vero fide
credere debet necessitate medii:

1. Deum unum, illumque iustum remuneratorem
decernere praemia iustis et supplicia improbis
non tantum in hac vita, sed potissimum in futura,
ut S. Paulus ad Heb. 11. Credere enim oportet
accedentem ad Deum, quia est, et inquirenti-
bus se remunerator sit.

2. Mysterium SS. Trinitatis, quod Christus ex-
presse Apostolis iniunxit Math. ult. his verbis:
Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et

Filij et Spiritus Sancti: Id testatur idipsum S. Athanasij in Symb. Fides autem Catholica haec est, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur. Et S. Cyrill. lib. 5. in Joan. c. 16. Non sufficit nobis cognoscere Deum absque cognitione Patris et Filij et Spiritus S. Constat idipsum ex ritu Ecclesiae Catholicae quae neminem ad Baptismum recipit, quin prius diligenter inquirat, an explicitam et distinctam de SS. Trinitatis Mysterio fidem habeat etc. Quod quidem ante Christum in lege mosaica et naturae plurimorum Theologorum sententia nec medij nec praecepti necessitate erat necessarium. Licet ut quidam non improbabiliter existiment Pontifices summos, Sacerdotes ac legis Doctores ad hanc fidem in scripturis sufficienter propositam fuisse obligatos.

3. Incarnationem Filij Dei, juxta illud Joan. 17. Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum Deum verum: et quem misisti Jesum Christum. Fuit equidem etiam hujus Mysterij ante Adventum Christi necessaria fides aliqua generalis

et implicita, non v. eodem modo distincta et explicita, quo nunc ad ea obligamur.

4. Ad omnia quae tum in Symbolo Apostolorum, tum oratione Dominica, Decalogo, Verbo Dei Scripto ac Tradito continentur, et ad eorum Sacramentorum rationem pertinent, quorum susceptio ad salutem est necessaria; aut aliàs omni usque statuq peculiarem exigentiam requirunt. Excusat l. ignorantia invincibilis de qua supra Disp. 2. Sect. 7. l. impotentia quaedam naturalis ex obtuso nimis et hebeti ingenio proveniens; ubi nonnunquam sufficit etiam grossa apprehensio, qua credit quidquid Ecclesia credit, l. Parochus asserit. Cum autem hoc praeceptum sit affirmativum, non obligat omni tempore sed tantum certo ac determinato; his temporibus scil. in casibus:

5. Ubi quis primum rationis usum adeptus est, cuiusque fidei mysteria sufficienter sint proposita, ad illa actu credenda obligabitur, si tamen ad id obligatum se esse dictet conscientia: quod similiter de infidelibus dici debet.

2. Quoties quis obligatur actum aliquem virtutis exercere, qui sine fide exerceri non potest. Ut, si quis tenetur de præcepto potere gratiam, sacramentum aliquod suscipere, aut si videt se tentationem aliquam superare non posse nisi actum fidei eliciat.

3. Si quis iuridice et publica auctoritate de fide interrogetur, ~~[illegible]~~ imo si tantum ab aliquo privato interrogetur, illam non tantum non negare exterius, sed etiam exterius sicut interius debet profiteri; si ex tali omissione honor Dei læderetur notabiliter, vel grave scandalum redundaret in proximum.

Pars 3. probatur: Romanorum 10. v. 10: Ore autem confessio fit ad salutem. et Lucæ 9. Qui me erubuerit et sermones meos, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in Maiestate sua. Item ex S. Aug. lib. de Fide et Symb.: Fides, inquit, à nobis exigit duplex officium cordis et linguæ; nec salvi esse possumus, nisi fide ore profiteamur, quod corde gerimus.

Cum a. etiam hoc praeceptum non sit affirmativum
sit obligat quidem semper sed non ad semper.
et tunc solum, quando ejusmodi confessio est necessaria
ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi, ut su-
pra casu 3. dictum est; quo etiam tunc obli-
gat, etiamsi ex tali professione mors ipsa im-
mineat et sequatur. Unde sequitur
1. Numquam licere fidem negare, licere tamen
et nonnunquam esse necessarium illam occultare. Hinc
ut docet S. Thomas 2. 2. q. 3. art. 20. ad 3.
quando ex confessione fidei manifesta turbatio
aliqua infidelium orietur, in tali casu lau-
dabile non esset fidem publice confiteri. quod
Christus ipse insinuat Math. 7. Nolite sanctum
dare canibus, neque mittatis margaritas vestras
ante porcos &c.
2. Licere homini Christiano in persecutione fug-
ere iuxta illud Christi effatum Math. 10. Cum
persequentur vos in civitate ista, fugite in
aliam. Quod tamen sic accipiendum est, nisi ex hac
fuga damnum aliquod redundet in Deum aut
proximum, ut si Episcopus aut Parochus fugeret
tempore persecutionis ubi illius ope subditi maxime
indigerent.

3. Licere fidem occultare signis quae ex se sint indifferentia; non autem illis, quae ad profitendam falsam religionem sunt instituta. Quia priora nihil mali continent, licet eis natio una ab altera, status unus ab aliis, v. g. militis à mercatore distinguatur. Posteriora vero non tantum veram fidem occultant, sed falsam profitentur; quod nunquam est licitum. Sed contra

Ob. 1. Deus tam per se quam per Prophetas in scripturis revelavit et praedixit multa, tanquam eventura, quae tamen postea non evenerunt: ergo non omnia debent necessario credi, quae Deus revelavit seu literis consignari voluit. Resp. neg. consequentiam; quia revelationes et prophetiae eiusmodi fuerunt tantum vel comminatoriae, vel conditionales; conditiones autem Deus ob rationes sibi notas retinuit nec voluit ab alijs cognosci.

Ob. 2. Potest etiam fidei supernaturali subesse falsitas: ergo non omnia ut infallibiliter vera credenda sunt. Ant. prob: Assensus ille quo fidelis aliquis credit v. g. circa hanc aut illam Hostiam consecratam in particulari quod sit Cor

pus Christi realiter sit sub illis speciebus, est assensus fidei supernaturalis: sed potest fieri ut ibi non sit corpus Christi, vel defectu intentionis Ministri vel defectu materiae ergo fidei supernaturali potest subesse falsum. R. neg. ans: ad rationem dico cum S. Thoma 22. q. 1. art. 3. ad 4. Dupliciter in casu proposito dici distingui assensum: unum quo quis in genere credit corpus Christi esse vere et realiter sub speciebus panis rite consecratis: alterum, quo credit has panis species esse rite consecratas; ac proinde corpus Christi vere et realiter continere. Prior est assensus Fidei supernaturalis et divinae; cum revelatione divina innitatur. Posterior, non item; neque enim habemus revelatione divina hunc vel illum hominem esse sacerdotem, aut materiam aut intentionem requisitam habere, sed tantum moralem ~~certam~~ quandam certitudinem et probabilitatem.

Inferes: ergo nulla hostia in particulari absolute et simpliciter adorari potest, sed tantum sub conditione, si rite sit consecrata. R. neg. illatum: nam in praxi virtutum moralium sufficit, ut, qui illarum actus exercet, id faciat juxta rectam rationem et prudens judicium. Cum igitur nulla sub-

sit causa rationabilis de consecratione, prudenter iudicamus, hostiam illam rite consecratam, eamque pure et simpliciter ac etiam cum merito adorare possumus ac debemus. Quemadmodum tenemur parentibus nostris aut Principibus, quos secundum prudens iudicium et rectam rationem esse tales cognoscimus, non tamen ea certitudine cui non possit subesse falsum, debitam observantiam reddere, nec eam illis sine peccato denegare possumus.

Ob. 3. Si tenemur credere articulos fidei quia sunt revelati, tenemur etiam credere eos esse revelatos per revelationem et hanc revelationem propter aliam atque aliam et sic in infinitum: sed hoc non est admittendum: ergo. Resp. neg. sequelam: quia sicut per lumen possumus videre colorem et lumen ipsum; ita per revelationem possumus credere articulos fidei et revelationem ipsam.

Instas: Lumen corporale per seipsum est visibile, revelatio vero cum sit obscura, non est per se cognoscibilis: ergo debet cognosci per aliquid notius. Resp. neg. id sequ: nam supposita

sufficienti propoe et evidente credibilite ar-
ticulorum Fidei, licet quoad veritem sint obscu-
ri, illetq à volte determinari sit, ut propter
auctoritem Dei credat non ms actos revelatos
sed etm ipsam eorum revelaoem. Unde ad verum
et meritorum fidei supernalis actum requir
untq quinque sq.

1. Ut actq sit deliberatq et à libera
voltis electione procedat.

2. Ut habeat pro obo veritem aliquam à Deo
revelatam sive per Script. S. sive per divinam tra
ditionem.

3. Ut illetq assentiatq veriti à Deo reve
lato, propter auctoritem ipsiq Dei revelantis.

4. Ut firmiter et seclusa oi dubitaoe
assentiatur.

5. Ut veritas à Deo revelato per Eccla
credenda proponatq.

Addunt nonnulli sextam, scil. ut assensus
fidei referratq in Deum tanq. finem ultimum.
quod quidem verum est, ut supra monuimq, si
de fide viva, et per charitem formata sit ser
mo, cujq oes actq, saltem virtualr ab ipsa charite
informante in Deum refferuntq. Sed proprie

loquendo talis actus Charitatis potius quam fidei vocari debet. Unde recte S. Augustinus serm. 181. de verb. Dom. dicit: credere in Deum est Deum diligere.

Conclo 3. Fidei opponitur infidelitas l. negativa l. positiva. Explo. Infidelitas negativa seu privativa eorum est, qui nil unquam de fide potuerunt audire. Et hoc secundum aliquos peccatum non est, sed potius pena peccati ex primi parentis peccato proveniens, propter quam nullus infidelis damnatur; damnatur autem propter alia peccata quae sine fide remitti non possunt. Secundum Petrum Marchan in Tribunali Sacram. vero et alios, quos lubens sequor omnis infidelitas sive negativa sive privativa, quae l. fidem ipsam l. actum credendi tempore quo inesse debet negat, speciale peccatum est contra praeceptum naturale divinum, saltem quoad illos, qui in statu legis naturae erant explicite credendi, quorum ignorantia invincibilis secundum

praedicatore non dato; ut unum verum Deum, Creatorem et muneratorem agnoscendum, colendum et glorificandum esse. Ita ut, teste S. Paulo Rom. 1. v. 20. sint inexcusabiles. Et Ephes. 4. v. 17 ubi dicit: gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei, per ignorantiam, quae est in illis propter caecitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae etc.

Infidelitas positiva in illis est, qui veritatibus fidei sibi sufficienter propositis assentiri nolunt. Et haec dividitur in tres species: Paganismum, Judaismum et haeresim.

Paganismus est infidelitas, quae renititur fidei nondum susceptae. Est peccatum mortale contra praeceptum divinum naturale et positivum. Et licet iure divino positivo et Ecclesiae sub peccato mortali prohibitum sit fidelibus cum paganis inire connubia aut in quacunque re religionis communicare, ni levitas materiae

aut alia circumstantia exiget, conversari cum ipsis in actionibus civilibus, emptionis venditionis cessante omni periculo subversionis vel peccati.

Judaismus est infidelitas, qua renititur fidei susceptae in figura. Est peccatum mortale gravissimum, ideoque ab initio nascentis Ecclesiae matrimonium, commercium, omnis conversatio, caeremonia, convivia omnisque quibus cum Judaeis sub mortali et gravibus poenis fuerunt interdicta Christianis. Nunc ex dissimulatione vel dispositione Ecclesiae, quae perfidiam Judaicam magis quam Judaeos abominatur eorumque conversionem expectat, ideoque eos in specialem protectionem contra omnem iniuriam ac iniustitiam suscepit, ut habetur in Concil. Lateranensi sub Alexandro III. celebrato, vel etiam indulgentia Christianorum Principum permittitur cum illis conversatio, satis, ne dicam nimis familiaris ut passim videmus. Sed licet rigor legum Ecclesiae contra Judaeos in mercatura excepta sacra templorum supellectilis medicina etc. sit diminutus

manent tn oēs leges in suo vigore, ubi l. modi cū periculū est l. in fide, l. in observantijs l. in moribꝰ &c. quia periculū quod est modicū in conversatione cū alias sortis hoībꝰ grave et magnū est in conversaōe cū Judæis ob eorū perversitatem, perfidiā, et radicatum odiū nois Chriani. Ex eodē raōe matrimonia Chrianis non licet ulla lege aut privilegio viro Christiano matrimoniū inire cū Judæa muliere etiam sub spe conversionis; nec e contra mulieri chrianæ cū iudæo. idqꝫ rigorosius est prohibitū quā cū gentili seu pagano.

Hæresis est infidelitas, quæ renititꝫ fidei susceptæ in manifestaōe veritatis. Si fides suscepta abjuratꝫ in totū, Apostasia dicitꝫ; si tm ex parte, hæresis. Utraqꝫ peccatū gravius ē iudaismo et paganismo et dividitꝫ in interiorē, exteriorē tm, et in interiorē et exteriorē simul. Ad raōē ejus requiruntꝫ duo: primū ut sit error contrarius quā fidei veritatem à Deo revelatā et ab Ecclā propositā. Secundū ut error ille cum

pertinacia et contumacia sit coniunctus. Revocantur huc peccata illorum qui de articulo fidei deliberato dubitant, qui se periculo errandi in fide exponunt l. legendo l. retinendo libros haereticos, audiendo eorum conciones, temere cum illis disputando, periculosa aut frequenti illorum conversatione utendo etc.

Ex quibus omnibus facile cuique patet, fidem divinam non dari nisi in homine puro, et Angelo viatore non autem in Christo aut Beatis ac damnatis. Quamvis hi ultimi acquisitum aliquem habitum fidei naturalis habere possint, secundum illud Jacobi 2. v. 19. Daemones credunt et contremiscunt.

§.

De Spe et peccatis illi Oppositis.

Conclusio 1. Spes est virtus supernaturalis, qua voluntas fertur in Deum, quatenus est beatitudo nostra ex promissis divinis per auxilia et media ordinata obtinenda. Obiectum huius

vitus duplex est: Alterum primarium et ultimatum, nempe Deus ut est beatitudo nostra. Alterum secundarium et mediatum, nimirum promissiones divinae, et media à Deo ordinata ad beatitudinem consequendam; non enim sufficit speranti apprehendere beatitudinem ut possibilem, sed etiam debet apprehendere media à Deo esse ordinata ad illam de facto utcumque obtinendam. Subiectum spei proximum est voluntas, remotum omnes homines in hoc mundo viatores constituti; non autem Christus, nec Beati nec damnati. Etsi RR. nonnulli valde probabiliter de beatis et Christo aliter sentiant.

Conclusio 2. Spes est necessaria necessitate medii, et obligat ad plura sub peccato mortali. Probatur pars prior: Spes est aeque necessaria ac fides: ergo est necessaria necessitate medii. Antecedens certum est ex illo Heb. 11. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit. Et Rom. 8. Spe enim salvi facti sumus. Pars posterior explicatur et probatur: praeceptum spei est duplex: negativum, quod opposita spei prohibet, de quo constat sequenti.

et affirmative quod cuilibet adulto praecipit
1. Elicere actum spei, hoc est certa cum fiducia beatitudinem à Deo promissam ordinatis medijs expectare iuxta illud Psal. 4. Sperate in Domino. Et Psal. 36. Spera in Domino et fac bonitatem. Et illud Heb. 11. Credere oportet, quia inquirentibus se remunerator sit &c.

2. Fugere positive ea quae beatitudini obtinendae obstaculum praebent. Estque fuga illa effectus timoris: sicut n. spes dicit prosecutionem boni aeterni, et mediorum ad illud; ita timor dicit fugam eorum, quae ab aeterno bono nos impediunt, et ultimate fugam damnationis aeternae ob spem quam habemus perveniendi ad aeternam beatitudinem. ut multis in locis S. Scripturae exprimitur v. g. Eccli. 1. Qui sine timore est non poterit iustificari. Eccli. 2. v. 2. Sta in iustitia et timore. 1. Petri 2. Deum timete &c. Matth. 10. Timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.

Philipp. 2. Cum metu et tremore vestram salutem operamini etc. Idem hab. Concil. Trid. Sess. 6. c. 6. Ubi ad perfectam iustificationem et poenitentiam requirit actum spei et timoris. Cum v. hoc praeceptum sit affirmativum non obligat ad semper, sed primarium spei praeceptum obligat

1. Quando primum occurrit praeceptum eliciendi actum fidei.

2. Quando quis in fine vitae constitutus est, ideoque graviter aegrotantibus extrema unctio conferri solet ut dicetur alibi.

3. Quoties aliquis graviter tentatur ut de misericordia Dei desperet. Si tamen eiusmodi tentatio oriretur ex scrupulo, negligenda est et cogitatio aliorsum avocanda, quod etiam observandum in tentationibus de fide.

4. Quando quis tenetur ad contritionem aut attritionem, adorationem aut amorem Dei quia in his, actus spei vel formaliter vel virtualiter includitur, qui tamen etiamsi praetermitteret non peccaret hoc contra peccatum spei, sed contra praeceptum horum actuum, qui tunc defectu spei praetermitterentur: cum n. haec obligatio non ex praecepto spei secundum se, sed ex praecepto

dictorum actuum.

Praeceptum secundarium spei, seu timoris/: intellige filialis aut initialis non tamen servilis aut mundani:/ toties sub peccato mortali obligat, quoties periculum proximum imminet peccandi mortaliter. Non tamen constituit speciale peccatum ab actu, qui ob defectum timoris committitur; quia utrumque praeceptum de eliciendo actu timoris et cavendo peccato, uno eodemque fine tendunt. Sed contra

Ob. 1. Si Deus est objectum Spei ut nobis bonum sequitur Deum à nobis non amari propter se, sed propter nos: sed hoc est inordinatum neque admittendum; quia Deus est finis ad quem omnia referri debent. ergo et illud ex quo sequitur. R. inordinatum ~~non~~ esse amare Deum propter se tanquam propter finem qui; non tamen esse inordinatum Deum amare propter se, tanquam sibi finem cui. quia hoc aliud non est, quam Deum amare, quia est summum bonum et finis ipsius amantis: quod tanquam malum damnari non potest nisi ab eo, qui negat Deum esse summum bonum hominis.

Ob. 2. Potest quis etiam quis licite sperare in hoc: ergo non tamen Deus ut beatitudo nostra

est obm Spei. R. dist. Ant: pt quis sperare licite in hoc tanq. caa prima et principali nego: tanq. secundaria et instrumentali, per quam quis iuvatur ad cosequenda bona in beatitudinem ordinata, cdo. Unde arguuntur haeretici hujus temporis, qui docent illicitum ee sperare vitam aeternam ex nris meritis. Cum n. fateamur, nulla ee merita nra sine gratia et meritis Chri, spes et fiducia in ijs incipit in Deum ipsum ultimate redundat.

Conclo 3. Spei opponitur praesumptio et Desperatio; illa per excessum, haec per defectum. Cpto: Desperatio est abiectio voluntaria et deliberata ois spei cosequendi beatitudinem l. media sufficientia ad illam. Est pctm mortle gravissimum: etsi fiat ex diffidentia misericordiae Dei est pctm contra Spiritum Sanctum. Si v. desperans arbitratur Deum illum salvare non poe aut nolle aut positive absque peccatorum praevisione reprobasse aut pcta sua ee irremissibilia, aut suam malitiam et obduraoem Dei graa vinci non poe,

simul etiam crimen haereseos committit. Qui vero
eo desperat quod de numero praedestinatorum se
esse non credat, aut quia diffidit omnino se
posse emendare vitam suam propter desperatio-
nem peccatum temeritatis in materia fidei committit.
Si fiat de propria vita ex consideratione
suae infirmitatis, peccatorum, lapsus frequentis,
ita tamen ut divinam misericordiam non exclu-
dat peccatum non est, imo frequenter melioris
vitae incentivum est. Et tamen non raro spe-
cialissimum vereque unicum remedium contra despera-
tionem desumitur. Nam si proponat tibi dae-
mon infinita peccata, pessimos actus et in-
clinationes, remedia contraria, certamque ex
peccatis tuis damnationem tuam: prudenter facis,
si credis omnia si propositionibus omnibus credis, tanquam
ex imbecillitatis tuae consideratione verissima: sed
admissa hac in omnibus imbecillitate tua, proiice
te in eum, qui solus te salvare potest, qui in-
finitos peccatores, quorum salus erat despe-
rata salvavit, et te, ut dicitur Psalmo 31. v.
10. Sperantem in Domino misericordia circum-
dabit.

Sed confessarij et curam directores ac etiam Judices advertere debent, magnam esse distincti onem inter tentationes daemonis et tedia vitae, tristitias, desolationes, quae nonnullis accidunt ex atra bili et humore melancholico praedominante. unde causantur funestae imaginationes, quibus sibi mortem inferre proponunt, et non-nunquam reipsa inferunt. qui tamen actus non desperationi, sed maniae imputandus est, nisi a-liud aliunde constet. Et adeo de causa neque poe-nis desperatorum plectendi sunt, ut, sepultura asini, vel cadaverum in publica furca ex-positione, nisi forte ad exemplum in horrorem facti expedire indicaretur.

Praesumptio est actus voluntatis deliberatae, qua quis sperat beatitudinem alio modo, quam quo Deus eam dare decrevit, obtinere. Est etiam peccatum mortale. Et si quis adultus praesumat se absque ullis meritis et propria cooperatione ad beatitudinem pervenire posse, fit etiam haereti-cus. peccat et ille, qui credit tantam esse Miseri-cordiam, ut quantumcunque peccet aut in peccato perseveret modo fidem Catholicam retineat, tamdiu

se remissionem peccatorum virtute fidei suae receptu-
rum et infallibiliter salvandum. Qui v. auxilium,
misericordiam, gratiam l. effectum quemcunque à
Deo certo expectat medijs inordinatis, ordi-
natis exclusis et contemptis propter peccatum prae-
sumptionis contra Deum tentat. quemadmodum illi
qui confessionem et alia media ad salutem
necessaria negligunt, sibi persuadentes, quod
Deus eos in articulo mortis non sit derelicturus.
item qui se voluntarie absque necessitate aut mag-
na utilitate exponunt periculo mortis, creden-
tes, quod Deus miraculose illos sit erepturus.

Abominanda v. et blasphemanda est eorum
praesumptio, qui sperant à Deo precibus sacri-
ficijs, peregrinationibus etc. obtinere, quae per se
mala sunt. v.g. occasionem peccandi iniustam bo-
norum possessionem causae malae victoriam etc. Si-
v. praesumptio de divina Misericordia, qua-
tenus aufert rigorem iustitiae sceleribus habenas la-
xat et est causa liberius peccandi peccatum in Spiritum
S. est. Si autem spes confessionis et misericor-
diae Dei in hora mortis consequendae tantum conco-
mitanter se habeat non erit praesumptio minus

peccatū in Spiritū Sanctū, sicutq spei filius qua quovis tempore usq ad mortē homo Dei misericordiā sperare tenetr. Alias etiam non ois praesumptio pecti mortlis damnanda est, sed nonnunq audaculae vindē levitti aut inconsiderationi ob nae levitē aut indeliberationē imputanda.

§. 3tius

De Charitate et peccatis illi oppositis.

Conclo 1. Charitas ē virtus supernaalis qua Deus diligitr propter se et proximus propter Deum. Est virtus praestantissima et oiū aliorū virtutū forma. Obm illius maale primariū ē ipse Deus. Secundariū homo et ceterae creaturae, quatenus sunt imago Dei l. alio modo ad ipsū pertinentes. Finale v. obm est ipsa Dei bonitas non quatenus amanti hoi, sed Deo amato bona est. Subiectū illius proximū est voltas. Remotū Christus et omnes hoes tā in viā quā in Patria constituti

Concio 2. Patet praeceptum charitatis idque duplex. Probatur pars 1. ex illo Deut. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo ex tota anima tua et ex tota fortitudine tua. Idipsum repetit Christus Matth. 22. Marci 12. et Luc. 10. et addit: Hoc est maximum et primum mandatum. Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis universa lex pendet et Prophetae. Ex quibus satis liquet pars 2. Concionis, praeceptum scil. Charitatis esse duplex; absolutum alterum de dilectione Dei propter se; alterum respectivum de dilectione proximi propter Deum. Quod autem utrumque obliget sub peccato mortali patet ex illo 1. Joan. 3. Qui non diligit manet in morte. Et Joann. 3. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos. Quid non, inquit S. August. Tract. 65. in Joannem, nisi Deum diligit in nobis? non quod habebamus, sed ut haberemus. Et paulo post: Sicut etiam medicus recte dicitur aegros diligere. Et quid in eis nisi salutem diligit, quam cupit utique revocare, non morbum quem venit expellere etc.

Praeceptum porro charitatis absolutum seu dilectionis Dei super omnia diebus potissimum

temporibus obligat. 1. initio morali usus rationis. 2. in articulo l. periculo mortis. 3. In tentatione aut tentatione, quam absque actu amoris superare non potest; aut etiam quando opus aliquod exercendum quod actum talem requirit, ut quando paupertas, exilium aut carcer perpetuus subeundus l. Christus negandus, si Martyrium subeundum est.

Potest autem homo Deum super omnia diligere quadrupliciter: 1. formaliter, cum actum formalem dilectionis Dei super omnia elicit. hoc est, si Deum appreciative seu aestimative super omnia diligat, nec Deo aequale aut supra Deum amet, non omnia, non corpus, non vitam, non bona fortunae non creata omnia. 2. Virtualiter, cum actus et omnia opera sua in Deum ut in finem ultimum diligit. 3. Interpretative, cum mandata Dei et opera mandatis conformia exercet, iuxta illud Joan. 14. Si quis

diligit me sermonem meum servabit: 4. Negative, cum nil facit quod Deum possit offendere.

Conclō 3. tia Charitati Dei opponuntur quidē oīa peccata mortalia ex propria sui et peculiari ratione opponitur ei odium Dei et acedia De acedia egimus supra Disput. 9. Sect. 5. §. 7.

Odium Dei ē aversio à Deo tanq. ab inimico sub apprehensione mali et dispon venientis. Et licet Deum propter se precise nemo possit odisse, cum de eo b. ineo nullum malum nec verum nec apparens excogitari valeat, adeoque nil ni eius natura ni infinite diligibile occurrat, potest tn peccator odium concipere ex consideratione quorundam effectuum divinae voluntatis, qui depravatae suae voluntati repugnant, iustitiae scil. vindicatae cum in quantum vellet à Deo non puniri, l. Deum punire non posse vel si possibile esset, vellet Deum oīo non esse.

aut mali capax esse, et quantum est ex se vel-
let se posse Deo nocere &c. Unde facile deduces
1. Omnem actum odii l. pravae affectionis
in Deum et Christum, sive in corde internis,
sive verbis l. signis manifestetur externis,
esse peccatum mortale gravissimum contra praeceptum
speciale dilectionis Dei, ut quod ei e
diametro opponatur.

2. Eum, qui affectu formali l. inter-
pretative creaturam praeponit Deo aut
illi adaequat, peccare mortaliter in materia
gravi, qualis esse censetur, quando quis
ex inordinato affectu contemnit et negli-
git contra ea, quae sunt salutis et Dei, ita
ut praedominante illo affectu vix ali-
quid superesset curae et solicitudini amo-
ris Dei et salutis animae suae: Ratio est,
quia non diligit Deum super omnia, qui ali-
quid Deo l. praeponit l. adaequat. Unde
prohibetur etiam inordinatus amor sui, corpo-

ris proprij parentum Sanguineorum uxoris
Superbia avaritia, qualesq dilectionis
Dei precepto Specialiter opponuntur.

3. Habitus Charitatis produci et augeri
ab ipsomet Deo, quemadmodum etiam aliarum
virtutum Theologicarum, non autem per actus ali-
quos nisi tantum dispositive et meritorie.
Imminui vero nunquam; Sed ex toto deperdi
atque amitti posse per quodlibet peccatum mor-
tale, ita tamen ut non physice per illud
destruatur Sed moraliter tantum et demeritorie.

4. Ordinem Charitatis esse talem, ut an-
te omnia Deus, deinde anima nostra et proximi,
et tandem corpora utrorumque ordinate
diligantur et Semper Spiritualia prius
quam corporalia bona procurentur. Cae-
tera, quae huc et ad Charitatem proxi
Spectare videntur, commodius in Tabula
Secunda, quae est de diligendo proximo ejusque

§. 4.tus

De Religione et peccatis illi oppositis.

Conclo 1.ma Religio est virtus, quae cultum exhibet Deo tanquam omnium rerum creatori ac Domino. Objectum ipsius materiale proximum est non ipse Deus, ideoque non est virtus Theologica sed prima et praecipua inter morales, sunt actio nostra sive interna sive externa qua divinam excellentiam cum nostri submissione veneramur. Formale, seu objectum Cui est ipse Deus. Formale v. objectum ipsius est hic particularis modus tendendi in Deum, nempe ipsum colendi ut summe excellentem. Sicut n. Fides respicit Deum, ut summe veracem; Spes ut summe liberalem et bonum erga nos; Amor ut summe bonum et perfectum in se; ita religio tendit in eum ut summe excellentem.

Conclo 2. Quatuor sunt praecipui actus religionis; Devotio, Oratio, Sacrificium et observationes sacrae. Devotio late sumpta

prout sibi e qdio generalis ad quemlibet reli=
gionis actum requisita est promptus ac fer=
vidusq. affectus ad cultum Deo exhibendum.
Stricte sumpta: est actus voluntatis, quo homo
seipsum offert Deo, ad eidem serviendum. Ita
S. Thomas, Suarez, Lessius et alij; ubi tn
observes velim, cultum supremi honoris, qui
Deo tanq. rerum omnium fonti ac Domino ex-
hibetur, vocari Latriam: qui B.mae Virgini
Mariae tanq. Matri Christi ac Supremae
Coelitum reginae Hyperduliam; qui v. Sanc-
tis tanq. amicis Dei et Patronis nostris Du-
liam appellari.

ORATIO comprehendit Dei laudem gra-
tiarum actionem, mentis elevationem, contemplati-
onem, collocutionem cum Deo et id genus mentis
affectus qui etiam in exteriora sensuum or=
gana erumpunt et illorum actionibus demon-
strantur. Est a. Oratio, si ita late sumatur:
Ascensio mentis in Deum. Si stricte et pro-
prie: est petitio rerum decentium a Deo.
Est necessaria omnibus ad salutem necessitate medii; quia

Deus iuxta communem et ordinarium cursum neminem praedestinat ad vitam aeternam nisi per ordinaria a se constituta media: ordinarium autem medium est Oratio, ut ex Sacris Lit. et S. Patribus clare constat.

Possunt autem orare non tantum omnes fideles viatores tam peccatores quam iusti, sed etiam Angeli et homines beati, etiam ipse Christus quâ homo, imo etiam animae in purgatorio possunt orare pro nobis, ut recte contra S. Thomam Alensis, Navarrus docent Medina, Suarez, Lessius, Bellarminus, Paulus Barry, nec San-Gall. et alij. Ratio est; quia non repugnat illorum statui orare pro alijs cum vere sint in gratia Dei, etsi adhuc poenas sustineant. Orari etiam potest pro omnibus tam vivis quam defunctis, modo auxilij per orationem impetrandi sint capaces. Unde pro damnatis et beatis orandum non est, cum neutri possint percipere fructum orationis. Fructus Orationis sunt meritum, Satisfactio et impetratio. Inter quos hoc intercedit discri=

minis quod meritum et satisfactio non habent locum nisi orans sit in statu gratiae: impetratio v. de congruo dari potest etiam in peccatore ut docet S. Thomas, et ex eo Suarez lib. 1. c. 22.

Dividitur oratio in mentalem tantum et mentalem et vocalem simul. In infusam et acquisitam. In explicitam et implicitam. in publicam et privatam. quae omnia per se patent. Sunt a. inter huiusmodi orationes non postremo

Horae Canonicae,

quae sunt preces publicae ac statae nocturnis diurnisque horis e Sacrorum Canonum decreto persolvendae. Numero sunt septem; computamus n. Matutinum cum tribus nocturnis et Laudibus pro una hora cum Navarro et aliis; quia Ecclesia Romana iam pluribus saeculis in Breviario non nisi septem horas numeravit a cuius mente non est temere recedendum. Obligantur a. sub mortali ad horas Canonicas

1. Omnes Clerici in majoribus constituti, et quidem ab eo die et hora, qua dici solet sub illud tempus, quo ordinarie insigniri solent Caractere S. Ordinis. Unde Subdiaconus incipere debet ab hora tertia l. Sexta, quamvis tamen satisfaciat secundum Bonacinam apud Gobat n. 561. si eo die recitet vesperas et completorium.

2. Omnes religiosi Professi non Laici, exceptis Novitiis et Conversis. Etiam fugitivi et per sententiam ejecti, non autem ad triremes damnati, ut nonnulli volunt, sunt et Clerici et Sacerdotes Saeculares; tum, quia vix suppetit illis tempus; tum, quia Pontifex videtur cum illis dispensare saltem implicite; tum quia patefacerent statum suum in magnum dedecus Clericatus et Sacerdotii; tum denique quia sunt alias per quam afflicti; afflictis autem afflictio addenda non est.

3. Omnes Beneficiati nullis tamen ordinibus initiati: Ita communis Doctorum et textus in

Concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. 6. de reform. Curiae §. 38. Statuimus quoque et ordinamus etc. Excipiuntur ab hac obligatione 1. Qui nondum habent possessionem beneficii sibi collati aut quando beneficium adhuc est litigiosum ita ut nihil inde percipiuntur ratione muneris illi beneficio annexi, ut docet Gobat et San-Gallenses. 2. Qui propter agrorum et fructuum sterilitatem grandinem, inundationem, aut hostium incursationem uno alterove anno nullos fructus percipiunt, aut quando habent quidem aliquos sed non ferentes partem aestimabilem honestae sustentationis saltem in spe. 3. Canonici novi qui ex consuetudine sui capituli nullos fructus recipiunt primo et secundo anno ut contra Lessium docet Layman Candolinus Gobat et alii. 4. Qui habent praestimonia sive praestimoniales portiones, id est quae ab Ecclesiae redditibus abstracte per modum subventionis ad alendos Clericos conferuntur, possident ad certum

tempus; v.g. donec sacerdotes fiant, l. donec beneficium aliquod acquirant; quia tales portiones, licet forte videantur, non tamen sunt beneficia Ecclesiastica sed mera stipendia. 5.to Qui habent quidem beneficium sed ita tenue ut non praebeat bonam partem tenuis sustentationis. Intelligitur autem nomine bonae partis nomine tenuis sustentationis 3. l. quarta pars eiusmodi sustentationis qualis apud nos in Germania censeri potest summa viginti Quinatorum ut habet Gobat. Alii in aliis regionibus plus exigunt ad tertiam aut quartam partem honestae sustentationis, nempe triginta l. quadraginta aureos ut habet Lalaus part. 2. disp. 2. punct. 5. §. 2.

Extra hos et similes casus beneficiatus culpabiliter omittens divinum officium tenetur restituere omnes fructus respondentes tempori, quo fuit omissum. Ita omnes Doctores iuxta Bullam Pii 5.^ti^ Eximit tamen ipse Pius 5.^tus^

ab obligatione restitutionis illud qui omisit
primis sex mensibus l. negligit illud post
primum semestrium, l. qui omittit semel
aut bis in anno. Pro praxi sequendam
censeo doctrinam probatam Layman c. 5.
n. 2. ubi sic loquitur: Si Parochus omnibus
computatis 350. florenos et Capellanus
quotidie celebrans 200. florenos annu-
os accipiant, probabile ad nullam aut modi-
cam restitutionem obligantur. Imo Diana
Tract. 11. resol. 26. cum Vilutio exi-
mit etiam illum qui omisit partem officij
non equivalentem uni parvae horae, nam
haec est lex poenalis adeoque stricte in-
terpretanda, nempe de actu sive peccato
mortali et perfecte consummato.

Obligatus ad officium divinum omittens
peccatum mortale unum, si sine iusta causa
omittat l. totum: nisi mala voluntate
omittendi diversis vicibus repetat: l. no=

tabilē eius partē. Est a. pars notabilis
quidquid alij sentiant hora integra et
minoribus exceptis Vesperis Sabbathi San-
cti et pars horae majoris, qualis solum
est matutinum horae parvae respondens.
Et quamvis ad integritatē Officij divini requi-
ratur etiam ut statis temporibus dicatur Officium De-
functorum, Psalmi Graduales et Poenitentiales,
Litaniae Majores et Officium B. Virginis; pos-
sunt tamen diebus praescriptis omitti sine
peccato ab illis qui privatim horas dicunt,
cum obligent tantum eos, qui in Choro sunt; et
quidem Officium B.mae Virginis sub mortali sal-
tem in Dominio nro. Etiam mortaliter peccant
illi qui notabilē et magnā officij divini
partē absorbent, syncopant et mutilant,
licet rarius mox id fiat ex vitio vel habitu
hic et nunc incorrigibili, aut ex natura.
Benigniorē sententiam tenet Alloza 4. Sect. 2.
n. 520. sic loquitur: qui male profert verba
etiam ad verba satisfacit praecepto nec vi-
detur peccare mortaliter, nisi fiat ex voluntario et no-

tabili glemptu. Atq; hoc de integritate Officij.
Claritatem quod attinet, tenetur saltem quis se
ipsum audire; licet probabiliter etiam ille satisfa
ciat, qui labia movendo verba distincte
pronunciat, etsi nec ab alijs nec a seipso
audiatur; nam nil aliud videtur requiri ad
orationem vocalem. Adferunt hic nonnulli
privilegium à Leone X. Minoribus concessum, vi
cujus ipsis conceditur horas Canonicas mentaliter di
cere; voluntque extendere ad eos regulares,
qui privilegiorum communione gaudent. Verum
hoc nec potest nec debet in usum reduci, cum omnes
ejusmodi mentalem orationem improbent et voca
lem requirant, ut recte Franciscus B. Sp. n.
157. et Gobat n. 690. Canonici in Choro
recitantes horas submisse satisfaciunt quidem
de obligationi dicendi horas, non tamen servitio
Chori et peccant ex genere suo mortaliter, nec lu
crantur distributiones et tenentur ad restituti
onem: quia illi speciatim sub hoc onere, ut
Choro serviant et cantent, dantur redditus
Culin. Mitius tamen agit cum ipsis Gobat n.

703. Nam licet, inquit, ex antiquis Canonibus satis constet, Canonicos non canentes in Choro privari distributionibus, consuetudo tamen notoria facit iis dandas modo praesentes intersint.
Religiosi qui ex vi Ordinis ac regulae tenentur adesse Choro ibique canere seu clare recitare horas Canonicas non vi veniant aut omnino non possunt, licet unus aut alter tacite submisse recitet, modo ceteri divinum officium prosequantur.
Circa Continuationem seu interruptionem haec observabis. Potest matutinum a laudibus unum Nocturnum ab altero etiam sine causa, ut una hora ab altera licite separari, quia talis separatio fuit olim frequentissima. Possunt etiam Partes ipsae matutini sicut horae minores breviter interrumpi, quia parum pro nihilo reputatur. l. etiam diutius rei utilis et necessariae causa. Potest etiam quis solos Psalmos recitare, si iusta causa suppetat, et lectiones differre, si ad manus non habeat, etiam ad viginti horas, ut testatur Quintanatdennas

apud Gobat n. 672. Similiter potes incipere Matutinum si in Confessionali expectes aliosque poenitentes, etsi provideas te aliquoties interpellatum iri, eo quia singuli psalmi imo v. singuli versus continent perfectam orationem ad laudem Dei, faciuntque sensum integrum, et habebunt saltem moralem unitatem per intentionem Orantis modo intra diem naturalem absolvantur. Satisfacit igitur, qui hodie sub vesperam orat matutinum crastini diei, et cras profunda iam nocte incipiat laudes et reliquas horas, modo ante duodecimam noctis pensum Canonicum persolvat. Siquis tamen huiusmodi interruptiones sine rationabili causa, ex mera somnolentia, otio, loquacitate, ludendi studio, aliisque similibus causis faciat, peccatum veniale non effugiet. Si v. Psalmum aut Lectionem interrumpat, debet ut postea eum de novo incipiat, nisi interruptio fuerit valde brevis.

Quoad tempus satisfacit qui horas suas absolvit intra diem naturalem, hoc est intra spatium quod a medio noctis usque

ad sequentis noctis mediam excurrit. Imo non peccat, qui recitat matutinum cum laudibus sub vesperam hora quarta seu tertia, seu si iusta subsit causa etiam secunda diei praecedentis; quia hoc iam communi consuetudine introductum est et ratione quidem, eo quod solemnitas diei sequentis incipiat a vesperis praecedentis. Nona hora duodecima ut quidam voluit, nisi per privilegium Summi Pontificis quale concessum est ab Urbano VIII. Societati Jesu in Peruana Provincia, sed absque dubio illi soli Provinciae annexum. Propter etiam non peccat ille, ut habet Burghaberus Leander à SS. Sacramento et Steph. à S. Paulo, qui hodiernum officium primum finit post mediam noctis, v. g. sub mediam primae, modo fecerit initium iusto tempore. Optimum est si omnes horae dicantur temporibus ab Ecclesia statutis; non tamen erit peccatum nec veniale quidem si horas minores nonnihil anticipes aut postponas. Hinc non culpa vacat, qui Primam dicit duabus l.

nibus horis ante solis ortum, Tertiam et Sex-
tam sub ortum solis. vel etiam ob rationabilem causam
mane simul omnes horas recitet usque ad nonam.
imo etiam vesperas, non tamen completorium nisi mai-
or necessitas urgeat. Nec peccat communitas si etiam
in Choro officium ob rationabilem causam aut ho-
nestam recreationem hora una vel altera differat
vel anteponat.

Ordo Horarum duplex immutari potest. 1.
Si quis oret primam ante Matutinum, completorium
ante vesperas, Psalmum posteriorem ante priorem
lectiones ante psalmum.
2. Si quis recitet de festo cum esset oran-
dum de feria, vel utatur Breviario romano cum
deberet monastico aut vicissim etc. Primam im-
mutationem quod attinet si fiat sine causa est peccatum ve-
niale; si cum causa rationabili, nullum est. Idem
fere dicendum de immutatione secunda si fiat
raro; secus si fere semper et ad libitum,
aut si eius brevitas nimia alteri monastico
non aequivaleat. Potest etiam religiosus utens
Breviario Monastico privatim et extra Cho-
rum uti Romano. Si v. Clericus saecularis re-
citet Breviarium Monasticum gravius peccati

reus erit ex sententia Tamburinj in Decal. l. 2. c. 5. à quo tamen ipsum absolvunt Diana Navarrus, Reginaldus apud Gobat n. 600

Intentio et Attentio distinguuntur inter se, quod illa sit actus voluntatis, hæc intellectus seu phantasiæ et potius imaginativæ. Et licet intentio satisfaciendi præcepto recitandi officium non requiratur, requiritur tamen intentio præstandi illam actionem seu orationem, quæ præcepta est. Sufficit autem intentio virtualis et implicita, qualem habere censetur, qui teste Suarez t. 2. de Relig. lib. 2. c. 3. n. 6. apud Illsung Tract. 5. Disp. 1 q. 1. art. 3. §. 2. n. 21. qui assumit breviarium orandi causa vel faciendi id, quod alias solet, vel quod tenetur facere. Attentio triplex est: Superficialis, Literalis, et Spiritualis. Requiritur saltem ad substantiam Horarum et sufficit attentio superficialis actualis aut virtualis perseverans, etiam cum distractionibus involuntariis sive etiam voluntariis sed non incompossibilibus. Conuent

enim dari distractiones, tamen 2° = quae vo=
luntariae, quae fiunt in grave morali in=
compossibiles et cum his non satisfit praecepto
quoad substantiam; unde repeti debet quod
cum tali distractione fuit recitatum; alias
ipsa voluntas non repetendi notabilem partem
est peccatum mortale ut pulchre docet Pater
Ilsung modo citatus §. 5. n. 32.

Causae excusantes a recitatione horarum sunt
tres: impotentia, occupatio, et dispensatio:
Impotentia vel est physica vel moralis, Physica
est carentia Breviarii, caecitas, gravis
infirmitas, oblivio, metus, ignorantia
orandi, sed Caecus tamen aut carens Breviario
si sciat Officium aut notabilem illius partem
memoriter, tenetur illud dicere. Moralis ex
corporis aut etiam animi infirmitate minus
gravi provenit; quae licet afferat mora-
lem impotentiam recitandi totum Officium aut
partem maiorem; non tamen excusabit a tanta
si sine damno valetudinis recitari queat
quanta ad omissionem mortalem sufficit. Quod

Si quis solus non potest, potest tamen cum socio legere horas, tenetur socium sibi adsciscere, si gratis aut levi sumptu hunc valeat. In dubio probabiliter excusatur; melius tamen agit si consulat medicum, Superiorem, Confessarium, aut alium virum prudentem.

Occupatio repentina, gravis, moraliter necessaria, et difficulter jungibilis cum oratione, ut si alias non posses sufficienter parare ad concionem coram frequenti populo habendam vel non audire poenitentes confluentes, qui nec differri nec transmitti possunt sine magno illorum incommodo, v. g. sine iactura obtinendi Jubilaei, adimplendi praecepti etc. Quamvis ut sincere fatear raro occurrat tanta occupatio aut necessitas aut Charitas quae non permittat officium vel anticipari vel postponi.

Dispensatio denique etiam excusat ab omissione officii. Potest autem in hoc dispensare

Summus Pontifex in quovis Clerico, religi-
oso et beneficiato. Item Epus, non quid-
em ex iure com̃, nam per se loquendo infe-
rior non potest dispensare in lege Superior-
is, sed per praescriptionem, vi cuius Epos pos-
sunt dispensare in recitandis horis, saltem
si agatur de brevi tempore, docet Tambu-
rinus lib. 2. de Decal. c. 5. numero 24. Prae-
lati denique et Abbates in suis religiosis
si adsit causa rationabilis, per quam dispensatione re-
ligiosi fuerint tutissimi in Conscientia.

Pro Coronide huius materiae quaeras olim
recitatio Breviarij habeat aliquem effectum
ex opere operato. Recitatur enim nomine Ecclesiae,
quae cum sit Sponsa Deo charissima plus utique
meretur, adeoque probabiliter ex opere operato,
quam quisquis suo privato nomine preces fundat.
Deinde nomina JESUS et MARIA devote
pronunciata probabiliter habent vim aliquam ex o-
pere operato ut nonnulli docent, ergo idem
videtur sentiendum de Breviario. Sed de hoc

plura ubi agemus de Sacramentalibus.
Tertius et praecipuus religionis actus est

Sacrificium

quod est Oblatio rei permanentis Deo tanquam Auctori vitae ac mortis legitime facta. hoc est: quando fit Oblatio externa Soli Deo, per quam res aliqua permanens et sensibilis a legitimo Ministro consecratur et physice transmutatur in agnitionem Divinae Maiestatis tanquam Supremum Jus obtinentis in vitam ac mortem, seu conservationem ac destructionem omnium rerum creatarum. Quale de facto verum et unicum est Missae seu Eucharistiae Sacrificium, cuius naturam et indolem hoc versiculo placet comprehendere

Quis? Quid? Ubi? Quibus auxiliis, Cur, quomodo, quando?

Quis? Solus et omnis Sacerdos legitime ordinatus est ordinarius Minister Sacrificii Eucharistici. Dico: Solus, quia sic expresse definivit Con. Trid. Sess. 22. c. 1. et Sess. 23. c. 4. Dico: omnis, quia etiam in haeresin lapsus

excomunicatus suspensus depositus degradatus valide sacrificat. Principalis tamen offerens est ipse Christus, tum, quia hoc Sacrificium instituit, ac vim omnem ex meritis suis contulit. tum quia Sacerdos hoc Sacrificium peragit in nomine Christi, cujus personam repraesentat, ut patet l. maxime ex verbis Consecrationis, tum quia Christus non modo in cruce omnia et singula Sacrificia futura Patri coelesti obtulit, sed adhuc indies sibi adver te singulis hanc doctrinam quae lac et mel divinae misericordiae in nos ubertim distillat. actu elicito singula offert, ut recte San-Gall. punct. 2. dub. 2. Card. Bona in Tract. Ascet. de Sacrif. Missae c. 3. §. 2 Gobat et alij. Quidquid nonnulli minus pie moliantur in contrarium. Tertius offerens est Sancta Mater Ecclesia, quae per Sacerdotem tanquam per Ministrum et Legatum a se constitutum Deo publicum hunc honoris ac venerationis actum exhibet. Veniunt autem nomine Ecclesiae

non tm praecipua illius Capita et Antistites sed etm ceteri fideles omnes nullis excommunicationis vinculo irretiti; nam hi omnes suo modo sunt offerentes et participant fructum Sacrificii, dispari tn mensura, prout magis aut minus ad ipsum Sacrificium concurrunt. Etenim plus merentur qui Sacrificanti praebent alimenta l. stipendium, qui Sacras vestes l. alia ad Missam necessaria subministrant, qui specialim deserviunt Templo ut Sacrista, Minister Aeditus, qui Sacro corporaliter et cum debita reverentia intersunt ca Minorem ac ceteris paribus fructum recipiunt qui tm spiritualiter intersunt, et animo suisque precibus solum ac votis vota Sacerdotis prosequuntur. Minimam v. gratiae partem derivant in sese qui tm habitualiter offerunt, cujus modi sunt, qui nec adsunt Sacrificio, nec cogitant actu de illo, sunt tn in gratia constituti, adeoque Sacrificium offerunt, eatenus solum, quatenus st membra viva Ecclesiae, cum qua proinde censentur facere, quidquid illa

facit. Atqui probe notandum est rem esse in
gentis pretij ac meriti signis singulis diebus
expresso actu elicito omnia sacrificia quae
per totum mundum peraguntur, offerat Deo.
omnium non sit particeps, et pro eo singulr
et expresse orat Sacerdos.

Quid? Missa est verum et unicum novae
legis Sacrificium, in quo corporis et San=
guinis Christi quoad modum existendi sub spe
ciebus panis et vini à Sacerdote facta
immutatione recognoscitur Deus ut Supremus
Dominus vitaeque ac mortis Auctor. Est de
Fide et probatur contra modernos haereticos
nullum Legis Evangelicae Sacrificium agnos=
centes, praeter illud Cruentum semel a Christo
in ara Crucis oblatum. Primo ex Sacris
Lit. Malach. ii. promittitur offerenda:
in gentibus et in omni loco oblatio munda
quae, ut Concil. Trid. Sess. 22. c. 1. Nulla offe
rentium indignitate aut malitia inquinari potest.

nempe Sacrificium Eucharistiae. Item Daniel. 8. v. 12. producitur Antichristus ablaturus juge Sacrificium etc. Probatur 2. ex varijs Concilijs, ex unanimi SS. Patrum consensu, ex antiquissimis Liturgijs etc. apud Bellarm. Probatur 3. Ratione. Quidquid requiritur ad verum Sacrificium reperitur in Missa: Sacrificium enim proprie dictum et probatur pro actione sacrificandi non obiive pro re sacrificiata acceptum, debet esse oblatio rei permanentis; licet enim etiam actus transeuntes orationis vel aliarum virtutum Deo offerri possint, horum tamen oblatio non dicitur proprie Sacrificium, ut omnes fatentur. Praeterea ipsa res debet per oblationem immutari actione productiva aut corruptiva vel quoad rei substantiam vel quoad modum existendi; ut si Deus designetur vitae ac mortis autor. Hinc omnia quae in Lege mosaica dicebantur Sacrificia destruenda erant vel per occisionem, si fuerunt

animata l. per combustionē, si inanimata et solida, ut Simila, Sal, Thus; l. per effusionē, si liquida, ut vinū, Sanguis, aqua &c. effusio n. eatenus vocatr destructio, quatenus liquor à terra absorptus redditr inutilis ad pristinum usū. Sed hae omēs reperiuntr in Missa; offertr n. in hac Deo Corpus et Sanguis Christi, qui et sistū enter sensibiliā per speciēs consecratas ac permanent. Et vi Verborū ponitr solū Corpus sub speciē panis et solus Sanguis sub speciē vini ac proinde modo quodā mortuo et vita Chri velut destructivo: id quod fit in agnitionē Supremi ejus Dominij &c. Confirmatr: Sacrificiū hoc est actus religionis nobilissimus, quo non debuit carere Christi Eccl.am. Praeterea in Eccla Catholica semper fuerunt Altaria, Sacerdotes ad quid ni ad Sacrificiū. Argumenta, quae blaterones heretici adferunt in contrariū soluta invenies passim apud Con-

trovershas.

Sacrificium Eucharisticum essentialiter et adaequate consistit in sola consecratione: quia aliae actiones quae interveniunt, vel non sunt institutae a Christo, sed tantum praeceptae ab Ecclesia, ut Ceremoniae; vel si sunt à Christo institutae, ut est Destructio panis et vini, et Sumptio Corporis et Sanguinis Christi, quae tamen tendit ad destructionem illius modi essendi, quem accepit Christus per consecrationem, tamen non sunt institutae ad signandum Deum ut mortis et vitae Authorem: nam panis et vini substantia tantum destruitur ut illius loco ponatur Corpus et Sanguis Christi, adeoque Consecratio non est Sacrificium, quatenus est destructiva prioris substantiae sed quatenus est productiva illius modi essendi definitivi, quem habet Christus sub speciebus Eucharisticis: et ideo panis et vinum non est

Sacrificium obvium, sed quando Sacerdos in
oblatione panis illum vocat <u>Immaculatam</u>
<u>Hostiam</u> et Vinum vocat <u>Calicem Salutaris</u>
sive Salvatoris, id intelligendum est rela=
tive, ita ut non praesens Substantia pa
nis et vini, sed proxime substituenda Sub
stantia corporis et Sanguinis per dicta
vocabula designetur et Deo Patri offeratur,
ut per illam et non per substantiam panis et
vini petita beneficia obtineantur. Sum-
ptio etiam corporis et sanguinis Christi non
est instituta à Christo ad hoc ut per
illam designetur Deus Autor vitae et
mortis, sed ut Sacrificium Sacerdoti spe=
cialiter applicetur et debito ritu peragatur.
Item Sumptio non fit in persona Christi,
ut de Sacrificio testatur Trid. Sess. 22. Can.
2. Neque in ea aliquid Deo Patri offertur
sed potius sibi ipsi Comedenti. Neque Sacer=

dos vi ordinaris sue dirite accepit potestatem sumendi, et consecrandi. Denique sumptio est Sacrificij iam perfecti sumptio: ergo non ipsum Sacrificium, aut pars essentialis illius. Salvatur igitur tota huius Sacrificij ratio in sola consecratione, sub utraque tamen specie, quia Christus illud sub utraque specie instituit et voluit esse memoriale Sacrificij cruenti quod in Cruce obtulit, sicut ergo sanguis in Cruce separatus est à corpore, ita ad id præsentandum debet Sanguis in hoc sacrificio quantum est ex vi verborum poni separatim à corpore. Itaque Sacrificium Crucis et Sacrificium Eucharistiæ non distinguuntur specie, nam in utroque eadem est hostia et idem principalis offerens; ut proinde tota differentia sit tantum accidentalis, sita in hoc, quod illud modo cruento hoc incruento offeratur.

Sacrificium Missæ est Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium et impetratorium.

Latreuticum seu honorarium; quia illud

Deo supremus honor et cultus exhibetur in signum et potestatis illius excellentiae et Maiestatis veluti plenissimum perfectissimumque Ius obtinentis in vitam ac mortem nostram, omniumque rerum conservationem aut destructionem.

Eucharisticum; quia per illud aguntur Deo gratiae pro omnibus beneficiis tam collatis quam conferendis. Hinc etiam vocatur Sacrificium rememorativum, quo recolitur memoria passionis Christi et pro ea ceu maximo beneficio debitae gratiae aguntur.

Propitiatorium; quia per illud placatur Deus ad culpas et poenas nobis remittendas et animas in igne purgatorio existentes liberandas, ideoque a nonnullis dicitur etiam Satisfactorium.

Impetratorium; quia per illud impetramus a Deo varia dona ac beneficia, spiritualia primo quidem et per se; temporalia vero secundario et quatenus ad spiritualia conducunt.

Ubi? In loco Sacro, hoc est, ab Epo l. alio Praelato privilegium habente consecrato l. benedicto celebrandum est. et qui extra talem locum Sacrum operatur, per se loquendo, peccat mortaliter, exceptis casibus sequentibus

1. Si habeatur privilegium et dispensatio.
2. Si longum iter agendum per loca infidelium.
3. Si Ecclesia non capiat populi confluxum v.g. in Dedicatione, publica Supplicatione, Primitiis etc.
4. Si in bello missa pro exercitu dicenda.
5. Si Ecclesia sit diruta.
6. Si dum navigandum et nullum sit periculum effusionis sanguinis.

In his casibus licet celebrare Missam sub dio, modo adsit Ara portatilis et alia ad celebrandum requisita. Id quoque sine facultate et dispensatione Episcopi. Et licet Constitutiones nostrae Synodales p. 1. tit. 9

n. 3. videantur oppositum decernere his verbis: Sub dio in ara portatili in privatis Oratorijs aut ædibus nemo celebret sine speciali nostra licentia in scriptis obtenta. ut Doming. ut L. Gobat n. 240. dicit, hanc inhibitionem Constitutionem nostram non extendi ad hos casus repentinos, sed solum quando quis vult sæpius et in aliqua necessitate Sacrificare. Potest a. hanc facultatem concedere sine urgente causa Solus Summus Pontifex. Licet et Episcopi olim poterant, quorum tamen potestas nunc restricta est ad casum necessitatis seu causæ rationabilis, ut expresse habet Tridentinum. Possunt tamen Episcopi ex speciali privilegio ubivis in altari portatili Sacrificare, vel Sacrificanti assistere non tantum in casu necessitatis, sed etiam ob solam devotionem. In Capitulo finali de Privilegijs in 6to et Suarez d. 8.

83. Sectione 3. et alij. Alias nunq. sacrificandū nī in loco Sacro sive Eccla, eaq; non violata: violatr a. sex modis:

1. Per homicidiū voluntariū et notoriè peccaminosū in ipsa Eccla, non a. in tecto, turri, vl. aliquis ædificijs perpetratū.

2. Per violentā et notoriè illicitā Sanguinis humani effusionē ex gravi et notabili percussione in ipso templo facta provenientē.

3. Per illicitā et notoriā seminis humani effusionē intra ipsā Ecclām.

4. Per sepulturā hoīs nominatim excōicati.

5. Per sepulturā hoīs infidelis aut infantis alterius n̄ baptizati sive parvulus sit sive adultus.

6. Per destructionē murorū Ecclæ saltē pro maiore parte. vide An-Gall. fusius hæc pertractantes q. 7. . . sumit. 9. dub. 3.

Ecclesia violata si ab Episcopo fuit con
secrata non potest reconciliari nisi per Episcopum
sive per alium privilegio papali munitum.
Si vero tantum fuit Authoritate Episcopali bene
dicta, à quolibet Sacerdote per as-
persionem solius aquae benedictae recon
ciliari potest; neque ad hoc opus est facultate
Episcopi vel Vicarij, ut multi docent; etsi
decens sit eam petere: In nostra tamen Dioe
cesi: quantum mihi constat: non permittitur
ulli Sacerdoti talis benedictio nisi ab
Episcopo specialem ad hoc commissionem obtin
uerit. Si quis tamen in Ecclesia violata
sive bona sive mala fide celebra
verit, censetur eo ipso sufficienter esse
reconciliata, eo quod celebratio missae
sit sanctior quam alia caeremonia, ut pro
babilius Tannerus, Sa, Castro, San-Gall.
q. 7. punct. 4. dub. 1. Probabilius tamen sen
tiente Laymanno c. 5. n. 13. Ussheim tract.

6. D. 5. art. 3. n. 345. Sicut n. Ecclesia requirit primo consecrari per Sacrificium in ea oblationem, sic requirit purificari; cum non tamen in iure habeatur expressum et consecratio pendeat a voluntate Pontificis, qui vult illam conferre per certas ceremonias et unctiones, non autem per ipsam celebrationem.

Verum non sufficit Sacrificium offerri in Ecclesia, requiritur ut celebretur in Altari quod duplex est: fixum seu stabile, et portatile seu mobile, quod nonnulli viaticum appellant, eo quod viatoribus deserviat. Debet autem altare esse

1. Consecratum ab Episcopo vel ab alio privilegium habente, ut habent Abbates Congregationis Cassinensis Ord. S. P. N. Benedicti et multi alii qui eorum privilegiis gaudent.

2. Lapideum non quidem secundum totam molem, sed solum secundum partem superiorem ut ex praxi constat. Sufficit etiam iuxta nonnullos [illegible] Struatzer opere latericio

seu gypso; et pt huius doctrinae usq esse
in illis locis, ubi lapides firmi non nisi
difficulter hri possint.

3. Tam magnum et Amplum ut Hostiam
et maiorem saltem calicis partem capere possit.

Altare fixum violatur 1. per illicitam
Culti violationem; non autem per solam illius
destructionem.

2. Si vel fixum vel portatile ita
frangatur, ut nulla pars eius maneat
satis ampla ad recipiendam hostiam et
calicem secundum maiorem sui partem.

3. Quando frangitur vel amovetur si-
gillum sepulchri, in quo reliquiae con-
tinentur. Asi glarium probabile sustineat
Suarez apud San-Gall.

4. Si lapidea mensa Altaris fixi
removeatur à stipite seu inferiore structu-
ra. aut lapis in portatili disiungatur
à ligno; quod in rectius negatur à quibus-
dam, cum lignum non sit de essentia altaris.

Altare a. violatum non consecratur per ipsam celebrationem, ut dictum supra de Calice.

Quibus auxiliis requiritur Minister, certisque Altaris, vasorum, et vestium apparatus. Minister debet esse vir non foemina, ita ut urgente necessitate potius nullus quam hic adhibenda sit. Qua in re rigidissimi sunt Itali et Hispani. In Germania tamen et Belgio quorundam locorum praxis habet, ut deficiente Ministro, respondeat è vicino loco Monialis aliqua. Librum tamen non defert nec porrigit urceolos, dum infunditur vinum et aqua et omnino Aram non accedit. Quamvis a. extra necessitatem grave peccatum sit sine ministro sacrificare, satius tamen est celebrare in die festo sine omni Ministro, quam omittere penitus. Si v. adsit qui quidem non potest respondere, potest a. cetera, licebit etiam diebus profestis ex sola pietate celebrare.

Altare ex ea parte, qua sacramentum sustinet ad minimum duplici linteo etsi non bene

dicto, ut Salas et Laymann antiquiores Theol. et probb. tolerata consuetudine sentiunt admittunt; secundum rubricam tamen Missalis de Praeparat. Altaris, utroque benedicto vel uno duplicato tegendum est. In casu tamen necessitatis sufficit etiam mappa unica, quae si benedicta non sit, poterit post sacrificium denuo ad usus profanos adhiberi. Requiritur in Altari etiam crucifixus non tamen sub mortali; imo ne quidem sub veniali si nequeat facile haberi, ut docet Gobat n. 296. Sufficit etiam crux sine crucifixo; quia rubricae de sola cruce loquuntur. Quod si in Altari ipsum venerabile Eucharistiae Sacramentum expositum prostet, non est crux necessaria, ut ex Suarezio tradunt San-Gall. p. 4. d. 5. Requiritur denique sub gravi peccato lumen ardens in duabus aut saltem una cerea. Si hoc haberi non potest, sufficiet candela ex sevo vel oleo. Si quid vero extra Missam

sit conandy debet accendi lumen sub obli-
gatione gravis venialis ut docet Suarez
D. 82. Sect. 4.

Missale requiritur tale quod saltem
integrum Canonem contineat, idque sub mortali.
Et licet aliquis integram Missam memoriter
dicere posset debet tamen librum habere praesen-
tem, alioquin seclusa necessitate, peccabit
saltem venialiter ratione scandali vel aliqua-
lis periculi errandi; ut habet Quastillo
n. 161. et ex eo Ahso supra cit.

Calix cum Patena debet esse ex auro vel
argento, vel ob inopiam aut periculum per-
ditionis ex stanno confectus; non autem ex aere
cupro, vel aurichalco; quia haec propter
aeruginem provocant nauseam vel Solvis
animis vomitum; nec ex vitro, quia hoc
facile frangitur; nec ex ligno, quia cum
hoc sit porosum, semper aliquid sangui-
nis absorberet. Potest tamen admitti calix
ex cupro aut aurichalco, si cuppa sit in-
aurata. Si calix sit argenteus aut stanneus

non requirit, inauratio ut constat, ibid. auctoritate Phlorum, tradita praxi nostrae Germaniae. Fuisse aliquando calices stanneos per abusum introductos, ex omni fere modo prodita, sunt etiam ex cornu testatur Card. Bona in Tract. de rebus Liturgicis. consecratur a. calix et patena ab Epo l. ab Abbate infulato. Amittit calix consecrationem quando ita frangitur ut non sit amplius aptus ad usum Missae, v. g. si cuppa omnino comprimatur, l. si pes a cuppa revellatur, nisi forte pes sit tornabilis, tunc n. licet pes a cuppa separetur manet tamen calix benedictus ut recte Suarez et alii contra Sylvestrum. Si v. de novo inauretur, nova benedictione opus erit, l. non erit cuius da diversorum sententias. Utraque probabilis est, et in praxi tuta, etsi prior apud nos usurpari soleat. quid de calice non consecrato in sacrificio semel adhibito cen

fendum sit constat ex iis quae supra diximus
de Altari et Ecclesia violata. Calices
porro et alia sacra vasa, quibus haere-
tici sunt abusi de novo consecranda non
sunt, cum nulla lex id statuat, etsi de-
ceat, ut adhibeatur saltem simplex bene-
dictio vel ab Episcopo vel ab alio privilegi-
ato. Quod idem cum proportione dicen-
dum de Ecclesiis in quibus haeretici exerci-
tium religionis habuerunt. Imo in quibus-
dam Germaniae urbibus et pagis catho-
lici et acatholici uno eodemque templo
utuntur. Ad calicem requiruntur Corpo-
rale, Palla, Purificatorium et velum.
Quorum primum debet benedici ab Episcopo
Abbate vel alio privilegium habente. Palla
vero non requirit necessario benedictionem ut
cum aliis docet Stephanus a S. Paulo
tract. 5to D. 4. Dub. 15. n. 90. Multo
minus purificatorium cum nulla lex sit sta-
tuta: quamvis hoc cum corporali benedici

prout. Velum a. quo tegitur calix nullo modo solet benedici ut ex praxi constat.

Vestes Sacerdotis sunt Amictus sive Humerale, Alba seu tunica, cingulum, Manipulus, Stola, Planeta seu Casula. Sine quibus singulis celebret, peccatum mortale committit ex com. Doctorum sensu, fundato in Capitulo, vestimenta. de Consecr. distinct. 1. et Capit. Cultura. dist. 23. ubi excommunicationis poena statuitur sine stola sacrificanti: Quod etiam de aliis vestimentis intelligendum est, saltem seclusa necessitate. Nam in necessitate celebrare sine stola, manipulo aut cingulo nullum est peccatum. Imo Gobat in Alphabeto sacrificantium n. 348. excusat à mortali illum, qui celebrat sine cingulo extra casum etiam necessitatis. Potest tamen in necesse ejus loco adhiberi stola, vel etiam ligula quae casularum suffulturae est assuta. Vel

Si sit fracta possunt partes inter se connecti atque iterum ad pristinum usum adhiberi sine nova benedictione. Vel si utraque pars cinguli fracti sufficiat ad cingendum sacerdotem manet utraque benedicta, sicut etiam tunc, quando quis, antequam in plures partes omnino distringat, vel filo, vel ligulis, vel nodis vel alio modo connectat ut Diana, San-Gall. et alij. Aliae vestes sacrae amittunt benedictionem quando ita franguntur et lacerantur ut pristinam formam notabiliter perdant nec amplius adhiberi possunt ad usum ad quem solemni benedictione fuerunt destinatae. Hinc si ex una Alba unum aut alterum Humerale vel ex Casula stola et manipuli consuuntur: Ad si Albae nova manica assuatur, oppertebit adhibere novam benedictionem. nota. si casulae nova subsutura assuatur, eo quod pars

principalior quam est benedicta probabiliter habet secus et eadem benedictione afficiat partem minus principalem. Non tamen eo ipso quod quis celebret in festibus sunt benedicte sunt similes supra dicta calice altari et Eccla manuum.

Verum non sufficit hoc lintaemina esse benedicta, sed etiam debent esse munda; ita ut mortaliter peccet qui celebrat in vestibus sacris valde immundis; nisi forte in casu magnae necessitatis et mundarum defectu. Lavari autem debent corporalia, pallae et purificatoria primo ab ipso Sacerdote, Diacono vel alio cui potestas committitur, et aqua vel in piscina Ecclae vel in ignem mittenda. Tum vero dari possunt Sancti-monialibus vel etiam alijs laicis secularibus ut accuratius lavent et amylo incrustent. Post primam vero lotionem et antequam denuo ad sacrificandum adhibeantur, etiam a Laicis cum reverentia tangi possunt, uti etiam recenter benedicta, antequam ad sa-

rum usu fuerint adhibita. Sequitur est de vasis per unctionem consecratis, ut calix patena ciborium; haec enim post unctionem à laicis tangi non possunt, etiamsi ad sacrum usum nunquam adhuc fuerint adhibita, multominus dum in illis Corpus et Sanguis Christi continetur. Quo in casu à nemine nisi à Sacerdote vel Diacono contingi possunt. Caetera vero, quae neque chrysmate uncta sunt, neque corpus Domini aut sanguinem immediate contingunt, ab omnibus etiam laicis contrectari possunt. Item, quae post longum usum detrita aut vetustate consumpta sunt ad usus profanos non sunt admittenda iuxta nonnullos; possunt tamen probabilius fieri et calices consecrati casulae et albae dissutae, sicut tela corporalis vel purificatorii vendi et ut profana usui esse; quia cum sint lacerata aut fracta et ad pristinum usum amplius adhiberi non possunt non manent sacra. Sic etiam candelae in die Purificationis vel alias benedictae sine peccato etiam veniali ad usus

cones adhibentr.

Inter induendum recitandae sunt à Sacerdote orationes vestibus accommodatae. quarum tn omissio contra Navarrum et Azorium culpam veniale non excedit. Imo non attingit seclusa contemptu, quia neque per legem, neque per consuetudinem recepta est eiusmodi obligatio ut docent Tamburinus et Quarta cum alijs. Quod de Cantu puerorum et subiunctis precibus post missam patet Quaestio n. 242.

Cur? Fructus et Effectus Sacrificij est triplex: 1. Ex opere operato seu ex ipsa institutione Christi independenter à meritis et pietate Ministri offerentis. Et hic effectus semper est aequalis, sive à bono sive à malo Ministro offeratur Sacrificium. 2. Ex opere operantis, seu meritis et pietate Ministri, ita ut quo sanctior est Sacerdos, quo nobilioribus virtutibus ac meritis insignitus eo gratiores sint Deo eius

preces et oblationes, maxime si accedat insignis fervor et devotio actualis in celebratione Sacrificij. Unde recte laudantur à Gobat n. 514. qui (: seclusis iudicijs temerarijs :) libentius audiunt Sacrum Sacerdotis boni quam mali; sicut et illos qui stipendium pro faciendo sacro offerunt potius Presbyteris melioris notae quam deterioris. 3. Per modum impetrationis. Et hic effectus habetur à libera voluntate Dei, qui intuitu Christi tanquam principalis offerentis largitur quod lubet, aut nobis expedit. Differt ab eo qui est ex opere operantis, quia hunc impedit malitia offerentis non illum. Ab eo qui est ex opere operato, quia hic infallibiliter prodeunt, non ille, ut patet: quia per Sacrificium multa petimus quae tamen non semper impetramus. Cuius quidem ratio desumi potest ab ipsa natura impetrationis, quae requirit libertatem

in dante, qui proinde pro suo arbitrio vel concedit, vel negat, quod petunt. Praeter hos omnes effectus Sacrificii enumerantur à Theologis alii quinque, quorum

Primus est, prout Sacrificium consideratur in ordine ad Deum supremus honor et gratiarum actio Deo exhibita. Qui quidem effectus à Sacrificio immediate procedit et semper est infallibilis. Sacrificium enim ob infinitam dignitatem principalis offerentis nempe Christi non potest non esse gratissimum in conspectu Dei.

Secundus in ordine ad nos est remissio peccatorum mortalium ac venialium. Hic vero effectus non immediate sed mediate tantum efficitur, ut expresse declarat Concil. Trid. Sess. 22. Can. 2. Ubi sic loquitur: Huius oblatione placatus Dominus gratiam et donum poenitentiae concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit. Ergo Concilium dicit: ob gratiam et donum poenitentiae peccata dimittit.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

non quidem ratione ipsius Sacrificij sed tantum ratione auxilij actualis, quod Deus intuitu hujus Sacrificij confert peccatoribus excitando eos ad actum perfectae contritionis vel absolutionem in Sacramento Poenitentiae digne et fructuose recipiendam. Neque tamen infallibiliter, cum saepe peccatores, licet auxilijs actualibus excitentur, ad poenitentiam et meliorem frugem sese minime recipiant.

Tertius Remissio poenae temporalis, quae peccatis quoad culpam jam dimissis debetur, ut patet ex Trid. loc. cit. can. 3. ubi ait: Sacrificium hoc pro poenis et satisfactionibus offerri debere. Confert autem hunc effectum infallibiliter et immediate, quia ad remittendam poenam temporalem non est opus speciali quodam gratiae actualis auxilio, sed merita Christi nobis ex virtute Sacrificij immediate applicantur ad abolendam ejusmodi poenam temporalem, modo is nullum ponat obicem et sit in gratia Sanctificante effectu-

ij pro quo Sacrificium offertur.

Quartus Augmentum gratiae sanctificantis. Qui tamen effectus ex hoc Sacrificio non immediate, sed mediate tantum sequitur; tum quia productio gratiae sive primae sive secundae propria est Sacramentorum. tum quia gratia secunda seu augmentum gratiae per sacrificium non confertur, nisi mediantibus auxiliis actualibus quibus Deus excitat et adiuvat iustos ad exercenda opera meritoria et per consequens ad accipiendum augmentum gratiae. Adeoque hic effectus non est infallibilis, quia saepe necessaria dispositio deest in eo, pro quo Sacrificium offertur ad hunc effectum recipiendum.

Quintus Impetratio diversorum bonorum spiritualium et temporalium, aut oppositorum malorum evitatio. Et hic effectus a Sacrificio partim immediate, sibi et auxilium aliquod

Mediate quidem h effectus impetratg sit remissio peccatorum l. augmentum gratiae. Immediate si sit auxilium aliquod actuale remissio poenae, calamitatis aversio. Hos effectus ex opere operato consequuntur etiam illi, prout pie et probabiliter sentit Caietanus et cum ipso San-Gall. pro quibus Sacrificium à fidelibus Missae assistentibus offertur. Potest a. offerri sacrificium hoc tum pro omnibus fidelibus baptizatis vivis ac defunctis in purgatorio existentibus sed etiam pro infidelibus et cathecumenis. quia in libris Machab. legitur Sacrificium oblatum pro Dario, et Heliodoro infidelibus. Item Apostolus 1. Timoth. 2. Jubet orare pro Regibus infidelibus; non a. pro damnatis, cum ipsis nihil prosit. Nec pro nominatim excomunicatis aut notoriis Clerici percussoribus; quia graviter prohibetur in Capit. A Nobis. Et Capit. Sacris. de Sententia excomunicationis. Verum subintelligendum hic est:

Publice et directe: nam privatim et in Memento potest Sacerdos pro illis orare. Indirecte v. et quidem publice quatenus celebrat et offert Sacrificium pro unione et incremento S. Matris Ecclesiae; sicut qui orat pro salute totius urbis, orat etiam pro aliquo illius incola etiamsi non sit civis. Licet etiam Sacrificium offerre pro excommunicatis per veram poenitentiam contritis etsi non dum ab excommunicatione absolutis, ut probabiliter docet Ilsemberty ad quaest. 83. 2. S. Thomae D. 2. art. 2. et alij.

Posse Missam offerri pro Sanctis potest aliquo sensu tolerari; licet n. iis profuturis non prodesse quoad fructum satisfactorium potest tamen illis prodesse caeterum, quatenus iis creat gaudium aliquod accidentale, et auget honorem eorum apud fideles Ecclesiae militantis. Est etiam illis honorificum in tanto Sacrificio nominari et ut patronos invocari, ut bene San-Gall. p. 2. Dub. 5. Sect. 2.

Sacerdos ipse participat quidem etiam ex opere operato fructum Sacrificii non tamen ut offerens, sed quatenus unus est ex ipsis pro quibus offertur; quia Sacrificii fructus derivatur solum in eos, quibus ex institutione Christi debet applicari; id est illis pro quibus sacrificium offertur, ut testatur Apostolus Hebr. 5. his verbis: Unde debet quemadmodum pro populo ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Et hinc fructus Sacrificii, quatenus à Sacerdote offertur in tres portiones dividitur: Generalem aut Generalissimam Specialem seu Ministerialem et Specialissimam quam nonnulli mediam vocant. Generalis est quae derivatur in omnes fideles. Specialis est quae specialiter ipsi celebranti provenit. Specialissima quae applicatur illi pro quo Sacerdos singillatim offert Sacrificium. Ut vero hujusmodi fructus valide applicetur, requiritur intentio antecedens et concomitans ipsam sacrificii actionem; eaque vel actualis vel virtualis.

sufficere 2° etiam solum virtualem non improbatam contendit Card. de Lugo d. 8. n. 39. quia applicatio habet se instar donationis verbalis, quae vim suam retinet tamdiu, quamdiu non revocatur. Unde deduces

1. Validam et sufficientem esse applicationem si facias hodie Sacrum quod ante septennium tibi promiseras etsi iam nihil de eo cogites.

2. Non sufficere applicationem illam quae fieret post consecrationem; cum Sacrificium tunc substantialiter iam sit finitum.

3. Neminem à Sacerdote posse excludi à portione generali vel licite vel valide; quia fructus generalis confertur ex opere operato et non pendet ex intentione Sacerdotis, sed Christi, quam malitia Sacerdotis pervertere ac mutare non potest, etsi contrarium quoad valorem sentiat Gobat n. 130.

4. Validam esse applicationem pro omnibus iis, pro quibus valide potest offerri; licitam autem tantum illam quae fit pro iis, pro quibus Sacrificium applicari

debet l. ratione fundaois, stipendij, obedia
l. alterius obligationis. Si v. Sacerdos
alteri applicet, quamvis illicite, in illud
derivabit fructu; quia vi ordinaois
suae liberam habet potestatem.

5. Fructus Missae non poe hodie
anticipate applicari illi qi forte cras oblato stipendio rogaturus e sacrum; quia
sacrificij effectus suspendi non pt; et
e contra mente fidelium pro se sacra postulantium, et contra mentem Ecclae. Sentia
n. contraria Clemens VIII. salte ut scandalosam damnavit testibus San-Gall. p. 2. q.
7. d. 6. 2o

6. Siquis oio obliviscatur l. sibi l. alterj
applicandi sacrum et nulla oio intentione
habeat, quod raro l. nunq. contingit ut notat Layman et San-Gall. fructus illius
spectare ad thesaurum Ecclae.

7. Fructus unus ab altero sepperari
poe dupl.: 1. ex naa rei, quando sub

pro quo plures fructus offeruntur, est capax tamen unius. 2.do Per intentionem sacerdotis quando scil. applicat unum fructum huic, alterum alteri; quod facere potest, nisi obstet certa obligatio, promissio, votum, stipendium etc.

8. Non potest sacerdos applicare alteri omnem Sacrificii fructum, ita ut sibi nec specialem quidem portionem reservet contra Gobat n. 144. Quia ille fructus est beneficium personale et celebrans inter cetera sic ait: Offero pro innumerabilibus peccatis et offensionibus et negligentiis meis etc. Sic autem sibi applicatum non est alteri applicabile.

9. Fructum generalem equaliter omnibus prodesse, sive magnus sive parvus tunc sit militantis et purgantis sit numerus; quia fructus ille est quodammodo extensive infinitus, eo quod potest prodesse infinitis si tot essent hominibus: ita ut omnes et singuli integrum fructum acciperent ac si tam

eet unus.

10. Si multi Missæ assistant eamque cum Sacerdote offerrant tantum singulis prodest quantum si unus solus adesset et offerret. Imo quo plures sunt offerrentes, eo fructus ille erit copiosior; 1mo, quia virtus unita fortior 2do, quia maior offerrentium multitudo maiorem honorem Deo exhibet eumque facilius inflectit ad divinos favores nobis impertiendos.

11. Valorem sacrificij esse quidem in actu primo, qui est moralis dignitas, quam habet sacrificium 1mo ex parte principalis offerrentis; 2do ex parte rei oblatæ infinitum tam extensive quam intensive: in actu vero secundo qui est ipse actualis influxus esse finitum tam extensive quam intensive; 1mo, quia Christus voluit tam sacrificio tam sacramentis conferre omnem infinitam; 2do, quia sacerdos qui sacrificium immediate offert non est persona infinitæ dignitatis; 3tio, quia fideles et Ecclesia ipsa

pro uno defuncto, pro uno beneficio im-
petrando, aut una calamitate avertenda plura offerunt Sacrificia; tum denique quia si ex uno Sacrificio fructus infinitus emergeret, posset Sacerdos unico Sacrificio millenis obligationibus satisfacere, quod est falsum et Haeretis Calvini interdict.

26. Nihilominus Sacrificium aliquo sensu dici potest in actu secundo extensive infinitum, quatenus illius fructus generalis et specialis redundat in omnes homines sive directe sive indirecte, ut dictum in secundo 9. et 10.mo Hactenus de fructu intrinseco.

Fructus seu Effectus Sacrificii extrinsecus vero Stipendium, propter quod Sacrificium Missae pro aliis offertur. Licite accipitur à Sacerdote sine periculo Simoniae, modo sit iustum, et accipiatur non pro pretio Missae aut fructus illius, sed pro exhibitione ministerii et subsidio

sustentationis in partem deducto intuitu rei
vel actionis spiritualis sub modo obligationis
mutuae.
Stipendium pro varijs locis et variam
est datum, ut volunt San-Gall. p. 2. q. 7.
dub. 4. Concl. 3. Aliud summum, medium et
infimum. Taxatum v. lege Episcopali,
aut consuetudine aut prudentum vi-
rorum iudicio. Sane summum excedit,
quod requirunt Coninck, Laim. et Henrique-
z et Navarr. sustentationem scil. unius
diei pro uno Sacrificio, iniquum enim
sit, ut pro labore tantilli temporis
exigatur victus diei integri. Cum lau-
dabo, qui nonnunquam dimidia seu ter-
tia parte stipendij taxati contentus fuerit.
Qui v. accipit plura partialia licet
pro una Missa, etiamsi specialem suam por-
tionem velit etiam alteri applicare: aut
accipit unum pinguius, et aliud sacerdo-
ti minore committit, excessu sibi reservato

peccabit graviter, tenebiturque ad restituti-
onem.
Quomodo? Ceremoniae Sacrificii
accurate sunt descriptae in quovis Missa-
li et dividuntur in praeceptivas et di-
rectivas: praeceptivae obligant sub pec-
cato mortali, quia ex praecepto Dei vel
Ecclesiae l. saltem ex legitima consuetudine
graviter iubentur. ut sunt, Adhibitio pa-
nis et vini, utriusque speciei consecratio
Sumptio corporis et Sanguinis Domini
admixtio aquae duplex oblatio, Eleva-
tio, fractio Hostiae, Immersio particu-
lae in calicem, Epistola, Evangelium, Ora-
tiones in Canone, non autem unius verbi
extra formam consecrationis, ut nimis scru-
pulose censuit Nugnus. Directivae sunt
de Consilio et obligant sub veniali:
Secundum Card. de Lugo Tamburinum et
alios sub nullo; quales sunt variae incli-
nationes, genuflexiones, oculorum elevationes

benedictiones seu signationes Crucis, variationes Praefationum et Orationum infra Actionem, Graduale, Tractus, Commemorationes, Sequentia, Gloria, Credo, Accessus et recessus etc. Quemadmodum a. peccatur omissione eorum, quae facienda vel dicenda sunt, ita peccatur additione eorum quae addenda non sunt. Non tamen prohibentur preces vocales iaculatoriae internae et actus variarum virtutum v.g. Charitatis, humilitatis adorationis, gratiarum actionis etc., modo non sint immoderati, et observationem Ceremoniarum non impediant. Potest etiam Sacerdos privatim sub missa, dum Chorus cantat Gloria, Credo etc orare alias preces vocales, vel unam ex horis Canonicis, modo absit scandalum. Alias nunquam licet Missam interrumpere nisi ex rationabili causa, Communione scil. coronae Laicorum susceptione voti, iuramenti, benedictione Abbatis Abbatissae etc. Simili modo sine periculo mortis non poteris Missam inceptam abrumpere, etiamsi nondum fuerit ad Canonem

perducta; incurreret n. propter mortale sus-
pensionem à celebratione Missarum iuxta cap-
itulum Nullus Episcopus. de Consecr. dist. 5.
Peracta v. consecratione incurreret etiam excommuni-
cationem iuxta Capit. Nihil. q. 1. Neutra tamen
Censura est sententiae latae sed ferendae.
Ex iusta tamen causa non tantum licet, sed te-
netur quandoque Sacerdos Missam imperfec-
tam relinquere, v. g. si recordatur (: si tamen
fieri possit sine scandalo et periculo in-
famiae :) se non esse ieiunum l. esse in peccato
mortali aut Censura constitutum; l. quando
Templum est pollutum, l. quando excommunicatus
vitandus inde expelli non potest. Post con-
secrationem v. non tenetur ob aliquam causam ex prae-
dictis à Missa recedere sed si morbo coac-
tus fuerit, debet alius Sacerdos etiam non
ieiunus eandem ad finem perducere, ut dicitur
in Capit. Nihil, et Capit. Illud ibi-
dem q. Licet tamen Missam de novo incipere
ut habet Diastyllo usque ad oblationem ex-
clusive in gratiam Cardinalis, Episcopi, Mar-

ctionis, Comitis, cupientis neglecta missæ parte resarcire; consultius tn fore putat Illsus Tract. 6. d. 3. art. 6. §. 3. n. 178. Si nt repeteret; quia ipsa inconvenientia repetitionis eet sufficiens ca excusans etm diè Festo ab auditione illius partis. Siquid in Scrinjiis per inconsideraoe omissu ê neue n e, inonec expediens, ut repetat, quemadm in horis Canonicis superveniente advertentia fieri debet, etmsi occulte et nemine advertente suppleri poet; n l. sit actio à Chro instituta, l. ad ipsa præparaoe nao gserand a requirat; qa per eiusmodi suppletione ritus et sramisse accidentalis quæ gsistit in debita ordinae actionu, non amplius obtinet, sd magis turbat. Si quis tn aliquid omissu ee statim advertat et sit tâ necium, ut advertenter sine pecto mortli omitti non potuisset, suppleri debet; quia eius necitas videt prævalere modico et

operis non indecoræ repetitioni: sic etiam minus est commemorationes inter se transponere quam omittere, eo quod talis transpositio formam fere non immutet; unde rectius faciet qui orationem secundo loco dicendam saltem dicit tertio, quando eius interea recordatus: quod si tamen eius ante epistolam oblitus est, suffecit deinde eius loco dicere correspondentem ipsi Secretam; si autem nec huius meminit, convenientius etiam omittet correspondens illi Post Communio, ut sic postrema pars Sacrificii habeat maiorem uniformitatem cum prioribus denique minus cum maiori. Si 4to v. ante consecrationem recordetur se vino non immisisse aquam, tenetur adhuc immiscere; quin sumptione calicis advertit se invalide consecrasse aquam, poterit eam, quam ore excepit, deglutire, tum accedens ad cornu Epistolæ reliquum aquæ in vas aliquod effundat et sumet postea pro ablutione, vel reservet mittendum in piscinam; nos in-

fundat vinum et aquam omissa tamen aure et oratione: Deus qui humanae substantiae etc. offerat calicem Deo verbaliter, vel quod probabilius iudico tantum mentaliter ut facilius praecludatur mora scandali offensionis vel saltem admirationis; proferat deinde verba consecrationis incipiendo ab illis verbis: Simili modo etc. vel ab illis: Hic est enim calix etc. Tum omissa elevatione ceterisque omnibus, sumat sacrum sanguinem et consuetam ablutionem. Nec illud moveant quod vel S. Thomas vel Missale Romanum in contrarium adferant; haec enim sententia nostra iam passim in usu est, absque scandalo atque obmurmuratione circumstantis populi omnia repeti non possunt. Si vero non potest haberi vinum aliud aut non nisi post longam moram, omitti poterit consecratio calicis, et res Deo committi; quamvis Henriquez apud Sangall. velit expectandum esse etiam per duas horas donec vinum adferatur: quod sine scandalo et offensione circumstantium fieri nequit.

Si quis dubitet, an liquor quem gustat

sit proprie vinum nec ne et nec aliunde rei veritatem possit explorare, deberetque per longiorem moram expectare, poterit bona fide credere esse vinum, sicque sacrificium terminare. Si vero hunc defectum primum post finitum Sacrum deprehendat non tenetur denuo consecrare: licebit tamen ei non improbabiliter hunc defectum statim supplere, eo quod talis actio censeatur adhuc habere moralem unitatem cum priori, ut ex Granado et Tamburino docet Gobat n. 775. Recte addens, si post consecrationem dubites, consecraverisne vinum an acetum, esse praesumendum pro vino, utpote quod sit in possessione, adeoque nil repetendum; secus, si dubium oriatur ante consecrationem.

Si musca, aranea, vel aliud quid incidat in calicem ante consecrationem, vinum aliud infunde; aut si res nulla creet nauseam, ea exempta, vinum consecra. Si post consecrationem, sume simul omnia: aut si habeas nauseam, Sacrum sanguinem in aliud vas effun-

de, vinu et aquā aliā offer, consecra, bibe ut supra dictū. Sanguinē priorē exsiccā panno, stuppa l. lana, combure et cineres in piscina repone.

Si quis roabilis et cū vero fundamento dubitet an recte pronunciaverit formā debet eā repetere sub cōdicōe: si sine sufficienti fundamento, nō repetendū, sed dubiū ut scrupulū spiritū devoois suffocans expellendum.

Siquid de sacro Sanguine cadat in corporale aut patenā digito canonico l. lingua debet excipi nec opus ē ut corporale l. patena lavetur. Si v. sanguis aut Hostia cadat in terrā, tabulā, tapetem, aut linteū non consecratū, debet hostia cū reverentia levari et sanguis, ni iam sit imbibitus lingua excipi; terra a. l. tabula radi linteū l. tapes lavari, rasura l. lotio mitti in piscinā.

Si hostia miraculose dispareat alia sumenda et consecranda est; sicut itm dum, quando species miraculose converterentur in

carne et Sanguine. Ast Sotus, Sylvester et alij censeant in ultimo casu teneri Sacerdotem denuo consecrare, eo quod Deus faciendo tale miraculum videatur dispensare velle ne sacerdos sit obligatus sacrificium omnino consumare. vide San-Gall. Tract. 4. q. 2. p. 3. d. 3.

Si sumpto Sanguine particula hostiae fundo vel circumferentiae calicis adhaereat digito canonico adducenda ad labrum calicis et sumenda. Non tamen peccaret sacerdos, si curaret infundi vinum et dictam particulam una cum vino sumeret, quia moraliter censeretur adhuc una sumptio. Qua ipsa de causa docent insignes Theologi etiam post sumptionem, imo post sacrum si quis deprehenderet in patena vel corporali aliquam micam licitum esse sumere.

Si totus Sanguis effundatur sorbendus quantum fieri potest et locus radendus, tunc novum vinum consecrandum. Si calix congeletur resolvendus vel admotis

nis l. adspiratione halitus consuetus est
ut ante infusionem ad brunas bene col-
fiat.

Si hostia consecrata labatur e mani-
bus in calicem et madefiat, pergendum est
ut alias solet omittendo tamen signa et
sumendo pariter corpus et sanguinem sig-
nando se cum calice et dicendo: Corpus
et Sanguis Domini &c. Si v. tamen pars
hostiae lapsa fuerit in calicem, ceremon-
iae et signa consueta facienda sunt cum re-
sidua parte, si commode et sine scan-
dalo fieri potest.

Quando. Tempus, quo licite celebrari potest,
incipit ab Aurora et durat usque ad meri-
diem. Non tamen peccabit Sacerdos nec veni-
aliter quidem, si duabus circiter horis an-
te Solis ortum maxime tempore hyemis
Missam celebret, quia tempus aurorae quod
a Rubricis praescribitur, non est accipiendum
mathematice, sive in summo rigore, sed
moraliter et modo humano, prout admittit quan-
dam latitudinem et convenientem temporis ex-
tensionem. Quod idem dicendum de meridie

qui non de ipso mediae diei puncto, sed
de tempore circa meridiem fluente, iuxta
prudentum arbitrium intelligi debet. Hinc
excusatur à peccato qui paulo post meri-
diem sacrum facit. Imo licitum est ex causa
rationabili v. g. ad satisfaciendum praecepto
missae legendae vel audiendae in die festo
ad conficiendum viaticum pro moribundo
circa secundam vel tertiam celebrare, se-
clusis tamen scandalo, et alijs circumstan-
tijs eiusmodi celebrationem illicitam facien-
tibus. Circa statim post duodecimam
noctis ob necessitatem conficiendi viatici pro
moribundo celebrari licet, contra Bonacinam
hac in re nimis rigidum; satius utique
est, in re tanti momenti succurrere
proximo eiusque salutem omni meliori modo
promovere, quam implere praeceptum de
non faciendo sacro ante auroram; nam
illud est legis naturalis, hoc autem legis dunta-
xat humanae; imo ne quidem humanae, cum
mens Ecclesiae non sit obligare ad non faciendum

facere ante auroram, si fidelis aliquis mori-
bundus sit viatico muniendus. Ob alias
quoque rationes licitum est Patribus Benedic-
tinis ex singulari privilegio statim post
mediam noctem Missam ordiri, teste Sylvas-
tillo n. 29. apud Mhd.

Eo quoque tempore et die facienda
Missa est quo petitur ab eo qui dedit sti-
pendium, eamque differre per notabile tempus,
est peccatum mortale. A quo tamen, si minus pro-
babiliter excusat Azriaga dilationem ad
medium annum. Quatuor aut quinque dies
sunt nonnulli pro modico tempore. Verum hae
res metienda est ex circumstantiis loci tem-
poris et personarum, necnon et Missarum di-
cendarum, pro quarum ratione nonnunquam in
dilationem consentire censendi sunt illi, qui
Missas postulant aut stipendium offerunt.

Tenentur Sacerdotes simplices celebrare Missam
in anno saltem saepius aut docet Petrus Fu-
lensis de Eucharistia c. 12. resol. 1. saltem
aliquoties in vita. Quando, quoties, et
quibus diebus, nullum quidem extat praecep-

tum speciale: ut tamen praeceptum iuris divini dederunt ex illis verbis Christi Luc. 22. v. 19. Hoc facite in meam commemorationem. Hinc graviter reprehenduntur nonnulli Capit. Dolentes de celebrare Missam quod vix quater in anno celebrarent, ubi et suspensione a Divinis cum alijs ibidem recensitis plectuntur.

Beneficiatus tenetur sacrificare toties quoties beneficium exigit. Parochus v. et omnes curam animarum celebrare tenetur, quoties subditi tenentur audire sacrum, imo et saepius pro varietate obligationum. Non tamen tenetur semper fructum Missae pro Parochianis applicare. Tenetur saltem aliquando et quidem iure divino ut habetur in Concil. Trid. Sess. 23. c. 1. de Refor. verba illius haec sunt: Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro iis sacrificium offerre &c. Sed cum nil

certi detinet, Parochorum quid relinquit, nam aliunde ex fundationibus, pactis, conventionibus habeat certitudo.

Collegium Canonicorum sive Clericorum et Conventus religiosorum ubi est sufficiens Sacerdotum numerus debent quotidie celebrare in suis Templis. Si tamen in anno semel aut iterum omitteret, saltem non esset nisi veniale peccatum aut omnino nullum si subesset rationabilis causa et Sacerdotum numerus valde exiguus, modo vitaretur scandalum.

Licitum tamen est singulis diebus celebrare excepto die Parasceves in quo Ecclesia non celebrat eo quod tunc Sacrificium Christi recolat prout realiter et cruente peractum est, adeoque nolit illud mystice et incruente celebrari, ut refertur in Capit. Sabbatho dist. 3 de Consecrat.

Licitum etiam est in Coena Domini et Sabbatho Sancto dicere Missas privatas etiam de Requiem pridie defunctis. Etiam in ipso die parasceves probabiliter licet facere

Sacrum ut cum nonnullis docet Gobat n. 212. ad infirmum viatico muniendum.

Neque licitum est una die dicere plures Missas, nisi casibus praesertim sequentibus:

1. In Nativitate Domini possunt et singuli Sacerdotes ter celebrare, et quidem Missis inter se glomeratis statim post mediam noctem. Non tamen tenentur, nisi ad unam; sicut et ceteri fideles satisfaciunt audiendo unam.

2. Quando moribundo providendum est viaticum nec habetur alia hostia consecrata. Tunc n. Sacerdos etiam non ieiunus poterit binare, ut nonnulli probabiliter docent.

3. Si quis habet duas aut plures Parochias administrandas nec commode alternare aut omnes populos in unam parochiam colligere potest et accedat consensus Episcopi bis terve eadem die celebrare potest, sic tamen ut ablutionem

in primo et altero sacro non sumat.

4. Si superveniat inexpectata supplicatio, l. persona magnae authoritatis v. g. Princeps, Genus cum cupiens hic sacrum.

5. Si in magno populi concursu v. g. in Dedicatione, solenni peregrinatione Ecclesia non omnes capiat. Satius tum erit si extra Ecclesiam l. coemeterio l. alio loco vicino honesto fiat sacrum unum in ara portabili.

6. Quando Missa iam finita occurrit mortuus sepeliendus, maxime si fuerit persona illustris, iis in locis, ubi mos est defunctos cum Missa sepelire. Idem est, si alias nuptiae Magnatum deberent benedici sine sacro ut notant Sancti-Gallenses q. 7. p. 3. d. 3.

7. In Regionibus, ubi est penuria sacerdotum ut in Anglia, atque aliis haeresi infectis. Sed advertendum est in dictis casibus non licere sacerdoti bis aut saepius

celebrare nisi sit cuiusque accepto proba
bili casu secundo. Nec Sacerdotibus licet
usquam in die celebrare quam ter ut
sancitum est sub Benedicto VIII. in
Concil. Salegunstadiensi: ne amplius quam
ter Missas in una die Presbyter cele
brare praesumat.

Potest autem de Omnibus Sanctis Cano
nizatis fieri Sacrum, imo fieri debet si
celebrentur eorum solemnitates sub ritu du
plici vel ob rationabilem causam v. g. ob gra
tiarum actionem alicuius beneficii coelitus
impetrati, vel ob Missam pro Defuncto
celebrandam, vel aliud celebrandum sit.
Censentur autem Sancti Canonizati quicunque
Calendario Breviarii ac Missalis et Mar
tyrologio sunt inserti; de quibus proin
omnibus licet Missas votivas facere pri
vatas tantum, non autem publicas solemnes seu
Conventuales; cum hae quadrare debeant
cum officio Canonico. Potest vero etiam cele
brari officium Canonicum et Missa cum Credo
de Sancto, cuius insignis reliquia habetur.

Est a. insignis reliquia, Caput, Brachium aliudve membrum notabile; item pars, etsi parva, in qua Martyr passus est. aut si fit de Christo, B.ma Virgine, S. Joseph Aplis aut alijs Sanctis eminentioribus, tum n. defectus quantitatis suppletur ab excessu qualitatis, ut notat Gobat ex Quintanatvenna. De Patrono primario debet celebrari Officium primae Classis cum Octava. De secundario Officium duplex secundae Classis itidem cum Octava.

Licet singulis diebus ex mente fundatorum facere sacrum de B.ma Virgine ut docet Laymann Tract. 5. c. 3. Navarrus de celebrat. Missae Consil. 9. n. 8. Tum quia in multis locis hoc praxis recepta est; tum quia cultus et Veneratio B.mae Virginis mirifice prodest toti Ecclesiae; tum quia leges et rubricae, quae contrarium praecipere videntur possunt l. benigne explicari, l. certe contra illas praescriptum consuetudini –

tibus nec gloria dicentibus Oula Prolatis.
Illud addo ex Cavanto p. 3. tit. 7. lit. Z.
in Sacris votivis de B. Virgine non esse
dicendum Gloria, nisi in Sabbatho: nec
adducas praxim contrariam aliquibus locorum,
cum haec ea sit introducta per meram ig-
norantiam aliquorum Sacerdotum.

Pro Defunctis licet celebrare quan-
documque vel est de feria vel Festum Simplex
vel Semiduplex; non vero si est Officium Duplex
ex Speciali interdicto Alexandri VII.
et Clementis IX. In die vero Anniver-
sario omnium Fidelium Defunctorum tenentur
omnes Sacerdotes ad missam de Requiem: et
quandocumque vel ratione fundationis, vel stipen-
dij habent onus faciendi Sacra mortualia,
neque occurrat festum duplex aut dies Do-
minica: in Dominicis et Semiduplicibus
Simplicibus Missae pro defunctis possunt,
et tunc debet fieri commemoratio mortua-
les: in duplicibus vero convenientius omittuntur.

Sed haec et similia de Missis mortualibus aliisque votivis sufficienter discas ex rubricis, Cavanto, Justinello, et l. maxime ex praxi et consuetudine cuiusque loci. Id solum hic subiungo, perplacere mihi sententiam illam, quae docet, quod plus mereatur Sacerdos ille qui applicat sua sacrificia pro defunctis, quam si applicet sibi aut alteri vivo; tum quia exercet insignem Charitatem et liberalitatem atque animas diris suis poenis afflictas; tum quod sibi l. aliis applicare posset illis libere donat. tum quia illae e flammis ereptae sine intermissione Deum supplicant pro salute illorum, quos senserunt atque se beneficos et misericordes: ex illis autem precibus ad Deum fusis sequitur l. emendatio vitae, l. diligentior et constantior exercitatio virtutum, et consequenter augmentum meritorum. Tum quia Deus tanto munificentius remuneratur opera bona, quando illa minus habent

admixta amoris et commodi proprij; tum denique quia Deus vehementer amat animas in purgatorio detentas, quippe proxime capaces beatæ visionis et felicitatis æternæ.

4. Religionis actus sunt observationes sacræ. Hoc est, quidquid in Ecclesia ad Dei cultum receptum est, sive ex Dei et Christi institutione, sive ex ipsius Ecclesiæ pietate et decreto, ut sunt Sacramenta, festa, Peregrinationes, Processiones, Benedictiones aquæ, salis fontis baptismalis Cerei Paschalis et quævis ceremoniæ approbatæ; item obligationes decimarum, Exercitia ieiuniorum etc. de quibus suis locis. Hic obiter notandum, quod quicunque sacris his observationibus aliquid notabile ex privato iudicio addiderit vel diminuerit peccet mortaliter ob cultum superstitiosum atque inordinatum de quo sit

Conclusio 3. Religioni opponuntur

superstitio, Tentatio Dei et Sacrilegium;
illa per excessum: posteriora duo per
defectum. Explico:

Superstitio est cultus vitiosus veri l.
falsi Numinis. dividitur in quinque spe-
cies, Idololatriam scil, Magiam, divina-
tionem, vanam observantiam, et maleficium.

Idololatria est cultus creaturæ
tanquam Deo exhibitus. Non tantum Reli-
gioni, sed etiam fidei est opposita; sup-
ponit enim errorem in intellectu, qui
æstimat creaturam honore divino dignam.
Est peccatum omnium gravissimum ex parte obj:
secundum Doctorem Angelicum: quia quan-
tum est in se, facit alium Deum in mundo.
Hinc etiam mortaliter peccat, qui tantum ex-
terne et ficto animo colit idolum,
ut mortem evadat; quia Idololatria
est intrinsece mala.

Magia est potestas operandi mira
ope dæmonis, pacto cum eo inito. Quo:

Mira. quia demones et magi non possunt
edere vera miracula, etsi nonnunquam
efficiant, quae sint supra vires huius
naturae, non tamen supra vires naturales totius
mundi. 2. Ope demonis: ut excludatur
Magia artificialis seu naturalis, de qua in
Physica, quae peccatum non est. Operantur autem dae-
mones per Magos tribus modis, nempe 1. trans-
ferendo de loco ad locum effectus per naturam pro-
ductos, et quasi eos ipse produceret su-
pponendo. Vel producendo similes effectus per
applicationem activorum passivis. Vel demum sensus
deludendo, sive id fiat in ipso sensu aut
imaginatione, sive in obiecto aut medio,
per quod species transmittuntur. 3. Ex
pacto quod fit 1. expresso 1. tacito, quae
a. ex eiusmodi pacto non procedunt ad Ma-
giam non spectant. Huic saepe annexa est
haeresis, credunt enim non raro magi daemo-
nes posse patrare miracula, aut propria
virtute citra permissionem divinam operari.
Divinatio est inordinata inquisi-

tis rerum occultarum, quas quis hic et nunc
naturaliter scire non potest. In hac semper re-
peritur vel expressa vel tacita, seu inter-
pretativa invocatio daemonis, ideoque semper
est grave peccatum, nisi ob imperfectionem et
indeliberationem actus excusetur, etiamsi quis
protestetur, nolle sibi velle esse commercium cum
daemone quia haec protestatio est facto contra-
ria. Species autem divinationis per fictas et
apparentes figuras dicitur praestigium, si per
mortuorum apparitionem et locutionem, Necro-
mantia, si per vocem aut garritum avium,
augurium, si per volatum, auspicium, si per
idola, oraculum, si per exta animalium,
haruspicium, si per figuram spatulae alicuius
animalis, spatulamantia, si per sortes, sor-
tilegium, si per situs et motus astrorum, Astro-
logia iudiciaria, si per influxum siderum
praeiudicantem libertati, fatum, si per terram
aut terrestria, Geomantia, si per aquam,
Hydromantia, si per aerem, Aeromantia,
si per ignem, Pyromantia, si per lineamen-

ex manum Chyromantia. si per verba ho-
minum certa intentione hominum prolata
alia intentione retorta, ad cognoscen-
dum futurum, Omen, seu Onomantia. Ve-
rum haec omnia enucleatius explicare parum
iuvat ad praxin, cum eorum malitia ex
conceptu ulli divinationis satis pateat.
Illud moneo, sortes divinatorias semper
esse peccatum mortale, sunt enim consultoriae,
si expectetur resolutio à daemone: non
tamen si consulatur Deus ex gravi causa et
cum reverentia debita. Sortes quoque di-
visorias non esse illicitas, quia saepe sunt
bonae et utiles vel ad honestum lusum vel di-
visionem hereditatis, compositionem litis, non
tamen ad electionem ad beneficia Ecclesiae aut
officia saecularia, ne damnum recipiat res-
publica. Si tamen plures offerantur apti et
fere aequales, sorte agi potest.

Vana Observantia est productio ali-
cuius effectus ad positionem mediorum impropor-
tionatorum. Tres sunt eius species, 1.mo Ars

§. 2. dus
de
Juramento.

Conclo 1. Juramentum est invocatio Divini testimonij ad faciendam fidem vel promissionem firmandam requiruntur ergo ad Juramentum intentio iurandi et locutio qua Deus in testem vocatur. Si unum ex his duobus absit, iuramentum non erit. Dividitur autem iuramentum

1. In solenne et simplex. Solenne fit cum certa Juris formula. ut, coram Notario Judice tactis S. Evangelijs. Simplex quod non habet illam Juris formulam.

2. In Contestationem et Execrationem seu Imprecationem. Illud est, quod fit per simplicem contestationem. Hoc per imprecationem.

3. In Assertorium et Promissorium. Assertorium est quod adhibetur ad aliqua praeterita vel praesentia affirmanda vel neganda. Promissorium est, quo utimur

ad aliquid futurum affirmandum.
4. In Absolutum et Conditionatum.
Hoc quod fit cum conditione. Aliud quod fit sine conditione.
Materia Iuramenti debet esse licita et honesta quia à Deo irrogatur iniuria adducendo eum in testem rei turpis et illicitæ. Unde Res indifferens, improbabilis, impeditiva maioris boni, seu contraria divinis consiliis, non est materia Iuramenti nec iuramentum de tali re quemquam obligat. Unde colliges
1. In his et similibus: in Veritate, in rei veritate, in fide mea, per fidem meam, fide boni viri, boni Christiani vel sacerdotis, vel in fide bona, vel ut Christianus, Religiosus, vel in conscientia, vel per meam conscientiam non est iuramentum, quia qui sic loquuntur non intendunt iurare sed significare se loqui ex virtute fidei vel veritatis quam vir bonus in dictis suis adhibere debet. Si tamen per fidem intelligat fidem Catholicam, erit iuramentum. Item dicere: coram Deo loquor

Deus scit ita esse, Deus videt me vera dicere, videt conscientiam meam, etsi per modum narrationis dicantur affirmando Deum ita scire non est iurare, si autem invocative dicantur, intendendo Deum inducere in testem eius quod dicitur, est iurare. Iurare per falsos Deos, si fiat ex conscientia erronea non est iuramentum, neque cum aliquis dicit per Deum, vel per Corpus Christi, non intendens Deum invocare in testem.

2. Sufficere ad Iuramentum tacitam Dei invocationem, ut, quando quis rogatus, ut iuret, manu tangit Crucem, vel librum Evangeliorum. Item si subscribat aliquam Scripturam iuramentum continentem aut Iuramentum fiat per creaturas, in quibus elucet bonitas Dei vel quatenus ordinantur ad Deum, vel quatenus Deus in ijs honoratur.

3. Ad iuramentum non requiri verba determinata, sed sufficere, ut quis adducat Deum in testem quibuscunque verbis. Hinc non tenetur iuramento, qui solum dicit: iuro

c. iuro me facturum hoc. Nam Deum non adducit in testem. aliud est, si dicat animo iurandi et adducendi Deum in testem.

4. Iuramentum factum contra legem, quae primario et immediate respicit favorem et commodum personae privatae obligare modo non vergat in praeiudicium tertij; quia hoc lex immediate fertur in favorem privatae personae quae potest cedere Iuri suo absque praeiudicio tertij. Et si cedat Iuri suo per iuramentum, validum erit et obligatorium.

5. Promissionem c. iuramentum factam contra prius iuramentum c. contra votum contra priorem promissionem validam non obligare. quia est de re, quae sine peccato servari non pot: gesta tamen contra obligationem iuramenti valida esse, nisi aliunde fuit irrita: si matrimonium contractum contra sponsalia alteri iurata est validum.

6. Si quis ex levitate iuret sine animo iurandi non obligatur ex vi iuramenti coram Deo; quia non iurat: si tamen inde eveniat

damnum proximo, tenetur resarcire. imo in foro externo cogi potest ad servandum iuramentum ob praesumptionem veri iuramenti. Qui iurat animo seriaque intentione iurandi, sed non se obligandi, obligatur, quia obligatio est animo inseparabilis a Iuramento promissorio. Similiter qui iurat absque animo implendi, obligatur, quia in contractibus animus non solvendi non tollit obligationem. Peccat autem mortaliter, qui cum iuramentum revocabiliter exigitur, iurat cum animo non iurandi vel se non obligandi vel non adimplendi; quia intercedit gravis deceptio, quae repugnat usui et fini iuramenti valde necessario rebus humanis. Qui vi iurat cum animo non implendi, et postea non implet, committit duplex peccatum; quia cum duplex requiratur veritas in iuramento promissorio, praesens et futura hic utraque deest.

7. Iuramentum appositum contractui cui error et dolus causam dedit est irritum

si sit error circa substantiam rei; nisi secundum multos etiamsi sit tantum circa qualitatem rei v. causam promissionis aut contractus v.g. qui iuramento promisit puellae nuptias putans esse virginem si postea intelligat non esse non tenetur Juramento.

8. Juramentum promissorium metu gravi extortum etiamsi iniuste obligare secundum multos, modo factum sit animo se obligandi, et de re licita. Sic qui promisit iuramento latroni pro vita conservanda centum florenos tenetur solvere: ubi tamen solvit, potest repetere in iudicio. Melius tamen est nec iudicio, petere relaxationem iuramenti a superiore. Qui iuravit se rediturum ad carcerem quamvis iniuriosum, tenetur secundum multos redire etiamsi sciat se iniuste plectendum: secundum alios autem non tenetur, si carcer sit iniuriosus, tyranni scilicet iudicis non competentis, vel non procedentis secundum ordinem Juris, quia hoc esset quodammodo occidere se, quod non est licitum.

Conclusio 2. Juramentum est licitum si fiat in veritate, in iustitia et in iudicio. Explico. Veritas iuramenti consistit in eo, ut id, quod iuramento asserit, existimet esse verum ab eo qui iurat. Justitia ut fiat de re licita et honesta: Judicium ut fiat non incaute et reverentia. Ubi sunt notanda

1. Masculos ante annum decimum quartum et puellas ante duodecimum ex rescripto Juris non admitti ad iuramentum solenne in iudicio in causis civilibus: in criminalibus vero ante vigesimum quintum repelluntur a iuramento emittendo in iudicio periculi quia praesumuntur peieraturi. Interdicitur etiam Sacerdotibus et Praelatis in Judicio sine gravi causa et necessitate; nec clericis minoribus licet iurare coram Judice seculari sine licentia Episcopi in actu testificandi et quando coguntur a laicis iurare coram se tamquam suo superiore, vel quando coram eo qui non est ipsorum Superior iurant de calumnia.

2. Juramentum potest praestari per nuntium vel
procuratorem, modo procurator speciale mandatum
habeat ad iurandum, et is, cuius nomine praestatur
iuramentum, obligatur. Si iusta causa subest
petendi iuramentum, licite exigitur ab eo
qui creditur peieraturus, quia non petit nec
intendit per periurium, sed iuramentum quod
alter licite potest emittere absque mendacio.

3. Qui habet iurandi consuetudinem et
mentiendi peccat mortaliter si talem consuetudi-
nem evellere et remedia debita non adhi-
bere conetur, quia est in proxima occasione
peccandi. Si vero habeat firmum propositum emen-
dationis potest absolvi.

4. Qui violat iuramentum promissorium in
re magni momenti peccat mortaliter. Qui e-
misit iuramentum comminatorium de infligendo
alicui poena, quam iuste potest infligere, tenetur
iuramentum adimplere, modo eius adimpletio
non sit impeditiva maioris boni aut non sit
sublata causa propter quam adimpleri debe-
at, seu, si causa variata est. Si quis minatur

cum iuramento ex passione et ira seu animo vin-
dictae inordinatae puniendi, non tenetur servare
iuramentum, quia ut sic non habet materiam bonam.
Item qui iurat non alienare res Ecclesiae, nihil-
ominus potest in eius utilitatem aut rem modicam ali-
enare servatis aliisque servandis.

5. In dubio iuramentum ita explicandum
est, ut quantum fieri potest minus obliget, serva-
ta tamen verborum proprietate. Unde iuramentum
vel votum non ludendi illicitis de ludo illici-
to, non censetur iurante voluisse se obligare
ad abstinendum etiam a licito.

Quaestio 3. Obligatio iuramenti tollitur
mutatione materiae, irritatione, dispensatione, relaxa-
tione seu condonatione et commutatione. Vide
quae diximus supra de Extinctione voti.
Hic obiter nota quomodo irritatio, dispensatio
commutatio et relaxatio inter se differant.
Nam irritatio et dispensatio pura tollunt totam
obligationem. Commutatio semper relinquit
obligationem faciendi aliquid loco illius quod
remissum fuit. Irritatio provenit a potestate
dominativa et mere saeculari. Dispensatio
fiunt et commutatio facta iure in iurisdicti-
one spirituali. Relaxatio solum ab eo fit per se

loquendo cui factum est iuramentum. Per accidens vero, nempe propter bonum commune, vel delictum hominis cui iuratum est, vel iniustum metum aut iniuriam iuranti illatam aut incertitudinem, utrum res iurata sit licita, etiam a Papa vel Episcopo potest relaxari iuramentum. Iuramentum absolutum castitatis, Religionis, peregrinationis hierosolymitanae, Romanae et Compostellanae est plurimum Papae reservatum. Si tamen non includat promissionem Deo factam, et merum purumque iuramentum est, etiam Episcopus potest dispensare, non tamen sine rationabili causa, quae semper est desumenda vel ex gravitate operis et imbecillitate iurantis, vel ex diminuta operis utilitate vel respectu boni communis. Nam dispensatio sine causa non valet in foro conscientiae. Quod si tamen causa non sit sufficiens ad dispensandum, potest iuramentum partim dispensari, partim relaxari, partim commutari pro ratione causae.

Conclusio 4. Periurium est iuramentum carens veritate. Est peccatum mortale; etsi iuramentum sit Iudiciale et solenne, incurruntur poenae canonicae et civiles, nisi ob ius invincibilis

ignorantia aut inadvertantia excusetur. Unde colliges

1. Eum non esse periurum qui iurat contra Justitiam; peccare tamen mortaliter, quia primam veritatem Deum invocat in fidem iniustitiae et velut complicem suae malitiae.

2. Eum, qui nulla necessitate vel causa rationabili aut etiam pro re nihili, iurat, etsi verum, iurat peccare vel mortaliter vel venialiter pro ratione irreverentiae vel contemptus Nominis Divini aut scandali. Censetur autem ille sine necessitate iurare, qui nec a superiore ad hoc urgetur, nec id propria nec proximi utilitas postulat. An vero et quomodo licitum sit in iuramento aut etiam alibi uti Amphibologia aut restrictione mentali infra dicebimus.

§. 3.

De Blasphemia.

Conclusio 1. Blasphemia est contumelia seu maledictio Dei. Explico. Blasphemia est vitium, per quod homo corde vel ore proferendo illicitum vel affectum Deo vel Sanctis

tribuit, quae ei non conveniunt, v.g. si vocet
Deum crudelis, Sanctos impostores, mendaces. item
Si quis Deo malum imprecetur vel negat, quod eis
omniscius vel Apostoli veraces vel tribuat cre-
aturae quod est Deo proprium v.g. si quis
dicat creaturam esse suum summum bonum vel si
viderit ac.

1. In Blasphemiam Cordis et oris pro-
ut scil. vel solo corde vel etiam ore Deum male-
dicit. Addunt aliqui tertium membrum
operis, sed frustra: quia vel adhibetur opus
ut signum animi maledicentis Deo, ut, si quis
in coelum spuat, dentibus fremat, vel pug-
num protendat et tunc spectat ad blas-
phemiam oris, qualenus non tantum per sonum
vocis, sed etiam per scripturam aliaque signa
externa loqui possumus. vel opus non adhi-
betur ut signum sed reipsa Deus inhonoratur
et tunc non est proprie dicta blasphemia,
sicut non omnis honor Dei est proprie dicta laus
Dei.

2. In formalem ac Interpretativam seu Ex-

plicita et simplicita. Illa tum tum directe tendit in Deum: haec in Sanctos, mysteria fidei et creaturas. Sicut n. per creaturas pot. iurari Matth. 23 v. 16. ita per eas pot. Deus blasphemari.

3. In simplicem et haereticalem. Haereticalis est quae aliquid asserit fidei contrarium. Simplex quae nullam continet falsitatem contra fidem. ut sunt illae quae per modos optandi, imperandi, aut imprecandi fiunt. Item illae quae fiunt nominando aliquid quod vere in Deo reperitur, sed per modum irrisionis. Unde proprie non blasphemat qui enunciat in ira vel rixa aliquid de Deo expresse vel implicite quod verum est v.g. Corpus Dei, Sanguis Christi, Sacramenta Dei, [illegible] Gotts Creutz, botz [illegible] botz Sacrament, Bottz Sacrament, blutz Sacrament [illegible] modo affectus indignationis non tendat contra Deum, sed tantum contra hominem vel iumentum cui quis irascitur. botz Hundert Creutz est blasphemia vel haeresis si proferatur eo sensu, quem formula haec per se suggerit. at si proferatur non attendendo ullatenus ad sensum grammaticalem sed solum intendendo dare signum alicuius admirationis alteriusve passionis incidit solum venialis

culpa irreverentis nominis. Hunderttausent
mahl tausent Sacrament ob haeresim et b-
et in vilipensione multiplicatae Sacramento-
rum semper est blasphemia. Sacrament schänd
ich di Gott schänd, ich di Gotts Leiden, Ho-
let Leiden, Gotts Sacrament schänd insfal
ex impatientia in hominem aut aliam creaturam
Et sunt graviora ceteris peccatis Religioni
oppositis sunt enim peccata mortifera satis mag-
na quia graviter laedunt honorem divinum. Sa-
cramentl Herr, schelm, Dunner Sacramento
plene deliberate dicta blasphemijs sunt accen-
senda. Element schänd est maledictio seu im-
precatio. Sacrament sine additione nec blas-
phemia nec iuramentum est, sed tamen irreverens
sacri nominis usurpatio et venialis, quamvis
ob scandalum vel periculum formandi blasphemian-
di mortalis fieri possit. Omni Sacramentis, vel
bey Gott, non est plus quam iuramentum sed ple-
rumque minime necesse. Excusantur a Gobat
saeculares laicarum mortali etsi de die centies
hac ratione temerent sacra mysteria, non a. Re-
ligiosi. Sed utrumque blasphemiae etiamque peccata
verborum more sunt ex intentione dicentis
iudicanda: quibuscunque igitur verbis utare, nisi

reus blasphemiae in foro Dei, si adsit vel tantum indi-
recta quam directa intentio inhonorandi Deum. In
foro externo praesumeris fuisse eo sensu locutus,
quem verba ex communi usu suae patriae induunt.
In dubio, si non sis infamis a libidine blasphe-
mandi, praesumeris non blasphemasse, juxta illud
axioma: Non datur facile praesumptio delicti.
Omnes blasphemiae in Deum et Sanctos sunt eius-
dem speciei: rectius tamen in Confessione exprimun-
tur aut a Confessariis inquiruntur; quia mali-
tia blasphemiae saepe addit aliam circumstantiam
moraliter malam, quae non sufficienter aperitur prae-
cise confitendo blasphemiam, ut quando habet
adiunctum peccatum haereseos formale, odium ex-
pressum Dei vel Sancti, maledictionem seriam
aut imprecationem. Blasphemia porro crimen est mix-
ti fori, ideoque tam per Ecclesiasticum Judicem quam saecularem
punitur.
Hic tractant nonnulli de Sacrilegio et Simonia,
quas materias nos commodius ad praeceptum 7. differimus.

Sectio 3.tia

Praeceptum Decalogi tertium. Memento ut diem Sabbathi Sanctifices

Est hoc praeceptum affirmativum et negativum: ut
affirmativum praecipit primo cultum unius Dei, qui modo
ex traditione Apostolica est Dominica. Secundo ut dies ille

mctu aliquo et opere positivo sed potius Deum illo die colatis et honoretis. Ut negativum prohibet opera servilia de quibus nunc agendum.

§. 1.

de

Audienda Missa.

Conclusio 1. Ut quis praecepto audiendi Missam in Dominica satisfaciat, requiritur assistentia moralis et religiosa, attentio, et integritas. Explico: Assistentia moralis dicitur, qua quis uno et morali actu censetur esse praesens Sacrificio Missae vel intra Ecclesiam, vel in proximo loco ex quo immediate moraliter possit videre, audire vel aliquo sensu advertere ad ea, quae sacerdos agit, nisi infirmitate potiarum impediatur, ut coeci, surdi, qui etiam moraliter missae interesse censentur, si sunt in loco, unde alias censerentur posse videre vel audire celebrantem, si potiarum usu ordinario gauderent. Assistentia religiosa plus requirit, ut scilicet aliquis ad colendum Deum per modum orantis assistat, non tamen metu vel propter honestum ghostium curiositatem, civile et politicum ministerium. Attentio triplex est 1.ma ad res sacras, et ea quae sacerdos operatur aut recitat. 2. ad mysteria quae illis rebus et signis signantur. 3. Generalis ad Deum colendum, orandum, deprecandum. 1.ma bona est, 2.da melior, 3.tia communior et magis nostrae dispositioni accommoda. Et in his

omnibus virtualis attentio sufficit, quae excludit plane
voluntarias distractiones et actiones cum actu religio-
so incompossibiles. Sub hac autem attentione comprehenditur etiam
intentione ut nimirum qui Missam audit intentionem
saltem virtualem habeat illam audiendi, seu Deum per
assistentiam illam colendi. Vide quae diximus de Intent.
Attentione et devotione requisita in horis cano-
nicis.

Integritas, requirit ut audiatur Missa in-
tegra, nam qui partem Missae notabilem omittit pec-
cat mortaliter. Quae vero censeatur materia gravis et no-
tabilis aut levis, variant Autores, ego levem materiam
censeo quae est ab introitu ad Evangelium et a post
Communione ad finem; moveor primo quia in
Capite <u>Omnes fideles</u> dicitur, ut qui conveniunt in so-
lemnitatibus Sacris ad Ecclesiam, <u>Scripturas Apostolorum</u>
et Evangelium audiant: deinde: non egrediantur
ante perceptam benedictionem. 2. Quia Missa fidelium
incipit ab Evangelio usque ad Evangelium inclusive
in qua omnia Mysteria peraguntur. Unde videtur
ista materia gravis et proxima, nihil tamen conficeri quamvis per Scriptur-
am Apostolorum determinate etiam intelligi possit Epistola, sed hoc
videtur tamen levis esse pars respectu totius complexi.
Neque tamen necesse debet integra Missa audiri ab
uno Sacerdote, sed licet audire successive duas
partes duarum Missarum, quia eadem substantialiter fi-
unt in duabus Missis partialibus, quae in una integra

et qui duas partes successive audit totam in sub-
stantia Missam audisse censendus est. Dixi successive
non simul eodem tempore, quia ab Innocentio
XI. prohibita est haec sententia: Satisfacit praecepto
Ecclesiae de audienda Missa, qui duas ejus partes
imo quatuor simul a diversis celebrantibus au-
dit.

Conclusio 2. Sufficit audire Missam quamcun-
que et in quolibet loco extra privata Oratoria.
Patet ex dictis, quia ex vi praecepti aliquis tantum ob-
ligatur Missam audire. Si quid de loco Parochiae
interdum dicatur, monitio est et salubre consilium, non
praeceptum. Etsi decens sit aliquoties Missam in pro-
pria Parochia audire. Dixi, extra privata
Oratoria: quod licet etiam olim probabile fuerit, tamen
nunc pro improbabili habetur propter complures decla-
rationes Pontificias teste Ilsung Tract. 5. D. 2. q.
1. art. 1. §. 2. d. 2.

Conclusio 3. Ab auditione Missae excusant
quatuor: Impotentia, Caritas, Officium, et Con-
suetudo. Explico. Impotentia alia est Corporalis
ut si quis gravi morbo decumbat, carcere deti-
neatur, mare navigetur aut in locis degat ubi
Sacerdotes non sunt. Alia spiritualis, ut si quis Ex-
communicationi vel interdicto subjaceat. Alia denique moralis,
ut si quis absque gravi detrimento vel iactura alicujus
boni vel corporalis vel spiritualis ob periculum sanitatis, dimi-

rectionis honoris l. famae &c. denique ob aliud difficult. aut laborem gravem Missam audire non potest.

Charitas excusat eos, qui tempore Missae debent inservire infirmis aut aliis quibuscunque, qui absque periculo soli relinqui non possunt, qui ad extinguendum incendium l. ad alia damna proximi avertenda, aut circa aliqua opera misericordiae corporalia l. spiritualia occupantur. Ad feminae quae ut alienae vivent pecto aut viri Zelotypia domi se continent. Fundatur a. hic titulus in concurrentia duorum praeceptorum, quorum unum iuris naturae, alterum iuris positivi est, inter quae praeferendum est praeceptum iuris naturalis charitatis ad proximum.

Officium excusat, quando alias honestum et licitum debite exerceri non potest. Sic excusantur milites in excubiis tempore missae stationes suas tuentes, pastores aliorum armentis et publicis officiis invigilantes, custodes Patres Matres et Nutrices parvulorum, laborantes in officinis fusoriis, vitrariis et famuli in actuali et necessario dominorum obsequio occupati; quodsi ex culpa dominorum impediantur, excusantes excusantur, peccant a. domini illos illegitime impedientes.

Consuetudo excusat personas, quae ex communi usu Nationis domi remanere solent, ut in aliquibus locis mulieres nobiles tempore luctus sive ceremoniae

funebris mariti, aut foeminae post partum, et itum recusantes, etiam privilegia, vel qualitates quorundam statum eremitarum scil. in locis desertis et ab hominum consortio separatis, solitariorum, qui se in cellis quibusdam veluti ergastulis et carceribus pro amore Dei includunt, eo ipso n. quod Ecclesia tales status, modos et exercitia austeritatis approbat aut tolerat, ab auditione Missae excusat. Atque ad hos quatuor titulos omnia impedimenta causaeque legitime ab auditione Missae excusantes reducuntur.

§. 2dus

An praeter Missam alius specialis Dei cultus praecipiatur in Dominica.

Conclusio 1. Nemo tenetur in Dominica vel festis vi praecepti Ecclesiae sub peccato ad audiendam Concionem ad Vesperas aut alias Orationes publicas. Ratio est quia nullum de his obligationibus extat praeceptum. Et licet alicubi videatur introducta consuetudo vim tamen legis ad peccatum obligantis non habet, sed tamen probatae pietatis neque tamen male quibusdam in locis lege civili prohibetur in tabernis tempore concionis aut Vesperarum pocula misceri aut compotitores recipi. Et vide in generali haec Concil. Trid. Sess. 5. cap. 2. et Sess. 24. cap. 4. producuntur in sensu quomodo sunt accipienda, facto respectu ad utilitatem doctrinae et obligationem Patris di-

vini naturalis differendi venia ad salutem.
Conclusio 2. Qui Missam non audit in die Dominica tenetur alio speciali cultu Deum colere ex præcepto divino primo, non autem ex præcepto Ecclesiæ.
Probatur pars 1ma. Sanctificare ex mente Sanctorum Patrum et ex speciali ratione primi præcepti significat aliquem cultum Deo debitum, qui consistit vel in Dei laude, vel instructione pectoris sui aut alterius, vel applicatione ad Dei cultum, non sola cessatione ab operibus Deus non colitur, nisi hæc ipsa cessatio per quendam motum ad Deum referatur.
Probatur pars altera. Sunt superius de audiendis vesperis vel Concione; quia non extat præceptum Ecclesiæ de alio cultu in Dominica, præter auditionem Missæ et cessationem ab operibus servilibus.
Remanet nihilominus obligatio aliquo saltem cultu religioso Deum in Dominica colendi. Unde licet eximatur aliquis ab audienda Missa non eximitur ab alio positivo cultu Dei operando iuxta rationem loci et temporis.

§. 3tius

De Operibus Servilibus.

Conclusio. Opera servilia in Dominica prohibita illa censenda sunt quæ talia in Ecclesia aut Republica communi sensu reputantur. Talia sunt opera ruralia, fodere, arare et artium mechanicarum

quae ad quotidianam necessitatem humanae vitae non referuntur, et commode differri vel praeveniri vel omnino relinqui possunt, ut sunt vestes conficere, suere, calceos facere, pileos formare, merces publice exponere, venationes clamosae et tumultuariae, forenses strepitus et iudicia, testium auditiones et iuramenta publica etc. ea vero, quae ad victum et dispositionem quotidianam corporis, domusque requiruntur, etsi servilia sint et mechanica, non prohibentur, ut coquere cibos, lavare, et mundare domos, lectos sternere, iter agere equis, vehiculis, quae omnia ex usu et consuetudine locorum sunt diiudicanda.

Conclusio 2. A cessatione operum servilium excusant necessitas, charitas, officium, consuetudo legitima sive privilegium. Quaenam supra de auditione Missae explicavimus.

§. 4.tus

Quid censendum sit de diebus festis.

Conclusio. Festa eandem sortiuntur rationem in observantia sua cum dominicis exceptis tribus. Caput 1.mo Dominicarum institutio in se et fundamentaliter est iuris divini naturalis ex Decalogo, festorum autem institutio et observantia est iure positivo humano et ecclesiastico. 2. Ecclesia potest abolere festa

et eorum observationem mutare pro libitu. Quia a. mutare aut abolere non potest. 3. In festis in quibus Missam non audit non tenetur ad aliud cultum positivum sicut in Dominica, quia Jure Divino nullus aliquis cultus est impositus sub praecepto.

Qui in die festo aut Dominica culpabiliter missam non audit aut in Dominica alio cultu Deum non colit peccat mortaliter. Sicut et ille qui aliquod opus prohibitum operatur sine legitima causa aut levitatem materiae excusat. Sufficiunt a. secundum communem sententiam tres horae ad peccatum mortale etiamsi sint interruptae.

Incipiunt porro nunc Dominicae et Festa a media nocte usque ad aliam mediam noctem, licet olim a Vesperis ad Vesperas duraverint.

Sectio 4.ta

Praeceptum Decalogi 4.tum

Honora Patrem et Matrem

Etsi hoc praeceptum formaliter affirmativum sit, virtualiter tamen includit praeceptum negativum; praecipit n. honorem debitum parentibus qui consistit in amore, obedientia et reverentia: et prohibet quidquid his adversatur in affectu, opere et signo. De quibus in sequentibus §. agendum

et substantia religionis, et postquam parentibus subventum est ad monasterium redire. Potest etiam a religione ejici totaliter dimitti, quia non censetur ad religionem voluisse admittere eum, qui essentiale impedimentum observandi regulas et religionis haberet. Sed contra

Ob. 1. Potest religio dispensare in ipsa observantia votorum modificare, interpretari aut aliis statui rei praesentis pie commodare: ergo filius non debet egredi. R. Etsi religio possit, tamen non tenetur, imo frequenter non expedit id facere; quia relaxatio, exemplum malum, dissipatio vitae religiosae et aliae similes causae oriri possunt. Similiter potest religio permittere, ut filius egrediens servet religiosum habitum neque tamen tenetur. Imo quandoque non expedit ob casus et incommoda religioni inde nascentia.

Ob. 2. Parentes possunt obligationem remittere filio, ut in religione maneat, non obstante eorum necessitate ergo nec tenetur egredi nec potest ejici. R. neg. ant. nam parentes, nisi ipsis aliunde provideatur, non possunt hanc obligationem cedere. sicut nec possunt sibi mortem inferre aut mortis periculo absque justa causa se sponte exponere. Ratio est, quia lex a Deo naturae indita sicut indispensabilis est, sic et irrevocabilis.

§. 1.

De Amore Filiorum ad parentes.

Conclo 1. Filij tenentur positive amare parentes amore tam interno quam externo ipsis benevelle et benefacere et in omnibus necessitatibus sive Corporalibus sive Spiritualibus quantum in ipsis est subvenire, alimenta praebendo, in infirmitate et occurrentibus casibus per se vel per alium assistendo, opitulando a carceribus liberando, curando denique ne absque digna Sacramentorum susceptione ex hac vita decedant, ne post mortem subsidijs et suffragijs Ecclesiae fraudentur, ne pia opera eorum testamentis praescripta differantur, quae omnia ex ipsa rei natura et Sacris literis ita clara sunt ut alia probatione aut citatione opus non sit. Hinc filij ut parentes iuvare possint tenentur manere in saeculo ubi illi certum sunt valde probabile periculum salutis imminueret. Ubi Religionem sit ingressus tenetur egredi et iuvare parentes, modo eorum necessitas Professionem antecesserit, si autem necessitas post Professionem evenerit et ea sit extrema tenetur egredi petita prius licet non obtenta venia: verum si gravis sit tantum, in qua utcunque possint vivere, non tenetur quidem, potest tamen egredi, si Superior permittat. Tenetur autem semper servare habitum

Ita Etsi Petrus daret mihi potestatem in vita sua non
liceret tamen mihi illum occidere; quia non est illius hanc
potestatem dare. Ita etsi in extremo mortis peri-
culo versans mihi remitteret obligationem suam charitatis
in proximum, tenerer tamen non obstante ista re-
missione sub peccato mortali illum eripere; quia me
ab obligatione ista non potest eximere, quantumvis
videatur iuri suo velle cedere.

Ob. 3. Sacra scriptura varijs in locis ob
Dei amorem parentum odium et omnem derelictionem
praecipit ergo filij non tenentur nec possunt religi-
onem deserere. R. neg. consequentiam. Omnia n. scrip-
turae loca regulanda sunt hac sententia Matth. 10.
v. 37. Qui amat Patrem et Matrem plus quam me non est me dignus.
hoc[ad] versu Deus in amore nostro praeferendus est omnibus nobis con-
iunctissimis in diligentia peccati et suae salutis
quod in succurrendo parentibus in necessitate constitutis
locum non habet. nam qui his succurrit Deum amat
et mandatis eius obtemperat.

Conclo 2. Quicunque odio malevolentiae, vel
gravi indignatione ai [?] fertur in parentes aut
aliquo opere externo ostendit peccat mortaliter.
Patet ex varijs scripturae locis ut Exod. 21.
versu 17. Deut. 27. v. 16. Prov. 20. v. 20.
et 19. v. 26. et 23. v. 22. et 30. v. 17. Eccli. [?]
Unde omnes illi mortaliter delinquunt, qui in pa-
rentes vel odium et pravum affectum ferunt, eis mortem

ostant l. de eorum malo gaudent l. maledictioni-
bus, contumeliis aut verbis iniuriosis afficiunt, q
in suas domos eos recipere nolunt, nisi forte
alibi ipsis provideant qui eos contemnunt, sub-
sannant, irrident, despiciunt, alloquio duro
torvo aspectu aut alio quovis modo affligunt
et contristant.

§. 2.

De Obedientia filiorum ad Parentes.

Conclo 1. Tenentur filii parentibus obedire in
omnibus iustis, licitis et honestis ad curam pa-
ternam pertinentibus. Probatur ex variis locis S. Script.
maxime ad Ephes. 6. v. 1. Filii obedite parentibus
vestris in Domino: hoc enim iustum est etc. Sunt autem pot-
issimum tria ad curam paternam pertinentia in qui-
bus filii tenentur obedire

1. In iis quae sunt de necessitate salutis et obser-
vantia mandatorum Dei, ut scil. pietatis rudimen-
ta addiscant, certo tempore, Missas audiant etc.
2. In materia morum et honestatis ut, si parentes
prohibeant aliquam conversationem inhonestam
ingressum alicuius domus periculosae etc.
3. In iis quae pertinent ad familiae admi-
nistrationem et disciplinam domesticam, ut scil. certo
tempore domum redeant, ut non vagentur, ut in domes-

suis rebus non disponant, alienando, donando, ven-
dendo &c. ut in domo personas sustentas non admitt-
ant, quod est huius sexus.

Conclo 2. Omnis inobedientia, rebellio, contumacia
contra expressa mandata et praecepta parentum
est peccatum mortale, nisi materiae levitas aut indeliberatio
aut negligentia quaedam fragilitatis humanae excuset.
Probatur ex S. Script. ad Rom. 1. Ubi inter peccata
mortalia quibus homo traditur in reprobum sensum ponitur
inobedientia ad parentes. item 2. Timoth. 3. inter gra-
vissima peccata quae in fine mundi erunt eadem
inobedientia computatur, ut in novissimis diebus
erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, super-
bi, blasphemi, parentibus non obedientes &c. idem
patet ex gravi supplicio quo filii inobedientes
plectebantur Deut. 21. Dixit contra expressa man-
data: nam agere tantum contra voluntatem et mo-
nita generalia non est speciale peccatum contra obedientiam
etsi aliquando ratione sui sit peccatum mortale. Si s. idem
fiat contra expressa obedientiam duplex erit peccatum
3tio. In electione v. status non tenentur filii obe-
dire parentibus excepto casu necessitatis parentum,
vel alia circumstantia quae redderet electionem gra-
vem. In contrahendo tamen matrimonio debent saltem pe-
tere consilium et consensum; unde si obiiciant causa contra

rationabile et iusta parentum voluntate nubant peccato mortali sunt obnoxii si iniuste cogant aut ... suadere aut dissuadere licet filios ad ... aliquem statum contra propriam voluntatem peccant et ipsi parentes.

§. 3.tius

De Reverentia Filiorum ad Parentes.

Conclusio 1. Tribus fere modis contra reverentiam parentibus debitam peccari solet, verbis scilicet, signo, et defectu. Explico: verbis irreverentiam faciunt, qui dicteriis asperis inurbanis inhonestis ipsis aut iocis parentes vel praesentes vel absentes excipiunt. Signo, qui subsannationibus gesticulationibus aut simulatis actibus illis illudunt etc. Defectu qui illis iuxta patriae morem non assurgunt, locum non cedunt, caput non discooperiunt non salutant, non bene precantur etc. unde sequitur

Conclusio 2. Quicunque verbo, signo, vel defectu parentibus gravem irreverentiam facit, peccat mortaliter. Probatur ex ipso praecepto Decalogi et variis scripturis, ut Exod. 21. v. 17. Prov. 20. v. 20. Quaeritur a. sicut filii suas habent obligationes erga parentes ita suas habent parentes erga filios unde sit

§. 4
Quae sit obligatio Parentum ad filios

Conclusio 1. Obligatio parentum ad filios consistit in verorum dilectione, providentia vitae, educatione et procuratione salutis. Explico: Dilectio praeter amorem, qui omne odium, aversionem, rancorem et omnem pravum affectum excludat, juncta esse debet beneficentiam et omnium injuriarum propulsationem. De quibus supra. Providentia vitae ab ipsa conceptione obligat Matres, ne quovis tempore vacent libidini, ne currant, saltent, nimia manducent et bibant, unde abortus aut infirmitates prolium sequantur; Patres ne sint crudeles in uxores, illas verberent, percutiant, ad menstruatas aut gravidas accedant; et donec ad aetatem robustam pervenerint victum, amictum aliaque vitae necessaria procurent, ac denique quantum possunt pro providentia, ut etiam in futurum honestae vitae statum suum vivere valeant. Educatio complectitur doctrinam, exemplum et correptionem. Doctrina instruat filios in rebus fidei, mandatorum Dei, sacris cultus exercitiis, in honestate morum, virtutibus ac iis omnibus quae in hac societate sunt necessaria. Exemplum opere potius parentum quam voce formet bonos meliorum mores. Correptio denique discreta et prudens emendet omnes filiorum errores et vitia. Procuratio salutis, in qua praecipua consistit vera et solicitudo parentum, singulariter obligat parentes, ut quantum possunt provideant prolibus suis de mediis necessariis ad salutem.

Unde S. Aug. lib. 1. de Nupt. et Concupis. cap. 4. principale conjugii finem ponit non tam in procreandis liberis, quam in salvandis. Peccant igitur parentes mortaliter, qui odio aut pravo affectu filios suos prosequuntur, illis maledicunt aut improvidentia necessaria ad vitam educationem, institutionem, salutem in materia gravi deficiunt. Unde colliges

1. Non posse à Patre filium exheredari, nisi ex iusta causa, quae etiam in testamento exprimi debet. Quae vero et quot sint causae iustae consulendi sunt iurisperiti; maxime cum pro varietate locorum varient.

2. Patrem etiam filio spurio debere alimenta ex iure Canonico et civili etiam ex fructibus acquisitis ex beneficiis Ecclesiasticis, si aliunde desint.

3. Incumbere Matri filios et filias alere usque ad finem tertii anni; post triennium vero pertinere ad patrem.

4. Per Patrem et Matrem non tantum illigi proprios parentes, sed etiam consanguineos, coniuges et superiores quosumque. Nam fratres et sorores, consanguinei et affines debent sibi amorem, beneficentiam et honorem iuxta gradus et ordinem charitatis necessitatis et Legis: Coniuges affectum et sanctam coniugalem, debitum matrimoniale, honorem, fidem, alimenta et necessaria vitae. Avi, Proavi et qui superiores sunt in linea recta sive transversali, obligantur deficientibus parentibus immediatis curam gerere filiorum minorum et nepotum. hi è contra ad eorum amorem, honorem, obedientiam et obsequium. Sic pupilli tenentur proportionate ad amorem

obedientiam et honorem erga suos tutores in iis, quae tutelam concernunt. tutores e contra eam solicitudinem et curam pupillorum tum in fide et moribus tum in bonis temporalibus. Eadem obligatio, maxime quoad fidem absolutam, viget inter patrinos et filios quos susceperunt sive de fonte baptismatis, sive de Sacramento Confirmationis, servi Dominis debent reverentiam, obsequium fidele, et obedientiam. e contra Domini debent illis amorem, mercedem et beneficentiam. Subditi Regibus, Principibus et Magistratibus reverentiam, obedientiam, fidelitatem et iusta tributa. illi vero suis subditis conservationem, pacem et benevolentiam seu etiam beneficentiam. Sacerdotibus curam animarum habentibus debent filii spirituales amorem, reverentiam, obedientiam in iis, quae curam illam spectant, ac subsidium necessarium. illi vero filiis suis curam, doctrinam et exemplum. Senioribus denique tanquam Patribus ob senectutem tenemur exhibere honorem et reverentiam, iuxta illud Levit. 19. v. 32. Coram cano capite consurge et honora personam senis. Et 1. ad Timoth. 5. v. 1. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. Et haec de praecepto 4to sint dicta.

Sectio 5ta

Praeceptum Decalogi quintum
Non Occides.

Prohibet hoc praeceptum quodcunque nocumentum corpora-

te proximi illatam iniuste l. id fiat directe inferendo l. iubendo, consulendo, consentiendo l. alia quacunque ratione cooperando reliquum v. homicidium, de quo sit

§. 1mus

de Homicidio.

Conclo 1. Homicidium est iniusta aut alterius occisio. Dividitur 1. in voluntarium et involuntarium; hoc est quod a voluntate non procedit aut non est cognitum. Aliud quod deliberata voluntate committitur. Alterum subdividitur in iustum et in iniustum. Iustum est quod fit ex speciali Dei mandato l. lege publica a Deo probata. Iniustum, de quo solo hic sermo est cui nulla iustitia suffragatur. 2o. In directum et indirectum seu casuale. Directum est quod committitur intentione expressa inferendi mortem sibi aut proximo l. percussione l. vulneratione, l. veneno, l. maleficio, l. abortu signatu l. procurando ab alio l. impediendo generationem. Indirectum et casuale est, quod casu fit et praeter voluntatem operantis. Quod iterum subdividitur in casuale purum et casuale non purum, hoc est quod directe non est intentum, licet aliquo modo et saltem indirecte sit voluntarium. Aliud v., quod omnino praeter intentionem evenit et nec directe nec indirecte volitum est. Ad homicidium iniustum revocatur et prohibetur hoc praecepto, ira, odium, invidia atque omnes actus interni deliberati consilii et plenae voluntatis ad

occidendum hominem ex superstitio, vulnerationis, mutilationis, tormentum, incarcerationes, omnes denique violentiae iniustae quae ex se vel ex circumstantiis ad hominis interitum, vel in grave vitae nocumentum vergit. Ut vero haec omnia clariora evadant Sit

Conclusio 2. Nunquam licet seipsum propria auctoritate directe occidere: autoritate vero publica licet. Probatur pars 1. Omnis proprie dicta occisio suiipsius est prohibita lege tam positiva quam naturali. Primum constat ex hoc ipso praecepto et aliis Scripturae locis. Secundum probatur: Lumen naturae dictat, rem perfectius alterius dominio subiectam non debere eidem subtrahi sine speciali facultate: sed vita hominis est dominio Dei perfectius subiecta: ergo lumen naturae dictat vitam non esse subtrahendam dominio Dei sine speciali facultate, et consequenter privata autoritate non posse quempiam seipsum occidere. Probatur pars 2. Iuste damnatus ad mortem potest ipse venenum oblatum haurire, vulnus personae infligere, sibi venam aperire ut sanguis effluat, ingerere se in ignem, sed hoc est directe seipsum occidere: ergo maior expresse docetur a Victoria, Arragonio, Corduba, Sa, Tamburino, Haunold. et aliis; ratio illius est, quia ex iussu et autoritate publica constitutus minor

sua necis. minor asseritur ab ipsis Adversarijs, et recte; quia adsunt omnes conditiones ad directam occisionem requisitae; nam talis ponit actionem, ex qua mors sequitur; et ponit eam libere, quia si non consentiret cogi non posset; et est tota causa sufficiens effectiva suae occisionis: quis n. eum vel partialiter iuvat, quando ipse gladium pectori immergit, aut sibi venam aperit? ergo cum Sed contra

Ob. 1. Nonnulli Sancti se in flumen aut in ignem coniecerunt aut alio modo se ipsos interfecerunt: ergo licitum est se ipsum directe propria auctoritate occidere. R. concesso antecedente neg. consequentia: Sancti n. se ipsos occiderunt vel ex instinctu Dei speciali vel ex ignorantia invincibili vel denique quia morte subierunt pro fide Christiana et a tyrannis compulsi censentur iuxta moralem aestimationem ab ipsis occisi: Ob. 2 Minister seu Executor iustitiae vindicativae debet esse distinctus a reo; quia iustitia est ad alium: ergo reus ipse non potest in se ipso exsequi sententiam iudicis. R. disting. Ant.; minister seu executor iustitiae vindicativae principalis debet esse distinctus a reo, concedo: minister seu executor minus principalis, nego Ant. et consequentiam. Certe si quis damnatus ad triremes vel metalla fodienda, vel relegatus in exilium, ipse necis debet esse executor sententiae, item si superior vel confessarius iniungat poenitentiam

flagellatione an non ipse ~~tam~~ punit reus et executor poenae.

Conclusio 3. Licitum est indirecte cooperari ad propriam mortem; imo nonnunquam obligatorium. Probatur pars 1ma. A fortiori et ex Conclusione praecedenti. deinde: qui indirecte cooperatur ad suam mortem, proprie se non occidit, sed habet aliud honestum finem actioni suae proximum, licet praevideat mortem illi actioni esse annexam. Unde resolves

1. Licitum est se certo vitae periculo exponere, ut quis evadat aliud mortis genus longe acerbius, quod proxime instat. Sic licitum est tibi exsilire ex praealta turri deflagrante, etsi praevideas te moraliter certo periturum ex lapsu. quia licet in hoc casu positive concurras ad propriam mortem, non tamen eam intendis, sed tantum cupis effugere graviora ignis tormenta.

2. Licite potest se in certum mortis periculum conjicere, ut sua morte victoriam de hostibus compares atque ita redimas multorum aliorum mortem et servitutem. Qua ratione Eleazar 1. Machab. 6 v. 46. regium elephantem interfecit.

3. In naufragio potes alteri cedere tabulam arreptam, ut per eam evadat licet tu certo sis periturus in aquis.

4. Potest ille peregrinationem valde periculosam, v. g. iter Hierosolymitanum suscipere, etsi forte certum ius occidendus sit, quod confirmat praxis piorum, et consensus Praelatorum et aliorum.

5. Licitum etiam est mortem temporalem eligere pro spirituali alterius vita.

6. Potest miles stationem omnino periculosissimam sibi deposcere, itemque suum corpus objicere telo in Ducem suum directo ad ejus vitam conservandam.

7. Potest ille miles injicere ignem in pulverem nitratum, ne navis, in qua est, occupetur ab hoste; licet certum sit, se et omnes alios socios esse occidendos. Hos omnes et similes casus referunt probati Autores Lessius, Laymannus, Bonacina, Sanchez, Diana, Stephanus à S. Paulo et alii, in quibus clare apparet, licitum esse quandoque positivam sed indirectam tamen cooperationem ad propriam mortem: licet multi Autores quoad utraque data exempla reclament, et contrarium non improbabiliter doceant. Nunc de negativa cooperatione sequentes casus subjicimus, servato tamen numeri superioris ordine. Igitur

8. Potest reus ad mortem in odium subeundam damnatus abstinere à cibis clam allatis, etsi non teneatur.

9. Potest etiam aegrotus nolle uti medicinis valde

magno pretio comparantibus, vel causantibus valde magnos dolores et cruciatus.

10. Potest Carthusianus abstinere à carnibus, etiamsi videantur necessariae ad vitae conservationem.

11. Potest religiosus voluntariis afflictionibus v.g. ieiuniis, flagellationibus, ciliciorum gestationibus laudabiliter uti. Item potest frigora, calores, et alia id genus incommoda, etsi praevideat secuturam inde vitae abbreviationem; nisi religioni sit necessarius, aut valde utilis.

12. Invasus ab iniusto aggressore potest nolle se defendere, ac permittere potius occisionem sui, quam ut ipse occidat alterum; nisi forte sit miles stipendio conductus, tunc enim tenetur defendere se et hosti pro viribus resistere.

13. Potest captivus non fugere è carcere, etsi aperta sit ianua, quamquam se morte mulctandum.

Probatur conclusio pars altera: Si quis in causa fidei iuridice interrogatus, tenetur fateri veritatem, etsi praevideat mortem sibi inferendam. Item si salus Reipublicae exigat; vel si quis ex certo pacto obligatus sit alteri v.g. miles tenetur patriam, aut principem suum cum certo vitae periculo defendere. Imo docent Theologi da-

ri casum in quo aliquis seipsum accusare teneatur ef-
ficaciter se morte puniendum: quod nonnunquam est obli-
gatorium indirecte propriae morti cooperari. Ubi
tamen notandum nunquam licere sibi mortem accelerare
aut vitam notabiliter abbreviare ex actione ma-
la et illicita; quia nemo dominus est suae vitae,
ut eam pro libitu, etiam per actiones pravas et no-
civas disperdere possit. Hinc graviter peccant, qui
voluntarie sibi potibus excessu vitam sibi acci-
dunt. qui frequenti nimiaque luxuria mor-
tem sibi notabiliter accelerant, ut possunt plebei
nonnunquam in eiusmodi casibus excusari a gra-
viori delicto ratione inadvertentiae. Ex qui-
bus facile colliges

1. Licere seipsum mutilare vel mutilationem per-
mittere ad conservandam vitam; quia in tali ca-
su censetur adesse praesumptus consensus Dei qui
est dominus vitae: unde homo constitutus ab eo ad-
ministrator et gubernator sui corporis pru-
denter agit postponendo partem suo toti. hoc
n. licitum est cuilibet administratori, etiam sine
expresso consensu domini directi. Quare licitum tibi
est amputare manum in carcere ut solvas cate-
nas et mortem evadas.

2. Nullus tenetur permittere mutilationem si afferat

nimium dolorem aut magnum defectum et deformitatem corporis; quia nemo obligatur assumere remedia tam dura et extra ordinaria ad conservandam valetudinem aut vitam, nisi sit persona bono reipublicae valde necessaria.

3. Utrum liceat seipsum vel alium castrare ob bonum temporale vel spirituale dubitant nonnulli: alii sublimiter affirmant, verius tamen et communiter negatur; quia in Canone primo Concil. Niceni et vigesimo secundo Apostolorum sic habetur: Si quis sibi ipsi virilia amputavit, clericus non efficitur, siquidem sui homicida est et inimicus creaturae Dei. Quibus verbis damnatur sane omnis castratio quae ob causam sive temporalem sive spiritualem sit. Nemo enim est dominus membrorum suorum, sicut nec vitae. Si tamen daretur casus, in quo aut peccandum esset aut adhibenda castratio, melius utique foret castrare seipsum, quam in peccatum consentire. Sed casus est plane metaphysicus et impossibilis, quia quantacunque sit tentatio vel a carne propria, vel a diabolo, vel ab ipsis hominibus excitata, poterit per gratiam divinam petentibus nunquam deesse superari.

Conclo 4. Nunquā licet directe occidere inno-
centē. Indirecte, licet. Prior pars 1mo ex
illo Exod. 23. v. 7. insontē et iustū non occides.
Et ex raoe: Quia nullus homo dominium habet
in vitā alterius innocentis. Prior pars alte-
ra: nā si liceret nonnunquā innocentē saltē in-
directe occidere, gravissima damna inveheren-
tur in rempubl. humanā, ut patebit ex ca-
sibus sequentibus.

1. Si tyrannus quispiā decreverit perdere
et exscindere urbē, nisi innocens, quē necare
cogitat, sibi tradatur; potest Magistratus illum
periculo mortis exponere et tradere tyranno.
Et si sponte nolit, eum adigere, quia bo-
num cōne praevalet privato unius personae etiam
innocentis. Non tamen potest Magistratus cogere Vir-
ginē ut se tyranno tradat violandā. quia
in hoc casu manifestū peccatū et consensus pecca-
minalis est, in quod innocens Virgo praecipitari non
potest nec debet.

2. Possunt milites in bellis iustis commi-
nus subruere moenia, turres, Montia, domos
tormentis impetere; item naves ab hostibus occu-
patas concremare, etiamsi ibi sint complures inno-

entes: quia non intenditur mors innocentium, sed vi-
ctoria. Sic etiam possunt milites relinquere suos commi-
litones indefensos de vita periclitantes, quando
impetus hostium est nimis validus ac fortis; nemo
n. tenetur obligari ad actionem temerariam.

3. Potest mater gravida, si ob foetum de
vita periclitetur, sumere pharmacum ad conservandam
vitam, licet foetus adhuc inanimatus sit suffocan-
dus. Si vero foetus iam sit animatus, controversum est.
Ego dico: si certa spes sit foetum prodituru(m)
vivum et ad baptismum perventurum, si medicina
non sumatur, tenetur Mater ab ea abstinere, etiam
cum periculo propriae vitae; quia tum foetus
versatur in extrema necessitate spirituali. Si vero nulla
sit eiusmodi spes aut, certe dubium an proles
viva edenda sit, potest tunc Mater sumere me-
dicinam ad conservandam propriam vitam. Contrariam
est sententiam, Matrem scil. in nullo casu te-
neri abstinere a pharmaco ob prolem, suam pro-
babilitatem relinquo.

Conclusio 3. Licitum est cuivis occidere in-
iustum vitae suae aggressorem cum moderamine in-
culpatae tutelae. Probatur: Vim vi repellere omnes
leges omniaque iura permittunt. Et Charitas certe

ordinata charitas propriā vitā ceteris paribus esse praeferendā alienae. Certè si non liceret sterneretur via improbis ad gerenda omnia sua flagitia. quod est contra. Unde colliges

1. Licere etiam occidere injustum evasorem bonorum temporalium si illa sint magni momenti et aliter salvari non possint; quia licet vim vi repellere ad vitam conservandam; ergo etiam ad conservanda ea sine quibus vita nequit subsistere. Quod etiam adlerios contendit in n. n. et ipsis liceret facultates suas tueri, miserrima foret eorum conditio, et perpetuis depraedationibus exposita. Nihilominus recte damnata est ab Innocentio XI. Anno 1679. die 2. Martij haec sententia num. 31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

2. Licere virgini occidere injustum invasorem pudicitiae suae si clamando et alijs modis illam salvare non potest. Sic etiam puella laudem meretur quae impudico sibi osculum danti colaphum infligit. quia revera injuriam accipit, si, ut debet, est invita et nisi libidinosus hoc vel simili modo absterreatur et confundatur, putabit se gratum amasium esse et sancte ad alios similes aut etiam graviores impudicitiae actus consiabit.

Quinde talis percussio est contra rationem correctionis fraternæ et eleemosynæ spiritualis: ~~Illud~~ illa quidem, quia libidinose fit admonitio sui erroris; hanc v. quia per animosam et audacem puellæ defensionem agnoscet forte delictum suum et pudore salutari percussus impuris amoribus nuntium remittet.

3. Marito non licet occidere uxorem in adulterio deprehensam. Tum quia non licet ipsum vindicare propria authoritate; tum quia adultera si lethali vulnere percussa moreretur, æternæ salutis iacturam subiret. Tum quia hæc propositio ab Alexandro VII. est damnata: non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehensam.

4. Licet tibi prævenire et occidere illum quem scis præparare arma et captare omnem occasionem te occidendi; quia datus adversarius merito censetur iam quasi inchoare actum aggressionis, ut aliter docent Auth. Quia in hac re multis abusibus est obnoxia ob nimium amorem sui et occultam vindictæ cupiditatem, quæ latente fraude se insinuat, difficilis est hæc sententia in praxi et rarissimi usus. Quamvis Navarr. hic num. 634. dicat, Studenti, dum isti moraretur, absolutum esse quendam, ut qui iure præventionis alium

occidit, eo quod ardentius Amicorum fide dignorum
literis docere potuerit se ab Adversario tali die et
loco ad necem quaerendum. Et revera quaesitus fuit,
sed praevenit in iaculando et Adversarium pro-
sternendo. Potes etiam ex sententia Card. de Lugo
l. 10. n. 165. et aliorum praevenire et occidere
illum, qui falsis calumniis et testibus conatur te
per iudicium occidere. Sed et hoc in praxi du-
rissimum est post decretum Alexandri VII. hanc
propositionem damnantis: licet interficere falsum
accusatorem, falsos testes, ac etiam Iudicem a quo
iniqua certo imminet sententia, si alia via
innocens non potest damnum vitare.

5. Licitum est etiam occidere invasorem vitae
proximi innocentis; quia bonum est suscipere pa-
trocinium innocentis in periculo existentis. Un-
de recte deducunt Doctores, in omnibus casibus
in quibus nos ipsos et res nostras contra iniustum
aggressorem defendere possumus, posse nos etiam eun-
dem tueri ipsum occidendo si non adsit alius succur-
rendi modus.

6. Non licet tibi repercutere eum, qui te pri-
or percussit quidquid nonnulli in contrarium sen-
tiant: quia haec repercussio non habet rationem iustae

defensio, sed vindicta, quod propria auctoritate sumere non licet: nam defensio cum moderamine inculpatae tutelae non habet locum quando iniuria iam plene est illata, sed tum solum, quando adversarius est vel in procinctu, vel in ipso actu inferendae iniuriae constitutus. Et licet possit aliquis iniustum aggressorem occidere, non tamen tenetur, sed potest permittere se occidi, si sit in statu gratiae, et si persona reipublicae non necessaria.

§. 2dus.

De Bello et Duello.

Conclusio 1. Bellum est dissensio hostilis, qua una respublica contra aliam arma movet. Supposita potestate illud indicendi, causae iustitia et intentionis rectitudine esse licitum patet ex Luc. 3. et consensu SS. Patrum et sensu totius Ecclesiae contra Manichaeos, et quosdam Anabaptistas. Potestas vero belli indicendi est penes rempublicam liberam, nulli Superiori in temporalibus subiectam, aut Supremum Principem, in quem Respublica omnem suam potestatem transtulit. Causa iusta belli est gravis iniuria Principi aut eius subditis aut aliis iniuste illata, alia via

irreparabilis. Potest tamen bellum esse utrinque iustum formaliter, ut quod utraque pars putat, se habere Jus; non materialiter, cum revera non possint dari iura contraria ad idem. Intentio recta et finis honestus belli est pax, quies publica, iniuste aggressorum subversio etc. adeoque abesse debet omnis pravus affectus v. g. odii, avaritiae et immoderatae cupiditatis proferendi imperii etc. Ut v. milites particulares licite militent sufficit quod non habeant certitudinem, aut vehementem praesumptionem de iniustitia causae; possunt n. et debent praesumere in tali casu bellum à Principe inductum esse iustum. Tenentur è contra Principes solvere militibus iustum stipendium, uti et Duces eis dare pecunias eo fine à Principe acceptas. alias obligantur ad restitutionem etiam ante ipsos milites, si ob stipendiorum defectum spolient subditos Principis.

Conclusio 2. In bello iusto licet interficere non tantum hostes pugnantes, et resistentes, sed etiam non resistentes si nocentes sint. et quidem etiam post victoriam, si eorum occisio videatur esse necessaria ad punitionem iniuriarum praeteritarum et futuras avertendas et ad reipublicae securitatem. Ratio est; quia iniuste si-

nis sit licitus, etiam media ad illud per se ordina-
ta sunt licita. Et licet innocentes per se et
directe occidi non possint tamen ex rei natura etiam
directe possunt bonis et libertate privari, quando
hoc necessarium est ad finem; quia quoad haec bona
subsunt Reipubl. cuius sunt pars quae ex causa ra-
tionabili potest hac ratione in suis membris puni-
ri; quo etiam modo in repressaliis possunt bona in-
nocentium usurpari, quando satisfactio ex bo-
nis nocentium aliter obtineri non potest. Excipiuntur ab
his bona et personae Ecclesiae innocentes.

Bona iusto bello capta si sint immobilia
pertinent ad Principem, mobilia vero regulariter ita
fiunt capientium, ut sint dividenda iuxta
consuetudinem in uno quoque exercitu et loco
receptam.

Conclusio 3. Duellum est duorum vel pau-
corum pugna ex condicto inita cum periculo mor-
tis aut gravis laesionis. Omnino est illicitum,
sive fiat ad virium et roboris sustentationem, si-
ve ad recreationem, sive ad explorandam rei dubiae
veritatem, sive ad vindicandam iniuriam, sive ad
defensionem honoris et famae. Ita communis et nunc

omnino certa. Habentur n. in Concil. Trid. sess. 25. c. 19. de reform. haec formalia: Detestabilis duellorum usus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur. Et mox fudit poenam in Dominos temporales, Principes, Reges et Imperatores, qui Monomachiam sive duellum in terris suis tolerant, vel pro eo locum concedunt. Novissime damnavit etiam Alexander VII. hanc propositionem: Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Si quandoque acceptatio duelli videatur esse licita, non erit proprie dictum duellum. Sunt duellum non est, quando duo vel plures subitô ira inflammati seipsos gladiis aut sclopis mutuo impetunt, vulnerant, occidunt; quia non assignarunt sibi ex condicto certum locum, tempus etc.

Poenae duellantibus decretae civiles sunt bonorum confiscatio, exilium, aut etiam supplicium: Ecclesiae vero privatio sepulturae in loco sacro, et excommunicatio quam incurrunt non tantum ipsi pugnantes, sed etiam consulentes, permittentes, spectantes etc.

industria, quod addo, quia qui ex improviso tantum occursu fiunt Spectatores duelli non incurrunt dictam excommunicationem.

§. 3. tius

de

Abortu et oppressione prolis.

Conclo 1. Abortus est foetus ex utero ejectio. Sive deinde foetus sit animatus, sive inanimatus. Inanimatus dicitur, quando necdum illi anima rationalis infusa est, quod fit in masculis à conceptionis die fere 40. in femellis a. 60. secundum Medicos. Quam opinionem sequitur Poenitentiaria romana, ut habet Navarrus de Homi. Lib. quinque Consiliorum. Tutior sententia est, inquit Zachias, quod post 60. foetus pro animato habendus sit; quia fit etiam ex masculis, quod tardius 40. animatur. In dubio credendum est esse marem et praesumitur esse animatus post 40. dies. Notandum abortus ulterior tribus modis considerari. 1.º Si ante conceptum foetum, ut nimirum conceptio impediatur, et semen dissolvatur, sive etiam ut mulier sterilis reddatur. 2. Post conceptum, sed ante animatum foetum,

ut fiat. impediatur ejus animatio et foetus antequ-
ieatur, aut alter dissipetur. 3. Post animatum in utero
foetum. Primo et secundo modo procurans abor-
tus est peccatum mortale; quia impedire directe
generationem l. animationem est contra naturae intentionem
et finem, estque homicidium saltem privatum; quia
est privatio vitae humanae in embryone quae or-
dinario naturae cursu inesse deberet si non impe-
diretur. Tertio modo est formale homicidium et animae
rationalis certa damnatio saltem quoad poenam dam-
ni. Unde ex isto homicidio incurritur etiam irregu-
laritas, non tantum ab ipso procurante, sed etiam ab omnibus
illis, qui huic rei cooperarunt, consulendo mandan-
do, inducendo, potionem conficiendo, illam propo-
nendo etc. Sive sit Mater, sive Ancilla, medicus,
pharmacopola etc. Si tamen abortus actu ipso se-
quatur; non reservatur autem exterior in effectu. Et
quamvis Sixtus V. in Bulla, quae incipit: Effrae-
natam: data Anno 1588. 4. calendas Decembris Pon-
tificatus anno 4. declaraverit omnes, qui percussionibus, ve-
nenis, medicamentis, potionibus, oneribus laboribusque
mulieri praegnanti impositis, l. aliis modis abortus
seu foetus immaturi, animati, sive inanimati, formati, l.

informis ejectionē procuraverit, l. venena aut po-
tiones, ne mulieres concipiant per se l. per aliū
propinaverint, l. cōsiliū praestiterint, praeter poenas
Juris tā Civilis quā Canonī quovis mō latas,
quas innovat et auget, excoicaōis latae sentiae
poenā hoc ipso incurrere, quā Sacrae Sedi Aplicae
immediate reservavit, praeterquā in mortis
articulo derogando oībg privilegÿs in cōtrariū
facientibg etiam per Jubilaeū concessis. Clericis v.
abortū procurantibg imponit privaōe ōiū
oīū ordinis Clericalis, beneficÿ, dignitatis, ac
degradaōe et traditione in manus potestatis se-
cularis. Per Gregoriū XIV. tn eig Successo-
rē in Bulla, quae incipit: Sedes Aplica: data
1591. hic rigor in aliquibg est moderatg. 1.
Quod quilibet Sacerdos ab ordinario approbatg
et ad hoc specialr deputatg, possit absolvere à
peccato abortūs, et ab excoicaōe ibi imposita.
2. Quod si foetus nō fuit animatg, l. si solum sit
datū poculū, l. remediū ad non concipiendū
sterilitatemq causandā, nō incurrantr poenae sta-
tutae à Sixto V. sed regularr dictae per Jus
Canonicū l. Concil. Trid. Quoad alia tn manet

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

Bulla Sixti in suo vigore.

Conclo 2. Oppressio prolis est species homicidii, qua quis propriam prolem suffocat, l. qualiumque modo interimit. Si fiat casualr dando opera rei licitæ et sufficiens adhibeatur diligentia ne oppressio sequatur, non est pectm, quia non est voluntarium et adhibita fuit sufficiens diligentia. Si fuit negligentia mortalis l. venialis, erit pectm mortale l. veniale. Si v. fiat dando opera rei illicitæ sive sit adhibita diligentia, sive non, erit pectm tale, quale est pectm vacare rei illicitæ, si mortale oppressio erit mortalis, si veniale, venialis. Licet in aliquibus Diœcesibus non male reservetur oppressio prolis etm ignoranter facta, quia ignorantia illa est facile culpabilis mortalr. Sed hæc de præcepto 5to sufficiant, quæ ad obligationem restituendi ex homicidio contracta pertinent, dabimus in præcepto 7mo Nunc sit

Sectio 6.

Præceptum Decalogi Septum:

Non Mœchaberis.

Mœchia proprie et in rigore significat concubitum coniugati cum coniugata vel soluta;

aut est diverso, coniugato vel soluto cum alterius marito. hinc vero eius nomine voluit Deus omnem illicitum concubitum vel impudicitiam prohibere. Numerantur vero ab alijs impudicitiae aut luxuriae Species 7. Fornicatio Simplex, Adulterium, Stuprum, raptus, incestus, Sacrilegium et peccatum contra Naturam: Lentig... dividitur luxuria in has duas solas Species subalternas: Fornicationem simpl. et peccatum contra naturam. De quibus hic et nunc agendum.

§. 1.

de

Fornicatione.

Conclo 1. Fornicatio est copula cum non sua. Dividitur in fornicationem Simplicem, Adulterium, Stuprum, raptum, incestum, Sacrilegium.

Fornicatio Simplex est concubitus inordinatus et naturalis soluti cum soluta. Est ex sua natura peccatum mortale: quia non solum iure positivo Divino, sed etiam naturali gravissime est prohibita contra quosdam gentiles, Puiandum, aliosque in hoc parum Christianos, qui docuerunt hanc sententiam ab Innocentio XI. damnatam: 2a

clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam et solum esse malam quia interdicta est, ut gratiarum omni rationi dissona videatur. Sed potius turpissima haec assertio rationi est dissona, quia si promiscue quilibet cum qualibet commisceretur, maximus sequeretur abusus corporum, incertitudo naturalium patrum, prolis quoad educationem, ac paternorum bonorum l. bonorum successionem, destitutio etc. Quae et alia ejusmodi gravissima mala hinc nata lumen naturale dictat, sufficienter impediri non potuisse, nisi Deus ut Autor Naturae omnem copulam cum non sua per necessariam dissilientiam adeoque non solum per legem positivam, et arbitrariam graviter prohibuisset.

Adulterium est, concubitus illicitus conjugati cum aliena. Est peccatum morte multo gravius fornicatione simplici. Superaddit enim differentiam specificam injustitiae l. simplicis si unius tantum l. duplicis Juris, si uterque complex matrimonii sit vinctus laesivae. neque potest haec injustitia evitari, etiamsi persona laesa consentiat. quia sunt gravitatis matrimonialis non potest per g-

trahentium mutuum consensum dissolvi; ita neque potest persona contrahens efficaciter cedere Jure suo ad prohibendam copulam extra matrimonialem. Ideo Innocent. XI. vetuit hanc propositionem: Copula cum coniugatae, consentiente marito non est adulterium, adeoque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum.

Stuprum est defloratio seu corruptio Virginis contra ipsius liberam voluntatem. Est peccatum mortale, et superaddit fornicationi simplici distinctam iniuriam corporalis per violentam ablationem Virginitatis femineae. Quod licet potissimum de femina Virgine intelligatur, proportionabiliter tamen etiam dici potest de Virgine Viro; quia si talis violentia, fraude, dolis contra liberam voluntatem suam cogatur, vel vehementer inducatur, virginitatem suam illicito concubitu violare, non minus est peccatum et habet veram rationem Stupri. Raptus est violenta abductio personae de uno loco in alium in ordine ad commodiorem eius abusum. Est peccatum mortale et continet duplicem malitiam, unam contra castitatem, alteram contra iustitiam; quia per raptum fit

iniuria personæ, q. per vim abducitur, vel ipsi quorum custodiæ commissa est. Non requiritur hic, ut re ipsa libido sequatur, sed sufficit, ut eo fine rapta abducatur. Si vero ad eum finem sed ad redigendam in servitutem dicitur plagium.

Incestus est carnalis corruptio cum consanguinea vel affine intra gradus prohibitos. Est peccatum mortale gravissimum, adjicitque luxuriæ distinctam aliquam impietatis vel irreverentiæ sanguinis ut vocant, quando scil. luxuria committitur cum persona sanguine aut affinitate iuncta in gradibus vel iure naturæ prohibitis uti est primus gradus consanguinitatis in linea recta vel iure positivo prohibitis, qui probabiliter (: opposita tamen sententia etiam est valde probabilis :) speciem diversam et in confessione exprimendam malitiam in actum refundunt ita ut alia sit quando tamen cum affine; et iterum alia quando committitur cum consanguineo in gradu iure naturæ dirimente Matrimonium, et alia in dirimente iure tantum positivo, ac denique alia quando perpetratur cum quacumque cognatione spirituali, qui improprie dicitur incestus, sunt etiam quando committitur

cum cognato per adoptionem per adoptionem Matrimonium dirimente; nam incestus ex tali cognitione ortus est peccatum contra castitatem et religionem.

Sacrilegium est peccatum carnis sive concubitus illicitus alterutro vel utroque peccantium solemni voto castitatis adstricto. Est peccatum mortale et superaddit luxuriae violationem religionis, ratione voti, vel iuramenti, vel sacramenti, vel loci sacri, quando is per pollutionem voluntariam ac notoriam profanatur et violatur. Si quis contra votum simplex castitatis peccet mortaliter, non committit proprie dictum sacrilegium quia; etsi per tale votum sit Deo obligatus non tamen est Deo consecratus, in confessione tamen illa circumstantia Voti erit exprimenda, quia est specialis malitia, constituens specialem speciem peccati contra votum et propterea secundum primo tabulae. Contra licet canonici et clerici simplices, id est, maioribus ordinibus non insigniti servientes cultus vi muneris sui sint personae cultui eorum tamen peccata carnis non reputantur sacrilegia, quia ut tales nullo voto sunt adstricti. Est autem sacrilegium est illud, quod occasione confessionis ad inhonestatem pellicit. quod exprimit Gregorius XV. in Bulla: Universi Dominici gregis: data Romae anno 1622. his verbis: Qui ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis

quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis confessionis, sive antea, vel post immediate, seu occasione vel praetextu confessionis hujusmodi, etiam confessione non secuta, sive extra occasionem Confessionis in Confessionario, aut in loco quocunque ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, in officio Sacrae inquisitionis, ut infra puniantur. Perstringit autem insuper gravissimas poenas illis imponendas et tanquam haereticos tractandos declarat, vultque ad judicium sufficere testium singulare adjunctis praesumptionibus et indiciis nonnullis. Insuper mandat Confessariis, ut poenitentes, quos noverint ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitatores ordinariis, sive inquisitoribus. Quodsi tamen Confessarius absque ullo respectu ad confessionem vel adductus in Confessione, ob solam familiaritatem aut aliquam ob causam extra omnem rationem confessionis aut confessionalis, ex fragilitate cum filia Confessionis peccaret, sacrilegium non esset ex parte mulieris, nec istam circumstantiam explicari debere, arbitratur Marchantius in suo tribunali cum modernis Theologis.

§. 2dus

de

Peccato Luxuriae contra naturam.

Conclusio 1. Peccatum contra naturam est actus libidinosus

quo quis ordinatis vasis, et medijs ad generationem à natura institutis contra naturam abutitur, vel inordinatis utitur, ut libidini satisfaciat. Dividitur in 4. species: in bestialitatem, Sodomiam, Mollitiem, et Copulam factam modo indebito.

Bestialitas est effusio seminis cum bestia; sive id fiat passive sive active, et in quocunque vase. Huc revocatur etiam commixtio cum diabolo se hominem fingente, quae ob specialem contemptum Dei etiam sacrilegij speciem continet; quia est directa cooperatio ad actionem quae cognoscitur à diabolo esse intenta in formalem contemptum ac odium Dei.

Sodomia est effusio seminis in vase à natura ad generationem non ordinato. Quantum et quam horrendum sit hoc peccatum, constat ex punitione Sodomitarum à quibus nomen accepit, qui omnes una cum civitatibus suis igne coelesti sunt absumpti. Alia est imperfecta, qua servato debito sexu, non servatur debitum vas. Alia perfecta, qua ex affectu ad indebitum sexum vir concumbit cum viro vel femina cum femina. Prior seu imperfecta poenis pro peccato Sodomiae statutis non subjacet, sed posterior tantum et perfecta.

Mollities quae alias vocatur pollutio et ab Apostolo immunditia est libidinosa et voluntaria seminis provocatio et effusio extra vas naturale. Est ex natura sua peccatum mortale. Ubi breviter no-

Tandem dari etiam ~~libidinosum~~ fluxum seminis, qui libidinosus non sit, dari etiam libidinosum, qui voluntarius non sit. dari quoque provocationem seminis libidinosam et voluntariam, quae ad effusionem non pervenit, et haec in est peccatum molle, et velut inchoata mollities. dari denique seminis effusionem libidinosam et voluntariam, quae mollitiei peccatum compleat. Plura de hac materia vide T. de Volunt. Sect. 2. Concl. 2. Collig. 4. et T. de pecc. Sect. 5o. In confessione speciatim explicanda est haec mollities seu immunditia cum tactibus impudicis, et alia similia circa venerea, sicut etiam explicanda est copula fornicaria, si haec tactibus impudicis est superaddita: neque enim ut Alexander VII. in prohibitione propositionis hujus inquit: Qui habuit copulam cum soluta satisfacit Confessionis praecepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

Copula facta modo indebito

§. 3.tius

De Aspectibus, Colloquijs et Tactibus impudicis.

3

Conclusio 1. Visus, auditus et tactus inhonestus sunt peccata mortalia, et iure naturae prohibita nisi specialis necessitas l. alia rationabilis causa eos excuset. Prob. 1. Deus fornicationem et peccatum contra naturam non sufficienter impediisset, nisi etiam eas actiones reddidisset illicitas, quae proxime ad illa disponunt: sed actiones quae a rerum minus honestorum visu, auditu et tactu eliciuntur, ad fornicationem aut peccatum contra naturam proxime disponunt: ergo etc. Prob. 2. Aspectus impudicus, qui ad libidinem in se l. in alio excitandam dirigitur, qualis est omnis ille, qui adhibetur in ordine ad repraesentandam l. habendam copulam carnalem l. ad excitandam delectationem veneream, quae in commotione spirituum generationi servientium in partibus verendis consistit: sed talis aspectus est peccatum mortale propter finem mortaliter peccaminosum, nempe fornicationem, l. voluptatem illam commotionis partium, quae saltem est inchoata fornicatio l. peccatum c-

ra noa immediate et proxime ad actum illorum disponens et iam saltem continens illorum illicium, propter quod actus ultimatus sub mortali peccato est prohibitus. Si autem ad aliud finem ordinetur, spectandum est, utrum is sit honestus, utilis aut necessarius, an non; si primum, permittitur talis aspectus, etiam partium, si opus, impudicarum, seclusis periculo consensus in turpem actionem aut complacentiam; si secundum, et si aspectus sit partium verendarum alterius sexus, vel ipsius copulae coniugalis, non mere instantaneus, sed fixus et propinquus ex communi doctrina peccati mortalis damnatur; si autem ex mera curiositate sit proprii corporis, vel alterius eiusdem ~~cum~~ sexus, vel brutorum aliis, aut actualis copulae illius vel sit tamen distans, aut ex loco remoto, seclusis iterum periculis consensus in turpem delectationem internam vel externam, a mortali absolvunt Sanchez et Salas. Eo quod iste aspectus regulariter et per se loquendo non vehementer commoveat neque adeoque non immediate et proxime ad luxuriam disponat. Quamvis in proclivibus ad huiusmodi peccatum periculo raro a simili aspectu

Auditus sicut eadem est ratio de lectione turpium librorum litterarum amatoriarum et spectaculorum obscoenarum exhibitionem; si peccatum etiam mortale, quando

turpis delectaõ ex alterius verbis inhonestis
aut cantilenis in aĩo et corpore exsurgens
tanq. finis intenditr, l. proximũ eius periculũ
timetr, l. alteri ad huiusmodi sermones cũ
tali periculo serendos animus additr. Seclu-
so a. hoc fine, periculo et scandalo, si tm̃ ex
curiositate l. ex delectaõe cantus musici l.
lepiditate verborũ et modi proponendi au-
res praebentr, l. risu huius posterioris, n̄
a. prioris delectaõis indiciũ editr, peccatum
tm̃ veniale comittit plures DD. suadent.
Credo tn̄ frequentius ad turpẽ finẽ, aut gra-
ve periculũ aut proxi scandalũ, prae-
sertim inter iuvenes ad turpia pronos
l. corã diverso sexu intervenire, quia oã
et singula abee: Unde alterutro eorũ
interveniente id sub gravi culpa tenetr
aliquis l. turpi loquio aliisq similibus re-
sistere, si fieri pt l. se subducere, l. sermonẽ
divertere aut impedire. Dẽ multo ma-
gis dicendũ e, quando tu ipse talia lo-
queris, cantas, scribis, exhibes aut penicillo
repraesentas, quae ordinarie sine aliorũ spualiũ
ruina fieri n̄ possunt.

De Tactu eadem fere, quae de visu et auditu dicta sunt, sed cum maiori cautela caveri debent. quia ea, quae sensuum externorum functiones illicitas reddunt, nempe finis inhonestas, vel turpis delectationis periculum, potissimum in tactu reperiuntur. Itaque licet osculari ac amplecti honeste in signum amicitiae, et inter sponsos etiam in signum maioris charitatis iuxta morem patriae probati, per se loquendo culpa vacant, et tactus etiam partium verendarum ex necessitate illis medendi, fricandi, mundandi ab omni peccato excusentur non obstante involuntariae pollutionis periculo, modo absit periculum interni in illam consensus: et licet contrectatio ex levitate vel curiositate circa verendas partes bruti animalis aut proprii corporis absque delectatione tamen venerea, aut pollutionis periculo vel complacentia prohibita, vel circa partes alieni corporis, per se loquendo venialem culpam non excedat: quia regulariter ad excitandos carnales motus parum insufficiens: semper tamen peccatum mortale est, quando huiusmodi actiones fiunt ex intentione fornicationis, pollutionis vel

delectaōis et commoōe spirituum in partibus genitalibus provenientis vel in probli et proximo periculo consensus, complacentiae aut delectaōis etiam tantum mentalis. Primo, quia osculum, amplexus, pressio manus v. tactus partium etiam non verendarum, sed mollium v. g. uberum ex propter solam sensibilem delectaōem, et non praecise propter praedictos honestos fines perfecti in corpore alterius sexus, vel personae periculosae naturae plerumque sunt generi, vel proxime disponunt ad aliquam delectaōem veneream, ideo etiam illos cois et vera sententiae à peccato mortali non excusat, praesertim quando ejusmodi actus, ut talis requirit aliquamdiu continuantur aut frequentantur, vel quando illa generis aut dispoō rationabiliter providetur. Unde contrarium docere sub excommuōe summo Pontifici reservata prohibuit Alexander VII. damnans Propoōem hanc: Est probabilis opinio, quae dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectaōem carnalem et sensibilem, quae ex os-

cula oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis. Ex hoc a. colliges, eos tactus, quos alter sine culpa nequit exercere, alterique eadem nemine posse in se exercendos admittere.

Conclo 2. Actiones productae consensu externorum coniugibus sunt licitae, vel mutuo, vel cuilibet etiam in suo corpore, etiamsi ad copulam coniugalem non referantur, modo periculum pollutionis absit. Prob: Cui licitus est finis, illi licet etiam medium ex natura sua ordinatum ad talem finem: sed coniugibus licet copula matrimonialis et actiones sensuum ex natura sua sunt ordinatae ad illius consummationem procurandam vel promovendam, etiamsi per actualem intentionem ad illam non referrantur et finis non subiungatur. Confirmatur: Finis matrimonii non tantum est generatio prolis, sed etiam sedatio concupiscentiae: atqui ista potest obtineri per solos aspectus et tactus ~~sine~~ actuali copula: quod per se loquendo coniugibus licent: Unde siquis sit excessus in obiecto per se illis illicito, solum est culpa venialis, sunt nimium studium voluptatis in cibo et potu: proinde sola et inutilis effu-

tio seminis extra vas debitum ipsis est sub mortali
prohibita, etiamsi copula quoad modum absque
pollutionis periculo, etiam non recte per-
agatur, modo recte peragatur quoad substan-
tiam, ut semen non extra vas debitum spargatur,
à qua ordinarie sub mortali non tenentur ab-
stinere tempore puerperii, conceptionis, flux-
us menstrui, vel alio quovis tempore, per
se loquendo; quia periculum proli concipien-
dae imminens raro contingit, vel nullum, vel
incertum est: unde propter illud conjuges
iure suo privari non debent, quibus alias
saepe majus periculum incontinentiae im-
mineret.

Sectio 7ma.

Praeceptum Decalogi 7. Non furtum facies.

Prohibetur hoc praecepto non tantum injusta
rei alienae acceptio, detentio, usurpa-
tio, sed etiam injusta alterius damni illatio.
Quod omnia ut cumulatius cognoscamus ipsi-
us Juris ac Justitiae principia erunt con-
sideranda. Quare sit

§. 1.

De Jure et Justitia.

Conclusio 3. Jus est legitima potestas ad aliquid, a quo quis licite impediri non potest. Dividitur

1. In Activum et passivum. Activum est legitima potestas obtinendi rem aliquam vel actionem vel eius omissionem, cuius violatio sit iniuria. Passivum est actio vel eius omissio praestanda ab eo, qui alteri ex sola eius voluntate obligatur.

2. In Jus proprietatis et Jurisdictionis. Jus proprietatis iterum dupliciter sumitur, late scil. et stricte: late et in communi sumptum est legitima potestas obtinendi actionem aliquam vel omissionem actionis. Stricte sumptum et cuius violatio semper affert obligationem restitutionis est legitima potestas obtinendi actionem aliquam vel omissionem actionis, seclusa potestate gubernativa aliorum. Jus Jurisdictionis vero est legitima potestas gubernativa.

3. Item ius ad rem, et ius in re: sive quod idem est, in ius personale et reale et mixtum. Reale est illud, vi cuius rem aliquam immediate possum prosequi, eamque mihi vendicare, ubicunque existat. Personale est vi cuius possum in

iudicio convenire personam, quae mihi obligatur ad ali-
quid praestandum; non autem immediate rem ipsam pro-
sequi. Mixta est, vi cuius possum immediate
rem ipsam prosequi et personam in iudicio con-
venire. Et iuxta hanc ultimam Iuris di-
visionem actiones, quae possunt institui, sunt
triplices, reales scilicet personales et mixtae.

Conclusio 2. Iustitia est virtus ad alterum
cuius actiones ex obligatione factae, non generant
in altero obligationem gratiam actionis. Divi-
ditur in legalem, vindicativam, distributivam
commutativam, et oeconomicam. Legalis est
virtus specialis, quae inclinat voluntatem ad
procurandum bonum commune ex motivo honestatis
quae in tali procuratione relucet. Vindicativa
quae inclinat superiorem ad subditum debita et
digna poena pro delictis puniendum. Distri-
butiva est quae versatur circa divisionem commodo-
rum et onerum communium inter membra communitatis, spec-
tata ratione ac proportione meritorum. Commu-
tativa quae tribuit unicuique suum sine omni re-
spectu ad dignitatem vel merita personarum.
Et maxime reperitur in Contractibus. Oeconomi-

ca, quae versatur circa bonum alicuius familiae par-
ticularis procurandum. Et datur inter patrem et
filium, virum et uxorem, dominum et servum. Verum haec
divisio non est univoca aliis, ex partibus va-
rie deficit; et sola iustitia commutativa
proprie participat rationem iustitiae, ut quae so-
la fundatur in iure stricte ac proprie sumpto,
cuius violatio importet obligationem restituendi,
seu per quod quis alteri obligatur ex solo suo
beneplacito. Et per hoc iustitia commutativa
essentialiter et specie distincta differt a iustitia distri-
butiva, quod illa sit respiciat ius pro-
prie dictum et fundans obligationem restituendi;
haec vero non item. Ex quibus facile colliges

1. Iustitiam commutativam ab Ulpiano
recte definiri in hunc modum: est constans et
perpetua voluntas ius suum cuique tribu-
endi.

2. Non esse actum iustitiae distributivae
sed pure gratiae et favoris, si persona extra-
nea quae non est pars communitatis ad aliquod officium
assumatur; quia haec nullum habet ius, nec
late quidem sumptum ad tale officium obti-
nendum in communitate, cuius membrum non est.

3. Distributionem communium onerum et gravaminum est actus iustitiae partim distributivae partim commutativae: distributivae quidem quatenus distributio onerum communium ordinatur in bonum commune et observatur proportio Geometrica inter partes communitatis. Commutativae vero quatenus onerum communium distributio ita debet fieri, ut nemo gravetur ultra suas vires, et facultates, v.g. ne civis qui tantum habet centum florenos cogatur ex ea summa in tributum dare decem florenos, uti alius qui habet mille florenos: hoc enim si fieret, laederetur iustitia commutativa et incurreretur obligatio restituendi, ut recte Card. de Lugo Navarr. et alii. Quod diligenter observandum est à Confessariis Principum Magistratuum et quorumcunque Superiorum.

4. Peccatum iustitiae distributivae oppositum est vitiosa acceptione personarum. Quid: Vitiosa: est enim acceptio personarum est mala et vitiosa sed ea tantum qua alicui tribuitur officium seu bonum quodcunque non ob illius merita,

Sed quia est Consanguineus, amicus etc. reiectis
interim et neglectis aliis quibus ob merita ta-
le officium sive bonum debebatur.

5. Peccare mortaliter et quidem contra iustitiam
commutativam Principem vel Magistratum illum
qui accipit officium aut dignitatem à corte gu-
bernandi eo pacto ut officia minora reipubli-
cae non dignioribus conferat, conferendo ea
minus dignis quia pactum induit iustri-
gorosum inter partes contrahentes. Unde recte
damnavit Innocent. XI. hanc propositionem quam
dicit Concil. Trid. Eos peccatis alienis communicantes
mortaliter peccare, qui non quos digniores et
Ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint ad
Ecclesias promovent. Concil. vel primo videtur per
hoc Digniores non aliud significare velle nisi
dignitatem eligendorum, sumpto comparativo
pro positivo; vel secundo locutione minus
propria ponit dignitates ut excludat in-
dignos, non vero dignos vel tandem loquitur ter-
tio quando fit concursus.

§. 2.

De Dominio

Conclusio I. Dominium est ius sive legitima facul-

tas obtinendi actionem aliquam vel omissionem aliquam. Sive, ut alii definiunt: est potestas legitime gubernandi, vel disponendi aliquid de re tanquam sua. Dividitur

1. In Dominium proprietatis et Jurisdictionis. Dominium proprietatis est ius obtinendi aliquam actionem vel actionis omissionem seclusa potestate gubernativa aliorum. Et subdividitur in Plenum seu perfectum et non plenum seu imperfectum. Dominium plenum est ius perfecte disponendi de re nisi lex prohibeat; adeoque dominium plenum et rei proprietatem et commoda inde emanantia simul includit. Non plenum est quando unus habet proprietatem et alius commodum seu usumfructum eiusdem rei. Et hoc dominium non plenum est iterum duplex: Directum scil. et utile. Directum est quando quis habet rei proprietatem, non tamen fructum. Quale ius habet Dominus respectu rei traditae in feudum, Emphyteusin, usufructum. Utile vero est, quando quis habet sola commoditatem et fructum rei, ut Feudatarius, emphyteuta, usufructuarius. Dominium Jurisdictionis est Jus sive legitima facultas alios gubernandi. Et

dividitur in Divinum et Humanum. Humanum subdividitur in Ecclesiasticum et Civile, seu Saeculare aut Politicum. Et hoc ultimum rursus subdividitur 1. In Merum et Mixtum. Merum est potestas, seu Jus gladii animadvertendi in facinorosos. Mixtum est simplex Jurisdictionis potestas cum annexo aliquali iure coercendi. 2. In Altum seu Superius, et Bassum seu Inferius. Altum est quod habet supremus Princeps vel Respublica Superiorem non agnoscens. Bassum est quod habent inferiores et immediati Magistratus. Imo San-Gallens. docent q. 1. §. 2. pag. 379. Quemlibet Civem habere dominium Bassum in bona sua: Atque quemlibet legitimum Magistratum habere dominium altum in eadem bona, eo quod casus contingere possint in quibus supremus Princeps vel Respublica potest illa bona pro communi salute subvendicare atque ad certos usus applicare. Denuo Dominium altum subdividitur in Democratiam, in qua suprema potestas est penes coetum. Aristocratiam, in qua eadem potestas

est penes Magnates. Et Monarchiam in qua
tota potestas est penes unum.

Conclo 2. Subiectum Dominij est ois et
sola natura intellectualis: prob: illud oe et
solum e capax dominij cui competit facultas
disponendi pro libita de re sua: sed hoc oi
et soli naturae intellectuali competit. quia ois
et sola haec intellectualis habet libertatem pro-
prie dictam quae e radix dominij, de qua
bullulat ius disponendi de rebus suis: ergo
huic dominium competit inprimis

1. Deo qui habet summum et perfectissimum domi-
nium in oes creaturas: proindeque de oibus li-
berrime prout ipsi placuerit sine cuiusquam iniu-
ria disponere potest.

2. Christus qua homo; fuit n. verus Rex ac
Dnus totius mundi tam in temporalibus quam
spiritualibus n. quidem in actu secundo, seu quoad
actualem dominij administrationem sed in actu
primo seu quoad ius et potestatem quam a
Patre coelesti accepit. ut ex variis Scripturae
locis firmari potest contra Abulens. Bellarminum
aliosque n. improbabiliter dissentientes.

3. Angeli, qui habent dominium propriè dictum in actus suos liberos et probabiliter habent etiam specialia iura seu dominia in certas quasdam creaturas. vide San-Gallens. pag. 411.

4. Homines qui habent dominium 1. In operationes suas liberas. 2. In habitus suos naturales ac virtutes morales: imo et in supernaturales ac infusas nisi specialis lege illorum usus prohibeatur. 3. Habent etiam dominium radicale in omnes res sublunares v. g. silvas agros, montes, bruta etc. iuxta illud Genes. 1. et praesit piscibus maris volatilibus coeli et bestiis terrae. Dixi dominium radicale id est capacitatem ad dictas res possidendas, si legitimo modo ad eos pervenerint. 4. Suae famae ac honoris. quia famam ac honorem per proprios labores acquirunt: Unde et eam non minus ac bona temporalia possunt citra illius iniuriam prodigere; Imo in variis casibus potest seipsum infamare sine omni peccato v. g. ad sui humiliationem v. ad vincendas tentationes superbiae, v. ad petendum consilium v. ad manifestandam bonitatem Dei, qua ratione S. Aug. aliique sua peccata etiam gravia orbi patefecere. Infamare tamen seipsum

prie oi caa e pctm veniale, consist n. ee actu prodigalitis, sunt inutilis dissipas pecuniaru. Patres a. alijq Superiores praesertim Religiosi, possunt subditos infamando mortalr peccare, quia ex hoc subditis suis grave nocumentu pot accessere. 5.o Hnt dominiu utile suae vitae ac membroru n tn dominiu plenu. Unde occidens aut mutilans alteru, aut impediens ne actiones suas exerceat, facit illi iniuria; tenetuisq ad restitutione in iusta caa persistit.

5.o Religiosi in coi exceptis Capucinis et minoribg de Observantia. Est com q. tra nonnullos existimantes, coutem Religiosa hre sola administrae bonoru dominiu v. ad Chru pertinere. Sed prior nra sentia 1.mo ex Concil. Trid. Sess. 25o cap. 3. de regularibg ubi hoc hag: concedit Sacra Synodg obg monrys et domibg tam viroru quam mulieru et mendicantiu, exceptis domibg FF. S. Francisci Capucinoru et coru, qui minores de observantia vocantg ut deinceps bona immobilia p. Consequenter mobilia: eis possideri liceat.

Unde si subsumo: atq administrator n dr proprie
possidere bona, q. administrat: ergo Religiosi in
coi n sunt tm administratores ut vult Na-
varrhus et Maior, sed veri dni bonorum, quae
possident. Prob. 2. Rne: si Religiosi in coi
n essent capaces dominij, l. hoc proveniret ex vo-
to paupertatis, l. ex alia aliqua lege reddente
eos inhabiles ad dominium. n ex aliqua lege,
nam lex in contrarium e in Concil. Trid. n ex
voto paupertatis; quia voventium intentio n
e, nec ee pt obligandi coetum sed tm seipsos
tanq. personas privatas. Religiosi v. in par-
ticulari n sunt capaces ullius dominij rerum
temporalium id e, bonorum fortunae tam mo-
bilium quam immobilium. Ita oes Catholici
Doctores, intelligentes sub noie Religiosorum eos so-
lum, qui solemniter professi sunt n a. eos,
qui tm simplicia vota emittunt, quales st
Religiosi Societatis Jesu post absolutum Cur-
sum Novitiatus: sunt tn capaces dominij bono-
rum ac Iurium spiritualium l. quasi spiritualium quales
sunt ius eligendi; ius manendi in tali ordine
ac Monrio, ius petendi et accipiendi alimen-
ta, vestes, aliaq necessaria &c. Sunt proterea

Pus et dominium in actus suos naturales tam internos ut sunt intelligere velle, meminisse, quam externos, ut sunt videre, audire, loqui, comedere dormire etc. et proinde eliciendo tales actus non peccent contra paupertatem sed potius contra obedientiam.

6. Clerici et religiosi ubi sunt. Advertendum horum bona esse varia. 1. Patrimonialia, quae illis obveniunt ex haereditate, successione, usucapione, contractu, labore, donatione, aliave causa profana. 2. Quasi Patrimonialia quae aquirunt non tam ex profana industria vel officio sed etiam ex industria spirituali et functionibus extraordinariis, ut ex Missis votivis Anniversariis, Concionibus Funebribus etc. 3. Parsimonialia quae clericus ex redditibus beneficialibus moderatius vivendo sibi comparavit. 4. Beneficialia, quae ad sustentationem clericorum directe sunt deputata atque aquiruntur ex stabilibus et ordinariis redditibus, fundationibusque beneficiorum. 5. Ecclesiastica, quae vel ad fabricam vel ad vasa et ornamenta, vel ad infirmos curandos aliasve similes causas deputata sunt. Sunt igitur Clerici et religiosi domini bonorum Patrimonialium quasi Patrimonialium, Parsimoni-

alium et Beneficialium etiam eorum, quae congruae susten-
tationi sunt superflua. Videtur non: in Concil. Trid. sess.
24. c. 12. de reform. absente beneficiato per tri-
mestre non facere fructus suos: ergo à contrario sensu
beneficiatus praesens facit fructus suos adeoque
verus eorum Dominus. Alias etiam deberent Clerico-
rum donationes et gratias in causas profanas factas
rescindi à Superioribus Ecclesiae, quod non fit teste
experientia. Hinc Clerici non tenentur ad restitu-
tionem si superflua ad usus profanos expendant,
consequenter neque illi qui ab ipsis accipiunt; quam-
quam contraria Concil. Trid. sess. 25. cap. 1. de refor.
et plurimos Doctores perhibeant mortaliter eorum erroganda
sint pauperibus vel ad alias causas pias applicanda.
Interim tamen non improbabiliter docet Covaruvias tract.
de testamentis in cap. in officiis Clericos omnes posse
libere testari et distribuere bona sua non tantum in
causas pias, sed etiam profanas, et si intestati de-
cedant, successores bonorum suorum esse parentes,
Fratres caeterosque cognatos. Quam doctrinam
confirmat praxis et usus Dioecesis nostrae Con-
stantiensis. Etsi nonnulli in eam vehementius
inveheantur ac damnent velut periculosam et
Sacris Canonibus atque ipsi Concil. Trid. repugnan-
tem, potest tamen praecepto Ecclesiae derogari per contrariam

consuetudinem; ita ut Clerici dicto modo testantes in locis, ubi ea consuetudo viget, non peccent, magis cum superiores Ecclesiae hoc ipsum sciant, nec cum facile possint impediant. Obiectiones contrarium militantes facile solvunt San-Goll. quos consule.

Bonorum Ecclesiasticorum quae directe pertinent ad Ecclesiam dominium habet coetus, seu coetus Ecclesiae illius Ecclesiae cuius sunt illa bona. Ratio prior est, quia coetus Religiosorum habet dominium bonorum temporalium in com: quo autem et quidem a fortiori coetus clericorum. Non tamen possunt bona Ecclesiae immobilia et mobilia pretiosa alienari, nisi interveniant iustae causae, et adhibeantur requisitae solennitates. Nec possunt elocari, vel dari in feudum aut Emphyteusin ultra triennium.

7. Filii familias, a Patria potestate necdum emancipati, habent dominium plenum bonorum castrensium et quasi castrensium. Adventitiorum vero habent dominium directum non autem utile. Profectitiorum autem dominium tam quoad proprietatem quam usumfructum spectat ad patrem: dicuntur autem peculium aut bonum filii, quia si bona Patris ob aliquod eius delictum publicentur vel fisco addicantur, peculium hoc nec publicatur, nec fisco addicitur.

8. Uxores; earum autem bona sunt triplicia.

Dotalia, quae nomine uxoris maritus dantur aut promittuntur ad onera matrimonii sustinenda, horum dominium directum spectat ad uxorem, utile ad maritum. Si vero sint pecuniae, aut aliae res usu consumptibiles, plenum illorum dominium pertinet ad maritum, cum hoc tamen onere, ut soluto matrimonio tantundem restituatur, ut habetur in lege. Res in dotibus ff. de iure Dotali. 2. Paraphernaliae. Quae uxor praeter vel ultra dotem habet v. g. partim ex donatione iure hereditario, aliisque similibus causis, quae pertinent ad dominium uxoris pleno iure, ita ut de iis possit libere disponere. Nec maritus ea nolente potest nec debet se illorum administrationi immiscere. 3. Communia quae maritus et uxor durante matrimonio simul acquirunt v. g. ex mercatura, labore, donatione utrisque facta cum quibus addi potest Arrha seu res aliqua mobilis vel immobilis quam Sponsi sibi mutuo tradunt in signum et pignus futuri matrimonii. Et horum dominium ad utrumque pertinet, licet administratio sit penes maritum. Arrha tamen completo matrimonio restituenda est illi qui eam dedit, quia habetur per modum pignoris licet in nostris partibus ubi donatur Arrha

exigui pretii ea servet qui accipit.

9. Infantes et amentes possunt habere verum dominium licet actualem bonorum administrationem non habeant nec voluntatem actualem. Unde dominium censentur [illegible] habere voluntatem interpretativam quatenus scil. eorum voluntas a Magistratu suppletur.

10. Servi qui etiam in certis casibus possunt habere verum dominium, v.g. si Dominus expresse vel tacite consentiat; si [illegible] nominatim illis aliquid donetur; si illis aliquid detur pro compensatione iniuriae illatae pro vulneratione seu mutilatione et si aliquid sibi subtrahant, quod libere consumere potuissent. Et post serviles operas rite expletas si illa tamen aliquid industria labore suo lucrentur. Habent denique etiam ius ad vitam, ad membra, et ad famam suam, in quibus proinde possunt veram iniuriam pati non tantum ab aliis exteris sed etiam a propriis Dominis.

Conclusio 3. Modus acquirendi dominium praecipuus est praescriptio seu usucapio. Praescriptio a. est acquisitio dominii per continuationem possessionis tempore ac modo legitimo

Ut sit legitima, requiruntur nonnullae conditiones hoc metro complexae:

Res apta, bona fides, titulus, possessio iusta.

1. Res aptae seu idoneae ad praescribendum sunt omnia illa bona seu iura, quorum praescriptionem lex non interdicit. Cum autem hae res ob nimias exceptiones et limitationes compendio tradi non possint, ad alios Canonistas et Iurisperitos remitto.

2. Bona fides est bona et probabilis existimatio iustae possessionis rei alienae ut suae; sine hac nulla praescriptio incipit aut currit. Et quamvis leges Civiles approbent praescriptionem malae fidei, quae duravit per 30. vel 40. annos. eae tamen quoad hoc iure meritissimo sunt correctae per ius Canonicum.

3. Titulus est ratio seu causa habilis ad transferendum dominium vel usucapiendi conditio. Alius est coloratus, apparens, existimatus seu putativus; quando scil. reipsa intervenit aliqua actio translativa dominii emptio vel donatio, quae tamen ex latente aliqua causa fuit invalida. Ut si fur vendat rem cuius dominus non fuit. Si Religiosus donet aliquid sine facultate Superioris. Alius praesumptus, quando ob diuturnitatem temporis praesumitur titulus praecessisse, licet possessor non possit speciem tituli assignare, quia non

recordatur, an ex emptione, donatione, haereditate, legato aliove titulo possideat. Alii hos duos titulos inter se confundunt. Verum a. titulus non requiritur ad praescribendum, cum res ipsa transferat statim dominium in alterum.

4. Possessio est detentio rei cum animo eam sibi habendi: Et est triplex: 1o naturalis, est ipsa actualis rei detentio: 2. civilis est animus possidendi, retenta possessione. 3. Mixta seu naturalis et civilis simul est actualis rei detentio cum animo eam habendi ut suam. Ad praescriptionem non sufficit sola possessio naturalis sine civili, sed requiritur ad inchoandam legitimam praescriptionem concursus utriusque; licet ad complendam etiam sola civilis sufficere possit, ut habet Engelius nr. n. 27. Ut a. possessio sit iusta, debet [?] tempore continuari, neque interrumpi, nec praescriptio dormire.

Sunt et alii modi acquirendi dominium, nativitas scil. alluvio, plantatio, specificatio, inventio, servitus etc. de quibus Engel. l. c. Sciendum a. dominium in res acquiri his quatuor modis: titulo nativitatis, venditionis et emptionis, iure belli; ac iusta condemnatione. Animalia v. silvestria, quae vivere non solent sunt primo occupantis: quod si semel capta rursus elabantur et naturalem recuperent libertatem fiunt secundo capientis; mansueta non item: unde ovis ex lupi faucibus erepta etiam mortua domino restituenda est. Si quidquid ex ea remanserit ut carnes, corium etc. potest tamen recuperator a domino pretium periculi ac laboris exigere, quod etiam persolvere tenetur: alias acquiritur dominium animalium venando, aucupio et piscando nisi ob iustas causas prohibeantur sunt principes prohibere possunt etiam in suis locis pri-

Ex dominio proprietatis non habet, sed tantum iurisdictionis. Tenetur tamen Princeps procurare et compensare damna quae per feras agris et fructibus inferuntur. Nec possunt prohibere subditis ne feras abigant a frugibus.

§. 3.

De Contractibus

Conclo 1. Contractus est conventio inter duos vel plures instituta ultro citroque generans obligationem. Dividitur 1. In contractum sive Pactum, quae sumuntur saepe pro uno eodemque; et in hoc solo differunt quod pactum abstrahat num obligatio unam tantum vel utramque partem adstringat; contractus vero utramque partem obliget: nudum et vestitum. Nudus est qui nullam habet in iure firmitatem sed tota illius obligatio resultat ex sola natura conventionis. Vestitus est: qui praeter obligationem ex ipsa natura conventionis consurgentem habet etiam firmitatem a iure. Vestitur autem contractus 1. per impletionem ex altera parte factam. 2. per intervenientem stipulationem. 3. per adiectum iuramentum. 4. Per scripturam. 5. per alium contractum nominatum vel vestitum. 6. per iudicium. 7. Per Privilegium Principis.

2. In nominatum et Innominatum. Nominatus qui in iure proprium ac specificum nomen habet, ut emptio locatio etc. Innominatus est, qui ca-

rei speciali ac proprio nomine dicitur, generali nomine pactio sive conventio. Fit his quatuor modis. 1o Do, ut des. 2. Facio ut facias; 3o Do, ut facias. 4. Facio ut des.

3. In formalem et naturalem sive ut alii in explicitum et implicitum. Ille est quando duo vel plures expresse in idem consentiunt. Hic, quando partes implicite solum inter se conveniunt.

4. In gratuitum et onerosum. Gratuitus qui etiam lucrativus dicitur est, qui ex una tantum parte obligationem inducit. Onerosus, qui ex utraque parte obligationem inducit.

5. In contractum bonae fidei et stricti iuris. Ille est, in quo iudex multa potest ex aequo et bono iudicare; qualis est emptio venditio, conductio, societas etc. Hic, in quo iudex tenetur iudicare secundum rigorem legis et verba contrahentium, qualis est promissio liberalis donationis etc.

Effectus contractuum est obligatio vel naturalis, quae ex ipsa naturali lege et aequitate nascitur, habetque locum in foro conscientiae. vel civilis, per quam ex dispositione iuris civilis adstringimur ad aliquid praestandum habetque locum in foro civili; vel mixta per quam obligamur ex aequitate naturali et simul ex dispositione iuris habetque locum in foro externo et interno.

Vitiantur contractus et ipso iure sunt nulli 1. si in-
terveniant a personis ad contrahendum inhabilibus,
quales communiter censentur qui bonorum suorum admi-
nistrationem non habent, ut amentes, prodigi, ebrij,
filij familias, minores, pupilli, minorennes, re-
ligiosi etc. 2. si error aut dolus dat causam contractui
sive quod idem est, versetur circa substantiam rei. Ubi
per substantiam non physice sed moraliter et civiliter su-
mitur; quia saepe accidentia censentur esse de substantia
in materia contractuum saltem quoad sensum et vim
moralem, nempe si dent causam contractui excepto
matrimonio et professione religiosa.

3. Si desit solemnitas substantialis.
Sicut matrimonium sine praesentia Parochi et
testium, alienatio rei Ecclesiae immobilis sine
consensu Capituli, testamenta sine praesentia
testium a iure requisitorum etc. non valent. Est
autem solemnitas substantialis sine qua contractus nec
licite nec valide potest celebrari. Accidentalis si-
ne qua contractus quidem valide sed non licite
celebratur. Nullum contractum excepto matri-
monio et professione irritat metus sive gra-
vis sive levis, sive ab extrinseco sive ab intrin-
seco proveniens sive iuste sive iniuste incussus
modo sit tantus ut usum rationis intervertat.
Contractibus potest etiam supervenire vitium et re-

stitutio in integrum Contractus est rei venditae quam
alius bonis titulis acquisiverat recuperatio per in-
strumentum iudicis sententiam et habet locum in
contractibus onerosis non autem in gratuitis. Resti-
tutio in integrum est reductio alicuius rei vel
personae in eum statum in quo ante laesionem
fuerat. Et haec est duplex 1.o Alia gratiae,
quae ex mera gratia seu ex principis indulgentia
proficiscitur, quam proinde inter maiorum re-
galium collocat Christophorus Besoldus in D.
de regal. c. 4. Thes. 2. de qua hic sermo non
est. 2. Alia iustitiae quae legitima causa sub-
sistente alteri debetur vel per viam actionis
vel saltem ex officio iudicis, et habet locum
etiam contra contractus valide celebratos in va-
riis personis: et primo quidem in minoren-
nibus qui annum 25.um nondum impleverunt.
2. Militibus quamdiu militiae operent.
3. Iis, qui reipublicae causa absunt. 4. Ru-
sticis mulieribus et aliis rudibus, qui iura
ignorant. 5.o Collegiis, quo nomine etiam intelligu-
untur hospitalia et loca pia. Reipubli-
cae seu principi supremo respectu bonorum quae ad

Rempubl. in com. l. ad principem ratione principa-
tus spectat. Venit a. nomine Reipubl. quodlib-
et urbs, aut oppidum habens bona communia. Et
Academia seu Universitas studiorum. De
quibus videri possunt alij Theol. ac Juristae.

Contractus Contractus in specie nume-
rantur viginti quinque et plus.

1. Promissio est actus humanus et liber
inducens gratuitam obligationem ad aliquid
licitum praestandum l. omittendum. Distinguitur
à proposito, quod hoc non inducat obligationem
etiamsi verbis exprimatur: uti etiamsi dicas:
ego promitto me tibi hoc facturum, dummo-
do per haec verba solum intendas: quod fa-
re sit: significare aliis tuum propositum non autem da-
re fidem l. ius aliquod alteri in te con-
ferre. Sed quamvis propositum non inducat
obligationem ex titulo iustitiae l. fidelitatis, ob-
ligat tamen sub veniali: nam sine causa deflec-
tere à proposito est actus inconstantiae et
levitatis. Dividitur a. promissio

1. In obligantem titulo iustitiae commu-
tativae: et in obligantem titulo solius fidel-
itatis hoc desumendum est ex voluntate promittentis,

et cum usu alicuius bonum.
2. In eam, quae fit Deo, et in eam quae fit homini. Prior dicitur votum, posterior vero promissionis nomen retinet.
3. In internam et externam.
4. In acceptatam et Non acceptatam. Non acceptata dicitur in iure Pollicitatio. Quae omnia per se sunt clara.
2. Stipulatio Est contractus verbis initus, quo praecedente interrogatione et congrua responsione subsequente respondens interroganti ad aliquid dandum vel faciendum obligatur. ut, si Petrus dicat Paulo spondes mihi 100 florenos? et Paulus respondeat spondeo 100 florenos.
3. Donatio. Est datio liberalis. Dividitur
1. In verbalem et realem. Verbalis seu imperfecta est qua quid alteri verbis addicitur, sed nondum traditur, adeoque parit donatario ius ad rem. Realis est per quam res statim traditur. et parit donatario ius in re.
2. In gratuitam et remuneratoriam. Illa est, qua quis ex sola liberalitate et munificentia dat. haec est quae fit ex titulo gratitudinis

In beneficij accepti compensatione.
3. In donatione inter vivos et donatione mortis
causa. Prior est, quae ante mortem donantis
sortitur effectum. Posterior, cujus effectus mor-
te donantis consummatur. In dubio praesumitur
esse inter vivos, nisi conjecturae evidentes con-
trarium persuadeant. Possunt autem donare omnes
et singuli usu rationis praediti, ~~[illegible]~~
qui bonorum suorum administratione legitime
non impediti sunt. Et possunt donari res omnes
tam tam corporales quam incorporales. Invalida
tamen est donatio si se extendat ultra summam
quingentorum solidorum, hoc est, ut alij interpre
tantur nongentorum vel mille vel etiam plurium flo-
renorum, si fiat sine insinuatione: consistit
autem insinuatio in hoc, ut ut donatio ante
vel post factum aperiatur, ejus consensus requiratur et
in publica acta referatur. Ut autem talis donatio
sit invalida debet fieri simul et una quasi
eodem impetu non autem sensim et per vices. Nec est
invalida si sit remuneratoria, si fiat causa
mortis vel ad causas pias vel in redemptionem cap-
tivorum vel reparationem aedium incensarum vel collapsa-
rum vel si privatus donet principi aut si donet
Imperator.

Fideiussio est alienae obligationis susceptio qua quis se ob-
ligat ad satisfaciendum pro debitore principali, si hic non sa-
tisfaciat. Requirit quatuor conditiones: 1mo ut accedat
alteri contractui et supponat obligationem debitoris prin-
cipalis. 2. ut fideiussor non ad plus obligetur quam debi-
tor principalis; nisi fideiussionem confirmet. 3. ut si ob-
ligatio principalis sit invalida, fideiussoria etiam non
valeat. 4. ut fideiussor non cogatur solvere nisi prius bo-
na debitoris principalis excussa sint, ut liquido constet eum
non esse solvendo. Religiosi fideiubere non possunt nisi licentiam ha-
beant a suo superiore. Clericis saecularibus est in damnum
proprium, non tamen in praeiudicium Ecclesiae. Si plures fuerint
fideiussores, tenentur omnes in solidum. Si unus ex illis totum
solvat, potest ab aliis exigere partes proportionales, et ab
ipso debitore principali partem suam. Debitor autem principa-
lis obligatur cum aliis fideiussoribus compensare et damnum
quod eius causa subierint.

5. Assecuratio est contractus quo quis rei alienae pericu-
lum suscipit, obligando se vel gratis vel pro certo pretio ad eam-
dem compensandam, si pereat. Si nullum omnino sit periculum atque
res ubique sit in salvo, hic contractus locum non habet neque
pretium accipi potest, sicut in contractibus ubi non est titulus et
radix contrahendi. Pretium in hoc contractu est quod
vel lege vel consuetudine vel prudentum hominum iudicio ta-
xatum et introductum est, v.g. quinque vel sex floreni pro
centum vel etiam iuxta proportionem periculi maioris aut
minoris.

6. Emptio est traditio pretii pro merce. 7. Venditio
contra est traditio mercis pro pretio, nomine mercis intelligitur
quaecumque res pretio aestimabilis sive sit mobilis sive immobilis

actiones et iura, census et chyrographa et quaecunque tandem pecuniis aestimari et compensari solent. Quod si merces sint vitiosae vel in substantia vel in quantitate vel qualitate, committit venditor peccatum et obligatus ad restitutionem. Si vitium sit notabile minusque utilitatem reddat, tenetur venditor illud aperire: si vero sit manifestum, et ab emente facile deprehendi possit, non tenetur aperire mercator, nisi emptor sit plane stupidus et rudis; quemadmodum si vitium sit occultum et leve: tenetur tamen plerumque diminuere pretium pro ratione vitii. Pretium aliud est legitimum quod per publicam auctoritatem magistratus constituitur et consistit in indivisibili ita quidem, ut si quis plus recipiat vel minus det teneatur ad restitutionem, nisi donatio sit ingenua. Aliud est naturale, quod privatorum et naturali honorum pendentium iudicio determinatur et est triplex: supremum, medium, infimum: intra quorum latitudinem vendere licet et emere. Postrema vero regula valoris mercium modus metiendi: est iudicium mercatorum: nam uti cuilibet in sua arte credendum, ita et mercatoribus in mercium aestimatione. Sunt tamen variae causae pretium augendi vel minuendi: 1. Lucrum cessans aut damnum emergens. 2. Penuria vel abundantia mercium, multitudo aut raritas emptorum et paucitas vendentium. 3. Expensae ordinariae in parandis advehendis, conservandis mercibus factae: non item extraordinariae, quae per extraordinaria infortunia vel imprudentiam mercatoris sunt effusae. 4. Singularis

affectus et oblectatio ad rem quam vendit, quae tamen
venditori indicanda est. 5° Subhastatio, seu
venditio sub hasta, vulgo Germanice Versteigerung
in qua licet accipere summum pretium, quantum offertur,
etiamsi duplo rei valorem excedat aut non adaequet.
6. Modus vendendi quo res minutim et per
vices plures emuntur, maiori pretio ob maiores
labores vendi possunt. 7. Pretium mercandi. 8.va
Solutio dilata. Venditas vel mercatoris non est iusta
causa augendi pretium nec minuendi, etiamsi ven-
ditor merces pretio non egeat.

8. Negotiatio est, quando quis rem aliquam
sibi comparat eo animo, ut eam integram et non mu-
tatam cum lucro vendat vel permutet. Et haec est ne-
gotiatio proprie dicta: improprie dicta est,
quando quis emit, ut per industriam et laborem
mutet ac vendat. Utraque est licita. Prior tamen
est prohibita Clericis et Religiosis sub poena ex-
communicationis suspensionis depositionis amissionis pri-
vilegii immunitatis a tributis etiam spoliationis alia
bona, post trinam monitionem; quamvis hae poe-
nae non sint latae sed ferendae sententiae. Si tamen
Clericus vel Religiosus semel dumtaxat alterumve
actum negotiationis exerceat non peccabit mor-
taliter nec incurret praedictas censuras; quia circa
prohibentia negotiationem loquuntur de iis qui as-
sidue vel ex professo negotiari insistunt. Loquuntur

stam hinc negotiari per alios, praesertim si totus labor illis relinquatur; aut per se, si se abs sustentare non possit.

9. Monopolium est conventio quaedam de mercibus non nisi certo modo vendendis aut emendis. Aliud est, quod publica auctoritate constituitur, quando unus vel plures obtinent à Magistratu ut ipsis solis liceat aliquod genus mercium vendere. Et hoc est licitum, ita tamen ut Magistratus Monopolis taxet iustum pretium quoad res necessarias sine quibus vita civilis non potest consistere non autem circa arbitrarias, aliud est quod constituitur privata auctoritate quando aliqui inter se conveniunt de mercibus certo modo vendendis et semper aut plerumque est illicitum, quia semper violatur vel iustitia vel charitas vel utraque simul. ut, si plures inter se conveniunt de mercibus non nisi summo pretio vendendis aut si nonnulli tempore Messis vel alias emunt copiam frumenti aliasque merces ac eas retinent nec volunt vendere donec crescat pretium. aut si impediunt, ne alii merces inferant in urbem ut ipsi suas carius possint vendere.

Depositum est contractus in quo res aliqua alteri custodienda traditur. Aliud est purum, quando solum res accipitur in custodiam mere gratuita. Aliud mixtum quando aliquid solvitur depositario pro

custodia l. alio pacto acquirit. Speciem deposi-
tum habet sequestrum, quod tum datur quando res
circa quam litigatur apud aliquem deponitur redd-
enda victori lite finita. Interim si res sit
usu consumptibilis poterit ea depositarius uti
modo sit certus se, quando deponens repetiturus
est tantundem posse restituere.

Commodatum est contractus quo res aliqua
gratis traditur ad certum usum et tempus ea
lege ut eadem ipsa in specie finito usu resti-
tuatur.

Precarium est contractus in quo gratis con-
ceditur usus alicuius rei ad petitionem alterius do-
nec concedens repetierit.

13. Locatio est contractus, in quo rei usus
l. fructus l. opera pro certa mercede consequi-
tur. 14. Conductio v. est contractus in quo rei
usus l. fructus l. opera pro certa mercede acci-
pit. Est a. alia locatio rerum alia factorum:
illa est, quando quis fundum, domum aliasque
similes pro certa pensione alteri elocat.
hoc, quando quis operas pro certa mercede
alteri praestare promittit.

15. Emphyteusis est contractus, quo res immo-
bilis alteri ad longum tempus traditur cum pleno usu-

fruitur, pro annua pensione Dno reddenda. Si
emphiteuta pensionem non solvat per triennium, aut
in emphiteusi Ecclesiae per biennium, vel si possessio-
nem deteriorem reddat vel alienet ius emphiteuticum
sine consensu Dni, emphiteusis fit caduca, amit-
titque redditque ad Dnum cum omnibus meliorationibus fac-
tis. Opponuntur autem bonis emphiteuticis allodia
seu bona allodialia, hoc est bona seu praedia
propria suique cognomine alterius Dni directi. Ger-
maniae [illegible] vigent [illegible].

IV. Feudum est contractus quo dominium utile rei
immobilis alicui conceditur pro fidelitate et obsequio
personali exhibendo. Qui rem concedit dicitur feu-
dator vel infeudator: cui vero conceditur feudata-
rius aut vasallus. Huc pertinent etiam contractus
libellarius et superficiarius: hic est quo non con-
ceditur praedium aut fundum ad fruendum, sed so-
lam superficiem ad aedificandum vel plantandum:
quo iure mercatores in nundinis certam plateae
partem ad sua tuguriola exstruenda conducere
solent. Ille est quo emphiteuta vel feudata-
rius qui non habet dominium directum suam emphi-
teusim vel feudum alicui tertio pro pensione sibi
numeranda tradit. Sed de his contractibus copio-
sius de emphiteusi ac feudo consule Engelium
hoc titulo 10.

17. Pignus est contractus quo creditori res ali-
qua traditur, ut sit obligata in securitatem
debiti. 18. Hypotheca vero est, quando res
obligatur quidem, non tamen traditur. Illud in rebus mo-
bilibus, hoc in immobilibus locum habet. Possunt
autem in pignus vel in Hypothecam dari res omnes ex-
ceptis homine libero, stipendijs publicis militum
instrumentis aratorijs et animalibus ad aran-
dum destinatis et rebus sacris. Non tamen hoc casu ne-
cessitatis, pietatis ad captivos redimendos, vel ada-
lendos pauperes aut spe majoris utilitatis op-
pignorentur. Creditor, si debitum constituto tem-
pore non solvatur, potest pignus vendere, et quod
superest restituere debitori.
19. Mons pietatis est thesaurus seu cumu-
lus pecuniae collectus a pijs hominibus, ut inde
pauperibus gratis mutuum detur, ita tamen ut sortem
praefixo tempore reddant et aliquid tribuant
pro expensis, quae fiunt in conservatione ministro-
rum et ipsius montis. Est licitus, nec involvit
ullam speciem usurae: licet enim aliquid exigatur
a mutuatarijs, id tamen exigitur non ratione mutui
sed ratione expensarum, quae fiunt &c. ut plurimum exi-
gi unus vel tres floreni pro anno, nec alia
sit exactio, locum auctoritate principis vel Magistratus
introducta.

20. Cambium est permutatio pecuniae pro pecunia; dividitur in siccum et reale. Siccum est per quod non potest haberi lucrum licitum et iustum, quia non distinguitur a mutuo. Reale est ex quo licite lucrum aliquod hauritur. Et subdividitur in Manuale et Locale. Manuale seu Minutum est in quo permutatur pecunia praesens cum praesente minus bona cum meliori vel superat forma, materia vel alia utilitate et ex hoc licet capere lucrum ob officium cambiendi, damnum emergens et lucrum cessans, laborem quem adhibet in pecuniis numerandis commoditate monetae. Locale seu Cambium per literas est in qua permutatur pecunia praesens cum pecunia absente alibi restituenda. Etiam ex hoc potest accipi lucrum ob virtualem translationem, observato lucrum cessans et damnum emergens.

21. Contractus Societatis est conventio duorum aut plurium ad conferendum aliquid in commune lucrum. Est licitus, si singuli socii aliquid in commune contribuant et lucrum dividatur iuxta proportionem Geometricam eademque in damno servetur.

22. Ludus est contractus quo ludentes inter se paciscuntur ut victor accipiat id quod vel a colludentibus vel ab aliquo tertio depositum est. Est licitus iure naturae; imo si honeste fiat

spectat ad virtutem Eutrapeliæ: modo lu-
dentes de rebus à se possessis possint libere di-
sponere et cessantibus fraudibus, alter alterum
ad ludendum non pertrahat iniusto metu,
fraudibus, minis, conviciis.

23. Sponsio est contractus in quo duo
vel plures de veritate vel eventu alicuius certantes
sibi invicem aliquid spondent dandum ei, qui
veritatem fuerit assecutus. Est licita, si quis
in antecessum non certus sit de rei veritate.

24. Mutuum est contractus realis
quo res sua ita datur ut fiat accipientis
et similis in specie ac bonitate postea reddatur.
Possunt autem mutuo dari et accipi vinum, o-
leum frumentum pecunia, atque alia pondere
mensura et numero constantia usuque con-
sumptibilia. res non usu non consumptibiles
dicuntur potius vendi, locari, commodari.
Si reddatur res alterius speciei v.g. vinum pro
oleo tunc non proprie mutuum erit sed permutatio.

24. Usura est mutatio in pacto ut red-
datur aliquid pretio æstimabile supra sortem.
Est illicita non tantum iure positivo, sed etiam
iure naturali et proprie consistit in hoc si quis

ex pacto seu titulo iniusto aliquid supra sortem
exigat praecise ob carentiam pecuniae, vel ob
solutionis dilationem. Hinc si adsit titulus
gratitudinis, amicitiae, damni emergentis,
lucri cessantis, usura non erit. Unde Ale-
xander VII. hanc propositionem recte damnavit.
Licitum est mutuanti aliquid supra sortem ex-
igere, si se obliget ad non repetendam sortem
usque ad certum tempus. Dividitur usura
1. In mentalem et realem. Mentalis est
quando quis dat mutuum cum intentione acci-
piendi lucrum supra sortem, nec tamen illam in-
tentionem exprimit. Realis, quando quis
dat mutuum cum pacto explicito vel implicito
de lucro supra sortem recipiendo.
2. In Apertam et Palliatam. Aperta
est, quando quis expresse petit lucrum supra sor-
tem. Palliata, quae in aliquo contractu in-
tervenit licet prima fronte non appareat.
26. Antichresis. Est contractus, quo in-
ter debitorem et creditorem convenitur ut credit-
or utatur re oppignorata v.g. villa, agro,
horto, ac fructus inde tamdiu percipiat do-
nec sors restituatur. Et vocatur hic contractus An-
tichresicus, apud Germanos ein Pfandschilling.

Est per se usurarius et illicitus nisi-
ni per accidens excusetur in ratione lucri cessan-
tis v. damni emergentis aut ex alio iusto ti-
tulo. Poterit a. eius evitari labes usurari-
a, si res n. detur in pignus sed vendatur pro
debito, cum pacto retrovendendi si reddatur i-
dem pretium.

De poenis Simoniacorum agemus, ubi de Censuris.

28. Transactio est de re dubia vel controversia iam mota, non gratuita partium. Essentialiter requirit rem dubiam litibus subjectam; nec valet si fiat ex metu incusso in-

usus et cadente rei vitium constante.

29. Mandatum est contractus quo negotium aliquod gratis exequendum voluntarie suscipienti committitur expresse vel tacite.

30. Gestio negotiorum est quasi contractus quo quis alterius negotium sine mandato gerendum suscipit. Potest talis negotiorum gestor petere laboris sui compensationem et sumptuum factorum restitutionem, etiamsi res pereat antequam reddatur.

31. Tutela est quasi contractus quo tutor ad procuranda commoda et bona minorum obligatur ex iustitia, perinde ac si ex contractu ea obligatio suscepta fuisset. Supplente nimirum lege vel Magistratu vim contractus.

Curatela est idem quod tutela, sub eadem distinctione, quod tutor solum detur impuberibus etiamsi sint inviti, et principaliter, ut curet eorum educationem et institutionem. Secundario vero etiam bonis illorum respectu eorum negotiorum. Curator vero datur minoribus post annos expletos pubertatis usque ad annum 25um completum. Datur autem non invitis nisi in certis casibus et principaliter illorum rebus, et secunda-

rio 2dae personis.

32. Testamentum est voluntatis nostrae iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam vult fieri, cum directa heredis institutione. Est species donationis ideoque inter gratuitos numeratur. Dividitur in Scriptum et nuncupativum. Scriptum quod alias clausum dicitur quinque requirit: 1. ut conficiatur Scriptura et claudatur in qua continetur voluntas testatoris. 2. ut septem adhibeantur testes idonei, hoc est non defectuosi, non caeci, non surdi non muti, non prodigi, non furiosi non infantes, non religiosi, non cognati, qui testatoris potestate sunt: quibus additur heres ipse et qui in eius sunt potestate: sed mares, puberes, liberi, ad id rogati et vocati. 3. Ut coram ipsis uno eodemque tempore dicat testator illud esse suum testamentum, illudque subscribat propria manu, si scit, si vero minus adhibeat octavum testem qui loco eius subscribat. 4. Ut eodem tempore subscribant testes illi septem suoque vel alieno annulo signent. 5. Ut scribatur nomen heredis. Nuncupativum seu apertum duo requirit. 1. testes septem ut supra. 2. Ut an

diant testatoris voltm l. scripta l. voce prola-
ta. Subscriptio a. sigillum non sunt necessaria
verum hae solemnitates in iure civili requisita
non requirunt ad testamentum factum ad causas
pias; sed sufficiunt in foro externo quae sunt
iuris gentium scil. duo testes. In foro a. con-
scientiae supposita potestate disponentis sufficit
scriptura, nutus l. aliud signum testatoris abs-
que ullo teste. Sic in v. p. testari qui haere-
des instituit, et quae alia quoad pro diver-
sitate personarum ac locorum requirunt l. suffi-
ciunt, noscunt periti diversorum locorum no-
tarij et Iudices. Id solum adjicio quod si
cuiuscunque voluntas ultima non valeat iure
testamenti, saltem valere possit iure Codicilli
l. alio cuiuscunque tituli iuxta illud: Si non
valet quod ago, ut ago, valeat omni meliori
modo, quo valere pot. Haec de Contractibus.

§. 4.

de Iniurijs.

Conclusio 1. Iniuria est actio l. eius omis-
sio contra ius alterius. Alia est formalis sive
voluntaria laedens ius alienum. Alia materialis si

absque cognitione et voluntate laedas ius alterius. Distinguitur a. iniuria ab iniustitia 1. quia iniuria opponitur tantum iustitiae commutativae et iuri alterius stricte sumpto, fundatque obligationem restituendi; at iniustitia opponitur iustitiae in communi, adeoque tam distributivae quam commutativae, legali et oeconomicae, nec semper fundat obligationem restituendi. 2. Quia iniuria potissimum sumitur pro ipsa actuali violatione iuris alieni: iniustitia v. l. pro habitu l. pro actu.

Axioma quidem commune est: volenti et consentienti non fit iniuria. Sed in distinctione accipiendum est. Volenti et consentienti voluntate efficaciter cessiva iuris non fit iniuria: volenti v. et consentienti consensu inefficaciter cessivo iuris fit proprie iniuria; quia tunc violatur ius alterius.

Conclusio 2. Iniuria in bonis fortunae potissima est furtum. Complexe est furtum rei alienae acceptio, domino rationabiliter invito. Potest a. dominus dupliciter esse invitus, nempe quoad substantiam quae accipitur l. quoad modum accipiendi tantum. Priori modo fit furtum proprie dictum, posteriori non illud: neque contra-

bitur obligatio restituendi. Dividitur autem furtum Generice sumptum in Sacrilegium, peculatum, abigeatum, plagium, rapinam, vel furtum simplex.

Sacrilegium est, quando aufertur res sacra vel etiam profana de loco sacro. Debet autem res profana esse sub immunitate loci sacri hoc est in servitium templi deputata vel illuc eo fine delata, ut immunitate gaudeat.

Peculatus est, quando quis furatur res ad fiscum aut bona Principis pertinentes.

Abigeatus est, quando quis animalia, quae in grege pascuntur abigit. Unde eiusmodi raptores vocantur abigei, seu abactores.

Plagium est, quando quis aufert homines sive liberos sive servos, et in servitutem suam redigit.

Rapina est ablatio rei alienae per vim facta. Ubi advertendum vim stricte sumptam posse fieri non tantum per impetum et aggressionem membrorum aut instrumentorum, sed etiam metum gravem iniuste incussum.

Furtum simplex est occulta rei alienae acceptio, domino rationabiliter invito. Distinguitur

a. furto, à rapina et sacrilegio specie distinguitur. Et
sunt peccata ex genere suo mortalia, per accidens tamen
ob materiae parvitatem et indeliberationem eorum venialia.
Quae porro quantitas requiratur in materia furti ad
peccatum mortale, tot fere sunt sententiae quot capita.
Ego plurimorum opinionibus omissis illam quantitatem
in materia furti notabilem censeo, cuius amissio,
spectata hominis conditione, causare solet tristitiam
et animi dolorem imperio voluntatis difficulter
impedibilem, qualis est quae plebeo operario ad con-
gruam sustentationem pro uno die sufficeret. In hanc
autem sustentationem computari debet victus, ve-
stitus, et habitatio ad bonam conservationem sui sine
luxu tamen et extra ordinariis sumptibus: et hoc
communiter summa Anno 1670. quo San-
gall. missarum stipendium distinctum ediderunt, ad duo-
decim circiter bazeos vel aliquanto amplius
excrevit. in nostris vero partibus communiter ad 6.
7. vel 8. bazeos adeoque ad dimidium circiter
florenum. Sed cum diversitate temporum ac lo-
corum pretia rerum crescant aut decrescant
in praelatum certe nihil potest statui. Et in
necessitate excusatur etiam à vitio furti ablatio
rei notabilis. Necessitas autem est triplex. 1. Communis
qua communiter laborant pauperes aperte vel oc-
culte mendicantes. 2. Gravis, in qua fere

simile exponitur periculo vitae notabiliter abbrevi-
andae, incurrendi gravis ac periculosi morbi, ca-
rendi multorum bonorum, fortunae, famis, nudi-
tatis, captivitatis, gravis infamiae, aliorumque
similium malorum, et in communi hominum aestimatione
valde notabilia censentur. 3. Extrema, in qua
quis exponitur periculo vitae moraliter certo a-
mittendae, vel morbi incurabilis contrahen-
dae. Qui furatur in communi necessitate, peccat mortali-
ter et tenetur ad restitutionem. Sin extrema, fur-
tum non committitur. Nec probabiliter in valde gravi:
quia ex tali necessitate facilis est transitus ad ex-
tremam.

Conclusio 3. Iniuria in bonis famae et
honoris consistit maxime in iudicio temera-
rio, detractione, contumelia et susurra-
tione. Explico: Fama, prout hic sumitur, est
bona aliorum existimatio de bonis alterius;
eiusmodi bona sunt: Virtutes, ingenium,
Doctrina, Divitiae, bona valetudo, Nobili-
tas, forma, favor Magnatum etc. Honor
est externa testificatio de alterius excellentia
super alios. Unde fama et honor differunt
per hoc quod illa proprie consistat in interno
iudicio de bonis alienis: hic vero in testificatione

externa illius indicij; hoc v. testificatio semper est coniuncta l. cum reverentia et submissione ipsius testificantis l. cum voto promovendi reverentiam et submissionem in alijs propter talem excellentiam, et quamvis ad honorem requirantur signa externa, l. instrumenta significantia nostram internam existimationem, possumus tamen erga Deum et Sanctos absque signis externis solo motu interno eorum excellentiam testari. Honor v. differt à laude quod ille in submissione ac reverentia externa praeferat unum alijs ob eius excellentiam: laus v. respicit dumtaxat virtutem qui laudatur, in reverentia ac submissione praeferendo alijs nec ne. Ex honore tandem et laude oritur gloria, quae est clara quaedam et copiosa notitia de alterius excellentia.

Iudicium temerarium in Genere sumptum est sinistra existimatio de bonis alienis concepta sine sufficienti fundamento. et dividitur in Iudicium temerarium specifice sumptum, malam opinionem suspicionem et dubitationem. Iudicium temerarium specificum est firma ac sententia ex levi fundamento lata circa alterius ex rebus ad bonam existimationem spectantibus. Opinio est iudicium sinistrum de alterius bonis con

oritur sine sufficienti fundamento in formidi-
ne oppositi, et in formido fuit, et iudicans
paratus sit ad veritatem magis investigandam
et facile in alteram opinionem inflecti potest.
Suspicio est iudicium internum de probitate ali-
cuius mali conceptum ex fundamento levi. Di-
fert ab opinione, quod haec sit assensus ma-
gis firmus et fortioribus, non sufficientibus tamen
motivis nixus, quam suspicio. Dubitatio est
leve iudicium, quo quis iudicat, dubium esse,
an alter sit bonus. Iudicium temerarium speci-
e sumptum est peccatum mortale, quia per hoc au-
ferimus proximo bonam famam apud nosmetipsos
uti per detractionem apud alios. Opinio vero
temeraria, suspicio et dubitatio communiter sunt
peccata venialia et vel nunquam vel raro mor-
talia, quia non ita laedunt famam proximi,
et relinquant animum dispositum ad veritatem
magis investigandam. Fieri tamen potest iuxta
Doctores ut suspicio sit grave peccatum, si nimi-
rum ex levissimo indicio suspiceris de viro
religioso probatae vitae, eum esse haereticum, li-
bidinosum etc.
Detractio est alienae famae iniusta apud a-

lis violas. Est peccatum ex genere suo mortale et fit
tribus modis: dicto, scripto, l. alio signo. <u>Dicto</u>
si quis alteri affingit vitium falsum l. manifes-
tat verum, nondum aliis notum. <u>Scripto</u>, si-
quis alterum per epistolas libros l. alias per ca-
lamum infamat. quod maxime fit per libel-
lum famosum vulgo <u>Pasquill</u>, et l. est scriptu-
ra iniuriosa alicuius infamiam nondum publi-
cam complectens, eo fine, ut fiat publica.
<u>Alio signo</u>, si quis alterum quibuscunque factis
aut signis infamat, quae verbis aut scrip-
turis aequivaleant; ut si alicui appendas
cornua ad ianuam ad significandum adulte-
rium eo ~~magis~~ In specifice loquendo fit
detractio ~~modis~~ octo, directe quatuor
quatuor indirecte, iuxta hos versiculos:
Imponens, augens, manifestans, in mala vertens:
Qui negat, aut minuit, reticet laudatque remisse.
Quae omnia sunt peccata mortalia nisi l. levitas
materiae, l. inadvertentia excuset. Imo qui
detractionem in re gravi voluntarie audit
et admittit, peccat mortaliter. gravius tamen pec-
cat, qui alium ad detrahendum inducit in-
terrogando, excitando, gestibus annuendo, arri-

dendo, l. ejus laudando, aliisque similibus modis cooperando: quia peccat in primis contra scandali dando occasionem dat ruinae scandalis ipsi detrahenti: deinde committit peccatum injustitiae sicut et ipse detrahens, ac proinde hoc deficiente, tenetur ad restitutionem.

Contumelia est injusta honoris violatio in praesentia alterius facta. Est peccatum ex genere suo mortale, a detractione specie distinctum: quia licet fingamus detractionem esse licitam adhuc tamen erit ratio et motivum sufficiens prohibendi contumeliam. Dividitur a. contumelia generatim sumpta in contumeliam specialem, convitium, improperium, derisionem et subsannationem. Contumelia specialis est quando alteri objicitur defectus animi: convitium, si defectus corporis; Improperium, si defectus bonorum fortunae: Derisio, quando confundis proximum et verbis irrisoriis erubescentiam inducis. Subsannatio quando alium illudis ridiculis aut exterioris corporis gestibus. Omnes autem hae contumeliae sunt ejusdem speciei; si v. fiant parentibus aut superioribus nova superaddunt malitiam con-

tra pietem parentibus aut observantiam superi-
oribus debitam.
3º Susurratio est iniusta alienæ famæ vi-
olatio per quam dissolvitur aut læditur amicitia
inter amicos. Est peccatum ex genere suo mortale.
et superaddit detractioni aut contumeliæ
speciem alteram, semper includit: novam
malitiam specificam ex dissolutione amicitiæ re-
sultantem.
Conclusio 4. Iniuria quæ per occisionem vel
mutilationem fit, ex iis facile cognoscitur quæ
diximus in præcepto 5º. Non occides.
Conclusio 5. Iniuria quæ per stuprum et
adulterium irrogatur ex iis satis superque elucescit
quæ diximus in præcepto 6.
Conclusio 6. et ultima. Iniuria sæpe
contingit in bonis spiritualibus. Explico: nomine
bonorum spiritualium intelliguntur non tantum supernaturalia
v. g. gratia Dei, Sacramenta, Sanctitas animæ,
virtutes, salus æterna, sed etiam naturalia, v.
g. usus rationis, sua libertas, voluntas religi-
endi religionem etc. quæ bona lædi possunt
vel omnino tolli per alterius malitiam; gratia si-
quidem, Sanctitas et virtutes violantur,
vel tolluntur per philtrum venenum etc. Liber

tas imminuitur aut tollitur per vim fraudem; vol-
untas ingrediendi religionem persuasiones, aut
dissuasiones habentes quandoque v. solum blan-
ditijs precibus et inductionibus non gravior ma-
litiosis constantes. Unde tam circa hanc quam
alias omnes enumeratas iniurias enascuntur
obligationes restituendi, l. graves l. leves l.
etiam nullae. Quare sit

§. 3.
de Restitutione.

Conclusio 1. Restitutio est redditio rei alienae l. in se l. in aequivalenti. Alia est proprie et rigorose accepta, alia improprie accepta. Restitutio improprie accepta est, per quam redditur quidem alteri id, quod suum est, sed non quod iniuste sublatum est, ut, cum mutuum ~~redditur~~, depositum, pignus commodatum, inventum &c. Proprie dicta est actus iustitiae commutativae, per quem reparatur res aliena l. laesio, ita, ut vi talis reparationis laesus perinde se habeat ac si laesus non fuisset. Et de hac potissimum hic loquimur. Est necessaria ad salutem est non quidem necessitate medij sed necessitate praecepti. Ratio

prioris est; quia fur v.g. pt obtinere salutem sine
restitutione si eam facere n. poss. posterioris dictum
illud S. Augustini non dimittitur peccatum nisi resti-
tuatur ablatum: et illud lumine naturae notum:
Quod tibi vis fieri facias etiam alteri. Ergo
Oritur a. restitutionis obligatio ex triplici ra-
dice: praecipue

1. Ex rei acceptione praecipue spectata
quando scil. res aliena sine tua culpa theologica
et sine interveniente contractu ad te pervenit
teneris restituere eam certis cum limitationibus.
Nam illa res l. adhuc extat apud te l. non:
si extat teneris illam in individuo restituere
ubi primum intellexeris esse alienam et sine incom-
modo potes restituere. Si n. extat distinguen-
dum est: si ex illa factus es ditior, tantundem
teneris restituere, quantum factus es ditior
quia nemo pt aut debet ditescere ex bonis
alienis. Communis P. cum PP. Molina de
Lugo et Laymann probabiliter tradunt te n.
teneri ad restitutionem, etiamsi factus sis di-
tior ex revenditione rei alienae bona fide
facta, hoc n. esse fructum tuae industriae
ac laboris. Si non es factus ditior ad nul-
lam teneris restitutionem.

2. Ex iniusta laesione, furto scil. aut alio

quocunque damno iniuste illata, v.g. stupro, ad-
ulterio, homicidio, &c tenetur restituere, etiamsi
inde nihil sis locupletior factus. Imo etiamsi dam-
num factus sis. Oritur a. iniusta laesio ex dup-
lici culpa: theologica, et iuridica seu civili.
Civilis est omissio alicuius diligentiae ex qua
aliquod incommodum sequitur. Theologica est peccatum
mortale l. veniale. Hinc etiam quo modo vo-
cari potest culpa theologica, quae committitur ab Atheis,
l. etiam gentilibus. Et hic regula generalis haec
est: nemo unquam tenetur ad restitutionem ratione
damni illati etiam maximi, quando illud dam-
num profluxit ex actione, quae vere non fuit
peccatum. Quod est intelligendum in foro conscientiae et
ante iudicis sententiam: nam in foro externo si quis
a iudice condemnetur ad restituendum, tenetur
morem gerere, maxime si intervenerit culpa
saltem levis iuridica. Qui v. alteri grave
damnum intulit cum gravi culpa theologica seu
cum peccato mortali contra iustitiam tenetur sub mor-
tali illud reparare: non tenetur, qui damnum
licet grave, intulit cum peccato tantum veniali
nisi sub veniali.

3. Ex contractu oritur obligatio resti-
tuendi quando res tibi commodata, locata
deposita tua culpa perit. Imo si nullam

culpâ nec theol. nec civile comiserit, quia Reipubl.
bonum salus et utilitas exigit, ut Magistratus
possint condere leges ad bonum comune facientes
atque etiam in conscientia obligantes. Ex quibus solvitur
sit problema, nempe leges civiles non obligare
in foro conscientiae et ante iudicis sententiam, nisi
in casu transgressione intervenerit culpa
lata seu peccatum theologicum. Tenetur etiam ex contra-
ctu saltem implicito qui aliis ex officio male
administrato damnum infert ex culpa lata
non autem ex culpa levi vel levissima in officio
comissa. Porro non tantum, qui primaria est al-
terius iniustae damnificationis causa, incurrit ob-
ligationem restituendi, sed etiam qui est secundaria,
adiuvans, seu cooperans, cuiusmodi causas authores
assignant novem in hoc metro comprehensas
Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.
Iussio denotat illum, qui alteri vel expresse vel
implicite aliquid mandat et peccat mortaliter
et tenetur ad restitutionem si ob illius man-
datum alteri grave damnum iniuste infe-
rat. Si v. g. mandes quidquam alteri; at ille
non tuis dictis motus, sed ex propria malitia dam-
num inferat: aut si dubites rationabiliter an ex tuo

iussu feceris, aut si iussionem revoces, antequam opus perficiatur, aut tuo iussu opus illud damnum auferres, non teneris ad restitutionem.

Consilium non tantum illum denotat qui dat consilium, sed etiam eum, qui adhibet preces, excitat approbat dat munera, ut alteri damnum inferatur. Et qui sic efficaciter influit in damnum alterius, tenetur ad restitutionem. Si vero quis dubitet, an efficaciter influxerit, aut consilium malum revocet antequam alter exequatur: aut persuadeat alteri iam ad furandum determinato ut furetur minus vel etiam aequale, vel alteri, non tenetur ad restitutionem.

Consensus denotat illum qui voce sua signis externis manifestata approbat alterius facinus damnosum. Et si haec approbatio est vera causa damni, sive quando in hoc consensu damnum illatum non fuisset consentiens tenetur ad restitutionem. Si vero plures per suffragia iniusta inferant damnum, neque unus aut plures volunt restituere suam partem, tenetur quilibet totum damnum reparare licet habeat deinde actionem contra reliquos. quia quilibet in particulari cooperatus est ad totum damnum.

Quamvis non omnino ausim improbare opinionem Ro-
vendorffij apud Dianam Tract. 4. resol. 79.
arbitrantis singulos non obligari, nisi tamen ad
suam partem, quod etiam docet de pluribus sua-
dentibus simul idem damnum, si consilium eorum
sine aliorum consilio non fuisset efficax. Si a-
feras suffragium ad iniustum damnum, quod sis
certo inferendum per praevia suffragia a-
liorum, non teneris ad restitutionem sed ad con-
fessionem. Si tamen dubites, vel speres tuo suf-
fragio contrario posse rem impediri, et tamen per-
gis iniustum suffragium ferre, a restitutione
non excusaberis; quemadmodum si primus feras
suffragium iniustum, sciens pro certo, alios
non attento tuo calculo laturos suffragium
iniustum.

Palpo signat adulatorem, qui alium lau-
dando, blandiendo et similibus modis excitat
ad damnum inferendum. Tenetur ad restituti-
onem, quando ejus adulatio est vera causa dam-
ni illati.

Receptus signat receptorem sive illum,
qui furi dat securitatem in sua domo ser-
vando instrumenta, custodiendo praedam
occultando etc., si est causa damnosum alijs

illatorum tenetur ad restitutionem. non tantum ille, qui
furem aut latronem ex charitate tantum vel metu gra-
vi recipit et occultat, ne à lictoribus depre-
hendatur. Tenetur autem ille ad restituendum,
qui res à fure sublatas in custodiam reci-
pit, nec eas cum suo incommodo, vero domino
restituit. uti etiam ille procurator vel ad-
vocatus, qui furenter alterum defendit ne
cogatur à iudice ad iustam restitutionem.

Participans est ille, qui mala fide
aliquid participat de praeda; item qui ac-
tione iniqua praebet auxilium v.g. parando
instrumenta ad occidendum, applicando
scalas ad furtum, et tenetur ad restitutionem
damni vel pro parte vel insolidum: pro parte
quidem si influxit in partem tantum damni
in solidum si in totum damnum. Hinc mi-
les gregarius, qui alios non induxit, non te-
netur ad restitutionem totius damni à to-
to exercitu illati, sed tantum pro sua parte
quia tantum causa partis fuit. Ille vero qui
agit excubias, scalas applicat, et tenetur de-
ficientibus aliis, ad totum damnum reparandum:
quia vere est causa totius damni, ut inter DD.

ita si quis venenum vendat, quo alter animum
interfecit, tenetur ad restitutionem, si sciverit
venenum destinari ad alterum occidendum, se-
cus si alter venenum petierit ad noxia ani-
malia occidenda.

Mutus dicitur si non prohibet, non obstat,
non clamat cum si ex officio tenetur, ut superior.
Non obstans, qui non impedit damnum ad
quod impediendum ex officio obligatur. Non
manifestans qui alterius delictum non indicat
quando ex officio vel ex iustitia indicare
tenetur. Et tenentur hi tres, licet tantum nega-
tive cooperentur ad malum ad damnum ad
restitutionem, si haec duo concurrant;
1.o si ex iustitia hoc est ex officio stipendio
vel pacto sint obligati resistere et damnum
impedire. 2. si resistendo damnum impe-
dire poterit. Si quod ex his duobus desit,
nemo tenetur ex iustitia alterius damnum im-
pedire adeoque nec restituere quamvis ex
charitate obligetur sub mortali. Hinc Con-
fessarius si non moneat poenitentem ut re-
stituat non tenetur restituere, si non sit pa-
rochus, nec ex officio curam animarum habeat ut
religiosi, cum custodes v. g. rerum, sylvarum, agro-

cuſtodes, si non obstent aut delinquentes non manifestant
tenentur ad restitutionem damnorum illatorum: non tamen
ad multas pecuniarias deprehensis constitutas.
cum eas neque ipsi deprehensi solvere teneantur ante
condemnationem. Si quis tamen damnum impedire non
potest nisi cum gravi suo incommodo, non tenetur re-
stituere etsi non impediant. quia nemo censetur le
obligatus ad impedienda damna aliena cum
gravi suo incommodo. Unde Principes et Belli
Duces excusantur, si sine gravissimo periculo suos
milites a praedis iniustis cohibere non possint. Uni-
versim a. causae à restitutione excusantes pro-
veniunt quatuor ex capitibus:
1. Ex parte ipsius debitoris excusant à re-
stitutione 1. impotentia, quamdiu durat. 2.
grave damnum debitoris sive corporale sive spi-
rituale. 3. Ignorantia, vel etiam prudens du-
bitatio circa faciendam restitutionem. 4. In-
gressus religionis. 5. Cessio bonorum. Neque tamen
debitor tenetur bonis omnibus cedere, sed potest abscon-
dere necessaria ad tenuem et honestam sui status con-
servationem. Si tamen postea redeat ad statum pin-
guiorem, tenetur adhuc ad restitutionem vel ad solu-
tionem. Etsi contrarium teneant nonnulli doctri-

nantes, debita per cessionem non sopiri solum, sed ex-
tingui. Qua de re attendenda est consue-
tudo locorum et voluntas creditorum. 6. Justa
compensatio, seu deductio.

2. Ex parte creditoris excusant à resti-
tutione 1. condonatio l. remissio libere facta
iure non repugnante. 2. Notabile damnum
temporale l. spirituale, quod creditori, aut ali-
cui tertio eveniret, si debitum restitueretur.
3. Occulta compensatio, quae fit creditore se-
ipse.

3. Ex parte rei acceptae excusant à
restitutione 1. rei interitus sine sua culpa
modo illa bona fide acceperis, aut, si mala,
peritura eodem modo fuisset apud Dominum.
2. Rei alienae assumptio in gravi l. extrema
necessitate. 3. ~~Restitutionis~~ apud Confessarium
detentio seu restitutionis omissio; etsi contrarium
probabilius, si non probabilius sentiant alii.

4. Ex parte publicae potestatis excusant
à restitutione 1. Legitima praescriptio seu
usucapio. 2. Sententia iudicis. 3. Auctoritas
Summi Pontificis, qui potest dispensare ut
quod alias deberes restituere pauperibus pos-
sis servare, et in proprios usus impendere, quia
obligatio restituendi pauperibus est minoris oneris, quod

tolli potest per dispensationem.

Ordo in restitutione servandus est duplex. 1. Circa quos debet restituere. 2. Circa quibus restituendum est.

In primo primo loco et ante omnes reliquos tenetur restituere rem furto ablatam qui eam habet. 2. Si res furto ablata sit solum illatum damnum tenetur primo restituere is, qui alios coegit, qui dolo aut fraude induxit qui suo nomine fieri iussit vel ipse fecit. 2. Tenetur executor qui ab alio motus damnum intulit. 3. Omnes illi sine ordine, qui aequaliter ad damnum concurrerunt. Si vero qui primo tenetur, damnum integrum resarciat, aut ipsi condonetur, ceteri manent a restitutione liberi, si vero restituant illi qui secundo tantum vel tertio loco tenebantur compensatio illis facienda est qui primo loco tenebantur, quod si uni ex his condonetur manebunt adhuc et principalis et ceteri obligati ad faciendam restitutionem excepta illa portione quae uni ex illis est condonata. 3. Post causas positivas et ultimo loco

tenentur ad restitutionem casu negativo v. g. mu-
tuus non obstante.

In secundo si bona debitoris sufficiant ad satisfaciendum omnibus creditoribus, nullus ordo et iustitia debet observari. Si non sufficiant praeferenda sunt debita certa incertis. Inter certa v. 1.o debet restitui res aliena adhuc extans sive ex furto, sive ex deposito habeatur. 2. expensae factae pro funere debitoris vel alterius ad debitorem spectantis v. g. filij, uxoris. 3. debita realia inter quae, seclusis privilegijs praeferenda, quae tempore sunt priora. 4. Personalia ubi praeferuntur quae debentur ex contractu oneroso illis quae debentur tantum ex gratuito.

Conclusio 2. Furtum mortale inducit obligationem restituendi sub mortali e certa est eius, qui v. g. eidem personae modicum surripit animo continuandi, donec perveniat ad notabilem quantitatem, peccat mortaliter non tamen tenetur ad restitutionem sub mortali, nisi reipsa perveniat ad notabilem illam quantitatem. Si non habet animum perveniendi ad notabilem quantitatem tamen si tandem ad eam inadvertenter

ex occasione perveniat non peccat mortaliter, ubi tamen advertit, se iam pervenisse ad materiam notabilem tenetur restituere sub mortali. Sed ex circumstantiis probabiliter etiam a peccato mortali immunis retentionis si tantum restituat, quantum sufficit ut illud damnum non sit amplius grave. Qui pluribus personis modica furatur et intendit seu advertit se pervenire ad quantitatem notabilem quae tamen maior esse debet, quam si furta fierent eidem personae peccat mortaliter, et debet restituere res furto ablatas propriis earum dominis: quod tamen saepe moraliter impossibilis huiusmodi restitutio, sufficit si ea fiat pauperibus, quod locum habere potest non infrequenter in mercatoribus, cauponibus, molitoribus, qui a diversis personis modica subtrahunt.

3 Filius familias, qui furatus est patri quantitatem notabilem, qualis esse censetur in nostris partibus respectu cuiusdam mechanici florenus, respectu nobilis aut praedivitis tres aut quatuor floreni, tenetur vel rem ipsam, si adhuc apud se existat restituere. vel si non amplius existat ex bonis castrensibus seu quasi castrensibus, damnum resarcire. si etiam hoc de-

sint debet illatum damnum compensare fratri-
bus in hæreditatis divisione, nisi et ipsi forte
similia acceperint, vel ei pater vel fratres condo-
naverint aut ipse patri ac familiæ præsti-
terit obsequia plura et singulari commen-
danda præ aliis fratribus.

Uxor potest aliquid accipere ex bonis mariti
sine peccato saltem gravi et consequenter sine o-
nere restitutionis in his casibus.

1. Si accipiat et expendat quantum expen-
dere solent aliæ ejusdem conditionis et bonæ [illegible]
uxores. 2. Si quid expendat ex interpre-
tativa licentia mariti v.g. dando eleemo-
synas iis præsertim qui sunt constituti in
extremo vel etiam gravi necessitate, imo, si sint
parentes vel fratres etiam in levi. 3. Si ex-
pendat ad avertendum aliquod damnum fa-
miliæ suæ impendens. 4. Si accipiat et
expendat ea pro victu, vestitu et aliis re-
bus sibi vel familiæ necessariis; si extra prædic-
tos casus materiam notabilem subtrahat resti-
tuere debet ex bonis paraphernalibus; si de-
sint, debet damnum illatum compensare per la-
borem et industriam extraordinariam.

Famuli et ancillæ etsi accipiendo de rebus esculentis et poculentis coruq; modo eas non alijs sed ipsi absumant, nec accipiant in magna quantitate, non peccant mortaliter, tenentur tamen in alijs rebus restituere eodem modo, quo alij extranei.

Mercatores, qui falsa mensura l. libra, plures cives defraudarunt, debent restituere ipsis civibus vel adhibendo deinceps maiorem mensuram l. libram etc: l. pauperibus magis eiusdem civitatis.

Milites qui passim pluribus damna intulerunt, licet ut plurimum cognoscant l. adire non possunt, satisfaciunt, si pauperibus l. locis pijs ~~[illegible]~~ restituant. Duces belli qui suis militibus eiusmodi, nocivam libertatem permittunt ante omnes gravissime peccant et tenentur ad restitutionem faciendam illis communitatibus ac locis, quibus fuerit à suo milite grave damnum illatum etc. Religiosi etsi proprie loquendo non possunt restituere, quia nihil habent proprium, possunt tamen ac debent damnum monetario illatum compensare

l. magis laborando, l. sibi ex comestis subtrahendo, l. denique alienda ab amicis procurando. Hoc tamen ultimo in monasteriis bene ordinatis locum non habet, cum Superiores nolint aliquid acceptari sine sua facultate; quod si v. facultas peteret, deberet Religiosus seipsum prodere ac infamare, ad quod tamen obligatus non est.

Conclusio 3. Fama restituenda est et compensanda omnia damna secuta l. ex impositione criminis falsi, l. propalatione veri, sed adhuc occulti. Probatur: utroque detractio est contra iustitiam: ergo etc. hinc sequitur.

1. Qui per iniustam detractionem causa fuit, ut alter ab officio deiiceretur, tenetur omnia damna inde emergentia plene compensare. Si v. tantum causa fuit ut officium non consequeretur, tenetur tantum ad valorem spei officii obtinendi, non ad integrum valorem officii.

2. Qui sine culpa theologica detraxit alteri, tenetur ad restitutionem famae, ubi primum advertit infamationem suam fuisse obiective iniustam: non tamen tenetur ad compen-

sanda damna inde secuta. Pro teste Syrasti-
lto et alijs neque tenetur ad restitutionem famæ
magno cum suo incommodo.

3. Reus qui negavit delictum in pre-
iudicium famæ accusatoris aut testium non sa-
tis probantium tenetur ad restitutionem et con-
fiteri delictum si iudicialiter interrogetur, quam-
vis gloriosum etiam sit probabile in casibus gravio-
ribus et capitalibus non autem in quibus agitur
tantum de poena civilia et regulari, quae
est tantum medicinalis. Si vero reus non interro-
getur iudicialiter et servato iuris ordine
non tenetur confiteri delictum nec per con-
sequens restituere famam accusatoris aut
testium. quidquid sit an negando committat
mendacium.

4. Obligatio restituendi famam non tran-
sit ad heredes detrahentis, nisi ex iniusta
infamatione alterius secutum sit damnum tem-
porale: hoc enim heredes tenentur resarcire.

5. In restitutione famæ tenetur aliquis
dicere se falsum dixisse vel mentitum esse;
et si non sufficiat debet etiam iuramentum ad-
dere. Si vero propalaverit crimen verum,

modo fuerit occultum, potest dicere se fuisse mentitum, quia revera non dixit veritatem publicam, quam sola licebat dicere.

6. Fama non satis restituitur, qui infamatum in una materia laudat in alia; quia per se loquendo restitutio facienda in ea materia in qua damnum illatum est, nisi id fieri non possit sine notabili maiori incommodo detrahentis quam passus sit infamatus: aut homines suspicari possint, eiusmodi exhortationem solum fieri eo fine ut restituatur fama ablata. Tunc enim melius est et infamatis gratius atque utilius eum in alia materia laudare vel etiam specialiter honorare, quam factas detractiones revocare.

7. Qui famam restituere non potest, non tenetur facere compensationem pecuniariam proprie pro infamia. Tenetur autem resarcire damna temporalia, si quae sint ex infamia secuta.

8. Revocanda est detractio per se loquendo non solum apud immediatos, sed etiam apud mediatos Auditores, maxime si infamatus fuerit vel facile suspicari potuerit auditores immediatos timen audita aliis reve-

latores. Quamvis in praxi occurrere possit casus, in quo nulla sit obligatio restituendi famam apud Auditores mediatos.

9. Qui alteri famam abstulit per libellum famosum l. aliud signum externum, tenetur ad restitutionem publicam l. scripto l. praeconis voce faciendam. Qui v. alterum affecit contumelia l. alias quandocunque inhonoravit tenetur honorem restituere non tantum apud illum quem inhonoravit sed etiam apud eos, coram quibus inhonoratio facta est. pro inhonoratione a. occulta, quae sine famae imminutione et sine alio damno facta est, facienda est restitutio non tantum per communia signa honoris sed exhibenda sunt specialia. Qui per susurrationem alteri detraxit, et discordias seminavit, tenetur non solum restituere famam sed etiam partes inter se dissidentes conciliare.

Causae et circumstantiae detractionem excusantes à peccato mortali sunt 1. Parvitas materiae. 2. Inadvertentia, et indeliberatio. ac in quo tamen casu si detractio sit gravis, tenetur ad restitutionem non minus quam si

deliberate facta fuisset. 3. Si defectus sunt
sint naturales. 4. Si crimen reveles uni tantum vel
alteri viro prudenti, qui non sit ulterius revela-
turus. Ratio quia tunc non sit probabilis. 5. Si reveles
iniuriam gravem, amico fideli ad leniendum do-
lorem, petendum auxilium vel consilium. 6. Noto-
rietas criminis, facti et famae. 7. Evulgatio
mox futura, si tantum per hoc anticipatione sequ-
eretur grave damnum, certum peccatum mortale contra
iustitiam et charitatem. 8. Si infamem in
uno crimine infames in alio valde affini
et moraliter connexo. 9. Evitatio graviorum
tormentorum. 10. Si a. solum ut audita
referas et ex tua auctoritate non affirmes
de rei veritate, sed dubitatione potius insi-
nues. Ratio quia tunc non sit improbabile. 11. De-
linquentis emendatio. 12. Evitatio gravis dam-
ni proximi. 13. Si reveles crimen cum poe-
nitentia et emendatione. 14. Propria
vindicatio. 15. Si detrahas alteri genera-
libus tantum nominibus peccatorum mortalium v.g. esse
superbum, invidum etc. quamvis interdum
detractio ratione personae possit esse mortalis.
16. Si referas peccatum mortale, quod est sta-

quam et conditionem personae non gravior laedat famam. 17. Propriae famae restitutioni modo serves moderamen inculpatae tutelae. 18. Potest superior aliis communicare notitiam delicti sui subditi, siquidem id prodesse possit ad remedium adhibendum, secus si non possit. Et hae eaedem causae detractionem excusant à peccato mortali, ut plurimum etiam excusant à restitutione. quemadmodum condonatio, impotentia, recuperatio aliunde facta, infamiae oblivio.

Conclusio 4. Occisor mutilator et vulnerator injustus non tenetur pro homicidio qua tali, seu pro vita seu membro praecise ablato facere restitutionem ex justitia: tenetur tamen partem laesam restituere omnia damna ex vulneratione, mutilatione vel morte ejus secuta. Probatur pars 1.ma Omnis restitutio rei ablatae vel damnificatae debet fieri vel in se vel in aequivalenti: sed vita et vel membrum ablatum non potest restitui in se nec in aequivalenti; quia non habet aequivalens, cum nullo pretio comparari possit: ergo etc. Probatur pars 2. Occisor mutilator vel vulnerator injustus est causa efficax damnorum secutorum: ergo tenetur illa re-

sanire. atq imprimis tenet solvere expensas in medicos et medicamenta facta cum a. expensas profunere, neq eleemosynas pro aia occisi, quamvis hoc salubre et suetum. deinde debet compensare de lucro cessans et damno emergens, quam in re multi multas statuunt regulas, ego optimam existimo ut laedens cum parte laesa, hoc est cum ipso mutilato, l. vulnerato si vivat l. heredibus illius qui unam quasi personam cum ipso constituunt ut sunt liberi, parentes et uxor per amicam compositionem iuxta prudentum arbitrium conveniat et transigat. Dixi etiam in eo casu in quo homicida, mutilator aut vulnerator afficitur poena talionis. per hanc n. satisfit quidem reipublicae non autem laeso aut eius heredibus. Quod si tamen hi quiescant, et non exigant ultra poenam talionis nil sponte restituere tenetur.

Conclusio 5. Pro fornicatione simplici, stupro et adulterio praecise nil est restituendum ex obligatione iustitiae. Probatur et explicatur: in fornicatione simplici consentiens puella in opus turpe, consentienti non fit

iniuria; quod quoque in stupro si aliud damnum anne-
xum non sit, sed supponitur violata sola virginitas:
sed haec restitui non potest nec in se nec in aequi-
valenti: ergo Casus si vero praeter violationem virgini-
tatis alia damna sint annexa, tenetur stu-
prator ad plenam eorum compensationem. Itaque vel
debet stupratam ducere in uxorem vel eam dota-
re ut aeque dignas reperiat nuptias, ac si
foret integra. Si deflorator stuprum in-
tulit cum promissione matrimonii etiamsi fi-
ficte, tenetur stupratam ducere, nisi aliud im-
pedimentum matrimonii aut casus interve-
nerit, ob quem alias a sponsalibus resilire li-
ceret. Idem est, si sub aliis pactis vel condi-
tionibus puellam defloravit. Qui vero virginem
blanditiis, muneribus, precibus importunis
ad turpe opus pellexit, non tenetur ad ullam
compensationem, quia huiusmodi preces non tol-
lunt puellae libertatem, nisi sint huiusmodi,
ut aequiparentur coactioni, in quo casu te-
netur deflorator ad restitutionem. In
adulterio si proles non sequatur, adulter adul-
tera marito nil tenetur restituere, quia li-
cet adulter committendo marito iniuriam fece-
rit, haec tamen non habet damnum annexum. Si vero

proles sequatur, tenetur eam post triennium alere usque ad pubertatem; etiamsi adultera suaserit ut prolem quam certo scit esse suam marito supponere tenetur tum marito tum legitimis filiis compensare damnum, quod eis ex hac suppositione sequitur; imo etiamsi non suaserit, quia licet non concurrat ad damnum alienum positive, concurrit tamen negative. Si dubium sit an proles sit adulteri non tenetur ad aliquam compensationem. quia in dubio melior est conditio possidentis et nemo tenetur solvere nisi probetur esse debitor etiamsi mater iuret et proles sit similis adultero. Si ambae personae adulterantes uno eodemque consilio prolem adulterinam supponant praeter obligationem praestandi alimenta tenetur partim adulter partim adultera ad compensationem omnium damnorum et uno deficiente tenetur alter in solidum. uno autem restituente alter adhuc neutiquam tenetur. Quodsi certum sit prolem esse conceptam ex adulterio, incertum autem quisnam ex duobus aut pluribus adulteris sit pater ambo vel omnes tenentur aequaliter; et ceteris da-

scientibus tenetur unus in solidum. etsi Diana
hoc only in adultera requirat. Et a. adulter fa-
cere compensationem si adultera det pecunias ex qui-
bus illa resarciat damna et simul alimenta sub-
ministret proli adulterinae. Adultera v. debet resti-
tuere ex bonis paraphernalibus, l. resarcire damna
per singularem et extraordinariam industriam aut la-
borem in re domestica ita ut tantundem lucretur et
in communem massam hereditatis quantum requiritur ad
debitam aequalitatem servandam et prolem alendam.

Conclusio 6. Qui alterum per vim aut frau-
dem induxit in grave peccatum tenetur ex iustitia vim
et fraudem removere. atque etiam efficere ut alter
a peccato resipiscat. qui v. alterum sine vi ac
fraude suasu, precibus, blanditiis, l. exemplo in-
duxit ad peccata iustitiae non opposita, non tenetur
ex iustitia ipsius conversionem procurare sed ex
charitate. Qui alterum induxit in errorem
speculativum, tenetur tollere errorem si potest, sin
minus non tenetur facere restitutionem pecuni-
ariam. Si in errorem practicum tenetur non tantum
tollere errorem, sed etiam omnia damna subsecuta
compensare; si errorem efficaciter retractavit
antequam damna illa fuit subsecuta. Qui
per maleficium, venenum, philtrum aut aliis

modis illicitis alteri usum rarum l. suum destruxit tenetur usum rarum l. suum restituere, si sine novo maleficio aut peccato potest; si non potest propter usum rarum l. sua secundum non tenetur facere restitutionem pecuniariam, tenetur tamen omnia damna temporalia inde subsecuta compensare. Sed haec de restitutione, ominiq. atq. adeo de Praecepto Decalogi septimo sufficiant.

Sectio 8.va

Praeceptum Decalogi octavum

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium

Primario, formaliter et ex vi verborum praecipitur hic, ut dicatur veritas in testimonio et prohibetur falsitas. Secundario v. et virtualiter prohibetur omne mendacium et vitium linguae, quo proximo in vita, corpore, fama, bonis spiritualibus et temporalibus damnum l. infertur l. inferri potest: ut sunt falsum testimonium, mendacium, diffamatio, detractio, calumnia, contumelia, convitium, irrisio, susurratio etc. Sed de his posterioribus iam egimus in praecedenti Sectione: de duobus prioribus hinc erit agendum. Quare sit

§. 1

de falso testimonio.

Conclo 1. Omnis falsitas in iudicio scienter et deliberate commissa, est ex genere suo peccatum mortale, nec levitas materiae excusat. Et si ex ea falsitate damnum iniustum eveniat, tenetur, qui eam fecit ad restitutionem et debitam compensationem. Quod locum habet non tantum in testibus, sed etiam in ipsis iudicibus, accusatoribus, reis, advocatis etc. Nam

1. Testis tenetur ex iustitia iuridice testari, si legitime à iudice citatus et vocatus est. 1. Si reus iam laborat infamia et delictum semiplene probatum est. 2. Si via accusationis testis de suo crimine notatus est, et iudex mandat ut testetur. 3. Si à iudice admissus iuraverit se veritatem dicturum et testaturum. 4. Si res publica et bonum commune periclitetur, nec possit nisi per eius testimonium iuridicum averti. Et in his potest cogi à iudice ad iuramentum et tenetur obedire.

Excusat a ferendo testimonio et obligationem testandi tollit 1. Sigillum confessionis. 2. Secretum naturale; nisi testimonium sit necessarium ad avertendum grave damnum publicum et privatum. 3. Si reus nulla laboret infamia, nec aliquod ex eius crimine malum immineat. 4. Si testimonium nil ad finem, ad quem postulatur conferat. 5. Si rever-

ritas non plene fiat, sed tantum ex auditu personarum, quae non sunt omnino fide dignae. 6. Si requiratur testimonium contra reum de re, quam constat non esse malam, ut petitur testimonium. 7. Si mihi vel meis grave damnum vel periculum ex testimonio immineret. At non teneor ex officio ad avertendum malum alterius cum meo periculo.

2. Judex ut officio suo rite fungatur, debet habere 1. Legitimam potestatem vel ordinariam vel delegatam, vel arbitrariam vel denique accessoriam. 2. Veritatem, quae innotescit in genere per leges divinas et humanas; in particulari vero per instrumenta, testes, aliaque similia documenta. 3. Formam in judicando a jure et legibus praescriptam. Et in civilibus quidem causis procedere non solet nisi postulatus, quin et bene operam dare debet, ut si fieri potest, partes ad concordiam conveniant. In criminalibus autem potest procedere ad instantiam accusatoris vel deficiente accusatore per viam inquisitionis, sed requiritur ad inquisitionem particularem, ut praecedat aliqua infamia, ad generalem non item. 4. Firmitatem et constantiam in exequenda sententia juste lata; ubi via appellationis denegari non debeat nisi in casibus a jure expressis.

3. Accusator, qui crimen aliquod reipublicae maxime perniciosum, qualis est haeresis, proditionis, falsae monetae, certo cognoscit, et probare potest, tenetur

ad criminosum accusandum aut saltem iudicialiter denunciandum. Denunciatio n. dupliciter fieri potest, nempe charitative, cum quis admonitione privata seu correctione fraterna praemissa nec emendatione secuta peccatum proximi defert ad superiorem tanquam patrem ut efficacius remedium adhibeat: vel iudicialiter, cum quis ad vindictam et punitionem criminum, illud ob bonum publicum denunciat superiori tanquam iudici. In criminibus, quae non vergunt in detrimentum reipublicae aut boni privati grave nocumentum, nulla est obligatio instituendi accusationem aut denunciationem iudicialem: est n. obligatio fraternae correctionis, si spes sit emendationis futurae. Si tamen sit occultum et nullo modo probari possit, contra iustitiam peccabit, quisquis illud per viam accusationis aut denunciationis iudicialis aperit. Potest tamen indicari superiori non quidem ut iudici, sed ut patri, si videatur ad emendationem rei conducere, praemissa tamen admonitione fraterna aut quando ex occulto illo crimine grave aliquod malum spirituale vel temporale immineat, quod non nisi superioris potestate vel auctoritate averti possit.

4. Reus, si a iudice legitimo interrogetur secundum formam iuris tenetur verum fateri: e contra si iudex legitimam potestatem non habeat aut formam iuris non observat, non tenetur respondere,

ali cogatur, quod tamen iudex sine peccato facere non
potest potuerit, tamen occultare et tegere, respon-
dendo eodem modo quo infra tradem. Nec tenetur
complices suos revelare, nisi illorum infamia ali-
qua praecesserit, hoc est, nisi ex fama constat illum
socios habuisse, aut tamen sit tale, quod
sine sociis non committatur. Potest etiam reus su-
periorem appellare, si se ab inferiori gravatum
iudicet, quamquam causa iusta esse videat. non
a. ut moram afferat, aut sententia iusta non fe-
ratur aut lata executioni non mandatur. Con-
demnatus iuste non potest se per vim defendere. potest
tamen licite fugere, si occasio se offerat.

5. Advocatus debet habere 1. requisitam
peritiam aliter si causa cadat et damnum intuli-
rat ex imperitia vel negligentia, tenetur ad re-
stitutionem. 2. Iustitiam causae; qui non scienter
defendit causam iniustam, peccat graviter et te-
netur ad restitutionem damni, quod incurrit
adversarius, nisi cliens resarciat. Potest tamen
causam dubiam patrocinium suscipere, quamdiu
iniustitia illius non deprehendit. 3. Immuni-
tatem ab avaritia. Licet non iustam patroci-
nium et consilium possit vendere, pretium tamen debet
moderari iuxta qualitatem personarum, negotiorum, la-

boris et assuetudinis patria. 4. Charitem denique. Suscipere causas pauperum, maxime si ipsis absque subventione non possint, siquidem omnes tenemur tantum patienti misericordiae opus impendere. Quae omnia etiam de procuratoribus sunt intelligenda.

§. 2.

de

Mendacio.

Conclusio 1. Mendacium est enuntiatio falsa cum intentione fallendi prolata. Aliud est perniciosum, quod esse alicui nocumentum affert. aliud officiosum, quod in favorem et utilitatem mentientis aut alterius fit. Aliud denique iocosum quod fit ad recreationem absque ullius nocivia deceptione. Perniciosum est ex genere suo peccatum mortale nisi levitas materiae excuset. Officiosum vero et iocosum venialia.

Conclusio 2. Non licet in ullo casu absque peccato saltem veniali mentiri. Probatur: mendacium est intrinsece et ex genere suo malum, veritatique et locutioni inesse debet, ex natura sua opponitur: quod cum sic, quae in Sacra Scriptura leguntur à personis iustis et sanctis facta ut de Abraham, Isaac Jacob, Joseph,

obstetricibus Aegypti, Rahab, David, Eliseo, imo et de ipso Christo, quae speciem mendacii prae se ferebant, mendacia non fuerunt sed licitis Amphibologiis, figuris, aut aliis loquendi modis involuta. Et sane necessarium est ad commercium humanum et reipublicae bonum ut detur aliquis modus, quo quilibet sua secreta possit tegere et recondita servare, ut sibi invito nemo possit per ullam injustam interrogationem extorquere. Si enim licet alicui aut cuilibet quaevis alia sua bona contra violentos aggressores tueri, cur non et sua arcana in utroque foro, tam à Juris peritis quam à Theologis receptum est, legitime quoque indici si non legitime sub quacunque tandem artificiosissima forma interroget, potest adhuc licito quodam modo et sine mendacio celare veritatem. Aliquos tales modos subjungo et examino.

1. Primus et valde communis est Reservatio mentalis. Si nimirum quis dicat exterius: non scio; non audivi ullo modo, reservando in

mente: ut sibi dictum ut possim aut tenear revelare id non quod exterius dicit et id quod in mente reservat, sed simul sumantur, faciant unam integram propositionem, quam vocant mixtam, nempe ex vocali et mentali. Et est ut sic licita. Sed hic modus, praeterquam a mendacio immunis non est, est damnatus ab Innocentio XI. Anno 1679. secunda Martii, qui prohibuit hanc propositionem inter 65. 26. Si quis vel solus vel coram aliis, sive interrogatus sive propria sponte, sive recreationis causa sive quocunque alio fine iuret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit vel quodvis aliud additum verum: revera non mentitur, nec est periurus. Et hanc 27. Justa causa utendi reservatione mentali esse quoties necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, ac res familiares tuendas, vel quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.

2. Secundus modus est aequivocatio, nam verba

A propositiones vocales praeter rem significant semper etiam conceptum loquentis. Ita, ut cum quis dicit v. g. Petrus currit: idem sit ac si diceret: scio vel iudico Petrum currere. Item cum quis dicit: scio Petrum currere, idem est ac si reflexe diceret: scio me scire Petrum currere: vel cum quis dicit: nescio, non scio: est idem sensus ac si reflexus: scio me non scire. Cum igitur verbum scio est aequivocum, et significet scientiam utilem, quam scientiam inutilem ad dicendum, ideo cum v. g. confessarius interrogatur: an sciat hoc poenitentis peccatum ex eius confessione, an id non esse audierit, recte etiam iuratus respondebit cum aequivocatione: non scio; hoc est scio scientia utili ad dicendum, me non scire ex confessione, vel ea non audivisse. Vel cum interrogatur an sciat, illud non esse confessum, se non audivisse in confessione, potest recte cum eadem aequivocatione dicere: scio, hoc est: scio scientia utili ad dicendum, illud non esse id confessum, me non audivisse: vel scio scientia inutili ad dicendum, me scire quod illud non sit confessum, quod non audiverim.

3. Tertius Modus immutationis significationis in verbis: nam ei qui iniquè interrogatur, non minus licet usurpare verba ad significandum sensum

quod vult, quasi à nullo prorsus de ulla re de-
terminata interrogaretur. Similiter quis à ne-
mine interrogatus, sed ipse solus loquitur, potest, quod
vult, per quaecunque verba sine mendacio
intelligere et per vocem hoc v.g. velle significare
equum et per vocem equus hominem sine ulla
reipublicae turbatione, sine ulla cuiusquam iniuria.
In minimis quae cuique licitum est in ordine ad
seipsum solum, computare obulum pro ducato
seu aureo et aureum pro obulo. Unde illud:
Is mentitur, qui verba aliter accipit atque
ipse significant: illicite debet tamen pro casu
quo loquens est aliquo modo obligatus ad ver-
ba sua in communi significatione usurpandum. At ni-
si quis interrogans ad id prorsus obligat, ne-
quit obligatum, neque talis interrogans habet ius
ullum exigendi ut quis ipsi hoc vel alio modo
respondeat. Quod ille putet sibi responde-
ri ad mentem et iuxta usitatam vocum sig-
nificationem, atque ita seipsum decipiat sibi et non
loquenti imputari debet. Nemo siquidem ali-
quis ad quamcunque iniustam interrogationem re-
spondere: nihil suo de facto de eo nihil audi-
vi, quia sit per eiusmodi verba nihil a-

liud velle significare, quod Turca non est Christianus,
tenebrae non sunt lux, tria non sunt quatuor,
vel quidvis aliud, quod verum est, idque etiam
iuramento confirmare potest, si necesse sit.

4. Quartus modus est prolatio verborum tantum
materialis. Nam ubi nulla loquendi vel responden-
di obligatio urget, potest quis suo arbitratu ver-
ba solum materialiter proferre, et quidem etiamsi ali-
qui formaliter et quoad significationem suam communiter sum-
pta plane falsa sint. Potest igitur iniuste
interrogatus semper loco responsionis haec
aut similia verba materialiter proferre: nescio,
scio, non audivi, et unus potest etiam addere in
sensu formali et enunciative loquendo
nescio et scio, idque totum aut quidvis aliud,
adhuc tantum materialiter proferendo.

5. Quintus modus consignationis: nam
verba saepe eo modo et in iis circumstantiis pro-
feruntur, ut ratione illarum praeter id, quod ex
vi primae suae institutionis et expresse sig-
nant, simul etiam significent et consignificent
saltem implicite aliquid aliud, licet non tan-
dem saltem generatim et confuse hic facile
hic et nemo advertere possit, et ab eodem etiam

rationabiliter deberet tum apprehendi et cognosci;
mane in usus et consuetudo ita ut homines per
talia verba in talibus circumstantiis prolata
communiter velint plus aliquid significare, quam ab ali-
quo in sua impositione significarent. Atque verba
recte et sine mendacio usurpantur in eo vero
sensu quem audiens ipse percipere potest et debet,
quod si non percipiat propriae inscitiae decipitur.
Item si quis interrogetur de re aliqua, potest sem-
per, sive sciat sive non sciat libere tuteque re-
spondere etiam cum iuramento: nescio, ne-
scio de re audivi, nam si non reipsa nescit ve-
rum dicit accipiendo verba illa etiam in sig-
nificatione, quam secundum se habent. Si autem reip-
sa scit, itidem verum dicit quia eadem verba
in his circumstantiis praeter significationem quam se-
cundum se habent simul etiam significant seu con-
significant implicite hoc, ut tenear tibi dicere.
Omnino non vera est haec negatio non quidem per
reservationem mentalem, sed ideo quia illa verba
hoc ipsum quod in mente loquentis superest
et verba prolata secundum se non significant,
in istis circumstantiis ex usu quoque et consue-
tudine loquentium simul significant, seu consig-

insuant; quam parum n. interrogans verbis vim
signandi; ab impositione orta, tam parum potest illis vim
consignandi a circumstantiis provenientem adi-
mere: unde etiam nunquam potest iniustae huic interro-
gationi ita formare, ut non semper adhuc in-
terrogatus possit libere liciteque ac rotunde
negare. Neque necesse est ut iniuste interro-
gatus cum dicit: non scio. simul expresse et
signate cogitet de uno vel altero ex re-
latis modis, sed sufficit, si animum habeat non men-
tiendi, et aliquid hoc velit dicere in eo
sensu in quo iuxta Ecclesiae usum et Docto-
rum mentem cum veritate dici potest: quae tamen in
re ut omnis abusus evitetur bene observandum
est duo requiri. 1. ut constet interro-
gationem esse iniustam. 2. ut aliqua quoque
necessitas cogat et nullum aliud supersit me-
dium quo quis commode possit secretum a-
lienae notitiae et se gravi damno subdu-
cere. Et tunc nullatenus gravatur, ita
de Pontificiae prohibitioni neque interro-
gantis iniuriae neque rempublicam vitamque
socialem damno maiori afficit, quam si quis
praedoni bona eius invadere volenti ...

ponat arcā plumbo onustā vel vacuā, eamq
prædo accipiat atq cum illa discedat, ratus eā auro l. alijs rebus pretiosis refertā.

Sectio 9.na

Præceptū Decalogi nonum,

Non concupisces uxorē proximi tui.

Prohibetur hoc præcepto omnis affectus carnalis erga uxorē proximi, et consequenter mulieris ad matrimoniū alterius tendentis. Secundario v. prohibetur omnis affectus carnalis inordinatus in quacunq specie peccati carnalis. Quemadmodum in 6. præcepto sub nomine Mœchiæ quodlibet peccatum carnis in qualibet specie prohibetur. Ubi cum pleraq huc pertinentia sint explicata, sufficiat hoc

Conclusio Unica Quot modis peccatur per concupiscentiam carnalis, totidem modis peccatum carnis committitur. Quot a. sint in et species luxuriæ, vide in præcepto 6. et superius D. 8. Sect. 5. de delect. et delect. morosa.

Sectio 10.

Praeceptum Decalogi decimum.

Non domum, non agrum non servum, non ancillam, non bovem non asinum, nec omnia, quae illius sunt.

Ultimum hoc praeceptum duo prohibet 1. Voluntatem injustam bona proximi acquirendi aut possidendi. 2. Omnem voluntatem injustam, qua vel de bonis proximi tristamur vel si fieri posset, vellemque illis carere.

Qua de re sit

Conclusio Unica. Tot modis contra hoc praeceptum peccatur, quot contra praeceptum 7. de non furando ex serio peccari solet. Quae omnia cum supra Sect. 7. satis fuse sint tradita, hic quod addamus, superest nihil. Haec igitur de Legis divinae praeceptis sufficiant.

Sectio 11.ma
de
Praeceptis Ecclesiae.

Plurima sunt quidem Ecclesiae praecepta respectu diversos hominum status et officia, quae passim in conciliis generalibus, canonibus synodis Provincialibus et Dioecesanis continentur; verum tamen omnibus Ecclesiae filiis sunt quinque

1. Statutos dies festos ab Ecclesia inductos celebrare.
2. Missam diebus Dominicis et festis reverenter audire.
3. Indicta ab Ecclesia certis diebus ieiunia et a quibusdam cibis abstinentiam observare.
4. Peccata Sacerdoti proprio aut alteri approbato singulis annis confiteri.
5. Sacrosanctam Eucharistiam ad minus semel in anno, circa festum Paschae sumere.

His addunt nonnulli praecepta de nuptiis temporibus prohibitis non celebrandis, et de solvendis decimis. Sed hoc, quia non omnes nuptias celebrant, nec omnes agros et res decimatas possident inter praecepta generalia reputari non debent. Nil omnino hic de ieiunio et decimis, quia de reliquis

in procedentibus in actu abunde et breviter agemus. Sit igitur

§. 1.

De Ieiunio.

Conclusio 1. Ieiunium est abstinentia à cibo et potu. aliud est naturale, aliud virtutis, aliud Ecclesiasticum. Primum est abstinentia à cibo et potu integro die naturali, quocunque fine vel causa fiat. 2dum est actus temperantiae, quo quis per subtractionem cibi et potus delectationes gustus et sensuum refrenare contendit. 3. denique est quod Ecclesiae auctoritate sub certis ritibus est institutum.

Conclusio 2. Etsi ieiunium Ecclesiasticum consistat in certa hora refectionis abstinentia carnis et unica commestione ex indulgentia Ecclesiae licet aliquid ibi sumere vesperi ad confortationem naturae. probatur ex praxi et usu communi inter probos sciente et permittente Ecclesia. Frustra hic nonnulli de qualitate ciborum in collatiuncula sumendorum altercantur. quia qualitas ciborum modo non prohibitorum non fit, coenula vespertina non vitiatur si tamen in quantitate non excedatur. Quantitas autem non est ad mensuram mathematicam aut certum pondus examinanda ex se ipsis

fit ea q̃ moratr ad aliquid mnẽ confortaõẽ serviat, et pro refectione ejus media reputanr n̄ post.
Causæ excusantes a jejunio sunt potmu hæ qua- tuor ætas, infirmitas, paupertas et labor sive sit corporalis sive spualis ad quem reducitr etiam iter, de quibus varij varie, quos consule.

§. 2.dus

de Decimis.

Concło Unica. Decimæ sunt pars de- cima fructuum ld terræ quam aliarum rerum in recognitionem uńlis dominij debita et ipsis mnris persolvenda. Dividuntr
1. In prædiales et personales. Illæ sunt quæ ex fructibus prædiorum dantr, ut de vino frumento, oleo, pomis, fœno etc. Hæ seu quæ etiam dicuntr industriales, quæ dantr ex lucro hńa potmu industria quæsito, ut ex mer- catura, militia etc his annumerant non- nulli Mixtas, quæ partim ex bonis præ- dialibus partim speciali industria oriuntr ut sunt fœtus pecorum, avium, apum lana lac, butyrum, caseus, ova; sed hæ com- munis ad prædiales referuntr, tum quod in mre

duo tamen genera decimarum exprimantur; tum quod
plus in illis natura, quam industria operetur; tum
etiam quia in frumento et vino magna hominis
industria debet accedere, nemo tamen dixerit
decimas frumenti et vini esse personales.

2. In maiores et minores. Maiores sunt
quae ex bonis maioribus, ut agris, vineis etc.
dantur. Minores, quae ex minoribus hortis, sil-
arboribus, animalibus et aliis huiusmodi
dantur.

3. In Ecclesiasticas, laicales seu profa-
nas. Ecclesiasticae sunt, quae dantur titulo spirituali,
sive propter ministerium spirituale, quo titulo
solis clericis dantur. Laicales vero et profa-
nae, quae licet radicitus proveniant ex titulo
spirituali, ex alio tamen titulo non spirituali earum recipi-
endarum ius immediatum a Summo Pontifice
confertur personis quae non gerunt curam animarum.
Unde etiam in laicos eiusmodi ius transferri
potest et propterea decimae vel profanae vel laica-
les appellantur. Ante Concil. Lateranense sub
Alexandro III. circa annum 1179. celebratum, po-
tuit etiam Episcopus pro causa cedente in bonum suae
Ecclesiae concedere laico ius perpetuum decimarum
e. g. in feudum datarum et propterea omnium

ab heredibus retineri possit. nunc vero huiusmodi
nis perpetuum conferri non potest nisi à summo Ponti-
fice. Ad breve tempus quilibet beneficiatus non
quidem ius beneficiale sed usum sui alteri trans-
ferre potest in Ecclesiam illius alienare titulo empti-
onis, conductionis donationis. cum Breve autem tempus
ab aliquibus dicitur decennium ab alijs extenditur
ad dies vitae: ubique recepta est Extravagans
Pauli II. quae incipit Ambitiosae de rebus Eccle-
siae non alienandis, neque ab Ecclesia ultra triennium
ius decimarum Laicis concedi potest, nisi per modum
stipendij vel remunerationis munimi beneficij. Inter
Decimas titulo speciali et non titulo speciali conces-
sas, illud etiam discriminis quod decimae ex titulo
speciali debeantur etiam ex reliquis decimis de no-
valibus; ex titulo vero non speciali non debeantur de no-
valibus post illum titulum creatis eidem decimatori,
sed potius cuipiam debeant à curatore eorundem illius
loci, nisi specialiter ius etiam de his probeatur.

Alias plurimas quaestiones hic movent aucto-
res de decimis, quibus lubens volensque supersede-
deo, quia vel omnes Theologos et diversis diversorum
locorum consuetudinibus solvi possunt ac debent.

Praeter decimarum solutionem olim ut in Lege
Veteri etiam in lege nova statuta fuit oblatio
primitiarum, hoc vero tempore recepta ubique fere con-

suetudine contraria et facta mentis Ecclesiae alia
provisione hac obligatio desiit.
Oblationes faciendi ad aram certis diebus festis ob-
ligatio non tamen datur in quantum est per consuetu-
dine recepta. Si quae fiunt, iure ordinario
cedunt omnes Parocho loci. Comprimuntur per inten-
tione offerentium oblationes factae in Monasterio
privilegiis, quamvis alias non debeant facientes
sacrificium, sed Parocho.

Sectio 12.
de
Censuris Ecclesiasticis

Censura est poena spiritualis ab Ecclesia potest-
ate inflicta, privans usu aliquorum bonorum
spiritualium. Non potest ferri nisi a Praelato in
subditum baptizatum, neque ob peccatum mere in-
ternum, sed externum et mortale, et coniunctum cum
contumacia, et praecedente canonica admo-
nitione. Dividitur autem censura
1. In eam, quae est sententiae latae, quam Ius
vel iudex statuit ipso facto sine alia sententia
incurrenda. Et in eam, quae est ferendae quam
ius aut iudex non vult ipso facto incurri, sed per
sententiam infligi.
2. In eam, quae est a iure et fertur per Canones, con-
stitutiones vel statuta Ecclesiae stabili ac permanente

lege, et ea, quae est ab homine, et fertur a iudice vel Pre-
lato per modum mandati, vel sententiae iudiciariae.

3. Et specialiter dividitur in Excommunicationem, Suspen-
sionem et interdictum: de quibus hac distinctione 3. age-
mus.

§. 1.

De Excommunicatione.

Conclusio. Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiae. Alia est maior, quae etiam dicitur Anathema, et privat omni communione Ecclesiae. alia minor quae tantum privat usu passivo seu receptione Sacramentorum. Qui per maiorem excommunicatus est, vel est toleratus vel non: toleratum fideles non tenentur vitare: non toleratum vero tenentur vitare. Non tolerati sunt tantum hi: 1. Notorii clerici percussores. 2. Quivis nominatim excommunicatus, et specialiter et publice denunciatus. Et cum his fidelibus omnis communio est prohibita iuxta hunc versum:

Os, Orare, Vale, communio, mensa, negatur.

Sunt tamen aliqui casus excepti in quibus communio aliqua est permissa hoc versu comprehensi:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Sunt autem variae excommunicationes, quas in quatuor classes dividimus. Excommunicationes non reservatae quae generaliter omnes sunt his versibus inclusae:

Cognatum duxens vetitos tellure recondens,
Coenatos solvens, curans viventis abortum,
Ad ingressa, l. sacra vota trahens, retrahensque puellam,
Judaeos conventus coram vitare jubetur.
Censurae reservatae Papae extra Bullam sunt
hae:
Fur templo effracto, l. inducis ore, cremator,
Clericum percutiens noxa, veniae nec foedera servans,
Dans sacra vitandis, Papae interdicta recu-
sans.
Re l. spe Simon, subiensque invadensque duellum,
Invadensque loco, canonis sive ~~[illegible]~~ datos, NB. Edite
Crimine non poterit quovis à judice solvi.
Censurae per Bullam Coenae servatae sunt
sequentes:
Haeresis, et scissi per libros lectis virus.
Judicium, quaeve favor vetuit paedagogiae, loco.
Personaeque sacrae distractae à judice sanae.
Ex clero adversans, falsasque insignia Bullae.
Fortiter adstringunt supremae vincula coenae.

§. 2.

de
Suspensione.

Concio Suspensio est censura clerico prohi-

bens usu potestatis Ecclesiae qua talis. Dividitur

1. In suspensionem ab officio, qua Clericis exercitium seu ordinis l. jurisdictionis, quae ipsis ratione ordinis aut muneris Ecclesiae incumbunt interdicitur. Et in suspensionem a beneficio, qua fructus sui beneficii percipere prohibetur.

2. In totalem et partialem. Totalis est, qua quis ab omni prorsus officiis l. perceptione omnium fructuum suspenditur. Partialis, qua unus specialis actus prohibetur aut pars fructuum subtrahitur.

§. 3.tius

De Interdicto.

Conceptio. Interdictum est censura prohibens usum divinorum qua talem. Dividitur

1. In locale, personale et mixtum ex utroque. Locale est, quod affixum est loco et non personis, ita ut in illo prohibeatur ipsis usus divinorum officiorum, sacramentorum et sepulturae Ecclesiae. Personale est, quod personis adhaeret, ut nusquam ipse in quocunque loco privetur usu divinorum. Mixtum seu deambulatorium quod personam afficit et locum quem illa fuerit ingressa.

2. In locale quam personale in gen

rale et speciale seu particulare. Generale loca-
le est quod respicit locum plures alios in se in-
cludentem v.g. regnum, Provinciam, civitatem.
Generale personale est, quod respicit personas,
quatenus sunt pars unius civitatis, probabiliter u-
nius tamen familiae. Speciale est quod in unum
vel plures locos vel personas fertur non quatenus sunt
pars alicuius loci totalis aut congregationis.
3. In totale et partiale, sicut suspensio,
quae fertur vel quoad divinorum rerum usus, quan-
tum fieri potest vel tantum aliquorum prohibetur.
Censuris, etsi censurae non sint, subiungi
solent depositio, degradatio, et irregu-
laritas, de quibus etiam aliquid breviter sub-
iungimus.
Degradatio seu depositio realis est privatio
perpetua omnium officiorum, et beneficiorum simpliciter,
et in totum cum spe restitutionis facta cum
certa solemnitate et privatio privilegii cle-
ricalis tam canonis quam fori ita ut degra-
datus saeculari curiae subdatur.
Depositio verbalis est similis privatio sed
sine dicta solemnitate, et relicto utroque pri-
vilegio canonis et fori.
Irregularitas est impedimentum cano-

nium, susceptionem ordinum sacrorum et susceptorum usum impediens. Dividitur 1. In irregularitatem ex delicto, et irregularitatem ex defectu. 2. In totalem et partialem: quae ex ipsis terminis facile possunt intelligi.
Tollitur autem irregularitas, vel per absolutionem, vel per dispensationem. Et incurritur ex varijs delictis, et defectibus corporis, animae, famae libertatis, sacrorum, lenitatis etc. Sed hic non est longius excurrendum, qui pleniorem notitiam desiderat consulat, qui de his integros Tractatus ediderunt. Atque haec sufficiant in honorem SS. Georgij, Gregorij Josephi, Benedicti, Gabrielis Omniumque coelitum Honorem sufficiant.

G.B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK

gefördert
durch

Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

D

197 Bl. 20 x 16 cm.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

12. oct. S. Wilfridus E. C.

ô hebetudo et duritia cordis humani, quod solum meditatur praesentia, et futura non magis providet. Ger. lj. C. 23.

meditatio mortis

pro agonizantibus.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

F. Friderius.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

D

197 … m.

Copyright 4/1999 YxyMaster GmbH www.yxymaster.com
VierFarbSelector Standard* - Euroskala Offset

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg